

Silvestri de
strigimaganum

De extriguagnum

Demonumq micandis

1857

179217

REVERENDI PATRIS
F. SILVESTRI Prieriatis

OR. PRAED. THEOLOGIAE PROFESS.
SACRIQUE PALATII APOSTOLICI
MAGISTRI DIGNISSIMI,

DE STRIGIMAGARVM,
Dæmonumque Mirandis, Libri Tres,

VNA CVM PRAXI EXACTISSIMA,
Et ratione formandi Processus contra ipsas, a mendis innumeris,
quibus scatebant, in hac vltima impressione purgati,
& Indice locupletissimo illustrati.

CVM LICENTIA SUPERIORVM.

ROMAE, In Aedibus Po. Ro.

M . D . LXXV.

Cum Priuilegio.

REVVERENDI PATRIS

F. SILVESTRI PRIERIAS

OR. PRAED. THEOLOGIAE PROFES.

SAACRORUM SACRILEGII APOSTOLICI

MAESTRI DECRETORUM

DE STRIGIMAGARVM

Demonstrat. Mirandis Libris

VNA CVM PRAE EXACTISSIMA

in ratione formatae Praeclarae contra ipsas mendaces

palmas fecerunt. in hac prima suspensio pugnae

& Index hospitalitatis illudan.

CVM LICENTIA S. P. N. S. P. N. S.

ROMAE, in Aedibus P. N. S.

M. D. LXXV.

Cum Privilegio

ILLVSTRISSIMO

ACREVERENDISSIMO

D. AVGVSTINO S. R. E. DIACONO

CARDINALI TRIVVLTIO

F. SILVESTER PRIERIAS ORD. PRAE

Sacri Palatii Apostolici Magister. S. D.

PTABAT apud Homerum Dux Graeciae Agamennon, Reuerendissime Domine, decem sibi Nestoras diuinitus dari, non dubitans quin consilio eorum breui esset Troia peritura. Quod profecto in maximam prudentiae laudem cedere fatendum est, cum tanti viri iudicio sola ipsa illud facile & cito potuisset, quod tot Imperatorum, tot Principum, tot copiarum fortitudo tam difficile, ac tam longo tempore vix potuerit. Quamobrem cum in bellis conficiendis, tum in reliquis humanae vitae rebus bene gerendis

rendis prudentiam tantum excellere virtutibus cæte-
ris, quas morales vocant, videmus, quantum Solem
cernimus stellis omnibus antecedere. Si igitur clari
Scipiones, clari Manlij, quod ob inuictas animi & cor-
poris dotes, ob deletas vrbes atque prouincias, ob de-
uictos hostes, illi quidem Africani, hi vero Torqua-
ti dicti sunt, quanto clarius & illustrius Gentis Triuul-
tiæ cognomentum censebimus, quod ab ipsa bono-
rum omnium matre prudentia profectum est? Nam
cum tres esse virtutis illius partes sapiētes viri definie-
rint, præteritorum memoriam, intelligentiam præ-
sentium, futurorumque prouidentiam: Ianumque
antiqui idcirco bifrontem sinxerint, quod præterita
atque futura prospiceret: cur non Trifrontem ac Tri-
uultiam eam Gentem dicamus, quæ ab Illustrissimo
tribusque illis prudentiæ partibus clarissimo Heroe
originem duxerit, semperque talibus viris non secus
atque cælum innumeris syderibus ornata terrarum or-
bi spectabilis semper fuerit, & admiranda? Et vt innu-
merabiles huiuscemodi stellas præteream, ne me aut
copia obruat, aut inuidia defatiget, illa tantum duo
magna mundi lumina, quæ nostra nuper sæcula viderunt,
attigisse sufficiat Ioannem Iacobum, & Anto-
nium Triuultios: quorum alter Famigeratissimus Im-
perator ad omnia nostræ memoriæ bella conficienda,
ea prudentia virtute & fortuna cunctis excelluit, vt &
Hannibalis iudicio, inter Alexandros, Pyrrhos & Sci-

piones

piones digne veniat numerandus: Alter vero Comen-
sis Pontifex, & Cardinea dignitate insignis, tanta om-
nibus in rebus temperantia, tanta constantia, tanta in-
tegritate, tanta fide claruit, vt in multis legationibus,
quibus felicissime functus est, nulla res tanta fuerit
ac tam difficilis, quam ille non & prudentissimo con-
silio rexit, & singulari virtute confecerit, Is demum,
quem tu patrum habuisse semper grata cum recorda-
tione lateris. Nam cum Triuultiorum splendore om-
nibus gentibus illuxisse videas, tum maxima etiam
gaudia ex illis virtutum ac dignitatis Cardineæ fulgo-
ribus, qui hæreditario quasi iure ad te peruenerunt,
cor tuum tacitum pertentant, dum vere & te ipsum in
patro, & in te patrum recognoscis. Neque enim
aliud quippiam de tuis laudibus in præsentia recense-
bo, nisi quod ex Triuultijs vere Triuultius, summis,
medijs, infimis, tua facilitate, tuo ingenio, tua hu-
manitate facias satis. Tanto autem doctos viros amo-
re prosequaris, vt omnes obstricti tibi sint ac deuin-
cti, neque mirari nõ possint in te iuvene illas tres pru-
dentiæ partes enitere: quandoquidem bonas litteras
in primis colas ab ipsa certe adolescentia doctus, cum
exemplorum vetustate, tum præsentium præceptis &
futuræ gloriæ stimulis nihil magis a situ ac tenebris
nostri memoriam vindicare, quam litterarum lumen.
Quas ob res iure optimo tuus est quicquid est liber
iste, quem superioribus diebus De strigimagarum dæ-
monumq.

nonumque mirandis composui: atque ita homina-
 tim tibi illum dedico, non quod partem aliquam tuo-
 rum in me meritorum hoc pacto referenda in gratia
 consequi posse confidam, sed ut maximi erga te amo-
 ris mei testis sit, & obseruantia sempiternae. Et quo-
 niam in ipso crudeles cacodæmonum pugnas aduer-
 sus homines intueberis, consideres tamen non minus
 formidandas mundi huius insidias, domesticaque vi-
 tiorum bella, quæ ut magna ex parte aliquando so-
 piantur, optarem, quemadmodum Agamemnon de-
 cē tui similes darētur nobis diuinitus, Augustine Tri-
 uultie, & patriæ & vrbis Romæ decus ternobile. Vale.
 Romæ Kal. Martijs. M. D. XXI.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM HORVM
 TRIVM LIBRORVM
 DE STRIGIMAGIS.

PRIMI LIBRI.

- Q*UAE sit Authoris intentio, capitulum primum.
- Q*ui sint daemones ac strigimaga, & qui eorū effectus, cap. 2.
- A*nimam humanam esse spiritum, & non corpus; subsisten-
 tem, & non inherentem, cap. 3.
- A*nimam humanam immortalem esse, cap. 4.
- A*nimam humanam immortalem esse, de mente Aristotelis
 incidenter, cap. 5.
- A*liquas esse substantias intellectuales humana anima præstantiores, cap. 6.
- A*liquas esse substantias intellectuales incorporeas, cap. 7.
- Q*uid de substantiarum incorporearum, seu intelligentiarum natura senserint Phi-
 losophi, præcipue Plato & Aristoteles, cap. 8.
- Q*uid de intelligentiarum natura & numero habeat philosophia vera, & Chri-
 stiana traditio, cap. 9.
- A*l quas substantias immateriales seu intelligentias posse peccare, & esse ma-
 las, cap. 10.
- A*liquas intelligentias actu & re ipsa esse malas, & peccatrices, cap. 11.
- Q*ualiter & quot intelligentie peccarunt, cap. 12.
- I*ntelligentias malas, seu daemones in naturali sapientia esse præstantissimos,
 cap. 13.
- D*aemones naturali uirtute esse potentissimos, cap. 14.
- E*x diuinitate reddi posse rationem omnium mirandorum effectuum demonum, ac
 strigimagarum, cap. 14.

LIBRI

LIBRI SECVNDI.

- D**E intellectu capituli Episcopi, 26. q. 5. cap. 1.
 Esse in rerum natura maleficia, cap. 2.
 Esse in rerum natura strigas, seu lamias, cap. 3.
 Esse in rerum natura strigimagas, cap. 4.
 Strigimagarum genus cum incubis & succubis respectu in illecebris flagitiose, domesticque versari, cap. 5.
 Mirandos effectus maleficiales strigimagas habere circa uenera, cap. 6.
 Morbos omnes per strigimagas a demonibus hominibus ac iumentis, & terræ nascentibus laesionem ueraciter inferri, cap. 7.
 Quod se & strigimagas demon per uarias species formasque demonstret, cap. 8.
 Quod aduersus strigimagarum ueneficia remedia multa præseruatina non desint, cap. 9.
 Quod aduersus strigimagarum ueneficia remedia uana non congruant, cap. 10.
 Quænam aduersus strigimagas uera remedia congruant, cap. 11.
 Aduersus morbos omnes in genere, per exorcismos remedia, ac de modo exorcizandi, cap. 12.

LIBRI TERTII.

- A**N in strigimagas ut in hæreticum genus sit animaduertendum, cap. 1.
 Processum in strigimagas practice inchoari obiter, cap. 2.
 Processum in strigimagas continuari practice & obiter, cap. 3.
 Sententias pro terminatione processus in strigimagas uario modo ferri pro uarietate suspicionum, probationum & confessionum, cap. 4.

INDEX

INDEX LOCUPLETISSIMVS
 EORVM QVAE IN HOC OPERE
 CONTINENTVR.

A		probat. 56
A	AVRATIO delati de here si suspecti. 248. 249	Anaxagoras intellectum illum non posuit universale essendi principium, sed solum distinguenti. 56
	Abiurationis praxis. 248	F. Andreas Genuesis. 136
	Accidens omne corporeū in sua quidditate corpus includit. 38	Angeli cur uocantur nuncij. 46
	Acheruntini pueri. qui. 130	Angelorum, diuersæ opinionæ. 65
	Actio a phantasia pendens solum ut obiecto, est potentia corpori non innitens. 42	Angeli secundum Dionysium & ueram phi- losophiam incorporei & immateriales esse. 65. 66
	Actio exterior in his qua se ipsa mouent, pro- cedit ex iudicio libero. 73	Angeli in scripturis uirtutes nuncupantur. 65
	Actus proprii ratio est esse in propria poten- tia. 36	Angelorum origo. 66
	Actus sunt suspensorum. 39	Angeli omnes a Deo producti. 66
	Actus est in suspensiuo dispositio & conue- nienti. 53	Angeli originem a Deo traxisse ab æterni quemadmodum Platonici & Peripatetici aunt, repugnat Christiana pietati. 66
	Actus participans est, quod recipitur ut par- ticipatum. 62	Angelorum creationis tempus. 66
	Actus purus est quod est primum uerum & primum bonum. 62	Angeli omnes specie differunt. 67
	Adiuratio ad ueras lacrymas maleficarum. 237	Angelos longe plures quam motus caelestes. 67
	Aduocatus quomodo delato dari debeat. 232	Angelorum & intelligentiarum multitudine maxima, & nobis incomprehensibilis. 70
	Aduocati partes, quæ sint. 232	Angelorum multitudinē ipsa eorum custodia probat. 71
	Aduocatus malus, qui. 233	Angeli, soli infimi ordinis nobis sunt ad cu- stodiam. 71
	Aesopi exemplum de lingua. 157	Angeli cur intellectuales dicantur. 100
	Agens agit in quantum est actus, unde est no- bilis passio. 23	Angeli non intelligunt componendo & diui- dendo. 101
	Agens in natura acta & mota potest esse ex- trinsecum. 37	Angelus se per se intelligit. 103
	Agens in natura libera est intrinsecum. 37	Angelus quilibet se ipsi et alios intelligit. 103
	Agens omne agit secundum suam speciem solam. 47	Angelus, quomodo alios cognoscat. 103
	Agens naturale prius in vicinum agit quam in distans. 175	Angelus siue bonus, siue malus quid circa na- turalia intelligat. 105
	Amor lasciuus unde oriatur. 200	Angeli tam boni quam mali qua intelligat. 106
	Anaxagoras primus ad incorporea substantia notitiam deuenit. 43	Angeli in suis causis futura longe acutius quam nos possunt agnoscere. 108
	Anaxagoras sensibilem mixtionem posuit. 44	Angeli futura in se ipsis noscere minime pos- sunt. 108
	Anaxagoras primus posuit incorporeale ue- rum principium. 56	Angeli non cognoscunt cogitationes cordium. 108
	Anaxagoras credebat corporalia omnia, que cum essent mixta, non poterant distingui nisi per omnino immixtum. 56	Angeli, quando cognoscere possint cogitatio- nes. 109
	Anaxagora positio de uicinis intellectus im- probatur. 56	Angelici ingenij sagacitas. 109
		Angelorum uirtus naturalis. 110
		Angelus siue bonus, siue malus quomodo po- test. 110

I N D E X.

res moveri ex loco in locum .	110. 111	Anima corpori & motor & forma est .	13
Angelum esse in loco quid .	110	Anima hac non nisi huius corporis forma, & motor esse potest .	13
Angelus potest transire ab extremo ad extremum sine medio .	111	Anima humana per se corrumpi non potest .	14
Angelus non potest corpoream materiam pro suo uoto mutare formaliter .	112	Anima vera & Christiana positio .	14
Angelus non potest mutare de forma in formam sine medio agente corpore .	112	Animam rationalem substantiam esse a corpore minime dependentem .	14
Angelis etiam malis obediunt corpora inferiora quo ad motum localem .	113	Anima corp ^o humani uiuificat et vegetat .	14
Angelus maior corpora posse assumere, & in diuersis speciebus apparere .	116	Anima secundum humanorum corporum multitudinem multiplicatur .	14
Angelus, quomodo imaginationem transfundit .	118	Anima, corpore resoluto, separata subsistit, nulla alia corpora ulterius adiens .	14
Angeli, quia possunt facere per motum localem .	121	Anima scientia & virtute perficitur .	15
Angeli dicuntur potestates .	149	Anima eo magis scientia perficitur, quo amplius immaterialia contemplantur .	15
Angeli boni dominantur angelis malis .	149	Anima uirtute perficitur cum corporis passionibus aspernatur .	15
Angeli ministri diuina sapientia .	149	Anima rationalis omni cōsuetudine caret .	15
Angelus lous, quomodo dispositus operetur in gratia infusione .	191	Anima rationalis, secundum modum sui esse, recepta suscipit .	15
Animam humanam esse spiritum, & non corpus, contra Galenum .	8	Anima rationalis, quacunque recipit, absque contrarietate recipit .	15
Anima, si esset complexio elementorum, aut qualitatum elementarium ut Galenus uoluit, quamplura absurda contingerent .	9	Anima humana habet causam aeternam .	17
Anima uelut humana, rerum etiam brutorum atque plantarum qualitatum elementorum praestantior .	9	Anima non debilitatur debilitato corpore .	17
Animae operatio omnis est ab intrinseco .	9	Anima brutorum nequaquam immortales putanda .	18
Animam, quidam non sonorum, sed contrariorum harmoniam dixere .	10	Anima sensitua non apprehendit nisi hic & nunc .	19
Anima, si esset compositionis ratio, multa absurda contingerent .	10	Anima brutalis non est capax ipsius esse perpetui .	19
Animam aliqui corpus esse astruxerunt, quod uel opinio quinq; rationibus reprobatur .	10	Animam humanam immortalem esse de mente Arist. pluribus medijs probatur .	19
Anima in his inferioribus est principium uita, non omne, sed quo primo uiuimus .	10	Anima rationalis non operatur nisi per potentiam .	21
Anima humana, quae mens uel intellectus dicitur, quid incorporeū & subsistens est .	12	Anima omnis potentia aut habet organum, aut in parte est intellectua .	22
Anima brutorū subsistens minime sum .	12	Anima passionum nouitiam accipere difficile est .	22
De Anima intellectiua & sensitua subsistentia, differentia inter Platonē & Arist .	12	Anima pars qua intelligimus actu, dicitur separata non ueniens organo .	27
Animam utramque, sensitua & intellectiua, incorporeā & immateriali principio Plato adscripsit .	12. 93	Anima separationem post mortē apud Arist. non esse summum .	31
Anima sensitua per se sine corpore non habet esse .	12	Anima, si non habet propriam operationem, licet ei multa accidant, non tamen accidunt ei nisi in materia .	34
Anima de corpore in corpus migrare potest Pythagoras, atque Plato, quorum opinio reprobatur .	13	Anima, si non dependet a corpore secundum esse, certe nec secundum operari .	34. 39
		Anima est subiectum perpetuorum & immortaliū accidentium .	39
		Animabus non conuenit per se ea subsistentia quam	

I N D E X.

quam habent a corpore separata .	51	Auerrois ueram philosophiam deprauant .	30
Anima esse extra corpus, non potest esse perpetuum .	51	Auerrois positiones tres in Philosophia falsissimae .	30
Anima per accidens mouetur motu corpore .	54	Augustinus Bocca de Saluiano Doctor .	129
Anima humana secundum esse uincit corpori sicut forma materiam .	54	F. August. Papiensis ord. Praed. Inquisitor .	133
Anima, specie per se ipsam non habet, sed pars est humanae speciei .	54	D. Augustinus contra Arrium interdum eo agereat .	137
Animas medias inter animas calorem & hominum non posuit Arist. sicut Plato .	63	Auicenna quomodo substantiarum separatarum numerum assignet .	59
Anima humana a perfecta intelligentiarum notione longe deficit .	67	Authoris intentio, operis propositum, ac rursus diuisio in tres libros .	2
Animalia irrationalia sunt quodammodo liberi motus sine actionis, non liberi iudicij .	73	Authoris Commentarium aduersus opinionem de Anima immortalitate antequam Perreius scriberet .	19
Antropomorphita haeretici Deum lineamentis humani corporis figurarunt, nihil ultra corpora esse putauerunt .	43	Author qua de causa opusculum hoc inciperit .	133
Aorasia quid .	123		B
Apostasia a fide quomodo committatur .	178	B ALNEATRIX incinerata quid sit confessa .	153
Appetitus naturalis frustra esse non potest .	16	Basiliscus cur primo uident occidat, & primo risus peccat .	144
Appetitus hominis naturalis, perpetuo esse efflagitat .	16	Benedictionis licita in infirmos septem conditiones .	209
Appetitus esse ab omnibus eo modo quo apprehenditur .	16	Benedictio licita in infirmos, quae .	209
Appetibile est mouens non motū in genere mobilium, appetens uero & motus & motū .	59	Blasphemia quomodo haereticum sonet .	215
In Appetibilem & appetentium genere primum est quod est secundum intellectum .	59	Bonifacii viij. constitutio de publicatione rursus & accusatoris .	231
Appetitus sensitui non potest attingere per se bonum .	59	Bonum per se, non cadit sub apprehensione sensus .	59
Aqua benedicta congruē contra vexationem extrinsecam .	212	Noni participatione aliquid uniuersaliter priuatum esse non potest .	85
Aqua benedicta ordinata contra demonum molestias .	212	Bonum est uoluntatis obiectum .	86
Arist. textus a 17. usque ad 20. tertij de Anima explicatur, & defenditur expositio B. Thoma .	23	Byssa sua uoce passiones designat .	159
In Arist. doctrina nihil inuentum contra fidem nec in moralibus uel in logicis uel physicis aut diuinis, praeter id quod de mundi aeternitate probabiliter sensit .	29	Bussa Innocentij viij .	133
Arist. tex. 3. de Anima, Non reminiscimur, quomodo exponendus .	31	Buxba comitatus quadraginta una de genere striginagarum igni assumpta .	172
Arist. celestis motus perpetuitatem aeternam posuit .	44		C
Arist. ad astruendas substantias incorporeas ex motu celestis perpetuitate processit .	44. 59	C AELESTIA, ideo incorruptibilia, quia materia caret cōsuetudine obnoxia .	18
Arioli, qui .	139	Comedios herba .	238
Arreptus homo, quid .	186	Companarū strepitus contra tempestates .	204
Auerrois opinio de anima reprobatur .	14	Campores, qui .	207
		Canonista cœcitiunt in lectione c. Episcopi 26. quast. 5 .	132
		Cap. Episcopi 26. q. 5. non intellectus, licet credatur intellectus .	133
		Cap. Episcopi 26. q. 5. non prohibet quod committere tenetur prohibere .	133
		Cap. Ipsi 26. q. 5. uerba pie interpretanda .	141
		Carnis molles, & salus bonitas, signa beninitatis	b 2

I N D E X.

Circes <i>Floris</i> facias mutans in bestias. 184	Cognoscere aliqua, nullum eorum in sua natura habet. 11
Cognitivae potentia, quod naturaliter ineff, aliorum cognitionem necessario praepedit. 11	Cognitum unumquodque est secundum magis et minus secundum remotionem a materia. 52
Cognitio alicuius rei tripliciter haberi potest. 105	Colores ad visum se habent ut obiecta, non ut organa. 22
Comestio completa quattuor exquirat. 160	Conciliij Anquienfis est cap. Epi. 26. q. 5. 132
Conditionalis vera, cum sit necessaria, riuer salem categoricam includit. 40	Consonantia & dissonantia inter Platonem et Arist. quo ad substantias immateriales. 61
Constantij pater in equum mutatur. 184	Consuetudo legum interpres. 219
Continens semper contentum excedit. 47	Corpora inferiora quo ad motum localem angelis etiam satana ad naturam obediunt. 7
Corpus omne mixtum harmoniam, & completionem habet. 10	Corpus nullum potest esse uita principium primum. 10
Corpora duo in eodem loco simul impossibile. 11	Corporum caelestium uniformitas in caelestibus moribus semper observari. 44
Corpus superius semper inferius continet. 46	Corpora duo in invicem se concludere impossibile. 47
Corporis nullius actio super agens ipsum reflectitur. 47	Corporis actio ad actionem aliquam minime terminatur. 48
Corporis actio ad actionem aliquam minime terminatur. 48	Corpus aliquod, quanto est propinquius materiae primae, tanto ignobilius. 49
Corpus omne vivens aliquo modo secundum animam localiter movetur. 49	Corpus nullum animatum inter nos & calum secundum Arist. 59
Corpora caelestia et terrestria in quo differant. 100	Corporea caelestia et terrestria in quo differant. 100
Corporea natura spiritali inferior. 114	Corpora quae sumuntur a demone, sunt vera corpora. 116
Corpora quae sumuntur a demone, sunt vera corpora. 116	In Corpore dupliciter aliquid fit. 132
In Corpore dupliciter aliquid fit. 132	Corpus unum virtute divina potest esse simul & eodem tempore duobus locis, secundum quosdam Theologos. 133

Corpus

I N D E X.

Corpus, quae incubus vel succubus demon in actibus turpibus miscetur, quale in substantia fit. 158	Demon quilibet scit rerum omnium vires & proprietates. 120
Corpora naturalia possunt efficere illusorias apparitiones, & ibi exempla. 182	Demon posse simul plures homines portare & pene subito ad loca distantia. 115
Corruptio potest aliqua res duplici ratione. 14	Demon in forma disci argentei apparuit B. Antonio. 116
Corruptio non est alicubi, nisi etiam ibi sit contrarietas. 15	Demon in forma puella. 116
Corruptibilis res apud Arist. aut corpus, aut virtus in corpore. 37	Demon hominum sensus dupliciter immutare possunt. 117
Corruptibile omne apud Arist. est & alterabile. 38	Demon ex qua materia corpora sumunt. 117
Corruptio, non nisi per contrarietatem est, secundum quam alteratio inducitur. 38	Demon quid possint circa homines. 117
Corruptibile omne apud Arist. sicut debilitabile, ita & alterabile. 38	Demon tripliciter norunt veritatem. 120
Corruptibile omnia vivientium utraque contrarietatis excellentiam corrumpitur. 49	Demonum sapientia. 120
Creaturas aliquas esse, quae agunt per intellectum & voluntatem. 45	Demon, nisi comprimatur a Deo, potest hominem etiam intuitum localiter ferre. 120
Creatura omnes & singula redeunt ad suum principium. 45	Demon possunt in deterius aliquid mutare, & ibi exempla. 142
Creaturas aliquas esse quae redeunt in Deum, necesse natura verum operis similitudine. 45	Demon per maleficos mortem inferre. 142
Creatura intellectualis, corporales continent. 46	Demonum potestas. 145
Creaturas aliquas esse in quibus secundum se forma divina intellectus & exprimitur, & imprimatur. 46	Demon, & si nullos timeant, tamen subiacent meritis Sanctorum. 145
Creatura omnis rationalis, in sua natura contemplata, potest peccare. 74	Demon humani generis inimici. 146
Crucibus consignandi qui sint. 749	Demonum nis in Luxuria. 146
	Demon incubi, qui. 146
	Demon succubi, qui. 146
	Ex Demone incubo & muliere gigantes nasci. 6. 146
	Demon per motum localem semel admovet mulieri multipliciter. 147
	Demon mali possunt per angelos bonos cohiberi a sordibus. 149
	Demon inferiores tantum, exercent spurcitas incuborum & succuborum. 149
	Demon tribus modis vocat homines ad magica flagitia. 151
	Demonum inter se concordes ad nequitiam. 151
	Demon, quibus causa monetur ad homagium & professionem expetendam. 155
	Demon, quas strigimagas in tormentis auxiliantur. 155
	Demon quare, & quam multipliciter homagium expetat ab hominibus. 155
	Demon quare mulieres magis eligit quam viros ad maleficia. 157
	Demon quomodo in assumptis corporibus cum strigimaga loquantur, videant, manducet, cocant, & generent. 158
	Demon quomodo loquantur. 159
	Demon quid vivo sancto respondidit. 160

Damon

INDEX.

Damō in corpore assumpto potest exercere duas ex quatuor partibus nera comestioni. 160	Damon & se, & frigiditas per varias formas demonstrat. 181
Damones quomodo coire possint. 161	Damon bifariam phantasia apparitiones varias efficere potest. 183
Damones quando capiunt in frigiditas libidines exercere. 161	Damō pōr multis modis homines illudere. 185
Damon quomodo se habeat in re uenera. 162	Damon ad frigiditatem beneplacitum an possit homines possidere. 186
Damon quibus ex causis diebus festis potius quam alijs, frigiditas inducat in oblationibus ueneris. 162	Damonem hominem inhabitare dupliciter intelligi. 186
Damones in quibus locis exercentur rei uenerat. 163	Damones, cum per se ipsos homines ledere possint, cur frigiditatem opere uiantur. 187
Damones in locis sacratis non possunt rei uenerat exercere. 163	Damones cur tamopere expetant abusus sacramentorum. 188
Damones succubi uel incubi an uisibiles sint in actu uenera. 163	Damonit potestas multis modis enervatur, & ibi exempla. 189
Damones uirgines uiolare, & uiduas maxime appetunt. 163	Damon qua de causa aliquando nolit aliquem uexare. 190
Damon quid possit. 164	Damonem inuocans, licet ad rem non iniquam, mortaliter peccat. 196
Damon uisibiliter & inuisibiliter homines agreditur. 164	Damones incubi et succubi quidam, etiam inuisitos homines, & precipue mulieres in uenerem inducunt. 199
Damon inuisibiliter homines agreditur duobus modis. 164	Damonum suppositio loco filiorum, cur a Deo permittatur. 207
Damones amorem sensualem inducere efficacissime possunt. 165	Damonum suppositorum tria genera. 207
Damon quid agere possit circa intellectum. 165	Damō mulieribus proprijs filijs subraclit alios damones supponit. 207
Damon quibus modis in amorem homines inducat. 165	Damon quomodo sit presens in maleficijs & arreptijs. 212
Damō per frigiditas quibus modis impediatur matrimonij effectus. 166	Damonum auxilio quomodo liceat uti. 212
Damon potest multipliciter hominibus illudere. 170	Damones obliuati. 214
Damones an possint indiscrete eludere hominum sensus. 170	Damon alteri non semper cedit. 259
Damon non potest inuadere animam alicuius per penam, nisi sanctis cogitationibus deficiat. 170	Delatus multipliciter potest pleiti. 233
Damon homines Deo gratos non potest ludificare, licet in corpore & fortuna bonis eos possit malis afficere. 170	Delatus infamia ubi noluerit se purgare, excommunicatur. 246
Damones per frigiditas multipliciter impediunt sensus conceptionem. 172	Deum esse, & rerum causam esse uoluntariam, oēs & Philosophi, et Theologi supponunt. 43
Damō pōr hominibus obesse etiā in fama. 175	Deus bonus est, & bonitatis alijs largitur. 45
Damon quid circa morbos fecerit. 175	Deus est prima causa uirtute continens omnes effectus. 46
Damonum auxilio uti in effectibus corporalibus per eos inductis, an sit malum. 178	Deus in genere non est. 53
Damones quid permitte Deo facere possint, iuxta Sacram Scripturam. 180	Deus in rerum creatione uniuersi perfectiorem intendit. 70
Damones per maleficia quomodo uentis & pluias concient. 180	Deus, qui substantia prima est, cum a corporis natura maxime distet, iure in rerum ordine multum gradus interiacent. 70
Damon quibus nocere non possit. 180	Dei prouidentia erga res singulares, etiam minimas. 70
	Deus in rebus singularibus que operetur. 70
	Deus solus per suam essentiam habet notitiam propriam

INDEX.

proprian omnium rerum. 97	E
Deus permisit Christi pati a diabolo. 136	EFFECTVS tunc maxime perfectus, quando redierit in suum principium. 45
Deus multoties permittit rationalem creaturam aduersus sua instituta operari. 147	Effectus omnes potest dici dicantur, ubi causa agentis simulantur. 45
Deus nō permittit nos iocari supra vires. 148	Effectuum mirandorum creatura damnabilis siue angelica, siue humana ratio. 124
Deus & natura nō deficiunt in necessarijs. 189	Effectus creatura damnabilis quinque. 125
Deus p se met gratia nostra meti insundit. 191	Effectus penales & noxia a uoluntate proficiscentes multiplices sunt. 143
Deus uult clauis esse in reuerentia. 200	Effectus maleficiales mirandorum. 164
Dei auxilium a Iudice implorandum. 239	Elementa, & si secundum se incorruptibilia, partes tamen singula corruptibiles sunt. 49
Diabolici homines, & eorum effectus. 1	Energumeni qui. 213
Diabolus mulieri moniali in specie lactuca apparuit D. Gregorio teste in Dial. 7. 116	Eius omne realiter aut diuinum, aut physicum. 36
Diabolus quandoque sanas corpus, ut perdat animam. 8	Eius, quod maxime est, alijs essendi causa sit oportet. 62
Diabolica potestas ad quid se extendat. 120	Epicurorum opinio de principijs. 56
Diabolus quid possit circa hominem. 121	Error in angelico intellectu, qualis. 93
Diaboli uoluntas quid cupiat. 123	Errores circa maleficium. 128
Diabolus conatur quibus potest modis humanum genus offendere. 135	Erroneum fundamentum sumptum ab aliquibus ex canone per uerba c. Episcopi. 26. q. 5. 139
Diabolus paruus paruus enecat, & presertim non baptizatos. 135	Esse unumquodque illud dicitur, quod est in eo principale. 34
Diabolus frequenter hominem tentat, ut salutem per radium uincat. 151	Essendi ratio, quorum diuersa, horum species quoque diuersa sit oportet. 54
Diabolus in minimis incipit tentare hoies, inde ad maiora flagitia eisdem inducat. 152	Esse anima humana & intelligentia, non est unius rationis. 54
Diaboli ars in tentando. 152	Euangelium portare an liceat. 210
Diabolus uersute in animas maxime uirginas debacchatur. 153	Eucharistia spiritus malis exurit. 203
Diabolus portas ad libitum referat. 173	Excipiens iuxta modum excipientis excipitur. 16
Diabolus cupit adorari ut Deus. 193	Executio sententia lata quando differitur. 241
Diabolus quas maleficia inuenit in questionibus beneficio taciturnitatis. 236	Exempla multa suspicionum. 242
Diabolus mundi dominum ambit. 193	Exorcizandi modus. 207, 211
Diaboli astus in lacrymis excurrentis. 237	Exorcizata quid canere debeat. 209
Diabolus, cur impediatur lacrymas maleficarum. 237	Exorcizatus et carminibus quo tendi sit. 210
Dictio, quid. 159	Exorcizatus congruit contra uexationem intrinsecam. 212
Differentia que est ex forma, speciem: que uero ex materia, numerum uariat. 55	Exorcizati & remedia alia quibus de causis quandoque non liberent maleficiatos. 213
Diomedis facies in aues imitator. 184	Expositio D. Th. huius rex. Sed sicut uelto. 34
Diuinitates inuocare contra delatorum taciturnitatem cessantibus alijs remedijs, an liceat. 238	Expurgatio Authoris aduersus Apologiam Petri Pomponatij. 19
Diuisibile omne, ut corpus, continente indiget & ueniente partes. 11	
Diuinitatis insigne est futura nosse. 108	
Doctores sancti ea que sunt philosophia longe subtilius, copiosius & clarius tractarunt. 30	
Doctores distinguunt de maleficio perpetuo & temporali, non de uero & phantastico. 140	
Dusti, qui. 146	

E

FACIENS, nullo contradicente, nobilissimus est factus. 16

Fascinatio cur accidat. 77

Fascinatio quid. 144

Fanni qui. 146

Fanni ficarij. 147

F

Forma

I N D E X.

Forma determinata determinatam materiam subesse oportet. 13
Forma, quae est actus, conuenit esse per se. 15
Forma subsistere, esse desinere impossibile est. 15
Forma nulla corrumpitur, nisi aut actione contrarij, aut destructione subiecti, aut desuio ne suae causa. 16
Forma & simulacra rerum naturalium excipiuntur in passibilem intellectum ut sunt actus intelligibiles. 16
Forma quacunque a materia separata, intellectu in actu sit oportet. 18
Forma omnis & actus potest dici habitus. 25
Forma non recipitur in corpore nisi indiuiduata. 47
Formae similes debentur similibus mobilibus & motis. 49
Forma omnis corporis aliquam habet operationem propriam per corpus. 49
Forma, quae sunt in materia, actus imperfecti sunt. 52
Forma omnis per se absque materia subsistens, est substantia intellectualis. 52
Forma materialis, si multiplicat species materialium, longe magis forma immaterialis species immateriales multiplicabit. 70
Forma est cuiusque operationis principium. 72
Forma, quae est ab ipso agente, ex eo quod per ipsum operatur, etiam consequentis operis dominium habebit. 72
Forma intellectus, seu conceptio, per quam substantia intellectualis operatur, ab ipso est intellectu. 72
Forma substantialis in uiuentibus est principium uitae, quae dicitur esse unum. 80
Forma quae uidentur in praestigij, non nisi in sensu sunt. 119

G

Gras, & non homo solum nascitur ex hominis coitu cum spiritu. 6
Grando mirabilis. 181
Gubernatio omnis est secundum rationem boni. 64

H

Habitus ab Angelo portatus. 115
Habitus non signatur ut aliquid per se existens, sed alicuius habitus. 25
Haresim sapit, qui negat esse maleficos & posse maleficia efficere. 139
Heresis essentialiter in intellectu est. 216
Heresis aliqua dicitur presumptiua. 216
Heresis diffinitio secundum D. Aug. 220

Heresis proprie & improprie. 210
Heresis redire uolentibus, postquam sunt per ecclesiam condemnati, an sit parcendum. 256
Hales proprietates. 158
Harmonia ratio magis corporum qualitatibus quam anima congruit. 10
Henricus Instaurator aduersus Ant. de Rosell. scripsit. 131
Herba cuiusdam uirtus. 119
Hieronymo Placentino Congr. S. Iustinae, quid acciderit. 126
Hieronymus de Berthenorio. 137
Hieronymus a Viola. 159
Homagium quod Diabolo datur, in quo differat a professione. 155
Homo per intellectum omnium corporum formas & naturas cognoscere potest. 11
Homo a brutis specie differit per intellectum passuum. 33
Homo quomodo locutione conceptum suum promat. 159
Homo a Demone possidetur aliquando pro maiori merito cumulando, & ibi exemplum. 186
Homines a demone possideri permittuntur multis ex causis. 187
Hominum genera tria quibus frigiditas non possunt obesse. 189
Homines, qui se remedijs Ecclesiae Catholicae intantur, non possunt a maleficis uexari. 190

I

IMAGINATIO facit casum. 77
Imaginaris apparitiones locali motione in moru atque spiritu aliquando posse fieri. 118
Incantatores dicuntur etiam catholici in bonam partem. 109
Incubi ab incubando, id est, stuprando. 7
Incubonem Romani Faunum ficariu uocant. 7
Insideler quare a Diabolo non tententur. 144
Inimicitia capitalis quae sit. 127
Inquisitorum opiniones in puniendis strigimaris. 214
Inquisitores contra strigimaris & alios demones inuocatores cum manu iure procedunt. 217
Inquisitoris iurisdictionis quae sit. 217
Inquisitor et iudex quomodo procedant in causis fidei. 222
Inseparabile ab eo sit oportet, quod alicui seorsum se conuenit. 14
Intelligere nullius corporis actus est. 11
Intellectionis nostra principium subsistens esse oportet.

I N D E X.

oportet, & non inhaerens. 11
Intelligere & uelle solum inter omnes animae operationes, sine corporali organo explemur secundum Arist. 12
Intellectus post maxima intelligibilia potest intelligere minora. 13
Intelligendo, si corpus fatigatur, per accidens est. 13
Intellectus agens nobilior sit oportet intelligibilibus. 16
Intellectione homo perficitur formaliter, quae a brutis et ceteris, quae infra sunt, secernit. 16
Intellecta re, effectus homo perficitur, quae cum sit uniuersalis, incorruptibilis sit oportet. 16
Intelligibile permanens est ipso esse sensibili. 16
Intellectus & intellectum primum in separatis a materia idem est. 18
Intellectus agens in tribus conditionibus conuenit cum possibili. 23
Intellectus agens quatuor conditiones. 23
Intellectus in actu est idem rei intellecta. 23
Intellectus agens non est substantia separata, sed magis aliquid anima. 23
Intellectus possibilis & agens sunt differentiae animae. 25
Intellectus agens est sicut habitus, quod est lumen. 25
Intellectus agens facit hominem intelligere omnia, & est sicut habitus. 25
Intellectus possibilis non est passibilis sicut sensus. 25
Intellectus agens non est habitus per modum quo est in secunda specie qualitatibus. 25
Intellectus agens effectus, quis. 25
Intellectus possibilis passibilis est. 26
Intellectus agens est sicut causa efficiens, passibilis sicut materia. 26
Intellectus possibilis est patiens quodammodo & potentia ens. 26
Intellectus agens est non patiens, et actus ens. 26
Intellectus possibilis quomodo sit actus. 26
Intellectus possibilis quomodo prior sit tempore, quam intellectus in actu. 27
Intellectus possibilis quomodo reducitur in actum. 27
Intellectus agens, si esset substantia separata, anima non intelligeret ex se, & libere. 28
Intellectus agens cur ita dicatur. 28
Intellectus in anima nostra quadruplex. 29
Intellectus passiuus quid sit. 33
Tam Intellectus possibilis quam agens, apud

Arist. est pars anima. 37
Intellectus uterque, tam agens quam possibilis immortalis est, et incorruptibilis apud Arist. 37
Intellectus agens, possibilis & uoluntas sunt animae potentiae, quae possunt a corpore separari. 37
Intellectus possibilis, si est in corpore, est in eorum forma substantialis, uel accidentalis. 38
Intellectus possibilis non est in corpore existenter, nec in toto, nec in parte. 38
Intellectus si esset in corpore existenter, multa absurda contingerent. 38
Intellectus possibilis non est in corpore existenter ut si haec. 39
Intellectus possibilis & agens partes, seu potentiae, uel accidentia sunt animae. 39
Intelligere est separabilis a corpore aequidistantie, licet non actus in ista uita mortali. 41
Intellectus diuinus & uoluntas productarum creaturarum est principium. 45
Intellectus, dum formas excipit, non corrumpitur, sed perficitur. 47
Intellectus intelligit ex eo uel maxime, quod in se intellectuum formas excipit. 47
Intellectus supra se ipsum agendo reflectitur. 47
Intellectus sicut uoluntas intelligit, ita & se intelligere uoluntas intelligit, & se intelligere ipsum intelligere, & sic in infinitum. 48
Intelligendi modus perfectus, quis. 53
Intellectualis substantia incorporea ab anima specificis distinguitur. 54
Intellectus, quae separatum intelligit, non est necesse ut separatum subsistat. 58
Intellectus primus separatus uel ordini separatorum intellectuum prouidet. 63
Intellectuum separatum numerum ad numerum caelestium motuum Plato non coartauit. 63
Intellectus nec corpus, nec corporis actus est. 64
Intelligentiarum numeri multa sententiae. 68
Intellectualis natura a modo non dependet. 69
Intellectu multa capiuntur quae non possunt esse in materia. 71
Intellectualia non solum sunt liberae actionis, sed liberi iudicij. 73
Intelligentiae quae ad operandum, seipsas agunt. 73
Intellectina apprehensio non determinatur ad quaedam, sed est omnium. 73
Intellectualis substantia appetit, quis. 73
Intellectualia sola se non solum ad agendum, sed ad iudicandum mouent. 74

I N D E X.

Intelligentia per liberum arbitrium male & peccatrix esse possunt.	74
Intelligentia aliqua re ipsa esse mala & peccatrix.	76
Intelligentia quomodo in his inferioribus res miras faciunt.	78
Intelligentia, que magorum operibus efficaciam præstat, mala est.	83
Intelligentia qualiter & quot peccarunt.	84
Intelligentiam nullam naturaliter esse moraliter malam.	84
Intelligentiam in primo instanti sua creationis malas esse non posse.	87
Intelligentiam, an maior pars peccauerit.	88
Intelligentia inter peccantes nobilior & prior, an prima fuerit.	88.89
Intellectualis creatura ita a Deo est infirma, ut possit damnari & saluari.	90
Intelligentias malas, siue demones esse in naturali sapientia præstantissimas.	95
Intelligentie siue bonæ siue malæ quomodo accipiunt cognitionem a rebus sensibilibus.	96
Intelligentia siue bonæ siue malæ non omnia intelligunt per suam substantiam.	97
Intelligentiarum localis distantia cognitionem non impedit.	98
Intelligere substantiam separatam supra tempus est.	99
Intelligentie semper sunt actu intelligentes.	99
Intelligere intelligentiarum non est discurrendo a magis noto ad minus, siue e converso.	100
Intelligentia bona neque per se, neque per accidens falluntur.	102
Intelligentia bona uel mala qua cognoscitur circa immaterialia.	102
Intelligentiarum intelligere est continuum, & non intercisum.	103
Intelligibiles rerum species & ad nostrum, & ad angelicum intellectum ordine contrario ueniunt.	107
Intellectus cap. Episcopi 26. q. 5.	127
Intellectus uerus cap. Episcopi 26. q. 5. et ibi multa.	131
Intellectus c. Episcopi 26. q. 5. reprobat.	135
Intellectus Glossa in cap. 1. de Offi. Deleg. 217	
Intellectus c. Accusatus, de Hæreticis 1. 6. 218	
Intellectus Io. de Turresemata in cap. Episcopi 26. q. 5.	222
Interrogatoria in causis fidei.	228
Interrogatoria generalia super delato & confituito.	229
Interrogatio ultima in delatum.	239
Inuidia in angelis malis esse potest.	76
Inuidus cur de alterius bono tristetur.	76
Inuocatio Demonis dupliciter fit.	179
Inuocatio demonum quando sapiat hæresim.	216
Inuocatio demonum tripliciter potest esse hæresis.	217
Inuocatio demones ipsi plusquam hæresis.	220
Iob, quid passus est.	123
Ioannes Grassus doctor solemniter.	129
F. Ioannes Bapt. de Piqueria prior Brixian.	137
F. Ioan. de Tabia auctor Tabiense Summe Inquisitor Bononia tempore Authoris.	202
Ioannes Bentinofur.	159
Ispruck, multa maleficia fuisse facta per strigimagas.	177
Iudeorum synagoga præstigiatorum reserta.	8
Iudas demones adiurauit.	208
Index ad que tenentur.	226
Index an possit compellere testes ad iuramentum de ueritate dicenda in causa fidei.	226
Indici quid sit curandum ubi delatus persistit in negatione.	230
Index tria debet attendere.	230
Indicis moderatio, que.	230
Indicis officium post captionem.	231
Index quomodo se habere debeat circa materiam inimicitarum capitalium in delator.	234
Index quid attendere debes.	234
Index ad questiones maleficarum non fit pronus.	236
Index, an possit promittere uitam infamato, & per indicia facti & testes deprehensio, se sponte fateatur.	236
Index secularis non potest in crimine ex ecclesiastico & civili mixto sententiarum.	240
Index ecclesiasticus qui iudicia non exercent.	240
Index Episcopus potest per alium sententiam reuocare instar illustrium.	241
Index in uidentis merita processus, & sententia ferenda, debet adhibere peritos omnium facultatum.	241
Index Laicus potest aliquando ultimo supplicio interimere quos Index ecclesiasticus ad penitentiam receperit.	244
Iustitia est perfectio creaturæ permaxima.	17
Iustitiæ effectus, quis.	17
Iuuenula in agro Brisfaco conuersa, quid fessa sit.	154

Inuenia

I N D E X.

Ituenis quidam magus in iudicio Bernensium paniter, cum esset moriturus, quid dixerit.	154
L	
LACRYMARVM donum in penitentibus nobile.	237
Lamia a quo dicta, quid sit, quidue agant.	3
Letania minore, qua de causa sint ab Episcopo Viennen. instituta.	185
Lex quid sit.	134
Lex diuina inbet maleficos occidi.	139
Liberi arbitrii diffinitio.	74
Lingua bona nihil melius, nec per mala.	157
Locutio quid.	159
Lucus diaboli.	137
Luicani ad patientiam aptiores.	124
Lupi qui intra oppida pueros rapiunt, nec uulla capi, uel ledi possunt, quomodo sint.	185
M	
MAGORVM opera aliqua non ex constellatione, sed ab intellectu proficisci.	60
Magorum opera mira, ex corporum celestium impressione esse nequeunt.	78
Magice artes unde habeant efficaciam.	81
Magi nostri temporis, quomodo a demone possantur.	115
Magi & malefici unde dicantur.	138
Magi Pharaonis.	139.141
Magi qui sint.	141
Magi quidam proprios filios manducant.	154
Magi cuiusdam iactatio in agro Bernen.	180
Magi & malefici idem sunt.	193
Magorum consilia non sunt inquirenda.	193
Malefici et nocte et die malefici incumbunt.	3
Maleficium, quid.	119
Maleficium unde dicatur.	119
Maleficium tripliciter dicitur.	119
Malefici nihil esse quidam existimant.	138
Maleficia non modo per fidem ueram, sed philosophice probantur.	139
Maleficos quidam esse dixere, sed maleficiales effectus non efficiunt, sed cogitare tantum.	139
Malefici & incantatores inbetur occidi Deuteron. 18.	139
Maleficorum pena, que sit.	140
Malefici cur cremantur.	140
Malefici innumeri.	140
Malefici & demon ad maleficium in Ecclesia semper concurrunt.	142
Maleficiorum descriptio.	143
Malefici quid agant.	141.143
Maleficium dicitur in quo & demon, & magus concurrunt.	143
Malefici ab incubis demonibus peccantur.	161
Maleficium quomodo cognoscatur.	168
Maleficium, cum sit a solo demone, cur strigimaga adscribitur.	175
Malefici unde dicantur, & quid agant.	175
Malefice incineranda quid resulerint.	190
Maleficia maleficiis elidere an liceat.	191
Maleficium tribus modis aufertur.	191
Maleficia maleficiis expellere esse maleficium.	193
Maleficos adire non licet.	194
Maleficos adire de iure civili prohibetur.	194
Malefici cur non credendum.	195
Malefici opere ad maleficia destruenda quomodo & quando liceat uti.	196
Maleficium soluitur multipliciter.	197
Maleficiati in uirilibus, sunt diuina gratia destituti.	201
Maleficia in adultis unde ueniunt.	213
Maleficium curare difficilium est quam arripitum.	213
Malefice quando lacrymare non possunt.	217
Malefice carceratus quare non relinquatur solus.	227
Malefica quando flere possunt.	227
Malefica per uerba & uisum posse maleficis afficere.	235
Maleficius delatus non est relaxandus sub seditione.	239
Malefica quadam curant, & non nocent, & he quomodo puniende.	259.260
Malis alieno uti ad nostrum bonum quando liceat.	194
Manichei quid Deum esse dixerint.	43
Manicheorum error, & ex quo processerit.	64
Manicheorum error de demonibus.	86
Maschare, id est, larua.	3
Materia quomodo acquiritur esse in actu.	15
Materia cur corruptioni obnoxia.	15
Membra uirilia non uere sed superstitiose subtrahuntur.	201
Mentes celestibus motibus non subduntur.	70
Ministri publica instituti, ministri Dei sunt.	129
Mobile primum et appetens & intelligens est.	9
Mobile primum est corpus animatum anima intellectuali.	59
Modi tres procedendi apud iura.	223
Monachus quidam necromanticus.	166

c 2 Motina

I N D E X.

Motus vis duplex.	13	Operari, vivere presupponit.	43
Motus determinatus, determinatum organum necesse est.	13	Operatio est eius, cuius est potentia.	49
Motus cuiuslibet virtus, in mouendo, pro- prium mobile non excedit.	50	Operandi subsistentia non tollit dependere in operando a corpore ut ab obiecto.	41
Motus corporis elementaris ex alijs principijs causari potest, quia ex substantia intellectuali.	41	Operatio rei est actus, & bonum substantia ope- rantis.	53
Motus continuus, regularis & indeficiens a quo fit.	51	Operatio virtutem, & virtus essentiam demon- strat.	54
Motus multi videntur ordinari ad unius stel- lae motum.	59	Opiniones tres enumerantur de eo quod Arist. sensit de anime immortalitate uel mor- talitate.	19
Motus nullus in celo, nisi ad alicuius stelle delationem ordinatus.	60	Opinio Pomponatii de anime mortalitate era- ditissime a F. Bartholomaeo Pisano Ordia. Prad. confutata.	19
Motus sempiternitas falsa est.	61	Opinio Auicenna de intelligentiarum ope- ratione.	77
Motus & alio erga particularia sunt.	74	Opinio falsa Apulei & Platoniorum de de- monibus.	51
Motus corporu celestiu semper continuus.	99	Opinio falsa Gentilium, quod elementa morte deorum sint colenda.	51
Motus localis est supremus inter oes motus.	114	Opinio falsa eorum qui dicunt Angelos & demo- nes habere corpora naturaliter unita.	51
Mouere non est actus sensitiue anime sine cor- pore.	13	Opinio Platoniorum de forma materiali.	112
Mouens primum immobile est sicut bonum quoddam appetibile.	59	Opiniones de maleficio.	138
Mouens aut sensus, aut intellectus.	80	Opus Preceptorij & Formicarij Io. Nider ex ord. D. Dominici pene Authori eodem portenti.	2
Mulierum malitia.	157	Opus Henrici Insistoris ac Socij, Mallem Ma- lesicarum.	3
Mulieres ad credendum proniores.	157	Orationes in exercitijs.	211
Mulierum pusillanimitas.	158	Ordo seruatus ad amone in succubis & incu- bis.	161
Mulieres tacere nesciunt.	158	Ordo inter malos angelos.	195
N		Organi praecisa exclusio non inserit separabili- tatem in actu, secus in aptitudine.	41
NARVCHODONOSOR historia.	182	Origenis error circa aequalitatem substantia- rum immaterialium.	64
Natura quae quandoque in actu, quando- que in potentia operatur, principium acti- uum & passiuum habet.	23	P	
Natura in suis operibus non impeditur.	39	PACTVM cum demone expressum & im- plicitum.	179
Naturae omnes possibiles in verum ordine in- ueniuntur.	53	Passiones, quae nam pacto anime & complexio- ni attribuuntur, Galenus non distinxit.	9
Natura speciei, quae perpetuo in uno indivi- duo saluari non potest, saluatur in pluribus.	55	Passiones quomodo attribuuntur complexioni.	9
Natura intendit perfectionem.	86	Passiones quomodo attribuuntur anime.	9
Nihil in genere est, uel in mundo, quod in aliqua specialissima specie non sit.	39	Peccare quid.	75
O		Peccatum dupliciter in aliquo esse potest.	75
OBSTACULUM pueri p strigimagas facta.	74	Peccatum omne a uoluntate est.	87
Obstaculorum, quibus modis officere possint catholicae fidei.	172	In peccato duo aduertenda & contempnenda.	88
Occisum esse non potest, quod in se subsistit.	12	Peccatum uoluntatis in omni uolente (Deo excepto) potest incidere.	93-94
Operatio qualitatuum elementarium est ab ex- trinseco.	9	De Peccato contra naturam in Diabolo.	150
Operari nihil per se potest, quod per se subsiste- re nequit.	11	Perfe-	
Operari solius entis in actu est.	11		
Operatio rei, uel substantia, esse, demonstrat.	15		

I N D E X.

Perfectio uniuersa in qua maxima consistit.	55	Praxis in haereticum confessum, et relapsum penitentem.	254
Phantasmata se habent ad intellectum sicut colores ad visum.	22	Praxis in haereticum impenitentem non re- lapsum.	255
Phantasia est hominis sensus.	117	Praxis de conuictis, & deprehensis, omnia negante.	255
Philosophi a principio solam naturam corpo- ream apprehenderunt.	43	Praxis in conuicto fugituo.	257
Philosophi errantes quoad naturam, origi- nem, & prouidentiam substantiarum im- materialium.	63	Praxis de eo qui tantum inuenitur delatus ab aliquo malefico incinerato, uel incine- rando.	258
Pilosi, graece Pausici, laetiae Incubi appellan- tur.	7	Praxis in malefico non inferente sed auferente maleficio.	259
Pilosi, qui.	146	Praxis in delatum qui iuste, uel iniuste ap- pellasse inuenitur.	260
Probantes, qui.	129, 139	Probationes in eximibus debent esse luce clariores.	226
Planta minus habent de uita, quae bruta.	69	Probatio non admittitur contra suspicionem uolentiam.	250
Plato uniuersalium realem abiectionem po- tuit.	44	Processum in strigimagas praecise, & obiter inquiri.	222
Plato posuit mathematica media inter speciem & sensibilia.	57	Processum in strigimagas continuari praeci- se, & obiter.	227
Plato dicebat hominum ac demonum quosdam bonos, & quosdam malos.	58	Prophetia modus huius diabolicae sectae.	4
Plato inter summum Deum & nos, quatuor rerum ordines statuebat.	58	Proverbia.	157
Platonis positio de ideis impugnatur.	58	Psalmus, Qui habitat, miranda uirtutis est co- tra demones.	212
Platoniorum monitio.	138	Purgatio insaniam quomodo fiat.	246
Positio eorum qui intellectum agentem tantum, et non possibilem substantiam esse separata dixerunt, improbat.	29	Purgatio incidens in haereticum iam purgatum pro relapso habetur.	246
Positio eorum destruitur qui sustinent intel- lectum possibile esse sicut Mathematica.	36	Q	
Potentia uisiva non est debilitabilis nisi gra- tia organi.	38	QUESTIONVM sententia quomodo ferat index.	236
Potentia infinita esse non potest in corpore fi- nito.	47	De Questionibus delatorum.	235
Potentia in substantia spiritali tres.	110	Quaestiones fallaces interdu inefficaces.	236
Potentia personarum triplex.	232	Qualitates testium in causis fidei.	227
Prasidium quid.	169	Qualiter sic continuandus processus in causis fidei.	227
Prasidium illusio tribus modis consistit.	169	Quatuor modis potest maleficum conuinci.	234
Praxis in processibus inchoandis.	223	Quatuor modi conuincendi eum.	241
Practica sententiarum contra delatum im- munem.	244	Quinque requiruntur ad hoc ut aliquis sit ha- reticus.	220
Practica sententiarum contra delatum, in que sola insaniam sit probata.	244	Ex Quatuor actibus superstitiosus malefica, & sortilega deprehenduntur.	259
Praxis sententia in delatum questionibus di- gnum.	247	R	
Praxis Abiurationis.	248	REVELARE ad superstitiosa cognoscen- da.	204
Praxis sententia in Abiurationem.	248	Regula decidendi oia est peritorum consilium.	258
Praxis sententia in suspectum de haeresi, uo- lenter.	251	Relapsus penitentia non liberat eum a brachio saeculari.	255
Praxis in suspectum de haeresi, et dissimatum.	252	Remedia	
Praxis de confessio haereticum, sed penitente, nec	255		

INDEX.

Remedia multa non deesse aduersus strigimagarum veneficia.	189	Remedia vana non congruunt aduersus strigimagarum veneficia.	191	Remedia illicita que sint.	196	Remedia quedam contra maleficium superstitiosa, tolerabilia quidem, non tamen facienda.	198	Remedia vera contra strigimagas.	199	Remedia amoris ex Auicenna consilio.	201	Remedium contra arreptitios maleficium intercedente.	202	Remedia aduersus grandines.	201	Remedia aduersus maleficium iumentorum.	205	Remedia contra occultos effectus demonum.	207	Robertus Sanseuerinus.	160	S		Sacerdote bono nihil melius, nec peius malo, & de hoc ibi rationes.	157	Sacerdos prifingeri, dicitur a diabolo portatus.	115	Sadducarum, Originis, & antiquorum naturalium positio excluditur.	34	Salvia putrefacta quid agat.	144	In Sanctificatione remanentia diaboli evasiantur.	144, 152	Satanas vex duces habet, qui de singulis peccatis pro eorum cuiusque natura homines tentat.	150	Scientia eadem contrariorum est.	15	Scetia in actu est id rei facta in actu.	27	Scoti opinio de maleficis destruenda.	196	Scriptura an licite ferantur ad collum.	210	Setta, c. Episcopi 26. q. 5. ubi differat a setta strigarum circa heresim.	129	In sempiternis non differi esse, & posse.	53, 71	Sensus vel intellectus in quibus assignetur.	10	Sensus & intellectus quomodo habeat inter se.	12	Sensus a sensibili cum corporis immutatione patitur.	12	Sensus ab excellenti sensibili corrumpitur.	12	Sensus sit actu p. specie sensata in actu.	26	Sensus dupliciter immutatur.	117	Sententia pro terminatione processus in strigimagas vario modo ferri.	240	Sententia Iudicis ecclesiastici triplex.	240	Sententia distinctiva quomodo debeat ferri.	240	Sententia quomodo sit ferenda.	241	Sententia que ab inquisitore solo, vel ab ordinario solo possunt ferri.	244, 245	Sententia ad mortem non est ferenda in die so-		lemni, neque in ecclesia.	253	Seraphin quid, & unde nominetur.	90	Silvani, qui.	146	Similitudo perfecta in agendo, qua.	45	Similitudo divina quomodo in rebus perficiatur.	46	Simon magus cadis.	115	Somniorum apparitionis causa.	118	Sonus, quid.	158	Sonus ut e minus non audiat, demon potest facere dupliciter.	160	Species differentia attenditur secundum differentiam forma.	12	Species rei ex propria operatione percipitur.	54	In Speciebus corporum celestium non inveniuntur nisi unum individuum.	55	Species rei que sit.	55	Species multiplicatio plus perfectionis uniuerso addit quam multiplicatio individuum in specie vna.	55	Species rerum materialium non per materiam sed per formam multiplicantur.	70	Species rerum distinguuntur sicut species numerorum.	105	Sperma in masculis & in feminis unde deciditur.	146	Spiritus nomine in scripturis diuinis aliquod incorporeum designatur.	65	Spiritualis apprehensio corpus non alterat nisi locali motu medio.	77	Stadlin maleficus in Diocesi Lantacenfi.	167	Strigimagarum demonumque effectus mirandi ex abditissimis philosophia arcanis exquiruntur.	2	Striga per metaphoram, unde dicitur, & quid agant.	3	Strigimagarum nomina uaria.	3	Strigimagarum primus effectus.	3	Strigimaga homagium exhibent demoni.	5	Strigimaga quomodo pueri vorant.	5	Strigimagarum ordo obseruandus.	5	Strigimagarum secundus effectus.	6	Strigimagarum tertius effectus.	7	Strigimagarum quartus effectus.	7	Strigimagarum quintus effectus.	8	Strigimagarum sextus effectus.	8	Strigimagarum septimus effectus.	8	Strigimagarum setta non est ea de qua in cap. Episcopi 26. q. 5.	128	Strigarum setta, licet in multis conueniat cum ea de qua in cap. Episcopi 26. q. 5. non	
--	-----	--	-----	----------------------------	-----	---	-----	----------------------------------	-----	--------------------------------------	-----	--	-----	-----------------------------	-----	---	-----	---	-----	------------------------	-----	----------	--	---	-----	--	-----	---	----	------------------------------	-----	---	----------	---	-----	----------------------------------	----	--	----	---------------------------------------	-----	---	-----	--	-----	---	--------	--	----	---	----	--	----	---	----	--	----	------------------------------	-----	---	-----	--	-----	---	-----	--------------------------------	-----	---	----------	--	--	---------------------------	-----	----------------------------------	----	---------------	-----	-------------------------------------	----	---	----	--------------------	-----	-------------------------------	-----	--------------	-----	--	-----	---	----	---	----	---	----	----------------------	----	---	----	---	----	--	-----	---	-----	---	----	--	----	--	-----	--	---	--	---	-----------------------------	---	--------------------------------	---	--------------------------------------	---	----------------------------------	---	---------------------------------	---	----------------------------------	---	---------------------------------	---	---------------------------------	---	---------------------------------	---	--------------------------------	---	----------------------------------	---	--	-----	---	--

INDEX.

tamen per verba eiusdem cap. vnaque simul damnatur.	129	Strigimaga an cant ad ludum vel portentur, & quomodo.	130, 156	Strigimagarum setta quando ortum habuit.	133	Strigimaga quomodo docent eos, quos ad ludum diabolicum deducere volunt.	134	Strigimagarum artes Comi, & Brixie.	137	Strigas, et lamias esse in veru natura.	145, 151	Strigarum setta que sit.	145, 151	Strigas duobus modis profiteri diabolo.	153	Strigimaga & magi cur precipue infantibus non baptizatis insidiantur.	154	Strigimaga quomodo infantes et pueros agrediantur.	154	Strigimaga & magi ad quid pueros occidant.	154	Strigimaga feruntur a diabolo inuisibilitate.	156	Strigimagarum genus cum incubis & succubis domesticis in illecebris versari.	157	Strigimagarum genus magis ex mulierculis constare quam ex viris.	157	Strigimagarum multitudo.	161	Strigimagarum deleclatio in venereis.	163	Strigimaga & prouocare, et impedire possunt opus virtutis generatim demonum auxilio.	166	Strigimaga ubi pueri non interimunt, quomodo eos in sacrificiis satanae inolant.	173	Strigimaga quomodo iumentis officiant.	177	Strigimaga quid exhibeant in maleficio.	179	Strigimaga horrendis criminibus obmoluntur.	188	Strigimaga in Occidente mutant se in varias animalium formas: in Oriente vero alio in eadem vertunt.	201	Strigimaga quid agant, cum iumenta lacte priuare volunt.	206	Strigimagarum genus an sit punitum tamquam hereticum.	214	Strigimaga & alij huiusmodi non sunt heretici proprie sed presumptiue.	221	Strigimaga & alij id genus incidunt in iudicium inquisitorum.	221	Subiectum omne perpetuorum accidentium, perpetuum & immortale est.	39	Substantia separata, non sunt frustra.	30	Substantia separata suam principalem finem assequuntur.	30	Substantia aliqua esse, que intellectu viuant, anima humana prestantiores.	43	Substantia nulla, ex toto intelligens, est corpus.	46	Substantia intellectus actio ad actionem terminari potest.	48	Substantia intellectualis, si alicui corpori miseriuntur, illud eiusdem nature cum humano corpore sit oportet.	48	Substantia nulla intellectualis alicui corpori elementari uniri ut forma potest, quam humano.	48	Substantia intellectualis non potest uniri elemento, & parvi eius, nec ut forma, nec ut motor.	49	Substantia aliqua intellectualis sunt, non unita corporibus, superiores anima secundum ordinem nature.	52	Substantia sine quantitate esse potest, & si non e contra.	53	Substantia aliorum generum, prima est tempore, ratione, & cognitione.	53	Substantia nulla corporea est sine quantitate.	53	Substantiam rei sua operationi proportionatam esse.	53	Substantia separata omnes adinuenit specie distinguuntur.	54	Substantia separata sunt multa nullis penitus unita corporibus.	59	Substantia intellectualis multa sunt celestibus corporibus unita.	59	Substantia omnes separata sub vna prima, qua Deus est, ordinantur.	59	Substantias immateriales ad numerum corporalium coartari incongruum est.	60	Substantiarum intellectualium duplicem ordinem inter nos & Deum posuit Arist.	60	Substantia omnes orbium sunt propter astramobiliora.	60	Substantias immateriales non esse plures quam numerus celestium motuum non est necesse.	61	Substantia omniuis immaterialibus summus.	61	Deus causa est, quod earum qualibet est vna & bona sit, secundum Plat. quod etiam Arist. sentit.	61	Substantias omnes immateriales inferiores circa pyram, Plato dixit esse unum & bonum participatione primi.	62
---	-----	---	----------	--	-----	--	-----	-------------------------------------	-----	---	----------	--------------------------	----------	---	-----	---	-----	--	-----	--	-----	---	-----	--	-----	--	-----	--------------------------	-----	---------------------------------------	-----	--	-----	--	-----	--	-----	---	-----	---	-----	--	-----	--	-----	---	-----	--	-----	---	-----	--	----	--	----	---	----	--	----	--	----	--	----	--	----	---	----	--	----	--	----	--	----	---	----	--	----	---	----	---	----	---	----	---	----	--	----	--	----	---	----	--	----	---	----	---	----	--	----	--	----

L I N E D E X I

Substantiarum immaterialium ordinem dupliciter supra caelestes aëras astruxit Plato. 63
 Substantiarum immaterialium vnus tantum ordo supra caelestes aëras Arist. astruxit. 63
 Substantiarum separatarum multitudinem excedere materialium corporum multitudinem theologice probatur. 71
 Substantias aliquas immateriales posse peccare et esse malas. 71
 Substantias intellectuales create habent voluntatem. 72
 Substantia intellectuales sunt liberi arbitrij in agendo. 72
 Sueti quibus vemedijs, vtantur contra inuentorum malificia. 105
 Superbia primum & immediatum Angelorum peccatum. 75. 94
 Superstitiosæ rebus vtentes non sunt proprie Apostatae. 179
 Superstitio vitium est religioni oppositum. 192
 Superstitionis species duæ. 192
 Superstitiosum quod. 208
 Sufstitutiones diuiduntur trifariam. 241
 Sufstitio probabilis subdiuiditur in tria membra superstitionis. 242
 Suspecti de secta strigimagarum plectuntur pœna relapsorum in triplici casu. 243
 Suspecti de secta strigimagarum tripliciter dicuntur. 243
 Suspecti leniter vel vehementer de heresi quomodo puniendi. 249
 Suspectus violenter de heresi tamquam hereticus damnandus. 250
 Suspectus uiolenter de heresi qua pœna puniendus. 250

T

TACTVS organum contrarietatis actu carere oportet. 49
 Taciturnitas in quaestionibus ex tribus emergit. 238
 Testes quot, & quales esse debeant. 225
 Testium dicta satis esse ad condemnandum delictum. 230
 Testis Arist. de Anima com. 12. & 13. exponitur. 20
 Textus Arist. a 17. vsque ad 20. tertij de Anima explicantur, & defenditur exposito D. Thome. 23
 Textus ille Arist. Non reminiscimur &c. quomodo exponendus. 31

D. Thome defenditur contra nonnullos Scotistas. 21
 D. Tho. numquam verbum elatum protulit, nec alicuius offensiuum, nisi contra impugnatores aut religionum, aut pietatis fidei Christianæ. 29
 F. Thomas Placentinus. 137
 Formata quomodo continuanda. 237
 Formata nõ iterant nisi ex nouis indicijs. 237
 Transmutatio de forma in formam vel de specie in speciem fit dupliciter. 184
 Tribus modis apud hereticos aliquis in prauitate heretica deprehensus dicitur. 230

V

VANIS vana retundere ap. licet. 195
 Verba Cap. Episcopi 26. q. 5. 122
 Veritatẽ rerum minime posse sciri Plato affirmabat. 52
 Vetulam quandam maleficã tres Abbates successit domentasse. 166
 Vicario Ordinarij, et Inquisitori quid accidit ob custodiam. 111. 136
 Viri cur magis subiacent maleficijs quam feminae. 167
 Virtus nulla corpora facere potest, vt super actum suum fl. etatur. 39
 Virtus tantum infinita aeterno mouet. 59
 Virtus nulla in magnitudine infinita est. 59
 Virtus faciendi quomodo acquiritur. 81
 Virtus q̄ in verbis esse dicitur, quomodo sit. 203
 Virtus ex materia, & forma composita sunt. 11
 Virtus virtus non stat cū partitio diuersitate. 55
 Vnum & bonum est primum quod est in intellectu. 57
 Vnum & bonum se consequuntur. 57
 Vnus, vel bonus nullus est, nisi primi vnus, et boni participatione. 57
 Voces significatiua Magorum, quæ. 82
 Voluntas humana libere in omnia fertur. 3
 Voluntas imperfectior est intellectu possibile. 37
 Voluntas diuina sola sui actus est regula. 75
 Voluntatem habentem in quo differant ab illa qua voluntate carent. 93
 Voluntas & ratio appetitui & phantasia non subiacent. 109
 Vox quid. 158
 Vrsi deuorantes pueros qui Eliseũ videbãt. 185

Z

ZOROASTER magice artis inventor. 145
 Zoroaster dicit idã qd Ch. N. Ge. fili. 143

F I N I S .

DE

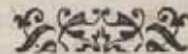
STRIGIMAGARVM

DAEMONVMQVE MIRANDIS,

PER EXIMIVM SACRARVM

Litterarum Professore[m] Fratrem Siluestrum De Prierio,

Sacri Palatij Apostolici Magistrum.

Qua sit Authoris intentio. CAP. I.

DEUORANT plebem meam sicut escã panis. Psal. 13.
 Verba sunt Psalmistæ Spiritus sancto edita, quibus siue ipsius Senacherib, siue (vt nonnullis placet) Nabuchodonosor facinora patrata narrantur : quorum vterque blasphemus in Deum, & in Dei populũ iniustus fuit, & violentus inuasor : in eo tamen sensu, quẽ allegoricũ dicunt, & diabolium, & diabolicos homines effingunt : qui Deum verum aut rebus, aut verbis, aut vtriusq; negant. Eiusmodi, strigimagi, & crebrius femineo genere, strigimagæ sunt : sic a nobis dictæ, quod nõ strigæ modo, verũ etiam & magæ, id est, maleficæ sunt (Magi enim idem & malefici. 26. q. 5. Nec mirum.) quæ veram fidem negantes saluiferæ crucis admirabile signum adeo paruifaciunt & vilipendunt, vt nefario pede conculcent : necnon Dei populũ innumeris (vt ex dicendis clarius extabit) maleficijs afficientes, vorent : infidiãtes herbis, segetibus, plantis, brutis, hominũq; corporibus : & quod ipse longe deterius est, etiã animabus, adeo vt Spiritus sanctus de ijs, & quidem merito, eructarit : Deuorant plebem meam, meæ videlicet plebis fructus, pecudes, corpora, item & animas. Hæc vero & pleraq; alia eo licentius & fidentius efficiunt, quo pastores nõ dormiunt modo, verum etiam interdum profundissime stertunt, nõ euigilantes ad custodiam agnorum & ouium verisummũq; pastoris, ac perperam intelligentes textum cap. Episcopi. 26. q. 5. etiã inquisitoribus hereticæ prauitatis christianæ doctrinæ, & promde fidei zelatoribus, sese opponunt : tot Dei blasphemias, tot turpissimos actus, tot horrenda facinora, tot crudelia & seua maleficia, phantasmata & illusiones astruẽtes. Cupiens vero & omnibus præcordijs affectans, ne serpar eiusmodi

A tam ru-

tam rudis ignorantia, huius rei secreta, quantum Spiritus sanctus vires subministrat & dederit, referare statui: idq; tribus voluminibus efficiam. Horū vnus de principijs & causis erit, cum mirandorū, tum etiā nefandorū operū striginagarum, ac dæmonum specialiter. In genere vero omnium eorum hominū, qui malis item & noxijs artibus auxilio malorū dæmonū vacant & innituntur, cuiusmodi sunt nigromantici omnes, incantatores, fortilegi, & omnino qui diaboli vel consilio, vel auxilio, aut vere nocent, aut falso suffragantur. In quo ex veræ philosophiæ abditissimis arcanis omnium eiusmodi mirandorū quæ cernimus, necnō ex christianæ pietatis philosophis, & diuo Thoma in primis, eorū omnium quæ oculis quidem cernimus, mente vero somnia dicimus, rationes & causas reddere statui. Secundus vero liber, de ipsis mirandis erit, & de seclta ipsa striginagarum, necnon de pessimis eius effectibus: item & de remedijs opportunis. Tertius autem de eo modo, quo explodatur genus hoc peruersissimū cum virorum, tum mulierū præcipue, quod diabolus pro explosa idolatria mūdo inferre curauit: quod equidē humani generis inimicū diabolū colit, veneratur, adorat; non iam in sculptilibus, aut certe ignoranter, tanquam spiritū bonū ut olim: ceterum potius scienter, & in corpore ab ipso satana ex aere & crallo terræ vapore compaginato, in quo vanorū hominū sensibus sese ingerat adorandum. Et quamquā de eiusmodi nōnulli scripsere ex ordine diui patris Dominici, veluti Ioannes Nider pene nobis contemporaneus, in Præceptorio & Form. suo, necnō Directorium inquisitorum: item & postremo uir magnus Henricus Institoris ac socius, quorum etiam opus, quod Maleficarū Malleus inscribitur, vniuersitate Colonienſi probatur, & nonnulli alij, quos opportunius deducemus in medium. His tamen non obstantibus, præsentē nostrū laborem nedum opportunum, verumetiam necessarium duximus: siue quod nonnulla, & quidem fundamēta præcipua, vt ea omnia quæ toto libro primo deducemus, intācta reliquerint: siue quæ alia breuius quam res ipsa postularat, nonnulla etiam prolixè nimium tetigere: siue quod docendi modum non seruarint: quæ res tædium maximum lectori afferat oportet. Igitur Deo Optimo Maximo, Christoq; domino, ac itidem vero Deo his versiculis inuocato. Da, Pater, augustæ cæli conscendere sedem: Da facilem cursum, atque audacibus annue cœptis: rem aggredior.

Qui sint demones, quæ striginagæ, & quæ miranda, quorum principia exquiruntur.

C A P. I I.

VT vero quisque statim norit, quid querimus, quidue molimur, & quorum exquirimus abditissima principia, vt dæmones omit-
tamus

tamus omnium malorum eiusmodi ex animo vel occasione principia: qui aliud sunt nihil quam substantiæ immortales intellectuales, natura bonæ, voluntate malæ; de quibus infra multa sumus elocuturi, reliqua paucis punctis explicanda sunt.

Primum. Hoc genus virorum, aut certe verius feminarum, quibus dæmon malus quasi instrumentis in perniciem populorum vitur & abutitur, et si multa simplicia nomina obtinuerit, nullum tamen eiusmodi nomen omnem eorū malitiam sonat & complectitur. Nam plerumque Italico sermone, maschare vocantur, idest laruæ, aut laruaræ personæ: scilicet quod laruatorum instar plerumque incedant, dæmonum virtute incognitæ & inuisæ, ac itidem noceant. Nonnunquam vero strigæ per metaphoram, scilicet quod vel nocte præcipue in maleficijs versentur. Est enim Strix auis nocturna a stridendo dicta, quæ scilicet clamando stridat: de qua Lucan. lib. 6. Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur: quæ & a puerorum corpusculis sanguinem ebibit. Vlitatus vero dicuntur lamia, non a voluptuosa vita, quam cum diabolo incubo, aut etiam succubo ducunt, sed a maleficiorum crudelitate. Est enim lamia bestia monstruosa, apud gloss. Isa. 54. cuius pedes equini, cetera vero membra humanam effingunt speciem & figuram. Vnde secundum Gregor. 34. Mora. habet humanam speciem, corpus vero bestiale. Est vero adeo crudelis, vt proprios filios dilamet: vnde & lamia quasi lania dicta est. Sed hæc nomina cum simplicia sint, naturam totā eiusmodi hominum exprimunt minime: cum insuper ex toto genere sint infideles (apostatant enim a fide) sint voluptuosi, sint malefici, adeo vt etiam in propria pignora sæuiant, & sua exerceant facinora: quamquam adhæc plerumque ab eo cui se dedere diabolo, etiam inuiti coguntur. Verum quia voluptuosi nocte vel præcipue voluptuosi esse noscuntur; malefici vero & nocte pariter & die maleficijs incumbunt, rectius a nocturna aue & maleficijs striginagæ dicantur, & genere quidem femineo, quod scilicet abundantius sexu femineo consistit.

Punctum secundum. Primus harum effectus, cuius nobis effectiua causa vestiganda est, Apostatatio est a christiana fide, cui sicut & bapufino abrenunciant, vt patebit, adeo vt conculcent crucem: diabolum vero adorent, ei se penitus dedicantes. Qui equidem effectus non est mirabilis, si libertatem humanæ voluntatis contemplari libuerit: quippe quæ libere in omnia feratur. Est vero mirabilis, si humanum contemplerur ingenium, quoniam scilicet modo possit id diiudicare homini conducens ac bonum, vt relicto Deo bonitatis fonte, & parente generis nostri, sponte ac scienter se diabolo tradant, omnium (vt ita dixerim) peccatorum suggestori, ac pro-

4
inde auctori, atque exequendo punitori, necnon humani generis inimico præcipuo, non aliter quam si puer, parentum sinum effugiens, aut leoni, aut serpenti sese agglutinet deuorandus: vnde etiam huius causa consideranda erit. Ne vero eiusmodi effectus alicui incredibilis videatur, ex his quæ dicemus, nullus id potest nisi proteruendo negare. Nam vt processus iuridice institutos (qui numerum sui multitudinem non habent) omisos faciamus, maxime vero eos qui per magistrum Henricum Institoris & sociū inquisitores in partibus Germaniæ editos, nunc Romæ apud iudices partim, & apud inquisitorem Cumanum partim, sunt processus ad 30. vsq; numero omnes in agro Cumano in terra Musi editi: ex quibus cum infinitis alijs videre licet, nullum ad voluptuosa flagitia, quæ in ludo diabolico explentur, admitti, nisi penitus auertatur a Deo, & ad diabolum conuertatur. Omnes enim his processibus affecti, quorum pars est per abiurationem ad pœnitentiam admissa; pars vero ignibus explosa, fident negarunt, crucem calcarunt, diabolum adorarunt, aut homine, aut diabolo instigante. Cum enim ad hanc sectam cum viri, tum mulieres inducuntur: & id aut ab homine, quod crebrius est; aut a diabolo, quod maxime tempore tribulationū accidere dixerim, vtrouismodo fiat, dictus ordo seruetur. Quinetiam sunt aliqui modi profitendi in hac secta & diabolica religione, vt ex innumeris huius sectæ hominum confessionibus constat. Vnde vt recitant, & experti sunt auctores dicti Mallei, duplicem obseruant profitendi modum ad instar religionum Christi: vnum scilicet sollempnem, alium priuatum. Et priuatus quidem fit in omni loco & tempore diuersis medijs. Interdum enim aduersa fortuna tristibus, dæmon tristem alloquitur, aut per seipsum visibiliter, aut per mediam personam: & si secundum eius consilia tristis se acturū spondet, omnia profutura ad nutū pariter spondet, & dehinc ad prædicta inducit ordine quodam, a leuioribus sumpro principio. Nonnunquam etiam huius diabolicæ religionis professores, cū ex sua sollempni professione, vt libro secūdo patebit, teneantur alios prouiribus ad dictam sectam attrahere, his de quibus fidunt, promittunt gaudia magna cum mulieribus, si viri; aut cum viris, si sunt mulieres: & deinde si assentiūt, inducunt ad prædicta facinora, negationem scilicet fidei, conculcationem crucis, cultum diaboli, & eiusmodi. & ita esse infiniti processus astruūt. Modus vero sollempnis professionis hic est. Determinato loco & die, diabolicis istis religiosis in concionem vocatis, apparens principalis dæmon in assumpta effigie, ad seruandam sibi fidelitatem cum temporalium felicitate & vitæ longitudine hortatur; & tunc magistra nouitiæ vel nouitij, illam, vel illū diabolo commendando offert. Qui si nouitiæ de abneganda fide &

cultu

cultu christiano, & extensa muliere (sic enim Reginam virginum appellant) & sacramentis nunquam venerandis voluntariam deprehenderit, prorensa hincinde manu stipulantur: & statim satanas subiungit, hæc sufficere minime. Nouitia vero quærente, quid supersit spondendum, subinfert: Homagium oportet exhibere, quod scilicet id continet, vt in corpore & in anima sibi æternaliter attineat, & quoscumq; alios vtriusq; sexus prouiribus sibi associare curet: adiungens vt certa vnguenta ex ossibus & membris puerorum, & præcipue eorum qui fonte baptismatis renati non sunt, sibi conficiat; per quæ, inquit, cunctas tuas voluntates, me assistente & iuuante, perficies. Hūc modū dicti inquisitores se didicisse dicunt in oppido Brixiachō diocesis Basiliens. plene informati per iuenculam maleficam quidem, sed pœnitentem, & sub iureiurando interrogatam: cui rei etiam fidē affert, quod refert vir præclarus & pene nostris temporibus viuis Io. Nider in suo Form. ex relatu inquisitoris Eduensis dioc. qd̄ scilicet in Ducatu Laufañ. quidam malefici proprios natos coxerant, & manducarant, & q̄ modus discendi hanc artem fuit, vt maleficis in concionē vocatis, opere eorum, dæmonem in assumpta imagine hominis viderent, cui nouitius necessario det fidē de negando christianismo, & eucharistia nunquam adoranda, & calcanda cruce, vbi latēter id posset. Ad hæc accedit, quod idem ibidē refert fuisse cōmunem famam, referente Petro iudice in Boltigem, tredecim infantes in terra Bernensiu deuoratos, propter quod iustitia publica animaduertebat in tales. Quærenti vero Petro a quadam malefica, quonam modo pueros vorarent, dixit q̄ instante dæmone pueris insidiantur, maxime non baptizatis, & crucis signo non munitis, ne scilicet baptizentur, & saluentur: quos ad latera parētum vel in cunis occidimus, & de tumulo deinde exceptos in caldario vsq; ad ossium euulsionem decoquimus, tota carne in potabile quid resoluta, ex crassiori parte vnguentum conficimus nostris artibus & translationibus accōmodum: ex reliquo humore vtrem aut flaconem replemus, quo qui fuerit potatus, paucis additis, statim sectæ nostræ magister efficitur. Accesserit, qd̄ refert idē in dicta Bernensi executione, captum iuuenem cum vxore maleficos, assidentem si spes sibi fore posset salutis, omnia se referaturum. Assidentibus vero litteratis qui aderant, id posse fieri, modo veraciter pœniteret, & suadentibus: ordo, inquit, talis est, quo etiam seductus sum. Oportet enim futurum nouitium vel discipulum, dominica die ante aquæ benedicendæ consecrationem cum magistris ecclesiam intrare, & coram eis fidem, baptismum & vniuersalem ecclesiam abnegare: deinde homagium præstare magisterulo, idest dæmoni, quem nomine diminutiuo significat, quando absens est, ne nomē aliud his, qui

non

non plene dispositi sunt, terrorem incutiat; licet interdū scilicet a bene dispositis ipse dæmon homagium præsentialiter excipiat: deinde, inquit, bibit de vtre prædicto: quo factō, statim sentit se interius artis nostræ imagines concipere, & retinere super sectæ huius ritus præcipuos. In hunc, inquit, modum seductus sum, & vxor mea, quam tamē tantæ obstinationis existimo, quod malit mori & cōburi potius quā fieri: & ita actum est, iuvene mira contritione, vt videbatur, extincto. Ecce ergo qualiter primo Deum negant, quam adorent diabolū; & prius diabolū adorant, quam admittantur ad secretiora ludorum & maleficiorum. Vnde contra eum qui fassus est ludum diaboli se gratia voluptatis intrasse, est suspitio violenta, q̄ negarit fidem, & diabolū adorarit, cum alias nunquam aliter visum sit.

Punctum tertium. Secundus effectus, voluptas est incuborū & succuborū, seu certe cū incubis & succubis respectiue. Qui equidē effectus est mirabilis, vt homo cum spiritu habeat coitum actiuum, aut etiam passiuum: & adeo realiter, vt inde nascatur non homo modo, verū etiam gigas, vt omnibus Theologis placet. Huius ergo causa inuestiganda est in hoc primo libro, ex qua in secundo soluentur infinitæ quæstiones. Quod vero sint huiusmodi concubitus inter homines & spiritus, etiam nullus nisi proteruendo negare potest, cum hoc infiniti processus astruant, & sit sacris doctoribus ac litteris diuinis consentaneū. Dicitur enim per Moysen Gen. 6. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt: isti sunt potentes a sæculo viri famosi. Quod pertractans Aug. etiam in ordine ad poetarū fabulas 3. de Ciuit. Dei cap. 11. sub dubio relinquit, dicens: Vtrum potuerit Venus ex concubitu Anchisæ Aeneam parere, sub dubio relinquamus; tamen quātum ad processum scripturæ, pene inquit in scripturis talis quæstio oritur, qua queritur, vtrum prauaricatores spiritus cum filiabus hominum concubuerint: vnde natis gigantibus, id est, nimium gradibus, & fortibus viris, tunc terra repleta est. Sed in ordine ad sacras scripturas libro 5. cap. 23. quæstionē determinans, ait: Creberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis qui experti erant (de quorum fide dubitandum non est), se audiuisse confirmant, siluanos & faunos, quos vulgus incubos vocat, improbos extitisse mulieribus, ac earum appetisse & peregisse concubitum: & quosdā dæmones, quos dusios Galli nuncupant, assidue hanc immunditiā & tentare, & efficere, plures talesque asseuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur: Hæc ille. Postea vero ibi determinat illam quæstionem Gen. 6. super illis verbis: Videntes filij Dei filias hominum, an scilicet cum filiæ hominū essent filia Cam, & successorum, filij Dei debeāt intelligi per gratiam, id est filij

filij Set: vel per creationem, id est angeli mali: & dicit q̄ non de incubis solum intelligitur, vbi videtur velle, quod vtroq; modo possit intelligi. vbi dicit gl. Nō est incredibile nō ab hominibus, sed ab angelis vel quibusdam dæmonibus, qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines, id est gigantes procreatos: de quibus in littera dicitur Gen. 6. Gigantes autē erant super terram. Isidorus quoque libro 8. cap. vlt. tractans illud Isa. 13. Pilosi ibi saltabant: huic sententiæ testimonium adijcit, dicens in hæc verba. Pilosi qui græce panisci, latine incubi appellantur, vnde & incubi dicuntur ab incubando, hoc est, stuprando: sepe enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quos dæmones Galli dusios vocant: quia assidue hæc peragunt immunditiā. Quem autem vulgo incubonem vocāt, hunc Romani faunum ficarium dicunt, ad quem Horatius dicit. Faune nympharum fugientium amator: Per meos fines, & aprica rura, Lenis incedas. Transco infinita experimenta, quæ ipse noui, qualiter plerumq; violant per vim, Deo permittente, castas, sed forte elatas moniales: qualiter noui mulieres sponte tales amari, aut ad seminarum aures attingere, pessimum foret: quod facile suis libidinibus explendis dæmones aduocarent.

Punctum quartū. Effectus tertius est Delatio velox per multa spatia terrarum. Qui equidem mirabilis est rudibus, peritis autem non: quippe qui norunt inferiora corpora, quo ad localem motum, angelis etiā satanæ obedire ad nutū, & qui hominē, si debilitas eius & anhelitus pateretur, possent tempore imperceptibili sicut mouere, ita & ferre ab ortu solis ad occasum: de quo ad præsens supersedeo, in hoc eodem volumine speciali capite multa ex arcanis philosophiæ dicturus. Ita autē esse posse, vt dæmon, permittente Deo, hominem ferat, & litteræ sacræ, & philosophiæ documenta testantur, vt patebit: ita autem aliquando esse, & experimenta, & magorum opera, & inquisitorum infiniti processus attestantur: sed quia de ijs in secundo volumine intellectum cap. Episcopi. 26. q. 5. daturi, multa dicemus, ad præsens verba succido.

Punctum quintū. Effectus quartus est Apparitio, qua diabolus apparet, nedum phantasiæ modo, verum etiā ipsis sensibus corporis, in forma viri, aut mulieris, aut bestiae, aut alicuius insensibilis: sicuti teste Greg. in Dialog. mulieri in specie lactuæ apparuit. Qui equidem effectus mirandus est, quoniam scilicet pacto aliquod corpus sic compaginare diabolus possit, vt humanum, vel equinum, vel eiusmodi videatur. Ita vero in facto quandoq; esse etiam litteræ sacræ astruunt. Angelus enim satanæ, Apostolo docente, transfiguratur se in ange-

in angelum lucis: quem scilicet dubium non est in uarijs speciebus apparere, tam in somno, q̄ etiam in uigilia, astruūt & historia, & experimenta numero infinita, & Theologi, ac omnes Poetae clamant.

Punctum sextum. Effectus uero quintus, Rerum occultatio est presentium per eam passionē, quam Theologi Acrisiam, Aug. uero Aorasiā uocat: quæ cæcitas est non simpliciter, uerum ex parte, qua unum uidere uetamur, non autem aliud, ut sic interdum malefica inuisibiliter & moueatur, & operetur. Ita autem esse experimur interdū, cum deperditū quippiam ter, quater, & pluries eodem loco perquirimus, ubi deinde illud inuenimus: testantur etiam processus multi, item & experimenta multa, ut latius in libro secundo probabitur.

Punctum septimum. Effectus uero sextus est Ludificatio sensuum cum interiorum, tum etiam exteriorum, ut fieri plerumq; cernitur in prestigijs, dum aut in ungue, aut in speculo, seu aqua, seu certe quocunq; corpore expolito & terso figuræ videntur, qua de re terra plena est: longe autem magis Iudæorum synagoga refertior.

Punctum ultimū. Effectus ultimus Maleficia sunt, quæ dixeris miranda profecto, ut per ea liquet, quæ de fri, & male. iura deciderunt: dixerunt uero Doctores in 4. sententiarū libro, ubi de matrimonij impedimētis pertractatur. Et hæc sine numero sunt circa homines, iumēta & fruges, quas eiusmodi homines dæmonum cooperatione fauissimis turbinibus ac grandinibus euertunt. Ad hæc quoque reducuntur etiam corporum beneficia mirandarum sanationum, quæ incantationibus & carminibus fiunt. Vtrumq; enim & morbus, & sanitas eiusmodi authore diabolo, fit: qui interdum ut perdat animas, corpora sanat, sicut & inficit: Oppositorum enim eadem est disciplina. Prædictorum ergo omnium causæ, principia & fundamenta hoc primo uolumine scrutanda & referenda statuuntur.

Animam humanam esse spiritum, & non corpus; subsistentem, & non inherentem. CAP. III.

PRINCIPIVM ergo prædictorum omnium indagaturi, non ex diuinis litteris modo, uerum etiam ex ueræ philosophiæ principijs, & naturalis nostri luminis intellectualis uirtute, ab nostræ animæ natura exordium primum per multa puncta sumamus.

Punctum primum. Humanam animam, idest eam rem, qua primo uiuimus & operamur, intelligendo maxime (animata enim uiua dicimus, reliqua autem uita carere) esse corpus vel naturam corpoream, multi falso existimauerunt. Nam Galenus medicus animā dixit elementorum aut qualitatum elementarium complexionem esse, motus

inde,

inde, quod uideamus ex diuersis cōplexionibus in nobis educi varios effectus, quos passionibus dicunt, quæ animæ cum humanæ, tum brutali ascribuntur: sicut facile irascuntur colerici, & malaconici tristantur. Errauit uero deceptus, q̄ non distinxit passionibus quoniam pacto, & complexionibus, & animæ attribuuntur: quippe cōplexioni attribuuntur quasi disponenti, & quantum ad illud duntaxat quod in passione est materiale: ut in ira est accensio, & motus sanguinis circa uitæ principium cor; animæ uero non equidem sicut disponenti, sed sicut principio principaliter efficienti, & quantum ad id quod in passione formale est, ut in ira est uindictæ concupiscentia. Contra Galenum ergo sic arguo. Primo. Si enim anima cōplexio est elementorū, aut qualitatum elementariū; aut ergo complexio est materialiter, idest elementa complexa: aut formaliter, idest ipsa habitudo siue ordo, siue relatio elementorum complexorum. Et profecto primū falsum est, alioquin anima esset simul terra, aqua, aer, & ignis, aut horum qualitates: & consequenter erit quædā quattuor distincta, quod statim impossibile dixeris: vel unum mixtum corpus ex quattuor, quod pene statim improbat: vel una qualitas mixta ex quattuor, & consequenter non erit substantia, nec homo vel pars hominis, neq; homini speciem conferret. Similiter autem & secundum, alioquin anima sicut & relatio, nullius esset operationis principium: imo nec subsistentia, nec ens absolutum aliquod, vel etiam reale, si id tantum esset quod formaliter est relatio. Non est ergo elementorū complexio anima. Secundo. Complexio ista qualitatum elementaribus inferior sit oportet, quippe quæ ab eis causatur. Anima uero nedum humana uerum etiam brutorum atq; plantarum, qualitatum elementorum præstantior & superior sit necesse est: quippe animæ vegetabilis operatio, & longe plus cognitio animæ sensitivæ, elementares qualitates excedit, cū talium qualitatum operatio ab extrinseco sit: non enim ignis seipsum calefacit, & sic in cæteris. Omnis uero operatio animæ ab intrinseco est, ut digerere, egerere, & eiusmodi: uia enim dicimus quæ seipsa mouet. Non est igitur anima complexio, alioquin idem respectu eiusdem, & superius, & inferius foret. Tertio. Corpus animalis locali motu a cōplexione non mouetur; moueretur enim motu prædominantis elementis: quippe fortius superuincit, & consequenter semper deorsum ferretur. Anima autem animale corpus mouet, & in omnē partē mouet. Non est ergo anima complexio. Quarto. Nam quod complexionem corporis regit, frenat, & vincit, complexio non sit oportet, ut planum est: Anima uero humana (quicquid sit de brutali) humanum corpus regit, frenat corporeas passionibus, & vincit, quæ corporis sequuntur complexionem: interdum enim ad iras & concupiscentias

B pronio-

proniores agente anima minus irascuntur, minus etiam concupiscunt, ut in continentibus patet. Non est ergo anima ipsa complexio, aut corporum, aut corporearum qualitatum. Prædictæ vero opinioni Galeni, similis est opinio eorum qui animam harmoniam dixerunt, quippe qui non sonorum, sed contrariorum harmoniam intendebant, ex quibus animata corpora componi videbantur. et hæc quidem sententia ab Arist. in libro de Anima Empedocli, a Greg. vero Nissenio Dinarcho ascribitur. impugnat vero ut præcedens, & ulterius etiã rationibus proprijs. Primo. Omne enim corpus mixtũ harmoniam habeat oportet, & complexione; nec harmonia corpus aut mouere, aut regere potest, vel frenare passiones sicut neque complexio: intenditur etiam & remittitur sicut & complexio. Ex quibus omnibus liquet animam non esse harmoniam sicut neque complexione. Secundo. Harmonia ratio magis corporum qualitatibus quam animæ congruit: nam sanitas harmonia quædam humorum est, fortitudo neruorum & ossium, pulchritudo vero membrorum atq; colorum: quorum autem harmonia fit, sensus vel intellectus assignari non potest, nec cæcorum quæ ad animam spectant. Non est igitur anima armonia. Tertio. Nam harmoniam duplicem esse constat, ipsam scilicet compositionem, & ipsius compositionis rationem, seu proportionem, & modum: Animam vero compositio non fit oportet, quippe quamlibet animæ partem esse compositionem aliquarum partium corporis oporteret, quod assignare non contingit: similiter autem compositionis ratio esse non potest; quia cum in partibus corporis diuersis diuersa sit eiusmodi compositionis ratio, singule partes corporis singulas animas necessario haberent, ut os, caro, & neruus, quæ in diuersa proportione constituta sunt. Hoc autem falsum constat, quippe homo non esset aliqua vna species. Non est igitur harmonia anima. Rursus alij longe grauius errantes, animam corpus esse astruxerunt, ut antiqui naturales philosophi, qui nihil præter corpora esse crediderunt, ut infra patebit: quorum opiniones etiam varie fuerunt, communi tamen concordia se refelluntur. Primo. Anima est in ijs inferioribus principium vitæ, non quodcumq;: sic enim & oculus, & omne instrumentũ animæ esset anima; quippe quod esset principium vitæ, idest vitalis operationis: sed animam principium vitæ dicimus primum, idest quo primo viuimus, quasi principio omnium principiorum vitæ. Et si vero aliquod corpus principium vitæ esse potest, veluti cor in animali est vitæ principium: nullum tamen corpus potest esse vitæ principium primum: quippe esse viuens, aut vitæ principium, corpori non congruit ea ratione quæ corpus est, alioquin omne corpus aut viuens, aut vitæ principium esset: unde id ei congruit ex eo quod est tale corpus: quod aut est actuale,

le, ex

le, ex aliquo ei principio congruat oportet, quod actus eius est: sicut calidum calore, & homo humanitate homo, & animatum corpus anima animatum est. Non ergo corpus anima est, consequenter autem nec anima corpus. Secundo. Viuentia cum res sint naturales, ex materialium forma composita sint oportet: Ex corpore autem & anima, quæ actu viuens facit, componuntur. Igitur animam & corpus formam & materiam esse oportet, ut alterum forma, alterum materia sit. Corpus autem forma esse nequit; quippe quod in altero sicut in materia & subiecto non est. Anima igitur forma erit, si alterum eorum forma est. Non ergo anima est corpus: quia nullum corpus forma est. Tertio. Duo corpora in loco vno eodem tempore esse impossibile est: Anima vero ibi est ubi & corpus quod anima vegetatur: non enim seorsum a corpore anima est, aut viuunt. Non est igitur anima corpus. Quarto. Omne diuisibile, cuiusmodi omne corpus est, continente indiget & vniens partes. Igitur si anima corpus est, aliquid aliud suas partes vniens habeat necesse est: illudq; utiq; magis erit anima, imo anima animæ: corpus enim anima recedente dissolui videmus, & si iterum illud continens diuisibile sit, ad aliquid & indiuisibile, & incorporeũ deuenire oportebit: quod utiq; erit anima, aut in infinitum erit procedere; quod omnino impossibile esse etiam Philosophus monstrauit. 2. Metaphysic. & 8. Physic. Non est igitur anima corpus. Quinto. Quemadmodum in sequentibus ostendetur, intelligere vilius corporis actus esse nequit: est vero actus animæ, & consequenter anima corpus esse nequit. Vnde hæc opinio, quod scilicet anima corpus sit, a diuina scriptura, Sapient. 2. ex stultorum persona ponitur, de anima prostentium, atq; dicentium: Fumus & stans est in naribus nostris, & sermo scintilla ad mouendum cor.

Punctum secundum. Principium nostræ intellectiois, quod hominis animam dicimus, esse quoddam non incorporeum modo, ut probauimus, uerum etiam & subsistens, sicut lapis, aut arbor, uel equus & homo: non autem inhærens alicui, ut albedo uel calor. Primo. Nam hominem per intellectum omnium corporum formas & naturas posse cognoscere manifestum est. Quod uero aliqua potest cognoscere, nullum eorum in sua natura habeat oportet, sicut pupillam omni colore carere, quæ omnes colores percipit necesse est, & generaliter omnem sensum priuari suo sensibili: ratio uero huius est, quippe illud quod potentia cognitiua naturaliter inest, aliorum cognitionem necessario præpediret, sicut lingua infecta colerico, ac perinde amaro humore, dulce non percipit, sed amara omnia nunciat. Igitur si intellectuale principium, idest intellectus, uel anima nostra, in se cuiusuis corporis naturam complecteretur, omnia corpora cognoscere & diuidi-

B 2 care

care non posset. Impossibile est igitur intellectuale principium habere corpus: imo impossibile est quod per organum corporale intelligat. Nam & illius organi corporei determinata natura omnium corporum notitiam excluderet: ueluti si quis determinatus color sit non in pupilla modo, uerumetiam in uitreo uase, infusus liquor uideatur coloris eiusdem. Ipsum igitur intelligibile principium, quod intellectus dicitur, operationem per se habeat oportet, cui corpus ullatenus non communicet. Nihil uero per se operari potest, quod per se subsistere non potest: operari enim solius entis in actu est, & ipsum operari ipsum esse presupponit: unde eo modo aliquid operatur, quo existit: propter quod calidum, & non calorem calefacere dicimus; quippe calidum est, quod est: calor uero non est, sed calore aliquid tale, puta, calidum est. Reliquum est igitur ut anima humana, quae mens uel intellectus dicitur, aliquid & incorporeum, & subsistens sit.

Punctum tertium. Brutorum uero animae subsistentes minime sunt. Et si enim antiqui naturales inter sensum & intellectum non distinxerunt, utrumque corporeo principio ascribentes, ex quo sequebatur utrumque esse inhaerens: Plato uero inter ea distinxit, utrumque ascribens incorporeo, & immateriali principio, id est animae secundum se ipsam, ex quo itidem sequebatur utrumque esse subsistens, consequenter autem & brutales animas. Aristoteles tamen distinxit, astruens inter omnes animae operationes intelligere, consequenter autem & uelle, solum sine corporali organo expleri: sentire uero & consequentes operationes animae manifeste cum transmutatione corporea accidere, sicut pupilla uidendo speciem coloris immutatur, & idem in alijs. Sic igitur manifestum sit, animam sensitivam per se sine corpore non habere esse, sed omnem talem esse coniuncti: & consequenter anima brutalis, quae est sensitiva duntaxat, per se non operatur, & consequenter per se non subsistit: cum unumquodque similiter sit, & operetur per se uel cum alio, nec possit quod in se subsistit, esse uociosum. Nec praedictis obstat primo, quod anima hominis est aliquid subsistens, consequenter autem & anima bruti, cum sint eiusdem generis: quia licet homini conueniat in genere cum brutis, specie tamen differt: differentia autem speciei attenditur secundum differentiam formae, & consequenter differt anima seu forma bruti a forma hominis. Nec secundo obstat, quod sensus ad sensibilia sic se habeat ut intellectus ad intelligibilia, qui ea sine corpore intelligit, & consequenter utrumque per se operatur & subsistit: quia se habent quodammodo similiter in quantum utrumque est in potentia ad sua obiecta per similitudinem excipiendarum & quodammodo dissimiliter, in quantum sensus a sensibili cum corporis immutatione patitur, unde ab excellenti sensibili corrumpitur: puta, vi-

ad in intellectu non contingit, quippe qui post se potest uidere minora. Et si intelligendo factum est: quod scilicet uires sensitivae obiecta illi corpore. Nec obstat tertio, quod brutorum anima non mouetur a seipso, & consequenter opere: quia uis motiua duplex est, scilicet uis appetitum, cuius operatio in anima sensitiva non est, sed gaudium, & huiusmodi passiones sunt cum transmutatione: alia uero est exequens motum, per quam membra adduntur, cuius actus non est mouere, sed moueri potest non esse actum sensitivae animae sine corpore.

humanam immortalem esse. CAP: IIII.

ET si ex ijs iam haberi potest, quod anima humana immortalis est, quippe quae sine corpore potest operari, consequenter autem & esse: tamen nonnullis punctis id abundantibus abstractur.

Punctum primum. Circa istam quaestionem multipliciter olim opinatum est. Quidam enim, id est antiqui & naturales Philosophi, intellectum a sensu distinctum minime putantes, sicut sentire ita & intelligere a corpore pendere putarunt, consequenter uero animam intellectuam esse corruptibilem, & naturam corpoream sequi: unde eorum aliqui eam esse ignem putarunt, alij vaporem, alij harmoniam. Quam quidem opinionem Aristoteles plenius extinxit, ostendens intellectum absolutum esse, & a corpore independens habere: omnia enim corpora intelligit, consequenter autem & in se omnia corpora recipit, sicut & uisus omnia uisa, consequenter autem ab omni corpore nudus fit oportet, sicut & omne recipiens a natura recepti nudum est: alioquin si quam naturam corpoream in sua natura completeretur, illa inexistentis prohiberet aliorum notionem: sicut si pupilla colorata esset, omnes colores nequaquam exciperet: imo si per medium coloratum uideat, ceu per vitrum viride, omnia uiridia uidebuntur. unde intellectus dicitur corporis actus minime esse: & ab Auicena dicitur non esse forma submersa in materia; & in libro de Causis dicitur non esse super corpus delatus. Quidam uero ut Pythagoras ac Plato animam rationalem immortalem norunt, de corpore tamen in corpus migrare putarunt: quod quidem Aristoteles in 1. de Anima ea ratione destruxit, quod anima corpori & forma & motor sit: determinata autem formae determinatam materiam subesse, & determinato motori determinatum organum necesse est; quemadmodum & ars quaelibet proprijs utitur instrumentis: quo actum putes, ut haec anima non nisi huius corporis forma

forma & motor esse possit. Quidam rursus
res, & quidā alij, rationale animā ex parte
tum ad id quod de anima huic corpori proprie
corruptibile esse dixerit, scilicet quantū ad
bus cōmune est. Intellectum enim agentem
etum possibilem, vnum omnium hominum esse
stantiam incorruptibilem & separatam: in nobis
modo phantasmata lumine intellectus agentis lu
intellectū moueant, ac sic eis, vt putarunt, intellig
nio hodie ita est damnata, nedum catholica assertio
philosophicis rationibus, vt nos fatigare non sit op
positio est, quā vera philosophia & catholica pietas profitemur: eam
scilicet rationalem substantiam esse a corpore minime dependētem,
corpus tamen humanum viuificantem ac vegetantem, & secundum
humanorum corporum multitudinem multiplicatam, vt quisq; ho
mo habeat propriam nulli alteri communem: quodque corporibus
resolutis ipsę animę separatę subsistant, nulla alia corpora vterius
adeuntes.

Punctum secundū. Necessē est ergo quod catholica fides astruit,
etiam philosophice non negare, animam scilicet rationale immor
talem fore. Primo. Nam ex duplici ratione aliqua res corrumpi
posse deprehenditur, aut videlicet per se, aut per accidēs. Impossibile
vero est substantiam, id est, rem subsistentem, per accidens aut gene
rari aut corrumpi, id est, altero aut generato aut corrupto: quippe sic
aliquid aut generatur aut corrumpitur, sicut nascitur aut deperdit
ipsum esse, quod necessario res subsistens per se patitur, non per acci
dens: vnde perfecta generatione ipsa est, non quia aliud, sed quia ipsa
est, similiter autē & corrumpitur: quę vero non subsistunt, sicut nec
per se sunt, sed per aliud cui innituntur (vt qualitates & generaliter
accidentia ac formę materiales, quę nō subsistunt) sic nec per se ac
quirunt vel perdunt esse, sed alio acquirente aut perdente. Anima
autem rationalis est per se subsistens, quippe quę est per se operans,
non enim intelligendo vtitur corporeo organo, vt probatum est: nō
autem anima brutalis est per se subsistens, sicut neque per se operans,
non enim opus habet sine corpore, quod solum intelligere inter ope
rationes animę sine corporeo organo sit: quippe operationes sensitiuę
& infra manifeste per corpus exercentur. Igitur humana anima non
nisi per se corrumpi potest: consequenter autem si corruptibilis est,
per se corrumpatur oportet. Hoc autē ostēditur omnino impossibile
ne dum de anima hac, verum etiam de omni subsistente, quod est for
ma tantū. Nam quod alicui secundū se conuenit, ab eo inseparabile

fit

mine inseparabile est esse animal, & a numero
m: esse autem per se conuenit formę quę actus
ac acquirat esse in actu, quod formam quoque
corruptioni obnoxia, quod ab ea forma per
subsistentem formam esse desinere omnino
humana anima incorruptibilis. Esto vero
materia & forma cōponatur, nec sit forma tantum,
nihilominus tamen incorruptibilem eam esse
est alicubi corruptio, nisi etiam ibi contrarietas
& corruptiones ex cōtrarijs & in cōtraria sint:
pubilia sunt sol, luna & omnino cęlestia corpora, quę
materia cōtrarietati obnoxia. In rationali vero anima con
trarietas vlla esse nequit: quippe quę secundum sui esse modum re
cepta recipiat: recipit vero absque contrarietate quęcunque recipit,
quinetiā ipsa cōtraria sine contrarietate recipit: non enim cōtrariorū
rationes, quę de natura contrariorū sunt, & ibi recipiuntur, ibi sunt
contraria, quin potius eadem scientia contrariorū est. Impossibile est
igitur rationale animam corruptibilem fore. Secundo. Nulla res ex
eo vel in eo corrumpitur, ex quo vel in quo sua perfectio consistit:
quod videlicet contraria sint ex mutationes a rei perfectio ad
rei corruptionem. Animę autem humanę perfectio in quadam ab
stractione a corpore consistit: perficitur enim anima humana duobus,
scientia videlicet, atque virtute: & scientia quidem eo amplius, quo
amplius immaterialia contēplatur: virtute vero in hoc, quod corpor
ris passiones non modo non sequitur, verum aspernatur, & secundū
rationis iudicium temperatas moderatur ac frenat. Non ergo in eo cō
sistit animę corruptio, quod a corporea mole separatur. Quod si di
xeris animę perfectionem in separatione a corpore consistere quidē,
verum secundum operationem, non vero secundum esse: predictę
rationi sufficienter nequaquā occurreris. Operatio enim rei, rei sub
stantiam esseq; monstrat: quippe vnumquodque operatur secundū
quod est ens, & propria operatio rei, propriam rei naturā consequi
tur. Consequenter autem rei alicuius operatio propria perfici nequit,
nisi etiam rei substantia perfecta. Igitur si in relinquendo corpus, ani
mę operatio perficitur, substantia sua in suo esse, ex hoc quod a cor
pore separatur, minime deficit. Tertio. Perfectibilibus suas perfe
ctiones proportionatas esse oportet, vt scilicet vtrumque vel corrupti
bile, vel incorruptibile sit: alioquin vel sine perfectioe perfectibile,
vel perfectio sine perfectibili perpetuo esset, & consequenter quod
contra naturam est, perpetuum esset. Perfectiō autem hominis pro
prium secundum animam, aliquid incorruptibile sit oportet: perfici
tur

tur enim intellectione formaliter, qua a brutis sunt, secernitur: effectiue autem re intellecta, quae incorruptibilis etiam sit oportet. Est ergo humana bilis utique. Quarto. Appetitum naturalem esse possibilem sit oportet, alioquin Deus aliquid naturae fer: hominē autē perpetuo esse, hominis naturam: quod inde liquet, quia esse ab omnibus appetit apprehenditur, puta, a brutis hic & nunc: ab hominibus perpetuo, & (ut aiunt) simpliciter, & id ipsum & in anima perimur. Consequitur ergo homo perpetuitatem secunda qua esse perpetuo & secundū omne tempus apprehenditur. Quicquid in alio excipitur, iuxta modum excipientis excipitur, ut experientia docet, & libro de Causis inscribitur. Rerum autem naturalium formae & simulacra in passibilem nostrum intellectum excipiuntur, ut sunt actu intelligibiles, consequenter autem vniuersales, & immateriales, & consequenter quoque etiam incorruptibiles: Intellectus igitur possibilis quod incorruptibilis sit oportet, consequenter vero & humana anima, cuius intellectus possibilis est aliquid. Sexto. Esse intelligibile ipso esse sensibili, permanentius esse liquet, & confessum est. Quod autem in rebus sensibilibus est primum recipiens, materia scilicet prima, & illud ipsum secundum substantiam suam incorruptibile sit oportet: alioquin si corrumpatur, eiusmodi corruptionis aliquod subiectum prius sit oportet, consequenter autem primum subiectum non erit primum. Igitur longe magis intellectus possibilis, qui intelligibilium formarum primum susceptiuum est, quid incorruptibile est: consequenter vero & anima, cuius ipse aliquid est. Septimo. Faciens nullo contradicente nobilior factus est, saltem in ipso fieri, vel ante: quia illud actu est, hoc vero in potentia. consequenter vero intellectus agens noster nobilior sit oportet intelligibilibus, quae nos intelligimus: cum apud philosophos ille actu intelligibilia efficiat. Cum igitur talia intelligibilia actu ut sic incorruptibilia sint, multo fortius intellectus agens incorruptibilis est: consequenter autem & anima, cuius lumen is intellectus est. Octauo. Nulla forma corrumpitur, nisi aut actione contrarij, ut calor actione frigidi: aut destructione subiecti, sicut corrupto oculo, visus quoque corrumpitur: aut defitione suae causae, quemadmodum sublata praesentia solis, lumen quoque ab aere tollitur. Anima vero humana corrumpi nequit per actionem contrarij, cum per intellectum possibilem ipsa simul receptiua & cognitiua omnium contrarij sit: similiter autem neque corruptione sui subiecti, non enim secundum esse dependet a corpore, verum potius subsistens est, ut probatum est: similiter quoque neque

per

e causae, quippe quae non potest habere aliquam
& Deum, cum in esse nisi per creationem non
substantia simplex subsistens sit. Nullo igitur
test. Nono. Si humana anima corrupto humano
tur, eo etiam debilitato animam per se debilitari
substantia subito desinat, quae simul desinunt,
ne disponuntur. Non debilitatur autem anima cor
nisi per accidens, in quantum scilicet vis animae or
digets, sicut debilitatur visus debilitata pupilla) quod
virtuti ipsi debilitas aliqua per se accideret, organo
repararetur: quod falsum utique cernimus, quippe
quantumcumque vis visua debilitata videatur, reparato organo, re
paratur: unde non debilitatur anima corpore debilitato, nec etiam
sensitiua, ut etiam per illud Aristotelis primo de Anima videre licet:
scilicet, Si senex iuuenis oculum acceperit, videbit utique ut iuuenis.
Ex ijs manifestissime liquet, actionis debilitatem propter animae de
bilitatem non accidere, sed organi. Cum igitur intellectus sit virtus
animae non indigens corpore, ut liquet ex dictis, neque per se neque
per accidens debilis efficitur, aut senio, aut quavis corporis debilitate.
Et si interdum in operatione intellectuuali debilitas emergit, aut fati
gatio, non ex debilitate dixeris ipsius intellectus; verum potius ipsa
rum virium, quibus eget mortalium intellectus, imaginationis scilicet,
memoratiuae, & cogitatiuae, ac sensuum. Est ergo intellectus noster
immortalis, consequenter autem & animae intellectuuae substantia.
Decimo. Deus iustus sit oportet, quippe qui veluti vniuersorum cau
sa omnem perfectionem contineat oportet, consequenter autem &
iustitiam, quae est perfectio creaturae permaxima: Omnibus ergo pro
cuiusque operibus tribuat necesse est, quod hoc effectus iustitiae sit.
Aut ergo in praesenti seculo, aut certe in futuro. & quidem in praesen
ti nequaquam: experimur enim plerumque peiores accipere melio
ra, & peiora meliores. ergo in futuro. Ergo post corporis depositio
nem viuat anima oportet. Haec autem tam egregia de animae im
mortalitate sententia Aristotelem minime latuit, qui in primo de Ani
ma dicit, quod intellectus (id est anima intellectuua) videtur substantia
quaedam esse, & non corrumpitur. Nec verbum illud de substantia
aliqua separata, quae sit intellectus agens, aut etiam possibilis, potest
intelligi: quod ex ipsis verbis Arist. in xi. Metaphy. potest intelligi, qui
aduersus Platonem dicit, quod causae mouentes praexistunt, scilicet
ipsis effectibus: causae vero formales sunt simul cum ijs, quorum sunt
causae: quando enim sanatur homo, tunc sanitas est, & non prius,
contra hoc, quod Plato posuit formas rerum praexistere rebus. Et

C

ijs dictis

ijs dictis, subdit. Si autem & posterius aliquid m... est: nam in quibusdam nihil prohibet, vt si anim... intellectus. Ex quibus liquet primo, quod cum... vult intellectum, qui est forma hominis, post m... pus, posse remanere. Patet. secundo, quod ille inte... tur in primo de Anima, substantia separata non... tio, quod licet Arist. senserit animam humanam esse... men senserit eam non subsistere, & consequenter... quod tamen Gregorius Niss. illi imposuit: nam a gen... formarum, animam intellectuam excludit, dicens eam... nere, & substantiam quandam esse.

Punctum vltimum. Brutorum animarum nequaquam immortales putantur. Primo. Si enim immortaliter viueret bruta anima, seu certe post corporis depositionem, sine corpore quoque operari posset, quippe operari viuere presupponat oportet. Nulla autem eiusmodi animarum operatio sine corpore esse potest: neque enim aliqua sensus operatio sine corpore est, nec superior aliqua in huiusmodi animabus potest inueniri sensuali preclarior: neque enim intelligunt, aut ratiocinantur; quod inde liquet, quia omnia eiusdem speciei vno modo, quasi a natura mota operantur, & non ex arte: omnis enim hirundo similiter nidificat, & omnis aranea similiter telam orditur, & perficit. Percunte ergo corpore, pereat bruta anima oportet. Secundo. Quocumque forma a materia separata est, intellectu in actu sit necesse est: primo quod intellectus agens ea ratione facit species intelligibiles actu, qua has a materia abstrahit, consequenter autem si manet post materiam, id est corpus, bruta anima erit forma intelligibilis in actu, siue actu intellecta: quippe que erit forma a materia separata, & consequenter etiam erit intellectiva, quippe in separatis a materia idem est intellectus & intellectum primum: secundo, quia sicut se habet forma ad eleuari super materiam, ita & ad esse cognitivam se habet, vt experientia docet in gradibus entium, que cognoscunt: consequenter vero quod in supremo gradu est eleuationis a materia, vt quia est abstractum realiter ab ea, in supremo gradu cognitionis sit oportet, id est in gradu eorum que intelligunt, consequenter vero omnis forma immaterialis intellectu est: sed bruta anima intellectu non est, alioquin bruta intelligerent, quod est insanire. Ergo a materia separabilis non est. Tertio. In omni re, que ad perfectionem quamuis attingere potest, eiusque perfectionis appetitus naturalis inuenitur: bonum enim est quod omnia appetunt, singula autem proprium. In brutis autem perpetuitatis essendi appetitus naturalis inuenitur nullus, nisi vt perpetuetur secundum speciem, in quantum in eis inuenitur appetitus generationis, qua species perpetuo sit, quod etiam & plantis, & rebus inanimatis com-

mune

in quantum ad proprium appetitum animalis, in quantum appetitus consequens appetentis apprehensionem; sensitiua non nisi hic & nunc apprehendat, esse perpetua potest, & consequenter neque illud appetitu animali igitur anima bruta capax ipsius esse perpetui &

animam immortalem esse, de mente Aristotelis. CAP. V.

non est instituti, quid de immortalitate nostri animi sentio non humana autoritate probare cupio quod sentio: incidenter tamen de sententia & opinione Arist. in re hac cogor rationem habere, quo me ipsum ab ijs que mihi falso & leuiter (id est me non audito) verbo aut scripto Petrus Pomponatius in Apologetico suo imposuit, expurgem: quod scilicet viso suo libro, quem de immortalitate (imo de mortalitate) animam cudit, subriserim & probatim. Hac enim falso & leuiter dicuntur: quin potius eo viso, ingemui ac dolui, quod ita catholica fides in paruulorum mentibus per christianos elidatur, & eneruetur, & erroribus innumeris sit occasio data, quod iam experientia docet: & si meum fuisset, in librum per ignes, Venetorum exemplo, animaduertissem. Illustrissimos autem dominos Venetos potius laudauimus, & miratus sum, quod nulla habita ratione amicitie ad Perretum Venetijs id effecerunt, quod vbi que faciendum erat, tantum scilicet scelus flammis vlticibus expiasset. Quamquam vero copiosissime, luculenter & eruditissime, dilectus & filius, & discipulus Bartho. Pissanus ordi. Precedi eiusmodi opinionem confutarit, adducam tamen & ego que quondam in Commentarijs primi voluminis nostri collati contra eiusmodi opinionem, antequam scriberet Perretus, copiosissime edideram, & si nec in hac diem propalata sint. Quantum ad hoc quattuor ex ordine facturus sum. Primo enim tangam breuiter opiniones: secundo adducam que dubitationem ingerunt: tertio conclusiones pauculas statuam: denique vero aduersantium rationibus respondebo. Quantum vero ad primum attinet, tres de re hac opiniones reperi. Primam quidem eorum qui astruxerunt, non esse euidens quid de hoc senserit Aristoteles, quorum nonnulli astruxerunt principia eiusdem illud magis innuere, quod mortalis sit anima, vt Herueus & sequaces quol. primo. q. xj. Alij vero econtra, illud magis innuere, quod immortalis sit, vt Scotus & Scotista in 4. dist. 43. Opinio vero secunda eorum est, qui senserunt, Aristotelem expresse sensisse eam fore mortalem: quorum primus, quantum legerim, inter catholicos tractatores Greg. Niss. fuit, qui tamen de-

C 2 ceptioni

ceptioni subiacuit, vt capitulo priore liquet: & Alexander Aphrodisensius sectator Arist. qui in corruptibilem putauit, vt recitat diuus Thomas iamdiu euerterat, & si eam nunc nonnulli reuolunt philosophi, cum laici, tum etiam religiosi, Albertus Thomam, & alios præclaros cum humana, tum diuini diosissimos tractatores, aut ignaros, aut simulatores Arist. aut non intellexerunt, aut ex christiana pietate re quam pro veritate exponendū sensissent. Tertia est, qui dixere, nec primam, nec secundam opinionem verbis Aristotelis, sed & per illa, & per rationes ex illis: in qua opinione non Albertus modo, & diuus Thomas communis theologorū schola est, in qua & ego, qui nihil sum, per illo. Nec me ad diuum Thomam affectio portat, nisi quatenus ita sentio: quippe sicut Deus, ita & Sancti eius non indigent nostro mendacio, vt pro ijs dolos loquamur: sed neque in ijs me aliqua portat elatio, sed dolor magnus, quo vror ex scandalo pusillorum, & desiderium ingens firmandi infirmos in fide, quibus ad firmiter credendum adiutorio maximo est philosophorū, Aristotelis vero in primis, testimoniū: quem admodum econtra titubant quidam imbecilles, si ea quæ fidei sunt, in dubiū verti apud viros præclaros forte audierint. & hæc de primo.

Quantum vero attinet ad secundum, Aristotelis textus tres, & cōtextum vnicum citabo, quibus secundi opinātes innituntur. Et primus quidē in proœmio est primi de Anima, vbi tex. co. 12. & 13. sic in forma loquitur. Dubitationem autem habent & passiones animæ, vtrum sint omnes communis & habentis, an aliqua etiam animæ propria ipsius. Hoc enim accipere quidem necessarium est, non autem leue. Videtur autem plurimorum quidem nullum sine corpore pati, neque facere, vt irasci, confidere, desiderare, & omnino sentire: maxime autē assimilatur proprio intelligere. Si autem & hoc phantasia quædam, aut non sine phantasia, non cōtinget vtique neque hoc sine corpore. Si quidem igitur est aliquid animæ operum aut passionum proprium, continget vtique ipsam separari: si vero nullum est proprium ipsius, non vtique separabilis. Hæc Aristoteles, qui ijs quidem verbis sane intellectis ad probandam, aut etiam improbandam animi nostri immortalitatem, fundamenta iecit. Vbi etiam illud in primis aduertendum est, quod tres conditionales ediderit. Prima. Si intelligere est phantasia quædam, aut non sine phantasia, nō erit hoc sine corpore. Secunda. Si est aliquid animæ operum aut passionum propriū, continget vtique ipsam separari. Tertia. Si vero nullum est ipsius proprium (scilicet opus, vel passio) non vtique separabilis, supple. est.

Aduer-

Secundo est, quosdam & Scristas, & alios dum clare obuiare conantur, in fauorem infidelitatis loquuntur. Tercio est, quod tripliciter operatio quæuis dicitur animæ propria, scilicet organice, obiectiue, & per se. Quædam quidem communem dicunt eam, quæ elicitur non tamen toto, verum ab aliqua parte corporis animæ partem potestatiuam, eo modo quo ab anima in quo potentiam visuam residere liquet. Deinde dicitur secūdo operatio communis obiectiue, illa visuum principium est anima sola quidem; verum in corporeo exerceri nequit, vt est nostra intellectio in phantasmata necessario, non quasi organa, sed quasi obiecta. Tandem vero cōmunis dicitur operatio partialiter, negatiue tamen, vt si qua a toto composito primo producit: ita videlicet quod anima nulli certe parti corporis esset ratio elicitua aut productiua eiusmodi operationis, vt accidebat in cōmuni primo modo: nec ipsa etiam anima se sola eam eliceret, vt dicebatur de cōmuni modo secundo, sed esset ratio operandi toti composito primo: sicut si dicamus, animam se volutantis aut ruētis ab alto, esse tali corpori rationem quod moueatur ad ima. Similiter quoque, secundum istos, per oppositum dicitur opus animæ propriū tripliciter, aut quia non est per corpus veluti per organum: aut quia per illud non sit tāquam per obiectum: aut quia non est per corpus totum tamquam per partem alicuius compositi, quod primo operetur. Tertio quoque aduertendum est, quod ipsa prædictorum diuisio est mala, & a diabolo excogitata ad obnubilandum veræ philosophiæ, & christianiæ pietatis doctrinam. Quod equidem ex ijs liquet. Nam tertium in ordine membrum esto in natura constare possit, tamen a primo vtique non differt, nisi ea ratione, quod illud quod in membro primo facit pars corporis, hoc in membro tertio corpus totum efficit, non autem corporis pars certa, determinata, ac signata. Patet vero in tertio de Anima textu commen. 4. & 5. ab operatione intellectus organum excludi, quia corpus est, non autem quia corporis pars, aut corpus totum est: quippe ex vtroque æque sequitur, quod intellectus aut qualis, aut calidus, aut certe frigidus sit, seu corporis totius seu partis alicuius actus sit: imo hoc magis inferri dixeris, si totius corporis, vt a parte organica præscindit, actus sit: quod scilicet organum iam sit tali corpore immaterialius, vt pote quod species rerum sine materia excipiat. Tertium ergo istud membrum, quantum ad præsentem institutionem pertinet, contra primum distingui nec debet, nec potest. Et præterea cum anima rationalis non operetur nisi per potentias, vt nunc

nunc suppono: omnis autem potentia animæ, ut
habet organum, aut in parte est intellectiua: om-
sensitiuæ & vegetatiuæ habent organum corporale
medicos, tum philosophos: consequenter autem om-
ratio communis animæ & corpori per partem corporis
fit oportet, nisi dicatur ipsum tangere esse operatio-
rum corpus sit, ea ratione quod organum tactus per-
latetur: tamen patens est, quod numquam homo totus
imo corporis partes aliqua sunt, in quibus nequaquam
secundum rationem tactus, verum secundum potentiam
dumtaxat, cuiusmodi sunt dentes & ungues, ac caro tactus
protegens. Non est ergo illa diuisio philosophica, sed diabolice
diabolicè malignitati accomoda. Aduertendū est quarto, quod Ari-
stoteles in prima conditionali, quicquid de reliquis dicatur, non lo-
quitur assertiue, aut determinando veritatem: sed inquisitiue & dispu-
tatiue potius volens ostendere difficultatem accipiendi de anima ve-
ritatem, sicut etiam facit in multis, quæ post ista verba dicit: vnde illa
verba quæ post hac sequuntur, scilicet, intelligere, & amare, & odi-
re non sunt animæ passiones, Temist. exponens dicit, quod Arist. ibi
assimilatur magis dubitanti, quam docenti: nondum enim destruxe-
rat opinionem dicentium non differre intellectum & sensum. Et ita
etiam in proposito, cum necdum eiusmodi opinionem euertisset, di-
ctas conditionales argumentando profert, volens per primam ostend-
dere, quod de passionibus animæ accipere notionem difficile sit, quip-
pe etiam illa quæ videntur maxime propria animæ, ut intelligere, vi-
dentur esse coniuncti: cum intelligere sit aut phantasia quædam, id est
sensus, aut non sine phantasia: vnde etiam in hoc S. Tho. introducit
Aristotelem quasi argumentantem, concludens in fine, ac dicens. Et
in hoc erit difficultas huius quæstionis: quia scilicet omnes passiones
animæ secundum apparentiam videntur esse coniuncti: hæc S. Tho.
qui etiam dicit, quod per duas sequentes conditionales ostendit neces-
sitatem dictæ quæstionis, scilicet, an omnes animæ passiones coniun-
cti sunt, necne. Quia tamen argumētando Arist. aliquo modo verū di-
cit, non autem omnino, sed plenam determinationem reseruat ad li-
brum tertium: ideo diuus Tho. eius determinationem quasi præueniēs,
dicit hoc ex parte verum, & falsum similiter ex parte. Intelligere
enim est animæ propriū, id est sine corporeo organo, & nō proprium,
id est sine obiecto corporeo, adducens Aristotelem dicentem, quod
phantasmata se habent ad intellectum sicut colores ad visum, qui sci-
licet ad visum se habent ut obiecta, non autem ut organa, vel instru-
menta, ut soluendo dicitur. Secundus autem textus est in tertio de

Anima

sq; ad tex. com. 20. vbi Arist. loquēs de intelle-
Quoniam autem sicut in omni natura est ali-
materia vnicuique generi (hoc autem est potentia
autem causa & factiuum, quod in faciendo om-
am sustinuit, necesse est in anima has esse differen-
as hic quidem talis in omnia fieri, ille vero in om-
abitibus quidam, & sicut lumen: quodam enim mo-
potentia existentes colores. Et hic intellectus se-
nsibilis & immixtus, substantia actu ens: semper enim
agens patiente, & principium materia. Idem autē
adum scientia rei: quæ vero secundum potentiam tem-
in vno est; omnino autem neque tempore: Sed non aliquā-
do quidem intelligit, aliquando autem non intelligit. Separans au-
tem est solum in hoc quod vere est, & hoc solum immortale & per-
petuum. Non reminiscimur autem, quia hoc quidem impassibile:
passius vero intellectus corruptibilis, & sine hoc nihil intelligit ani-
ma. hæc Aristoteles. Quem equidem textum diuus Thomas diuidit
per particulas quinque, iuxta ea quæ signauimus, in quarum prima
dicit Aristotelem probare, quod in anima sit intellectus agens, quia
in omni natura, quæ est quandoque in actu, quandoque in potentia,
id est, quæ operatur quandoque in actu, & quandoque in potentia,
principium actiuum & passiuum sit oportet, & consequenter ista ef-
se oportet in anima: quod, ut idem innuit, intelligere oportet aliter
quam in alijs naturis, quæ non agunt, sed aguntur: in ijs enim agens
extrinsecum esse potest, non in anima: quia uon esset arbitrio libera,
nec a natura sufficienter in suo gradu instituta. In secunda vero parti-
cula, quæ incipit ibi. Et hic intellectus separabilis; ponuntur quat-
tuor conditiones intellectus agentis, scilicet esse separabilem, impas-
sibilem, immixtum scilicet ex corporibus, vel immixtum organo (&
in his tribus conuenit cum possibili) & in actu secundum substantiam,
in quo differt a possibili, qui secundum suam substantiam est in poten-
tia: quod intellige, quia intellectus agens secundum suam substantiam
vel essentiam est actus non ordinatus ad alium actum quo perficiatur;
secus de possibili. Et hoc probat, quia agens agit in quantum est actu,
vnde est nobilius passo. In tertia autē, quæ incipit ibi: Idem autem est
secundum actum scientia rei, incipit loqui de intellectu in actu, dicens
quod est idem rei intellectæ, & quod in eo potentia ad scientiam est
prior actu, & quod non quandoque intelligit, & quandoque non,
cum sit in ipso intelligere, per quod differt a possibili, & habituali.
In quarta autem, quæ incipit ibi. Separatus autē, loquitur de tota
parte intellectiua, quæ separata est, ex hoc quod sine organo operatur,
quod

quod non potest dici solum de possibili, vel solum
lud quod dixerat in secundo, quod hoc genus animæ
sicut perpetuum a corruptibili. In quinta autem,
reminiscimur autem, excludit obiectionem, ne
quod in anima, si manet post mortem, sit rerū ren-
do quo nunc: quod falsum est, quia pars manens
ideo in ea non sunt passiones, ut sunt amor, odium,
& huiusmodi, quæ ex aliqua passione corporali con-
vero intellectus, id est, pars animæ, quæ non est sine di-
est corruptibilis: pertinet enim ad partem sensitivam, quæ
tellectus, & rationalis participatiue. i. Ethic. & sine hoc intel-
intelligit anima. Hæc est sententia & mens diui Thomæ in sua expo-
sitione. Circa istum autem textum, quidam dicunt multa prolixè,
& perplura nihil ad nostrum institutum attinentia: vnde eorum do-
ctrinam obiter recitabo. Sic autem habent. Nam primo multum la-
borant in declarando quonam modo in particula prima, natura, su-
matur: & tandē inferunt, quod ex ratione Arist. non habetur, quod
in anima sit agens & patiens diuersis potētis: sed solum quod hæc dif-
ferentiæ sunt in anima sicut in omni natura: per quod volunt isti ha-
bere, quod secundum Arist. intellectus agens sit substantia separata, ut
possint perpetuitatē, quā Arist. ascripsit intellectui, attribuere ipsi in-
tellectui agenti: consequenter vero negare a possibili, & consequen-
ter ab anima nostra. Vellem autem quemadmodum & æquum est,
isti ita secure somniantes, & sine probatione imponentes Aristoteli,
quod intellectus agens sit substantia separata, responderent ad ratio-
nes diui Thomæ præceptoris sui, qui secundo contra Genti. cap. 78.
alias. 77. probat hoc esse falsum in hæc verba: Quia vero plures cre-
diderunt intellectum agentem esse intelligentiam separatam, fuisse
de mente Aristotelis, ostendendum ex verbis eius, quod ipse hoc non
sensit. Dicit enim primo, quod sicut in omni natura est aliquid
quasi materia in vnoquoque genere, & hoc est in potentia ad omnia,
quæ sunt illius generis: & altera causa est quasi efficiens, quod facit
omnia quæ sunt illius generis, sicut se habet ars ad materiā; necesse
est & in anima esse has differētiās, & huiusmodi quidē, scilicet quod
in anima est sicut materia intellectus possibilis, in quo fiunt omnia in-
telligibilia: ille vero qui in anima est sicut efficiens causa, est intel-
lectus, in quo est omnia facere, scilicet intelligibilia in actu, id est intel-
lectus agens, qui est sicut habitus, & non sicut potētia. Qualiter autē
dixerit intellectum agentem habitum, exponit subiungens quod est
sicut lumen: quodam enim modo lumen facit potentia colores esse
actu colores, in quantum scilicet facit eos visibiles actu: hoc autē circa
intel-

intellecui agenti. Ex his autem manifeste
lectus agens non sit substantia separata, sed magis
esse enim dicit, quod intellectus possibilis & agēs
anæ, & quod sunt in anima: neutra ergo earum est
Adhuc ratio eius hoc idem ostendit. In omni
venitur potentia, & actus, est aliquid quasi materia,
ad ea quæ sunt illius generis, & aliquid quasi agēs,
entiam in actum, sicut in artificialibus est ars & ma-
intellectiua est quædam natura, in qua inuenitur po-
cum quandoque sit actu intelligens, & quandoque in-
igitur in natura animæ intellectiue aliquid quasi materia,
quod est in potentia ad omnia intelligibilia, quod dicitur intellectus
possibilis; & aliquid quasi causa efficiens, quod facit omnia in actu,
& dicitur intellectus agēs: vterque igitur intellectus secundum demon-
strationem Arist. est in natura animæ, & non aliquid separatū secun-
dū esse a corpore, cuius anima est actus. Amplius Arist. dicit, quod
intellectus agens est sicut habitus, quod est lumen: habitus autem non
signatur ut aliquid per se existens, sed alicuius habentis. non est igitur
intellectus agens aliqua substantia separatim per se existēs, sed est ali-
quid animæ humanæ. Non autem intelligitur littera Arist. ut habi-
tus dicatur esse effectus intellectus agentis, sed ut sit sensus: Intellectus
agens facit hominem intelligere omnia, quod est sicut habitus. hæc
enim est diffinitio habitus (ut Commen. Auerrois ibidem dicit) quod
habens habitum intelligat per ipsum, quod est sibi proprium ex se, &
quando voluerit, absque hoc quod indigeat in eo aliquo extrinseco:
expresse enim assimilatur habitui non ipsum factum, sed intellectu quo
est omnia facere. Nec tamen intelligendū est, quod intellectus agēs
sit habitus per modum quo habitus est in secūda specie qualitatis, se-
cundum quod quidam dixerunt intellectum agentem esse habitum
principiorum: quia habitus ille principiorum est acceptus a sensibili-
bus (ut probat Arist. 2. Posteriorū) & sic oportet quod sit effectus in-
tellectus agentis, cuius est phantasmata, quæ sunt intellecta in potētia,
facere intellecta in actu: sed accipitur habitus secundū quod diuidi-
tur contra priuationem, & potentiam, sicut omnis forma & actus po-
test dici habitus: & hoc apparet, quia dicit hoc modo intellectu agen-
tē esse habitū, sicut lumen habitus est. Deinde subiungit, quod hic
intellectus, scilicet agens, est separatus, & immixtus, & impassibilis, &
substantia actu est: horum autem quattuor, quæ attribuit intellectui
agenti, duo supra expresse de intellectu possibili dixerat, scilicet quod
sit immixtus, & quod sit separatus: tertium, scilicet quod sit impassibilis,
sub distinctione dixerat. Ostendit enim primo, quod non est passibilis
D sicut

sicut sensus: Et postmodum ostendit, quod communis passibilis est, in quantum est scilicet in potentia ad intellectum, tum vero omnino negauerat de intellectu passibili in potentia ad intelligibilia, & nihil horum erat. Sic igitur in duobus primis intellectus passibilis & tertio partim conuenit, & partim differt: in quantum fert agens a passibili. Has quattuor conditiones agens rationem, subiungens: Semper enim honorabilis & principium, scilicet actiuum, materia supra enim intellectus agens est sicut causa efficiens, & passibilis sicut patiente & materia: sed passibilis, qui est sicut patiente & materia paratus & immixtus, ut supra probatum est. ergo multo magis agens. Alia vero per hoc medium sic excluduntur: Agens in hoc est honorabilis patiente & materia, quod comparatur ad ipsum sicut agens & actiuum ens ad patientem, & ens in potentia: intellectus autem passibilis est patientis quodammodo, & potentia ens: intellectus igitur agens est, non patientis, & actiuus ens. Pater autem quod nec ex his verbis Arist. haberi potest, quod intellectus agens sit quaedam substantia separata, sed quod sit separatus hoc modo, quo supra dixit de passibili, scilicet, ut non habeat organum. Quod autem dicit, quod est substantia actu ens, non repugnat ei quod substantia anime est in potentia (ut supra ostensum est) deinde subiungit. Idem autem est secundum actum scientia rei: in quo Comm. dicit, quod differt intellectus agens a passibili: nam in intellectu agente idem est intelligens & intellectum, non autem in passibili. Hoc autem manifeste est contra intentionem Arist. Nam supra eadem verba dixerat de intellectu passibili, ubi dixit de intellectu passibili, quod ipse intelligibilis est sicut intelligibilia. in his enim quae sine materia sunt, idem est intelligens & quod intelligitur: scientia namque speculativa, & quod speculatum est idem est. Manifeste enim per hoc quod intellectus passibilis, prout est actu intelligens, idem est cum eo quod intelligitur, vult ostendere, quod intellectus passibilis intelligitur sicut alia intelligibilia: & primum supra dixerat, quod intellectus passibilis est quodammodo intelligibilia, sed nihil actu est antequam intelligat: ubi expresse dat intelligere, quod per hoc quod intelligit actu sit ipsa intelligibilia. Nec est mirum, si hoc dicit de intellectu passibili: quia hoc etiam supra dixerat de sensu ac sensibili secundum actum: sensus enim fit actu per speciem sensatam in actu, & similiter intellectus passibilis fit actu per speciem intelligibilem actu: & hac ratione intellectus in actu dicitur ipsum intelligibile in actu. Est igitur dicendum, quod postquam Aristoteles determinauit de

intelle-

& agente, hic incipit determinare de intellectu in scientia in actu est idem rei scite in actu: deinde secundum potentiam tempore prior in vno est, omnino tempore: quia quidem distinctione inter potentiam & actum, tempore vero in vno & eodem: quod multum, est prior potentia actu: simpliciter vero potentia etiam tempore prior actu, quia potentia actu nisi per actum. Dicit ergo quod intellectus, in potentiam, scilicet passibilis, prout est in potentia, tempore prior quam intellectus in actu: & hoc dico in vno & eodem tempore tamen omnino, id est vniuersaliter: quia intellectus passibilis reducitur in actum per intellectum agentem, qui est in actu, ut dixit, & iterum per aliquem intellectum passibilem factum actu. Vnde dicit in 3. Physic. quod ante addiscere, indiget aliquis docente, ut reducatue de potentia in actum. Sic igitur in verbis istis ostendit ordinem intellectus passibilis, prout est in potentia ad intellectum in actu. Deinde dicit, Sed non aliquando quidem intelligit, & aliquando non intelligit: in quo ostendit differentiam intellectus in actu, & intellectus passibilis. Supra enim dixit de intellectu passibili, quod non semper intelligit, sed quandoque non intelligit, quando scilicet est in potentia ad intelligibilia: quandoque intelligit, quando scilicet in actu est ipsa: intellectus autem per hoc fit actu, quod est ipsa intelligibilia, ut iam dixit: vnde non competit ei quandoque intelligere, & quandoque non intelligere. Deinde subiungit. Separatum autem hoc solum, quod vere est: quod non potest intelligi de agente; non enim ipse solus est separatus, quia iam idem dixerat de intellectu passibili, nec potest intelligi de passibili, quia iam idem dixerat de agente. Relinquitur ergo quod dicatur de eo, quod comprehendit vtrumque, scilicet de intellectu in actu, de quo loquebatur: quia hoc solum in anima nostra est separatum non vtrumque organo, quod pertinet ad intellectum in actu, id est illa pars anime, qua intelligimus actu comprehendens possibile & agentem. Et ideo subiungit; Quod hoc solum anime est immortale & perpetuum, quasi a corpore non dependens, cum sit separatum. Hec diuus Tho. ibi: ex quibus liquet quam grauius & sapienter probet Arist. ita sensisse; consequenter autem quam leuiter sine probatione sui discipuli ab eius mente cum tanta fiducia, & tanto pusillorum scandalo recedant. Vnde dictam particulam longe melius diuus Thomas exponit, inferens intellectum agentem esse aliquid anime: aliter non ageret anima, verum potius ageretur. Dicit secundo isti, quod sicut cum dico, intellectus passibilis, duo dico: ly intellectum, & ly possibile; & quatenus est intellectus, opus eius est

D 2 intelli-

intelligere: quatenus vero est possibilis, actus eius intellectum agentem, vocem tuam percipe: & sic quod operatio eius sit omnia facere non negas: si est, quod operatio eius intelligere sit, non inficitur titulo, inquit, utramque operationem ei attribuit Aristoteles, dicens quod est quo est omnia facere. Invenientem, cum dicit, quod est honorabilior patiente rationale: immaterialitas enim dat esse intellectuum, scientia secundum actum est eadem rei, & cum dicit quod intelligit &c. Hæc isti, qui primo quidem omnes eorum arguunt, quasi propriam vocem ignorarint, consequenter Tho. & Capreo, a quibus habent omne quod sunt. Deinde suam vocem ignorat, quippe qui putant omne quod dicitur intellectus, immediate intelligere, omni alio præciso: quod in anima rationali falsum liquet, quæ intellectus dicitur, ut hoc eodem cap. ex 11. Metaph. liquet: nec tam intelligit nisi per potentiam, id est intellectum potentiam, ad cuius actum ordinatur: & similiter intellectus agens, intellectus dicitur, non quia intelligat, sed quia ad hoc ut intellectus possibilis intelligat, ordinatur. Deinde vero ex ista sua positione habere voluit, & expresse fatentur, quod quia prima operatio nequit a sensibilibus absolui, quippe quæ terminatur ad illam, ad quæ intellectus possibilis: ideo ad secundam se transfudit Aristoteles. & illam separatam ac perpetuam astruxit, & ex ea immortalitatem intellectus illius statim intulit. hæc isti. Dico vero, quod ut Aristotelem ad rationalis animæ mortalitatem trahat, intellectum agentem cum sit animæ potentia, ut patuit, faciunt perceptivam potentiam: nec mirum, cum illum faciant substantiam separatam secundum Aristotelem contra prædicta: & consequenter etiam anima non intelliget ex se & libere, sed ad intelligendum agitur ab alio: nec habet iudicium liberum plusquam bruta, quæ a sensibilibus ad sentiendum aguntur: quæ omnia nulli dubium est esse contra mentem Aristotelem. & consequenter & hæc expositio: unde propter eam communis expositio minime prætermittenda, aut posterganda fuit. Tertio dicunt circa operationem intellectus agentis advertendum, quod & si hæc tria, scilicet identitas scientiæ cum re scita, prioritas potentie respectu actus, & continuitas intellectionis, secundum diversas expositiones, diversis attribuuntur, a littera tam alienæ sunt omnes, quippe quæ vel fictum aliquid asserant, vel dicant aliquid puerile. Fingunt enim quæ eiusmodi intellectui agenti vel possibili secundum se, vel secundum totam speciem ascribunt: levis autem est qui hæc attribuit intellectui in actu secundo, quia a nullius mente quasi dubium excludendum est de intellectu in actu secundo, quod non quandoque intelligit, quandoque vero non

intellectus,

actu operante certum sit, quod non quandoque operatur. Deinde vero suam expositionem, diuino Thomam, cuius expositio hic pueriliter semper gravissime & modestissime, etiam in iuvenibus, quippe qui numquam verbum elatum protulit, nec aliquid contra impugnatores, aut religionum, aut pietatis. Quod vero hic dicitur de intellectu in actu, quod non quandoque sic, quandoque non, pueriliter dictum pueriliter intellectum est, quippe evidens quid est, & continuata non est interrupta, ut quandoque sit, quandoque non, tamen non erat, quod in habitatione talis operationis intellectus in actu ab intellectu agente, & etiam a possibili: quorum gratia de intellectu in actu illud dictum fuit, ut inter eum & alios intellectus differentia doceretur, & ut doctrina de intellectu completeretur: qui cum secundum Philosophos quadruplex in nostra anima astruatur, agens scilicet, possibilis, habitu, & adeptus, id est in actu: secundum gravissimam expositionem diuini Tho. de ijs omnibus, & de substantia animæ, prout ex ea pululant hæc potentie, ibi ab Aristotele in textu habetur, ubi & expletur sermo de potentia intellectiva, de qua ab inde in eo libro minime tractatur: verum de actibus animæ, & quibusdam alijs. At vero expositio, quam isti subiungunt de mente Aristotelem secundum quam totus hic textus de intellectu agente ab eis exponitur, primo animam a natura sufficenter institutam negat, utpote ex se minime habentem unde libere iudicet & agat. Et secundo astruere cogitur de mente Aristotelem esse fictionem. Averrois de modo intelligendi per unum omnium intellectum immortalem, si nullo nos immortali proprio intelligimus: quod, viso S. Tho. contra Averroistas, & in contra Gen. in prima parte, nullus nisi protervendo diceret. Et tertio Aristoteles facit diminutum, quippe qui apud istos de adepto intellectu nihil dixisset, nec de separabilitate vel inseparabilitate animæ secundum substantiam, nisi implicite tantum, ea scilicet ratione, qua secundum istos, intellectum possibilem dicit corruptibile, quod non est rationale: quia cum ista conclusio, Animam scilicet rationalem esse mortalem, sit falsa etiam philosophice, & contrarium senserit præceptor Aristoteles. Plato, & præceptor præceptoris Socrates, non est probabile quod Aristoteles contra philosophiam & suum præceptorem unico & dubio verbo, & implicite tantum prolato, eam voluerit astruere: nec minus est improbable, quod Aristoteles in cuius doctrina hætenus contra fidem aut veritatem inventum est nihil vel in moralibus, vel in logicis, vel in physicis, aut divinis, præter id quod dubitando, non ut certum, sed ut probabile de mundi æternitate sensit, in hac conclusione de animi nostri immortalitate defecerit, in qua tota natura

rati

ralis consideratio videtur ordinari: nec doctrina in hoc vera erat, fuerit capax. Sed hæc est temporaria lignitas, qua multi putant se inter præclaros philosophos, nisi contra veram fidem & christianam pietatem non quasi verum, sed quasi de mente Auerrois, vel eiusmodi; adeo vt pene nihil in gymnasijs dicitur, sed de mente philosophorum, maxime Auerrois, in ratione vigoris fidei in mentibus pusillorum: quasi Auerrois furor veritatis, quod ex magna ruditate procedit, vt tantum capaces non sunt, scientiam in humana auctoritate huius viri præcipue, qui veram philosophiam deprauatissimè docuit, utpote quod vna forma omnes operantur, sicut quod vno intellectu omnes intelligimus; & quod substantiæ separatae a nobis intelligi possunt in hac vita, alioquin frustra, inquit, essent si non intelligerentur a nobis: quod equidem contra experientiam dixeris. Probatio vero sua est puerilis: quia ad hoc ordinatae non sunt, etiam habent operationem, propter quam principaliter sunt, & consequenter si a nostra intellectione passiva deficiunt, non sunt frustra: quia suum principalem finem assequuntur, qui est operatio propria, vt dicitur in libro de Cælo & mundo. Sectatores autem eius conantur hoc honeste colorare: quia ad hoc sunt ordinatae, inquit, in quantum entia, & si non in quantum substantiæ tales, Quod adhuc non bene dicitur: Tum quia pari ratione intelligeremus Deum, & cordium secreta, & quæ mala in seculo fiunt, & omnes species vermiculorum in terra, & mari; cum omnia ista, in quantum entia, sub obiecto nostri intellectus cadant, & ad id ordinentur vt intelligantur: Tum quia esto in quantum entia sint ad hoc ordinata vt intelligantur, dico quod intelliguntur a se, & si non a nobis; consequenter autem non sunt frustra: Tum etiam quia ista gloss. ex dictis eius non habetur: Tum etiam quia cum hoc habent alium finem, vt dictum est. Econtra vero Doctores sancti ea quæ philosophiæ sunt, longe subtilius & copiosius item & clarius, quam philosophi tradidere, in qua re præcipue diuus Thomas in libro contra Gentes, testis est: in quo ad eas conclusiones, ad quas philosophi rationes paucas & obscuras adduxere, diuus Thomas multas adducit, & clariore, & meliore, & conclusiones innumeras astruit, de quibus philosophi ne cogitarunt quidem. Verum quia & veritatis, & christianæ pietatis zelus me longius abduxit, & a speculatiuis ad practica, iam ad propositum redeamus. Quarto vero prædicti, circa separationem intellectus agentis dicunt, Aristotelem iactato illo fundamento in proœmio, quod intelligere si phantasia aut non sine phantasia est, non erit sine corpore: quia non inuenit in-

telle-

quam operationem sine phantasmate, quam tamen inuenit: quia scilicet secundum substantiam operatur, statim intulisse illius immortalitatem, & vnde & dicit, quod est separatus sicut quod verum est in essendo, & substantialiter. quasi dicere possibile, quem etiam supradixerat separatum, est autem, & habet operationem sine corpore, sicut sphaera in puncto. Et quia Plato ponens animam nostram scientiam secundum se, dicere cogebatur nostrum venire esse, aut reminisci; ne quis ad dictam positionem putaret, huic tacitæ obiectioni respondet Aristoteles non reminiscimur autem, id est, nostrum scire non est remissio, & causa est, quia iste intellectus perpetuus impassibilis est ea passione, qua intellectus patitur ab intelligibili: quia per suam substantiam est actu intelligens: passivus vero intellectus, id est possibilis, qui patitur ab intelligibili, dum sit singula sicut sensus, est corruptibilis secundum rem, & sine hoc intellectu possibili anima nihil intelligit: qui tamen secundum Platonem, quia ideis informatus erat a principio, sequebatur scire nostrum aliud nihil esse, quam reminisci. Nescire autem isti se dicunt, quis in hac littera primus mortem somniauit, & inchoauerit exponere quod non reminiscimur post mortem. Si enim, inquit, vis falsam istam expositionem conuincere, vide primo ly, reminiscimur; de nobis enim hominibus loquitur in numero plurali, & non de anima: dicendum enim fuisset: Non reminiscitur autem. Vide secundo ly, quia: causalis enim nota est, & illi expositioni seruit ad nihil, imo dicendum fuisset: licet hic intellectus sit possibilis. Vide tertio ly, passivus intellectus: in nullo enim vnquam opere Aristotelis inuenitur significatum intellectus nomine, nisi vere intellectum. Quare hic solum æquiuocatio? Vide quarto, & sine hoc nihil intelligit anima: si enim de reminiscencia post mortem, & de cogitativa sermo erat, dicendum erat: & sine hoc nihil reminiscitur anima, & non; nihil intelligit: quia hoc & falsum, & extra propositum est. Vide quinto, quod verba Aristotelis in primo libro textus commenti. 66. quæ afferuntur ad insinuandum, quod quæ illic disputauit, & hic affirmavit, extra propositum sunt: quia manifeste ibi loquitur de ipsa anima, vt distinguitur contra nos: vnde dicit, quod non sunt illius passiones, sed habentis: quia & hoc corrupto, non memoratur, neque amat: hic vero manifeste loquitur de nobis, vt dictum est, dum dicit: Non reminiscimur autem. hæc ex illis quasi formaliter. Circa istam autem particulam dico multa. Primum Aristoteles neque experientia, neque ratione

ratione intellectu agentem intelligere probavit, autem habere, nisi in phantasmata: isti autem exphantasmata haberi voluit, quod in textu dicitur, honorabilior est. Ex hoc enim inferunt, quod sit immaterialis, id est ex quo inde inferunt, quod sit intellectus, seu intellecter intelligat. Ex his autem eorum dictis, duo infero: primum voluntas sit intellectus, quia est immaterialis. secundum expositores sint circulantes: quia ex immaterialitate materia, inferunt operationem sine phantasmate, ex qua inferunt illius intellectus separationem, seu immortalitatem, apud istos expositores Arist. incongrue probat intellectum esse substantiam separatam, & immaterialem. Sic enim arguitur. Intellectus agens est nobilior possibili, qui scilicet apud istos est materialis & corruptibilis: ergo est immaterialis & incorruptibilis, ubi fallacia consequentis utique interuenit. Immo isti expositores, veritate etiam ab inuitis perceptoribus emergente, dum intellectus agentis immaterialitatem concludere moluntur, ponunt ipsum possibilem esse immaterialem, quem materiale & corruptibile de mente Arist. concludere moluntur. Arguunt enim ex persona Arist. hoc pacto. Cum enim agens honorabilius sit patiente, & patientis sit immateriale, oportet hoc agens quoque separatum esse a materia. Et si dicatur, quod non eodem modo sumitur immateriale, sequitur quod probetur nihil. Tertium, secundum istam expositionem, illa particula; Non reminiscimur autem, minime congruit: quia posito quod ille intellectus sit a nobis secundum substantiam separatus, operatio eius non est nostra: ideoque vanum est reddere rationem, quare secundum illum intellectum, nostrum scire non est reminisci, cum ille intellectus atque ad nos spectet ut sol ad oculum nocturnae, vel ad colores: unde particula illam S. Tho. congruentius introducit, qui etiam in expositione huius text. mortem seu separationem introduxit: ex quo secundum istorum dictum sequitur, quod primo somniauit, aut primum somniantem sit securus. Verum isti somniant illud dictum esse somnium, quod tamen veritas est, & plena Aristotelice mentis penetratio, apud quem separatio animae rationalis a corpore, non somnium, sed res certa est, vel saltem meditata & credita: consequenter autem fundamentum illius glossae scilicet post mortem, ab Aristotele sumptum est, qui de ista separatione crebro mentionem fecit, ut docet S. Tho. in Opus. contra Auerroistas, in principio. Nam ipse Aristoteles in 2. Physic. excusat se quod ibi de separatione animae a corpore non pertractet, sed se ad locum alium, id est Metaphysicam referret, dicens: Quomodo separabilis haec, scilicet anima, se habeat; aut quid sit, philosophiae primae est determinare. Item in tertio de Anima mouet questionem, utrum intellectus noster non separatus a magnitudine (id est, quamdiu

est potentia, est in corpore) possit intelligere: in quo innuit, quod aliquid possit intelligere & coniunctus. Item in 12. Metaph. tex. co. 17. postmas non precedere sua susceptiua, siue suas materiam: & requirit, utrum earum aliqua maneat post materiam: & intellectum Boetij: Si autem aliquid, id est aliqua forma, scilicet post materiam, considerandum est, inquit, quod prohibet, ut si anima huiusmodi est, non omnis, sed semper enim impossibile est fortasse. haec Arist. Vbi ly, si, non dicitur assertiue, pro quia, uel saltem dubitatiue pro utrum. hoc non se tractaturum astruxisset: nec hoc ideo quia ipse in libro de separabilitate intellectus dubitaret, sed quia in libris Metaphysicis, ad quos spectat determinare de substantijs separatis, hoc nondum probat, velut ibi dicit diuus Tho. quia non erat illius speculationis, gratia cuius ponitur etiam ly, fortasse. Et proficitur diuus Tho. ubi supra Arist. huiusmodi quaestiones soluisse certissime in libris, quos patet eum scripsisse, ex his quae dicit in principio. 12. Metaph. quos libros dicit se vidisse, licet nec dum in nostrum idioma conuersos. Patet ergo quod separatio animae a corpore apud Arist. non est somnium. Quartum, Sanctus Tho. hoc loco intellectum passiuum non dicit cogitativum solum, sed totam partem sensitivam, ut obedit rationi: quam Arist. ipse in 1. Eth. vel intellectum, vel rationem participatiue nominat. Et ipse Auerroes infidelium studentium christianorum deus, in Aristotele inuenit id quod isti expositores & christiani, & religiosi in fauore fidei non inuenerunt. Nam, Sanctus Tho. 2. contra Gen. cap. 54. in principio imponit Auerrois, quod apud eum de mente Arist. homo a brutis specie differt per intellectum passiuum, qui est ipsa vis cogitativa: & clare patet hoc in tertio de Anima com. 20. in duobus aut tribus locis. Quintum. Dicit autem textus; Non reminiscimur: quia omnis operatio animae, hominis quoque operatio consuevit dici, cum anima aliquid hominis sit, ipse etiam homo anima separata est, non essentialiter quidem, verum per principalitatem: quippe vnumquodque illud esse dicitur, quod est in eo principale, apud Arist. in lib. Eth. & 1y, quia, deseruit in proposito, ut inducit diuus Tho. expositio docet. Et ly, passiuus, de cogitativa dicitur, ut patuit: licet forte isti non viderint, quibus in hoc parcendum est: quia in inuentute scripserunt, quando non poterant omnia vidisse; potuissent tamen esse ad alios reuerentiores. Ad cetera vero quae videnda dicunt, patet ex dictis. Tertius textus est in primo de Anima in prologo, & est tex. co. 13. qui iam ex parte citatus est, & nihilominus hic repetitur pro intellectu subiiciendi contextus, & sic habet. Si quidem igitur est aliquid animae operum aut passionum proprium, contingit utique ipsam separari:

rari: si vero nullū est propriū ipsius, non utiq; erit
recto inquantū rectum multa accidunt, vt tangen-
dum punctū, non tamen tanget ob hoc sepa-
bile enim si quidē semper cum quodā corpore est
elucidans illa verba; sed sicut recto, sic dicit. Si ve-
pria operatio seu passio animæ; ipsam animā a corpore
continget, sed erit de anima sicut de recto. Licet
recto inquantū rectum, scilicet tangere eñeam spha-
ræ, nō tamen accidit ei nisi in materia: non enim
sphaeram nisi in materia. Sic erit de anima, si nō habet
tationem, quod licet ei multa accidunt, nō tamen accidit
tationem, hęc diuus Tho. Contextus autem est in 2. de anima, com.
xj. vbi sic habetur. Quod quidē igitur nō sit anima separabilis a cor-
pore, aut partes quēdā ipsius si partibilis apta nata est, non immanife-
stum est; quarundā enim partium actus est ipsarum: at vero secundum
quasdam nihil prohibet propter id quod nullius corporis sunt actus.
hęc ibi. Hunc autē contextum exponentes prædicti expositores, di-
cunt quod separabilitas hic sumitur pro ea separabilitate, quæ est se-
cundum esse, ita quod esse vnius sit separabile ab esse alterius, & vnū
in alio secundū rem non recipiatur: nec ambo in tertio. Nec referre,
vtrum littera legatur de actuali separatione, vt translatio Arabica ha-
bet: aut de potēiali, vt nostra sonat: quia vtraq; separatio bene infer-
tur ex non esse actū alicuius corporis. hęc isti in forma. Qui licet pos-
sint intelligi vt loquantur exponendo textū ex persona diui Tho. &
diui Alberti: tamen ex hoc habetur primo, quod si ipsi aliter sentiant,
ac secundum suam expositionē sentire deberent, in sua doctrinæ rui-
nam, habent hęc duo magna luminaria contraria: Et vltius dico se-
cundo, quod necesse est ita esse, vt dicūt hic: quia si quod accidens est
animæ corpore nō sustentatū, nec ab illo in esse dependēs, illud a sub-
sistente spiritu sustentetur oportet, & cōsequenter subsistit anima &
immortalis est: & rursus oportet, quod si nō dependet a corpore secū-
dum esse, quod nec secundū operari, nisi forte in ratione obiecti: quod
non arguit principiū operandi, non cōmune inseparabile, vt probabi-
tur, & istimet cōcedunt, & secundū catholicam fidē concedere oportet:
licet isti de mente Arist. faciant questionē, qui oppositū non dixit
assertiue, & si disputatiue. Imo si sensit Aristoteles, vt isti astruunt, suā
vocē ignoret oportet, qui animā ponit mortālē, vt isti dicunt, & cum
hoc habere partes, quæ nullius corporis actus sint; & consequenter si-
ne organo operentur, & hęc de contextu. Quantum vero ad tex-
tum, illud in primis aduertendū est, quod istimet exponendo textum
com. 3. in 3. de Anima, scilicet, Necesse est inquantū omnia intelligit
immix-

ut dicit Anaxa. vt imperet; hoc autē est vt cogno-
scimus enim prohiberet extraneū, & obstrueret; multa di-
cuntur. Cū dupliciter aliqua forma dici possit esse corporea
vt in se quidditatiue sit talis, vt forma ignis, secūdo
in se sit talis, sit tamen ex sua natura perfectio rei sen-
sibilis, cum Aristote. ostendisset intellectum non habere
admixtionē rei corporeæ, nunc ostendit, quod non
admixtionem in sua aequatione, ita quod nec in se est
sensibilis, nec est perfectio alicuius huiusmodi nature: & ad
hoc utrumq; inquit, medium est, quia intellectus esse deter-
minatum, aut determinate nature perfectio, quæ aliorum cog-
nitionem præpediret: & probat eadē ratione oportere intellectum esse
separatum a parte corporis, & a corpore toto. Secundū. Quia vero eis
videbatur, quod ista eorum positionē euerterent, excogitarunt quo-
modo sustinere possent apud Aristotelem intellectum & separabilē
a corpore, & mortalem esse, & sic dicunt: Tripliciter aliqua res dicitur
naturalis, siue physica, quidditatiue, perfectiue, & existēter. & simili-
ter tripliciter negatur esse physica, quidditatiue, perfectiue, & existē-
ter. Verbi gratia. Sphæra non est ens physicum quidditatiue, cum nō
includat ex sua quidditate materiā sensibilem; nec perfectiue: quia
non est de ratione sphære quod perficiat materiā sensibilem; seu sit
perfectio eius; sicut est de ratione aīe quod sit perfectio corporis sen-
sibilis; & tamen non dicimus sphæram non esse ens physicum existen-
ter: quia in rerum natura inueniri nequit nisi in materia sensibili. Ita
rem aliquam esse immixtam corpori, tripliciter cōtingit, scilicet quid-
datiue, perfectiue, & existēter. Et ita potest dici de intellectu, sicut
insinuauit Arist. in proemio, quod est separatus a corpore, sicut sphæ-
ra a natura physica: Et quemadmodum non repugnat, quod sphæra
neque est natura physica, neque perfectio nature physice; & tamen
existit solum in physicis, & physice: ita potest esse, quod intellectus
neq; est in se aliqua natura corporea, neque est perfectio alicuius na-
ture corporeæ, & tamē nō existit, nisi in corpore & corporaliter. Vtrū
autem ratio Aristotelis probans illum immixtū quidditatiue, & per-
fectiue, probet eum immixtum existēter, dicunt videri quod sic:
quia eque impeditur omnium cognitio, si intellectus sit igneus quid-
datiue, siue realiter, vt patet in gustu amaricato. Et dicunt non
posse responderi, nisi dicendo, quod intellectus impeditur de facto,
& per accidens in singulis hominibus a cognitione omnium, sicut
sphæra de facto nō est nisi ignea & terrea, quāuis formaliter & per-
fectiue sit neutra: & sic erit de anima sicut de sphæra, cui attribuitur
tangere rectum in puncto: & tamen nulla sphæra inuenitur tangere
rectum

rectum in puncto: quia non inuenitur, nisi igne. Qui deinde respondentes ad argumētum a se com-
stotelis auctoritatem factum, quod aliquę partes
les; respondēt per dictam doctrinā, de quidditati-
stenter traditam: dicentes, quod in omnibus, quę
de separatione intellectus possibilis, intendit de se
quia, vt ipsemet docuit, non ducunt ad animam
quam rectum, si ad opus proprium non venitur. hęc
dico de duobus alterum necessario dicendum, aut
stotelis istorum expositionē non patitur, aut quod A-
tet concedere falsa & inopinabilia. Primo enim secun-
dum dicēdi, oportebit philosophię speculatiuę realis esse gen-
tuor: quippe præter physicam, mathematicam, & diuinam, oportebit
de intellectu possibili dare aliam: quia secundum istos abstrahit a ma-
teria sensibili, quemadmodū & mathematica, & non ab intelligibili,
cum sit in corpore, sine quo nō intelligitur, sicut nec accidens aliquod
sine subiecto. Secundo oportebit dicere accidens corporale secun-
dum suam propriam quidditatem non perficere suū proprium susce-
ptiuum, quod est corpus sensibile, cui dat esse aliquod, puta, esse in-
tellectiuū vel aliud: & ita non erit de ratione proprii actus esse in pro-
pria potentia. Et si dicatur, quod intellectus perficit id quod est cor-
pus sensibile, sed non in quantum est sensibile, sequitur quod calor
non erit accidens, vel ens physicum: quippe qui non perficit substan-
tiam sensibilem vt sic, cum in subiecto suo nullam præsupponat sen-
sibilem qualitatē, sed in sit ei mediante quantitate: non enim ante ca-
lorem inestigni alia qualitas sensibils. Tertio, quia fieri oportebit,
quod virtus corporea & indiuidua suscipiat formas vniuersales & im-
materiales. Quarto, quia sequitur quod intellectus possibilis in vni-
uersali operetur siue intelligat: quia possibilis intellectus potest intel-
ligere omnia, & nullus talis intellectus in particulari potest intel-
ligere omnia. Quinto dicere oportebit, quod substantia intelle-
ctualis, & cui in sit naturalis appetitus perpetuitatis, sit expers, &
suo naturali desiderio frustretur. et in finita alia absurda sequuntur
ex ista expositione, & positione; & cōsequenter non est rationalis.
Quod autem dicit opinio ista de eo, quod est tripliciter ens esse phy-
sicum, est chimera diaboli pro veritate evertenda, & dico omne ens
mundi realiter esse diuinū aut physicū, id est spirituale aut corporale:
mathematica autē sunt physica, id est accidentia corporū naturalū,
licet per intellectum considerari possint non naturaliter: dico etiam
omne ens nō metaphysicū esse naturale quidditatiue ad hūc sensum,
quod includit in aliqua sua diffinitione materiam sensibilem intrin-
sece,

mentum, cum sit corpus vel accidens corporis. Di-
ara naturalis est ens physicum: licet possit confi-
& omne quod existenter est ens physicū, est etiā
et in aliqua sui diffinitione nō includat explicite
seu physicā, in aliqua tamen alia includit: unde
ne substantia diffinitur. Quantum ad tertium
na positionem, conclusionem oppositam positurus,
paratorias prælibabo. Sit ergo hæc prima. Tam intel-
quam agens, apud Aristotelem est pars, id est potentia
Nam de possibili etiā per istos patet; & pars Thomę
contra Auerroistas probatur: de agente autem probatum
est supra per S. Tho. & probo tripliciter. Primo. Nam Arist. in 2. de
Anima tex. com. xi. dicit, quod animā separari secundum partes qual-
dam nihil prohibet, propter id quod nullius corporis sunt actus. Aut
ergo istę partes, quę non sunt subiectiue in corpore, sunt intellectus
agens & possibilis, aut possibilis & voluntas, aut volūtas & intellectus
agens, a sufficienti diuisione: cū alia potentia nō sint quibus separatio
cōuenire aut credatur, aut possit, apud quoscunq; expositores. Non au-
tem possunt isti respondere tertium: quippe qui intellectum possibili-
lem apud Arist. actum corporis credunt, & a fortiori uoluntatem, quę
& imperfectior & posterior sit oportet; nec secundum, eadem ratione.
ergo primum dicant oportet: consequenter autem apud Arist. vterq;
intellectus potentia anime est. Secundo probatur idem. Nam Arist.
ratio inducta, quod in omni natura oportet esse agens & patiens, hoc
probat: quia licet propriū agens in natura acta & mota possit esse ex-
trinsecum; in natura tamen libera quod intra sit oportet, quippe nihil
ab alio motum vt sic, actui suo dominatur: unde diuus Tho. suo diui-
nitus rectus ingenio, sic Arist. rationem deduxit. Tertio. Nam diuus
Tho. 2. con. Gen. cap. 78. hoc multis rationibus probat, quibus isti
sui discipuli, antequā eum postergarent, debuissent respondere, supra
uideatur. Secunda. Vterque intellectus tam agens, quam possibilis
immortalis est & incorruptibilis apud Aristotelem, nam de agen-
te per istos positores pateat: de possibili autem multipliciter proba-
tur. Primo. Nam omnis res corruptibilis apud Aristotelem aut corpus
est, aut virtus in corpore: substantiæ enim spirituales, aut earum ac-
cidentia apud ipsum alterationi minime subduntur, quippe quę so-
lum sit apud contraria. Apud ipsum autem intellectus possibilis ne-
que corpus est, nec virtus in corpore, quippe qui non miscetur cor-
pori, vt dicitur in 3. de Anima tex. com. 4. Ergo apud Aristoteli im-
mortalis est, & consequenter anima rationalis. Dicunt hi positores,
quod non miscetur corpori quidditatiue aut perfectiue, sed existenter
tantum,

tantum, quod non arguit immortalitatem. Sed contra accidens corporeum in sua quidditate includit corpus, quod in se diffinitur, & consequenter materiam se communi. Præterea, iam probatum est, quod ad ista absurda sequuntur. Et præterea si intellectus possibilis est in eo ut forma substantialis vel accidentalis, & esse, & consequenter perficitur oportet: & consequenter perficitur, & veraciter perficit corpus sensibile. Et si deponi assisit, iam subsistit, contra istos. Et si dicatur quod perficit, sed hoc ex quidditate sua minime habet: hoc videtur quia forte nullum accidens habet quod ex sua quidditate perficit corpus sensibile ut sic. Quicquid tamen sit de alijs, hoc nulla ex primis qualitatibus sensibilibus habet, sed facit aliquod corpus esse sensibile ut sic: unde intellectus a corpore non erit caliditate aut sensu separator. Et præterea si intellectus est in corpore existenter, aut ergo in toto, aut in parte: non in toto quidem, quippe ad cuiusque partis laesionem, eius præpediretur operatio: nec secundum, quia idem esset iudicium de eo, & de sensu, qui & ipse sensibile corpus quidditative non perficit; consequenter autem intellectus non nisi indiuidualiter reciperet. Et præterea si est in corpore existenter, cum sit sibi realiter: siue præcedant eum qualitates sensibiles, siue sequantur, & quantus, & extensus, & diuisibilis esset: consequenter autem & calidus aut frigidus per se vel per accidens, & eiusmodi: sicut & sensus, contra Arist. 2. de Anima. Secundo probatur idem. Quicquid apud Aristotelem est corruptibile, etiam est alterabile: quia corruptio non est nisi per contrarietatem, secundum quam alteratio inducitur: Sed intellectus possibilis apud Arist. est inalterabilis, quia & impassibilis, patet in 3. de Anima tex. cō. 3. quod de passione corruptiva intelligitur, que abijcit a subiecto, ut patet etiam per istos expolitores: unde neque ab excellenti intelligibili patitur, nisi per accidens ratione corporis, ut libro eodem patet. Est ergo incorruptibilis, & consequenter etiam anima rationalis. Tertio. Quicquid apud Arist. est corruptibile, etiam debilitabile sit oportet, sicut & alterabile. Intellectus autem possibilis apud Arist. non est debilitabilis, sicut nec noster visus, & a fortiori, nisi gratia organi: quia apud eum si senex accipiat oculum iuuenis, utriusque videbit ut iuuenis, ut dicitur in 1. de Anima. Igitur idem quod prius sequatur oportet. Quarto. Quicquid a corpore est separabile, ita quod est quidem, & tamen non est corporis actus, est immortale apud Arist. quippe quod sine corpore existit, inalterabile est, quia & immobile ex 6. Phy. Intellectus autem possibilis eiusmodi est, quicquid aliquæ animæ rationalis partes sunt separabiles. 2. de Anima tex. com. xi. & istæ esse nequeunt

agens & possibilis, ut in prima conclusionem pro
Quinto. Si apud Arist. intellectus possibilis
opus, aut aliquid corporeum sit oportet, ut patet:
eum est, quippe qui putat eum super actum suum
anima, patet quod nulla corporea virtus facere potest,
experimur. ergo idem. Sexto. Si intellectus pos
sibilis in corpore existenter ut sphaera, accidens corpo
reum habens determinatam naturam corpoream, cum nihil
in mundo quod in aliqua specialissima specie esse non
possit, autem falsum esse liquet, quia omnia nequaquam in
seipsum seipset dicit in 3. de Anima. ergo idem. Sed dicitur quod
est in intellectu omnium de se formaliter, quamvis per accidens im
pediatur respectu singulorum hominum. Sed contra hoc, tum quia se
quitur quod in vniuersali possit intelligere (& loquor ex parte intelli
gentis, & non obiecti) cum omnia possit intelligere, & non ut est in
singularibus: quod est absolum, quia actus sunt suppositorum: tum
quia natura in suis operibus non impeditur nisi raro, & per accidens,
& huiusmodi non est in omnibus, sed in paucioribus solum. Septi
mo. Nam ipse Arist. 1. de Anima tex. 83. loquens de eo intellectu
quo intelligimus, dicit Rationabilissimum est hunc esse nobilissimum
& diuinum secundum naturam. Et in 2. eiusdem, tex. com. 21. dicit.
Intellectus & perspectiva potentia videtur genus alterum animæ esse,
& hoc solum contingere separari sicut perpetuum a corruptibili: reli
quæ autem partes animæ manifestum ex ijs quod non separabiles
sunt. Intellectum ergo qui est pars animæ Aristoteles dicit perpetuum:
quod secundum istos expolitores de agente non potest intelligi,
quem apud Arist. ponunt substantiam separatam. Circa istum autem
textum, qui contra eos euidenter concludit, sicco pede transeunt.
Tertia conclusio. Anima rationalis apud Arist. est immortalis. Proba
tur primo. Nam omne subiectum perpetuorum & immortalium acciden
tium, apud omnes philosophos perpetuum & immortale est. Apud
Arist. autem rationalis anima perpetuorum & immortalium acciden
tium subiectum est, id est intellectus agentis & possibilis, qui partes seu
potentiæ vel accidentia animæ sunt, ut patet per conclusionem primam;
& immortales, ut patet per secundam. Ergo apud Arist. anima rationalis
immortalis est. Secundo. Nam apud Arist. ut patet 1. de Anima tex. cō.
13. si anima habet operationem propriam (intelligere actu vel habilitate seu
aptitudine) est separabilis a corpore, & consequenter immortalis actu vel
aptitudine: non enim est separata a corpore, vel apta separari, nisi & esse
apta nata sit: unde si absque corpore operari potest, absque corpore esse pos
sit necesse est. Ipsa autem anima apud Arist. proprium opus habet utique actu vel
aptitudine,

aptitudine, in quo corpus partem & communionem
fit: quippe apud ipsum habet virtutem & potestatem
qua potentia separabilis est, inquit ipse 2. de Anima
intellectus immixtus est corpori, supple actu. 3. de Anima
et si propriam habet potentiam anima, propriam habere
necesse est: quia cuius est potentia, eius est & operatio
Som. & vigilia ipsemet Arist. astruxit. Ergo apud
fit noster animus oportet. Tertio. Nam omnis substantiam
nem sine corpore habere nata immortalis est apud omnes
mante, & ratione liquet: quippe quod sine corpore operari
si alterabile est, & sine corpore esse possit oportet, alioquin
liter operaretur quidem, nec tamen esset: liquet etiam idem per eam
conditionalem, quam supra ex prologo primi de Anima ex Aristoteli
deduximus: Si anima, inquit, habet operationem propriam, continget
eam separari: quae conditionalis utique vera non esset, nisi omne
tale esset immortale, quippe semper conditionalis vera, necessaria cum
fit, vniuersalem categoricam includat oportet: Anima autem huma-
na apud Aristoteli operationem habet sine corpore, ut in lib. 15. de Anima
cap. 3. clare patet, ubi sic: Mens sola, inquit, extrinsecus accedit,
eaque sola diuina est: nihil enim cum eius actione communicat actio cor-
poralis. Igitur apud eum anima rationalis immortalis fit oportet.
Quarto. Nam ipse idem in primo de Anima tex. com. 21. Intellectus
inquit, id est anima intellectiua, & perspectiua potentia, id est intel-
lectus noster, videtur genus alterum animae esse: alterum inquam, sub-
stantia a vegetatiua & sensitua: & hoc solum inquit contingere separari
sicut perpetuum a corruptibili. Item idem in 12. Metaphy. tex. com. 17
Mouentes quidem igitur inquit causa, vel prius facta existentes, quae
autem ut ratio, simul: quando enim sanatur homo, tunc est sanitas,
& figura graecae sphaerae simul & aerea sphaera. Si autem posterius aliquid
maneat perscrutandum est. In quibusdam enim nihil prohibet, ut si
est anima talis, non omnis, sed intellectus: omnem namque impos-
sibile forsitan. Vbi patet quod causa mouentes secundum eum, id est
efficientes, sunt effectibus priores, non autem formae: sed sunt simul,
ut anima cum homine: vtrum vero post effectum remaneat aliqua for-
ma, dicit absolute quod aliqua manere possunt, sed non forsitan om-
nes: & dicit, forsitan, quia hoc determinandi non erat ibi locus, ut
docuit diuus Tho. Dicit vero quod aliqua possunt manere, ut si est
anima talis, non omnis, sed intellectus: ubi ly, si, stat pro quia: quam-
uis sicut & de ly, forsitan, dici possit. Nec prodest si dicatur, quod
omnia ibi ponuntur sub illa conditione, si: quippe liquet quod ante
illam conditionem absolute dixit, nihil prohibere aliquam formam
esse

subditur, ut si, ea ratione dicit quae tacta est. Et sic
Tho. modo, verum & Comm. intellexit (quamuis
fallatur) & omnes pene expositores. Et haec de
ad quartum, praeter ea quae supra sparsim soluta sunt,
motuum praedictorum reperi tale. Si intelligere est
sine phantasia, non erit hoc sine corpore, ut inquit
Intelligere autem non est sine phantasmate, ut
anima tex. com. 30. & 39. Non est ergo intelligere sine
tenter autem nec anima. Solutio. Ad horum intellectum
notandum est, quod assumpta conditionalis, licet sic
prolongata ab Aristoteli ut dictum est, vera tamen est, si pari-
formiter, & vno modo intelligatur antecedens & consequens, id est
vtrumque actu, vel vtrumque aptitudine, ut sit sensus. Si intelligere est
phantasia vel non est sine phantasia in actu, non est sine corpore in actu,
siue non est separatim a corpore in actu: si vero est phantasia vel non
sine phantasia in aptitudine, non est sine corpore in aptitudine, siue non
est separabilis a corpore. Dico autem quod est sine phantasia in aptitudine,
licet non actu in vita ista mortali: & ideo est a corpore separabilis, licet
non hac vita durante: vnde in aptitudine loquendo negatur minor,
siue positio antecedentis. Igitur ex praecisa organi exclusione non in-
fertur separabilitas in actu: secus vero in aptitudine, quia operationi
quae sine organo est, non repugnat esse sine phantasmate, cum eli-
ciatur a substantia spirituali per se subsistente, nec dependente a cor-
pore: & quae consequenter esse potest extra corpus, & habet potentiam
propriam corpori non communem, quae scilicet omnino esse potest sine
corpore, & consequenter operationem similiter propriam: quippe cuius
est potentia, eius quoque sit operatio oportet, ut dictum est. Est autem
verissime ista mens Aristoteli ut patet in 2. de Anima. tex. com. xj. ubi, ut
patuit, sic dicit. Quod quidem igitur non sit anima separabilis a cor-
pore, aut partes quaedam ipsius, si partibilis apta nata est, non immani-
festum est: quarundam enim partium (scilicet corporis) actus est ip-
sarum. At vero secundum quasdam nihil prohibet propter id quod nul-
lius corporis sunt actus. haec ibi. Ex quibus liquet, quod sunt aliqua par-
tes, id est aliqua potentiae animae, quae non sunt actus alicuius partis cor-
poris, quae sunt separabiles, ut intellectus vterque, ut dictum est, etiam si
pro isto tempore non operentur sine corporali obiecto. Dependere
enim in operando a corpore ut ab obiecto, non tollit subsistentiam
operantis: nam subsistunt bruta, quae nec visionem, nec quaecumque
operationem habent in extrinseca a corpore ut obiecto inde pendente.
Ex ijs autem dissonantia quaedam inter viros illustres aufertur. Operari
enim sine corpore ut obiecto, sine contradictione infert operari sine
corpore

corpore ut organo: econuerso autem operari sine organo apud aliquos non infert operari sine corpore obiecto in actu pro vita ista: apud alios a organo, infert operari sine obiecto corporeo, & verum quippe quod operatur sine organo, licet non sine organo sit oportet, cum operari presupponat organo est, a corpore non dependeat in esse oportet: intereunte corpore stabit, & tamen tunc non erit o substantia queuis operabitur ergo sine obiecto corpore. Hanc tamen dissonantiam alij aliter tollunt. Ad dico primo, quod illam conditionalem Arist. arguendo inducit. dico secundo, quod in sensu aliquo vera est: quia non est sine phantasia in actu, non est sine corpore in aptitudine, si in aptitudine: sed ex non esse sine phantasia in actu, non infertur non esse sine corpore in aptitudine: actio enim que a phantasia pendet solum ut obiecto sine organo elicitur, est potentia que corpori non innititur: consequenter autem pereunte corpore, non peribit: verum potius in suo subiecto incorruptibili manebit, & tunc poterit esse sine phantasmate ente. Arguitur etiam secundo sic. Nam dictum est quod in proposito proprium & commune tripliciter dicitur, organice, obiectiue, & partialiter. Si ergo proprium & commune primo modo capitur, secunda conditionalis non est necessaria: consequenter autem erit falsa, scilicet si est aliquid anime operum aut passionum proprium, continget ipsam separari: quia stat corpus ad illam operationem concurrere modo tertio: stat enim quod anima excludat quamcunque partem corporis ab alicuius operationis communiione; & tamen sit ratio operandi toti composito primo: & sic operatio & non erit per organum, & erit communis. Non ergo ex operari sine organo, bene inferatur separabilitas: Solutio iam patet ex dictis: quia ille tertius modus concurrenti non est dabilis; & si daretur, esset illa operatio communis primo modo, id est organice quantum ad illud quod operationem modo primo communem facit: quod est ratio corporis, non ratio partis aut totius, ut supra dictum est. Multa alia argumenta sunt ab aliquibus, que omnia per predicta solvantur. At Perretum respondi minime, quia de his ante eum scripseram: nunc vero respondere non oportet: quia per Fratrem Hieronymum Fornarium Bachalarium, & per Fratrem Bartholomeum Pisanum fundamenta eius euersa sunt. Et hac de tota ista questione.

Aliquas

stantias intellectuales, humana anima prestantiores.

C A P. VI.

si autem aliud rursus nostre considerationis ex eo et assumere, ut ex vere philosophia principiis con christianos, qui Christi fidem minime ea reuerentia etantur, expeditionem paremus, ut que in diuinis & decredit, aut vix credit, ex vera philosophia do vel in primis esse aliquas substantias, que intellectu humana prestantiores. Nec enim de intellectu creacione loquimur, cuiusmodi est homo intellectu poliens secundum partem, id est animam: sed de ea que est intellectualis complete, quasi quedam perfecta & completa natura subsistens. Quod equidem multis punctis efficiemus, illo vel maxime supposito, quod Deus sit, & quod rerum causa voluntaria sit, quod & Theologi ac Philosophi probant, & nullus nisi insanus decredit: quis enim ex quo volumine omnia probat. Supposita ergo sint hec.

Punctum primum. Quia nostra cognitio omnis a sensu incipit, qui corporalium est, & corporalia nunt: homines philosophi a principio de veritate rerum naturalium conquirentes, solam naturam corpoream capere potuerunt, adeo ut nihil nisi corpora esse existimarent, etiam animam ipsam nostram contra ea que monstrauimus corpus esse dicentes, quos etiam sequuti videntur heretici Manichæi, Deum lucem quandam esse corpoream infinitis spacijs distantem rati: sic quoque Antropomorphitæ heretici, Deum lineamenti humani corporis figurarunt, nihil ultra corpora esse putantes. Sed posteriores Philosophi ad incorpoream substantiam notitiam deuenere, & horum primus Anaxagoras, qui a principio astruens omnia corpora fuisse commixta, coactus est supra corpora aliquid immixtum & incorporeum astruere, quod corporalia cuncta mouendo ab inuicem ea distingueret, illud vocans intellectum mouentem, & distinguentem omnia, quem religio & pietas christiana Deum vocat. Plato vero ad eiusmodi substantias incorporeas astruendas atque monstrandas, alia via processit, quod scilicet existimari necesse fore, ut ante omne participas ipso esse, aliquid esset abstractius participatum: consequenter vero cum omnia corpora sensibilia ea participent, que de ipsis predicantur, naturas scilicet generum ac specierum, & aliorum que de ipsis vniuersaliter dicuntur, sicut Socrates participat naturam hominis (neque enim in Socrate est omnis humanitas, sed pars vna humanitatis) equus iste naturam equi, & hic ceruus naturam cerui: etiam omnium humani modi rerum naturas siue species posuit Plato a sensibilibus abstractas

F 2 subsistere,

subsistere, & has substantias separatas nominabat substantias, scilicet incorporeas astruendas processu perpetuitate. Oportet enim caelestis motus (sicut ac motionum) aliquem finem esse; qui equidem modo vno se habeat, sed vel per se, vel per accidens. Iste motus non semper vniuniformiter se habere videmus, quod motus naturalis grauiū & leuiū id est loco proprio vicinatur, aliter scilicet se habent prius, propter maiorem vel minorem propinquitatem mouetur. In motibus autē caelestium corporum vniuniformiter obseruari perspicuum est, (vnde & Astronomi per motum ante enuntiare possunt futuras eclipses) ex qua etiam perpetuitate huius motus Arist. argumētatus est. Oportebat igitur cum astruere finem huiusmodi motus, nec per se, nec per accidens moueri posse: consequenter autem illum non esse corpus, quod semper est mobile. Igitur ei necessarium fuit astruere substantiā aliquam omnino a corpore separatam, quae respectu caelestis motus finis esset & gratia cuius.

Punctum secundum. Tres autem iam dictae positiones in hoc diffidere videntur, quod Anaxagoram quidem, secundū principia ab eo supposita, vnicam immaterialē substantiam asseuerare oportuit. Platoni autem multas ponere incumberebat, & inuicem ordinatas, saltem ad numerū & ordinē sensibilibium specierū, quas abstractas astruebat: quicquid de generibus aut aliquibus transcendentibus dicatur. Posuit enim primum abstractū, quod essentialiter & vnum, & bonum esset; & consequenter diuersos ordines intelligibiliū, ut etiam dicitur. Arist. quoque ideo posuit plures, quod in caelo appareant multi motus apud eū perpetui & vniiformes: cuiuslibet autē motus eiusmodi oportet esse aliquem finem propriū, qui substantia est incorporea, ut patuit: consequenter autē necesse fuit eum ponere multas substantias incorporeas ordinatas secundum numerum & ordinem caelestium motuum; nec excessit ultra, quippe qui in suis philosophicis documentis hoc habuerit proprium, a manifestis minime discedere. Sed istae vię tres trium philosophorum, Christianę pietati nō sunt multum accommodatę: quippe qui nec cum Anaxagora sensibilibium mixtionem ponimus; nec vniuersalium realem abstractionē cum Platone; nec caelestis motus aeternam perpetuitatem cum Aristotele, & consequenter ad manifestationem instituti nostri alijs vijs incedamus oportet.

Punctum tertium. Ostensuri ergo sumus ex diuina prouidentia, quae rebus omnibus perfectionem secundum earum modum optime assignauit, consequens fuisse, quod quaedam substantiae intellectuales crearentur in summo rerū vertice constitutę. Primo. Nā ut ait. S. Tho. lib. 2.

contra

6. tunc effectus maxime perfectus est, quando principium, vnde & figurarum perfectissima circumstantia, qui circularis est, quod in his ad principium vero ad suum principium, & singule, & omnes creaturę principij sui similitudinem attingunt secundum naturam; quod in quadam assimilatione est, in quibus simulantur; sicut & omnes effectus perfectos diuinitati simulantur, ut ignis igni, & homo homini generis edificatoria. Cum igitur diuinus intellectus & voluntas creatorum principium sit, (sicut & omnium artificum intellectus & voluntas artificis) Deus enim mundum fecit, non nisi volens ut artifex, ad vniuersi ex creaturis constituti perfectionem necessarium fuit aliquas esse intellectuales creaturas in intellectuali natura Deo consimiles. Secundo. Supra perfectionem primam in rebus additur perfectio secunda, quippe duae perfectiones finitae aliquid plus sint oportet, quam altera tantum. Sicut autem ad perfectionem primam rei, esse eius & natura cōcurrit; sic rei operatio ad secundam. Igitur ad consummationem vniuersi perfecti, esse aliquas creaturas oportuit, quae redirent in Deum, nedum naturae, verū etiam operationis similitudine: quod equidem aliter quam per actum intellectus & voluntatis esse non potest, quippe nec Deus aliter erga seipsum operatur. Igitur ad optimam perfectionem vniuersi, oportuit aliquas esse creaturas intellectuales. Tertio. Ad hoc ut perfecte diuinę bonitatis representatio per creaturas esset, nō solum quod res bonae fierent, verumetiam quod ad aliorum bonitatem agerēt, oportuit: quippe & Deus & bonus est, & alijs bonitatem largitur. Perfecte autem aliquid alicui in agendo simulari, quando non modo eadem est species actionis, verumetiam idem modus agendi. Ad summam igitur rerum perfectionem opportunum fuit, ut creaturę essent aliquae, quae agerent eo modo quo Deus, qui per intellectum & voluntatem agit, ut dictum est. Quarto. Similitudo effectus ad eam causam, quam efficientem dicunt, in ipsa forma effectus consistit, quae in agente praestit: agit enim omne agens sibi simile in ea forma qua agit. Haec autē agentis forma plerumque in effectu ipso aequae & in eadē natura, ut in agente erat, recipitur; ut cum ignis ignem, & homo hominem generat: plerumque vero recipitur modo longe inferiore, sicut domus quae in mente artificis intelligibiliter existens quid spirituale est, & tamē in rebus materialibus materialiter recipitur, videlicet in lignis, lapidibus, & cemento. Igitur vniuersi summa perfectio id exquirat, ut non modo secundum secundam, verumetiam secundum primam assimilationem creaturę Deum imitentur. Forma autem qua Deus creaturam efficit, forma

forma est intelligibilis, seu intellectualis eius conce-
per intellectum, ut dictum est. Ad summam igitur
nem, creaturas aliquas esse necesse est, in quibus
diuini intellectus & exprimat, & imprimatur, quae
tura intellectuales. Quinto. Ad efficiendum creaturam
aliud nihil, nisi sua bonitas, quam rebus alijs commu-
modum assimilationis ad ipsum: quippe, qui in agere
quam seipsum, qui sua bonitas est, habere nequit: alio-
ret eo nobilius. Inuenitur autem vnus similitudo in
& quidem in primis quantum ad esse naturam, seu similitudo
in re est ignita per illum: deinde vero secundum cognitionem
est similitudo ignis in visu aut tactu. Ut igitur diuina similitudo in re-
bus perfecte sit modis possibilibus, diuinam bonitatem rebus modis praedi-
ctis duobus communicari oportuit, scilicet in essendo, & cognoscendo
eam vero cognoscere solus intellectus potest, quippe quae sub sensu
non cadat. Igitur creaturas intellectuales esse necesse fuit. Sexto. In
omnibus quae decenter ordinata sunt, habitudo secundorum ad vltima
imitatur habitudinem primi ad omnia secunda & vltima: licet quan-
doque deficienter. Deus autem omnes in se creaturas comprehendit,
quippe qui sit prima causa virtute continens omnes effectus. Et hoc in
corporalibus creaturis representatur & ostenditur, licet per alium mo-
dum: quandoquidem semper corpus superius inferius continet, & com-
prehendit: tamen secundum extensionem quantitatis, cum creaturas
omnes Deus modo simpliciore, & minime quantitatis contineat: ut
igitur nec in hoc modo simpliciter continendi, Dei imitatio deesset crea-
turis, creaturae intellectuales factae sunt, quae corporales continerent:
non quidem extensione quantitativa, verum per intelligibilem mo-
dum: Quippe quod intelligitur, in intelligente est, & eius intellectu-
ali operatione comprehenditur. Sic ergo liquet supra animam huma-
nam esse aliquas substantias intellectuales, quas Philosophi intelligē-
tias, diuinam litteram angelos vocant, id est nuncios, quod nobis scilicet
annunciant diuina.

Punctum quartum. Ex dictis vero iam ostendi posset, nullam sub-
stantiam ex toto intellectualem, esse corpus. Primo. Nullum enim
corpus (ea ratione qua corpus, secus ut causa effectiua) aliud continet
nisi quantitativa mensuratione: vnde & se toto aliquid totum conti-
net, & partem parte: maiorem quidem maiore, & minorem minore. At
vero intellectus non comprehendit rem intellectam eiusmodi quan-
titativa commensuratione, cum se toto intelligat, & comprehendat to-
tum, & partem; maiora quoque in quantitate, & minora. Igitur nulla sub-
stantia ex toto intelligens, est corpus. Secundo. Corpus nullum cor-
poris

alialem formam potest excipere, nisi interuenien-
perdiderit, ut experimenta testantur. Intellectus
corporum omnium formas exceperit, corrumpitur
magis, intelligendo enim perficitur: intelli-
maxime, quod in se intellectorum formas excipiat.
quod priore ratione. Tercio. Individuorum eius-
principium, est diuisio quantitativa materiae:
forma, ab ignis illius forma non alia ratione secerni-
in diuersis partibus per quas materia diuisa est haud
ne quantitatis solius, sine qua materia utique indivisi-
autem recipitur in corpore, secundum quantitatis di-
uisionem recipiatur oportet. Ergo forma non recipitur in corpore ni-
si ut indiuiduata. Si igitur intellectus esset corpus, formae rerum intel-
ligibiles in eo minime reciperentur, nisi ut indiuiduatae. Intelligit vero
intellectus res per rerum formas apud se habitas. Non ergo intelligeret
vniuersalia, sed particularia sola, quod falsum experimur. ergo idem.
Quarto. Secundum suam speciem solam agit omne agens, quippe
cuiuslibet agenti sua forma, a qua specie nascitur, est agendi principium.
Igitur si intellectus corpus est, intellectus operatio ordinem corporum
non excedit. Igitur sola corpora intelligat necesse est, cuius oppositum
experimur in nobis, qui non sumus intellectus, sed habemus intellectum,
id est animam intellectualem. ergo idem. Quinto. Si substantia intel-
lectus est corpus, aut finitum igitur, aut infinitum corpus sit oportet.
Non autem erit corpus infinitum, quippe tale esse non posse actu, in
Physicis ostensum est, & nos supponamus. Igitur si corpus est, corpus
finitum est. Hoc vero esse impossibile vel ex hoc pateat, quod in nul-
lo finito corpore infinita potentia esse potest, ut etiam in Physicis de-
monstratum est: potentia vero intellectus quodammodo infinita est,
quippe qui infinitum intelligat, numerorum species semper augendo,
& similiter figurarum ac proportionum: vniuersale quoque cognoscit,
puta, hominem vel animal, quod secundum suum ambitum virtute in-
finitum est, quippe quod infinita indiuidua sub se continere possit. Er-
go substantia intellectualis corpus non est. Sexto. Impossibile est
duo corpora in inuicem se concludere & continere, quippe continens
semper contentum excedat oportet. Duo vero intellectus se inuicem
continent & comprehendunt, quippe qui se inuicem intelligunt. ergo
idem. Septimo. Nullius corporis actio super agens ipsum reflecti po-
test. ostensum est enim in Physicis nullum corpus a seipso moueri, ni-
si forte secundum partem: ita videlicet quod vna pars eius mouens sit,
& alia mota. Intellectus vero supra seipsum agendo reflectitur, quippe
qui seipsum non secundum partem modo, verum etiam secundum totum
intelligat.

intelligat. Ergo idē. Octauo. Actio corporis ad ac-
nime terminatur: sicut nec motus ad motum, vt in-
est. Actio autem substantiæ intelligentis, ad actionem
quippe intellectus sicut rem intelligit, ita & se intelli-
git, & se intelligere ipsum intelligere, & sic in infi-
stantiam ex toto intelligentem esse corpus impossi-
ro habet partem intellectuam, & partem non inte-
mo, corpus vtique esse potest.

Aliquas esse substantias intellectuales incorporeas. CAP.

ET si vero ex dictis iam haberi potest, aliquas esse substantias in-
tellectuales omnino incorporeas, quas Philosophi intelligentias,
Christiana vero pietas angelos dicit; id tamen clarius ex sequentibus
punctis elucescet.

Primum. Nulla substantia intellectualis alteri corpori elementari
vniri vt forma potest, quā humano. Notanter dicitur elementari, qua-
tenus a caelestibus præferuemur, de quibus an animas habeant, vt sol,
luna & vniuersaliter astra, dubitatio & inter philosophos, & inter ip-
sos theologos fideles extitit, quam equidē quaestionem consulto præ-
tereo, quod nostro instituto nihil attinet. Notanter etiā dicitur, vt for-
ma, propterea quod aliud sit esse motorem, atque aliud esse formam:
vnde qui caelestia corpora ab intelligentia animari formaliter negant,
admittunt tamen intelligentiam etiam eis vniri vt motorem mobili,
& equidem naturaliter proportionato, & commensurato ac proprio.
Sic ergo præsens punctum deducitur philosophice. Si enim natura in-
tellectualis alteri corpori elementari, quam humano vnitur vt forma,
vtiq; aut mixto, aut simplici vnatur oportet, cum inter hæc medium
sit nullum. Non potest autem vniri mixto, quia illud a toto suo gene-
re oporteret esse complexionis maxime temperatæ inter omnia mix-
ta, cum talia cernamus tanto nobiliores formas fortiri, quāto magis ad
complexionis temperamentum attingunt: consequenter autem quod
formam nobilissimam vt pote substantiam intellectualem nāciscitur,
temperatissimum sit oportet: vnde etiam videmus carnis mollitiē, &
tactus bonitatem æqualitati complexionis attestantia, signa esse bo-
nitatis intellectus. Complexio vero maximæ æqualitatis vna tantum
sit oportet, & ea est, quæ humano corpori congruit. Igitur si intelle-
ctualis substantia alicui corpori mixto vnatur, illud eiusdem naturæ
cum humano corpore sit oportet; forma quoque eius necessario eius-
dem naturæ erit cum humana anima: & consequenter inter hominē
& animal illud differentia specifica minime erit. Similiter autē neq;
corpori

uta vni quattuor elementorum vniri potest intel-
ta. Primo. Nam vnumquodque corpus eiusmodi
partibus simile est: eiusdem enim naturæ ac speciei
eris est; & tota aqua, & aquæ pars: habet enim
& itidem de alijs est. Similibus autem mobilibus
formæ debentur. Si igitur dictorum corporum ali-
sit anima intellectuali, puta aeris, aer totus, om-
res eadem ratione ea anima erunt animata. Hoc au-
& plane falsum est: nulla enim operatio vitalis in aeris
elementi partibus apparet. Non igitur alicui parti aeris,
vel in alijs corporum, substantia intellectualis vnitur vt forma.
Secundo. Si alicui corporum simplicium substantia aliqua intelle-
ctualis vnitur vt forma, aut intellectum tantum habebit, aut etiam po-
tētias alias, puta sensitivas, aut nutritivas, vt in homine liquet. Et equi-
dem si intellectum tantummodo habet, corpori frustra vnatur oportet:
omnis enim forma corporis aliquam habet operationem propriā
per corpus; intellectus autem nullam habet operationem ad corpus
pertinentē, nisi secundum quod mouet corpus: intelligere enim non
est operatio talis, quæ per corpus expleatur, vt probat Arist. 3. de Ani-
ma, & pari ratione etiam velle. Elementorum etiam motus sunt a mo-
uentibus naturalibus, idest generantibus, nec mouēt seipsa, vnde pro-
pter eorum motum ea esse animata non oportet. Si vero dicta substan-
tia habet etiam alias potētias anime, cum partes illæ aliquorum orga-
norum partes sint, oportebit in partibus elementorum diuersitatē or-
ganorum esse, quod sensui & simplicitati eorum vtq; repugnat. Non
ergo substantia intellectualis alicui elemento, aut eius partibus vniri
potest. Tertio. Quanto aliquod corpus est propinquius materiæ pri-
mæ, tanto est ignobilius: quippe quod magis in potentia & minus in
actu completo sit. Elementa autem ipsa, materiæ primæ sunt propin-
quiora quam mixta corpora, cum & ipsa sint mixtorum corporū ma-
teria prima. Sunt igitur elementorum corpora secundum speciem suā
ignobiliora corporibus mixtis. Cum ergo nobilioris corporis nobilior
forma sit oporteat, impossibile est formarum nobilissimam animam,
scilicet intellectualem, elementorum corporibus vniri. Quarto. Si
corpora elementorum, aut eorū partes aliquæ nobilissimis animabus,
quæ sunt intellectuales anime, animata forent, quanto aliqua corpo-
ra elemētis viciniore sunt, propinquiora quoq; ad vitam sint oportet,
quæ est ab anima. Hoc vero minime apparet, verum contrarium ma-
gis: nam plantæ minus habent de vita quam bruta, cū tamen elemē-
to terræ viciniore sint: mineralia quoq; quæ adhuc propiora sunt, de
vita habent nihil. Non igitur substantia intellectualis aut elemēto, aut
G parti

parti elementi vnitur. Quinto. Nam omnium vnita
vita, per cōtrarietatis excellentiā corrumpatur oportet
plantæ ab excellenti calido & frigido, humido ac
In corporibus vero elementorū harū cōtrarietati
pue sunt. Impossibile igitur est in eis esse vitā, &
ctualē substantiā eis esse vnitā eo modo quo form
ta, & si secundum totū sunt incorruptibilia, partes
ruptibiles sunt, vtpote quæ cōtrarietati subiectæ
res substantias cognoscentes habent vnitas, maxime
tere vis discretiua corrumpentiū: quæ equidē sensus tact
lidi & frigidi, ac similibus cōtrarietatū discretiuis est: p
etiam quasi necessarius, vt a corruptione præferuet, omnibus anima
libus adest. Hunc autē sensum inesse corpori simplici impossibile vtiq;
fit oportet, cum organum tactus oporteat cōtrarietatibus actū care
re, & si non potentia; quod solū in mixtis temperatis cōtingit. Igitur
impossibile dixeris aliquas elemētōrū partes animatas fore anima
cognitiua, nedū intellectuā. Septimo. Omne corpus viuens aliquo mo
do secundū animā localiter moueatur oportet: nam corpora caelestia,
si tamen animata sunt, circulariter rotata mouentur: animalia vero
perfecta motu progressiuo; ostrea vero & similia motu dilatationis &
constrictionis; plantæ quoque motu augmenti & decrementi, quod
est vtcunque localiter moueri. Sed in elementis, motus qui sit ab ani
ma, apparet nullus, sed naturalis tantummodo sursum vel deorsum:
aut circularis quantum ad ignem, aut aerem atinet, quæ ex calis mo
tu & ipsa rotantur. Non sunt igitur corpora viuentia.

Punctum secundū. Si vero dicatur, quod substantia intellectualis,
& si elemento vel parti eius nō vnitur vt forma, vnitur tamē vt motor
proprius & cōnaturalis eo modo, quo intelligentiæ corporibus celesti
bus vniūtur, vt infra probabitur: primū quidē in aere hoc dici impossi
bile est. Nā cū pars aeris per seipsam terminabilis nō sit, nō potest pars
eius aliqua determinata motū propriū habere, gratia cuius rei intel
lectualis substantia illā motura iūgatur. Et præterea, si qua substantia intel
lectualis vnitur alicui corpori naturaliter sicut motor proprio mobili,
oportet substantiæ illius virtutē motiuā limitari ad corpus mobile, cui
naturaliter vnitur: nā cuiuslibet motoris proprii virt⁹ in mouēdo prop
riū mobile nō excedit: alioquin natura operādo supefflueret, faciē
do per maius, quod æque bene potest facere per minus. Ridiculū autē
videtur dicere, virtutē cuiusq; substantiæ intellectualis aliquā determi
natā partē alicuius elemēti, aut corp⁹ mixtū in mouēdo nō excedere.
Nō ergo dicendū videtur, quod aliqua substantia intellectualis vnitur
alicui corpori elemētari, aut simplici aut mixto naturaliter vt motor,
nisi

vt forma. Præterea, Motus corporis elemētari ex
tan potest, quā ex substantia intellectuali. Igitur su
motuū huiusmodi substantias intellectuales corpo
naturaliter vniri. Ex ijs vero corollarie liceat in
opinionem Apuleij, & quorūdam Platoniorū, qui
esse animalia corpore aerea, mente rationalia, ani
corpore æterna: falsam quoq; itidē esse quorūdam Gen
am, quod elemēta sint animata, ac perinde more deo
stalam itidem esse opinionem dicentium angelos & de
motu corpore naturaliter vnita; quæ quidem corpora de na
tura esse superiorum vel inferiorum elementorum astruebant.

Punctum tertium. Sunt ergo aliquæ substantiæ intellectuales cor
poribus nō vnitæ, quas intelligentias vel angelos dicūt siue bonos, si
ue malos. Vt vero Christiani, qui theologis minus quam philosophis
credunt, erubescant; rationem Arist. ad hoc probandum vltimo loco
relinquētes, id ex sacris theologis astruamus, vt horum rationes quan
tū numero & virtute Aristotelicæ præsent, quisq; vel rudis intelligat.
Arguitur ergo sic. Primo. Nam quod supra alias ostensum est, &
nunc ab omnibus est confessum, supponentes videlicet, quod destru
ctis corporibus humanis, substantia intellectualis quasi perpetua ma
neat, sic proceditur. Nam si substantia intellectus, quæ remanet vna
sit omnium, sicut quidam, idest Auerroes & Auerroista dicunt, aut
verius fingunt; necessario sequitur, eam secundum suum esse a corpo
re esse separatam, sicque nostra intentio stabilita est, quod scilicet ali
qua intellectualis substantia sine corpore subsistat. At vero si corpo
ribus destructis, plures intellectuæ animæ manent, aliquibus substā
tijs intellectualibus sine corpore subsistere conueniat oportet: præ
sertim cum animam de corpore transire ad corpus, alias ostensum est,
& nunc supponatur esse impossibile. Non tamen animabus conue
nit per se ea subsistentia, quam habent a corpore separatæ, sed per ac
cidens tantum, cum naturaliter sint corporum formæ, & naturaliter
appetant esse in corpore, vt experimur: & probat ratio, quippe omnis
pars in suo toto esse cupit. Vnde hinc naturali ratione etiam ad futurā
resurrectionem argumentamur, quasi scilicet esse animæ extra corpus,
cum sit contra naturam, nō possit esse perpetuū. Cum autem eo quod
est per accidens, prius sit id quod est per se, etiā aliquæ substantiæ sepa
ratæ animabus priores per se separatæ sint oportet. Secūdo. Quicquid
de ratione generis est, puta animalis, de ratione quoq; speciei sit oportet,
puta hominis; nō tñ ecōtra, de rōne generis est quicquid est de ra
tione speciei: sicut rōnale de rōne est hominis, nō aut aialis. Quicquid
vero est de rōne speciei, & nō gñis, vt rōnale, nō est necesse omnibus
speciebus

speciebus generis inesse. multe enim sunt brutorum animalium species. Substantia autem intellectuali genus quod sit per se subsistens, cum habeat per se intelligere, quod nullum habet organum corporale, immo oportet ab omni corpore esse denudatum, nequiret omnia corpora, ut deducit Arist. sicut omnes colores, si aliquem haberet innatum. De ratione subsistentis non est quod alteri uniat, alioquin omnia corporea in specie completa uniretur alteri ad constituendum, quod est insanire. Non est igitur de ratione subsistentis secundum suum genus, quod sit corpori unita: & si non sit ratione alicuius substantie intellectualis, quae est anima. Sunt igitur aliquae substantie intellectuales corporibus non unitae. Tertio. Nam superius in suo ultimo semper inferius contingit in eius supremo, sicut & in corporibus integrantibus mundum, superficies concava superioris & conuexa inferioris adeo se contingunt, quod mathematice siue situ sunt una; physice tamen, siue subiecto sunt duae. Natura autem intellectualis est corporali superior, & eam contingit secundum aliquam partem sui, quae est anima rationalis. Oportet igitur quod quemadmodum corpus perfectum rationali vel intellectuana anima in genere corporum supremum est: ita anima rationalis, quae unitur corpori in genere substantiarum intellectualium infima sit. Sunt igitur aliquae intellectuales substantie, non unitae corporibus, superiores anima secundum ordinem naturae. Quarto. Si quid in genere quopiam imperfectum inuenitur, ante illud in genere eodem naturae ordine aliquid perfectum sit oportet; perfectum enim imperfecto naturae prius est: Quia licet hoc individuum, quod modo generatur, puta bos, aut equus, vel homo, prius imperfectum sit, deinde vero perfectum: in quolibet tamen genere horum oportet imperfecta a perfectis oriri, non e contra. Vnde simpliciter perfecta sunt priora, & actus prior potentia, ut patet in 10. Metaphy. Formae autem quae sunt in materijs, actus imperfecti sunt, quippe quae non habeant esse completum. Sunt igitur aliquae formae, quae sunt actus completi per se subsistentes in completo esse vel specie. Omnis vero forma per se absque materia subsistens est substantia intellectualis: Immunitas enim materiae confert esse intelligibile, cuius signum est: quia unumquodque est cognitivum magis vel minus secundum remotionem a materia, unde maxime materialia non cognoscunt, ut elementa, mineralia, & plantae: Et consequenter quod est in summo gradu immaterialitatis, ut quia est immateriale, in summo gradu cognitionis, quod est intellectivum esse, sit oportet, secundum regulam logicalem: Sicut sic ad sic, & magis ad magis, ita maxime ad maxime. Sunt ergo aliquae substantie intellectuales corporibus non unitae. Quinto. Substantia

esse potest, & si non e contra: substantia enim alioquin corpore, ratione, & cognitione apud Philosophos. Substantia corporea est sine quantitate. Possunt igitur esse substantie absque corpore omnino. Omnes substantie in rerum ordine inueniuntur, aliter enim non esset, in sempiternis etiam non differt esse & non esse. Si aliqua substantia absque corporibus subsistens inuenitur, Deus est, qui in genere non est, ut per se confessum est, quae animam, quae corpori unita est. Sexto. Si ex duobus inuenitur aliquid compositum, & alterum eorum inuenitur, quod est minus perfectum, etiam reliquum quod est perfectius, & reliquo minus egens, per se inueniatur necesse est. Inuenitur autem aliqua substantia composita ex substantia intellectuali & corpore, ut per se de homine patet: corpus autem inuenitur per se sine natura intellectuali, sicut in brutis ac plantis, & in omnibus inferioribus corporibus. Igitur multo fortius substantie intellectuales corporibus non unitae, inueniantur oportet. Septimo. Substantiam rei, suae operationi proportionatam esse necesse est: eo quod operatio rei actus sit, & bonum substantiae operantis: maximeque ea, quam immanentem vocant: actus enim in susceptivo disposito & conuenienti sit oportet: Substantiae autem intellectualis operatio propria intelligere est, ut confessum est. Igitur intellectualem substantiam talem esse oportet, quae dictae operationi congruat. Intelligere autem cum operatio sit per organum corporeum non exercita (nullus enim Philosophus aut Medicus unquam potuit intellectui organum designare, sed solum phantasie & ceteris sensibus) non indiget corpore nisi ea ratione quod intelligibilia a sensibilibus sumuntur: omnis enim nostra cognitio a sensibus proficiscitur, Arist. & experientia docentibus. Hic autem modus intelligendi imperfectus est: perfectus enim est, ut ea intelligantur, quae secundum suam naturam intelligibilia sunt. Quod vero non intelligantur nisi ea quae secundum se intelligibilia non sunt, sed fiunt intelligibilia per intellectum accipientem, ac abstrahentem a sensibus, imperfectissimus modus intelligendi est. Si igitur ante omne imperfectum in quolibet genere oportet esse perfectum aliquod, ut probatum est; oportet ante animas humanas intelligentes per dictum imperfectum modum, aliquas esse intellectuales substantias, quae ea intelligant, quae secundum se intelligibilia sunt, a sensibus cognitionem minime accipientes, ac per hoc omnino a corporibus separatas. Octavo ac ultimo argumentatur per rationem Arist. Nam ipse. 12. Met. tex. com. 43. sic argumentatur. Motum continuum regularem, & quantum in se est indeficientem, oportet esse a motore, qui nec per se, nec per accidens

cidens moueatur: propterea enim motus animalium
quia mouens, id est anima per accidens mouetur motu
sequenter mouens non semper est in eadem dispositione
res etiam motus oportet esse a pluribus motoribus. **Primo.**
continuus, & regularis, & quantum in se est, indefinitus
primum motum, sunt multi tales motus in celo, ut ab
sideratio manifestat. Igitur esse oportet plures motus
ueantur nec per se, nec per accidens. Nullum autem corpore
tu locali precise, nisi localiter moueatur: quippe oportet
lat, vel trahat, vel giret; quæ omnia sine locali motu moueri
perficiuntur: motor autem incorporeus vnitus corpori mouetur per accidens
ad motum corporis, ut de anima liquet. Oportet igitur esse plu-
res motores, qui non moueantur, neque sint corpora, neque corporibus
vniti. Motus autem caelestes sunt ab aliquo intellectu, ut infra probabitur.
Sunt igitur plures substantiæ intellectuales corporibus non vnite:

Quod etiam Dionysius .4. cap. de di. no. firmat, dicens angelos & immateriales,
& incorporeos esse. Per hoc vero Sadduceorum positio tollitur, qui dicunt,
spiritum non esse. Et positio antiquorum naturalium, qui dicebant, omnem
substantiam esse corpoream. Et positio Origenis, quod nulla substantia
post diuinam Trinitatem absque corpore subsistere potest. Et positio
multorum aliorum, quod angeli & boni, & mali habeant corpora naturaliter vnita.

Punctum quartum. Substantiæ intellectuales incorporeæ ab anima humana
specificè distinguntur. Primo. Maior est differentia animæ humanæ ad
substantiam separatam, quàm vnus talis substantiæ ab alia. Substantiæ
autem separatæ omnes adinuicem specie distinguntur, ut ostenditur puncto
sequenti. Multo igitur magis, & substantia separata, quam intelligentiam
dicunt, specie differt ab anima. Secundo. Vnaqueque res habet proprium
esse, secundum rationem suæ speciei: quorum enim ratio essendi diuersa
est, horum species quoque diuersa sit oportet. Esse vero humanæ animæ
& intelligentiæ non est vnus rationis: nam in esse substantiæ separatæ
corpus communicare non potest, sicut in esse humanæ animæ potest:
quippe quæ secundum esse vnitur corpori sicut forma materiæ. Anima
igitur humana ab angelicis spiritibus specie differt. Tertio. Quod
secundum seipsum speciè habet, eum eo quod secundum se speciem non
habet, eiusdem speciei esse nequit. Substantia autem separata habet
per se speciè, ut liquet; quia pars compositi ex materia & forma esse
nequit, esset enim corporea: anima vero speciè per seipsam non habet,
sed pars est humanæ speciei. Impossibile est igitur quod eiusdem
speciei sit cum substantiis separatæ. Quarto. Species rei ex propria
operatione percipitur: operatio enim virtutem, & virtus

monstrat. Propria autem operatio animæ humanæ
quædo a phantasmatibus & sensibus, ut experientia testatur
substantiæ separatæ, cum non habeat organa corporea, esse
phantasmatibus & sensibus; unde est alius omnino
motusque. Non sunt igitur hæc eiusdem naturæ vel
vbi sunt partes diuersæ, & multo fortius vbi vnus
non aliud, non potest esse species vna, quippe cum
parte non stat vnitas totius. Sed intelligentia & anima
eiusmodi: quia anima habet corpus compartem homi-
niam, intelligentia autem est sine corpore, ut probatum est. Non sunt
igitur in specie rationalis anima & angelus.

Punctum quintum. Sed neque aliquæ duæ intelligentiæ conueniunt in
vna specie: verum omnes sunt specie differetes. Primo. Ostensum est
enim quod intelligentiæ sunt quedam quidditates sine corpore subsi-
stentes: Species autem rei est, quam significat definitio, quæ signum est
quidditatis rei: unde quidditates subsistentes sunt species subsisten-
tes. Plures ergo substantiæ separatæ esse non possunt, nisi sint species
plures. Secundo. Quæcunque sunt idem specie, numero vero differunt,
materiâ habeant oportet: differentia enim quæ est ex forma, speciem:
quæ vero est ex materia, numerum variat. Substantiæ autem separatæ non
habent omnino materiâ, neque quæ sit pars earum, neque cui vnantur ut forme.
Igitur plures eiusdem speciei esse, est omnino impossibile. Tertio. Nam
in rebus corruptibilibus ad hoc in specie vna sunt indiuidua plura, ut
natura speciei, quæ perpetuo in vno indiuiduo saluari non potest, sal-
uetur in pluribus: unde etiam in corporibus incorruptibilibus, in specie
vna non est nisi indiuiduum vnum, ut vnus sol, vna luna. Substantiæ vero
separatæ natura in indiuiduo vno perpetuo saluari potest: quippe in-
corruptibilis est, ut alias probatum est. Non igitur oportet esse in eis in-
diuidua plura sub specie vna. Quarto. In vnoquoque id quod est
speciei, eo quod est indiuiduationis principium nobilior est, præter
rationem speciei existens. Igitur specierum multiplicatio plus per-
fectionis plusque nobilitatis vniuerso addit, quam multiplicatio in-
diuiduorum in specie vna. Perfectio autem vniuersi maxime confi-
sit in substantiis separatæ. Magis igitur competit ad vniuersi perfe-
ctionem, quod plures sint substantiæ secundum speciem diuersæ, quam
quod in eadem specie multe sint secundum numerum. Quinto. Cor-
poribus caelestibus intelligentiæ potiores sunt & perfectiores: In cor-
poribus autem caelestibus propter eorum perfectionem non inueni-
tur in specie vna nisi indiuiduum vnum; tum quia vnumquodque
eorum constat ex materia tota suæ speciei: tum quia in indiuiduo
vno est perfecte virtus speciei ad complendum illud in vniuerso,
ad quod

ad quod sua species ordinatur, sicut in sole & luna.
Multo igitur magis in substantijs separatis non inu-
duum vnum in specie vna.

*Quid de substantiarum incorporearum seu intelligentiarum
ac numero Philosophi senserint, precipue Plato
Aristoteles. CAP. VIII.*

QUIA vero iam aliquas intelligentias, aut angelos esse
mus, superest vt etiam de numero eorum aliquid
enim etiam plenius diabolica figmenta detegemus; quod in toto hoc
opere est nostrum principalius institutum. Hoc autem multis punctis
faciemus, prius tamen Gentilium falsas opiniones prælibantes.

Punctum primum. De natura rerum qui primo, idest ante omnes
alios philosophari ceperunt, sola corpora in rerum natura esse existi-
mantes, prima rerum principia corpora aliqua siue elementa posuere,
aut vnum, aut plura, quibus omnibus eorumque sequacibus videba-
tur nullas esse substantias incorporeas, quas nos angelos dicimus: sed
eorum quisq; illud idem elementum, cui auctoritatem principij ascri-
bebat, deum putauit. Verum Epicurei ex doctrina Democriti origi-
nem trahentes, posuerunt quosdam deos corporeos quidem, sed ta-
men in effigie humana, & penitus ociosos, nihil curantes, vt fruendo
voluptatibus beati essent. Huic autem opinioni antiqui resisterunt.
Anaxagoras enim primus, & si cum cæteris naturalibus Philosophis
principia corporalia poneret; primus tamen inter Philosophos posuit
rerum incorporeale principium, idest intellectum, credens corporalia
omnia quæ sunt, cum essent mixta, non posse distingui, nisi per om-
nino immixtum nihil habens commune cum reliquis. Licet autem opi-
nio hæc cæteris verior sit, quæ solum materialem naturam ponebant,
tamen a veritate multipliciter deficit. & quidem primo, quia vnicum
intellectum posuit, qui mundum fecit distinguendo commixta, qui
est Deus, & consequenter de angelis nihil edocuit. Secundo, quia in-
tellectum illum non posuit vniuersale essendi principium, verum di-
stinguendi solum: quippe qui non dicebat corpora commixta ab eo
intellectu esse, sed solum distingui: vnde iste suus intellectus videtur
fuisse similis in officio intelligentiæ, quæ mouet primum cælum, vel
certe solem, quæ herbas in elemento terræ confusas & cõmixtas inde
educendo distinguit. Præter hoc tamen debuisset alium intellectum
posuisse, qui res commixtas effecisset.

Punctum secundum. Contra hanc autem opinionem primorum
philosophorum naturalium, sufficientiori via Plato processit, dicens
naturas

materia fluxibilium separatas, in quibus veritas
us herendo, humana anima cognosceret veritatem;
antiquorū, qui omnes cõcorditer asseuerabant cer-
minime posse sciri, quod corporalia in fluxu iugiter
sensus nostros decipi, qui sola corpora discernunt,
duo rerum genera a sensibilibus abstracta, mathe-
quantitates; & vniuersalia, quæ dicebat species vel
atione, quia existimauit aliqua ita esse abstracta &
sicut sunt in nostri intellectus apprehensione, qui id
silibus est, sine sensibilibus apprehēdit, vt hominē sine
hoc homine, puta; Sorte & Petro: quod quidem intellectus
noster dupliciter efficit; primo videlicet abstrahendo mathematica
a materia sensibili, vt dum superficiem sine colore speculari; vel
abstrahendo vniuersalia a singularibus, vt hominem a Socrate & Pla-
tone. Mathematica autē posuit media inter species & sensibilia: quod
eum illis conueniant in esse separata, & cum his in esse plura in spe-
cie vna; possumus enim in mathematicis plura apprehendere vnius
speciei, puta, duas lineas æquales, quod non est in speciebus: quippe
homo in vniuersali, & secundum speciem est vnus tantum. In specie-
bus quoq; talem ordinē statuit, vt quod in intellectu simplicius erat,
etiam in rerum ordine prius esset. Itaque primum rerum principium
& Deum summum dicebat primam ideam vnius, quod nominabat
secundū se vnum, & secundū se bonū, quia primū quod est in intelle-
ctu, inquebat, est vnum, & bonū; quippe qui non intelligit vnum &
bonum, nihil intelligit: vnum autē & bonū se consequuntur. Sub hoc
aut vno primo diuersos ordines participantū & participatorū statue-
bat in substantijs a materia separatis, quos quidē ordines omnes deos
secundos dicebat, quasi quasdam vnitates secundas post primam &
simplicem vnitatem. Rursus, quia omnes aliæ species participant
vno, ita etiam intellectus, ad hoc quod intelligat, oportet entium spe-
ciebus participet: vnde sicut sub vno Deo, qui est vnitatis prima sim-
plex, sunt aliæ rerum species quasi vnitates secundæ, & dii secundi: ita
sub ordine harum specierum, seu vnitatum ponebat ordinem intel-
lectuum separatorum, qui supra dictis speciebus participarent ad hoc
quod actu intelligētes forent, inter quos tanto quisque erat superior,
quanto primo intellectui propior, qui specierum participationē ple-
nissimam habere dicebatur; sicut & in dijs, & vnitatibus, tanto quisq;
erat superior, quanto vnitatem primam perfectius participabat. Nec
tamen per separationem intellectuum a dijs excludere volebat intel-
ligentiam, qua intelligentes essent; sed volebat quod superintelle-
ctualiter intelligerent per seipsos, & nō participatione specierum: ita
H tamen

tamen, quod nullus esset vnus vel bonus, nisi participatione. Tertium quoque ordinem statuerunt superiores tantum intellectiuam virtutem enim anima intelligit ex eo quod anima: alioquin omnis; & anima secundum totum id quod est, esse contrarium experimur; quippe nec bruta vel planta in homine vires sensitiuæ aut vegetatiuæ sunt interum vero ordine, quarum proprium dicebat moueri ipsas, ordinem corporum ponebat: quod scilicet per se moueri, nisi animata sint, ut per se moueri accidat corpori, sed quod animatum sit: quæ vero carent anima, mouentur. Supremum tamen corporum, id est primum cælum, primo motu rotatum, dicebat motum a suprema anima participare, & sic deinceps vsq; ad infimum cælestium corporum. Sub ijs autem corporibus posuere Platonici alia corpora immortalia, quæ apud eos perpetuo animas participabant, scilicet aerea vel ætherea, quorum corporum quedam dicebantur a terrenis corporibus penitus absoluta, quæ dicebantur corpora demonum: quedam vero terrenis corporibus indita, ut corpus quod dicebantur habere animam nostram incorruptibile & inuisibile, cum quo est & habitat in corpore isto terreo, quod gestamus, sicut naua in nauis est: non enim ponebant hoc corpus, quod videmus immediate participare animam. Dicebat vero Plato hominum ac demonum quosdam bonos, & quosdam malos esse: sed cælestes animas & intellectus separatos, & deos omnes bonos esse firmabat. Igitur Plato inter Deum summum & nos, quatuor rerum ordines statuebat, vel potius somniabat, scilicet secundorum deorum, intellectuū separatorum, animarum cælestium, & demonum: qui ordines vniuersi angelorum nomine censerentur, si vera docuisset: quippe & demones in scriptura angeli dicuntur, verum fatana: ipse etiam cælestium corporum animæ, si tamen animata sunt, de quo alias, inter angelos connumerandæ sunt, ut in Ench. Aug. diffiniuit. Ex hac narratione liquet, quod substantiarum immaterialium multitudinem copiosam valde Plato crediderit. Huius autem Platonice positionis radix efficaciam non habere, manifestum est. Non enim est necesse, ut ea quæ separatim intellectus concipit & intelligit, separatim etiam in rerum natura consistant, ceu intelligimus hominem non intellecto colore, vel calore, aut frigore: qui tamen sine ijs esse nequit. Vnde nec vniuersalia, puta hominem, equum, ceruum, oportet ponere separata extra singulares homines, equos, aut ceruos, subsistentia: & similiter nec mathematica præter sensibilia: quippe vniuersalia sunt essentia ipsorum particularium, & mathematica quedam sunt corporum sensibilibus terminationes, & ut dicunt, accidentia.

Punctum

Et ideo naturæ miraculum ac stupor Arist. maioriori via ad substantias separatas vestigandas incedit motus concludens, cum omne quod mouetur mouetur in infinito, standum in vno primo motore cælestis motus æternitatem, & consequenter infinitatem primi (nihil enim æterno mouet, nisi infinitate eius immaterialitatem, cum nulla virtus in materia sit; vnde oportet, apud ipsum, primum motorem esse). Item, cum in genere mobilium appetibile sit mouens appetens vero & mouens & motum, concludit quod primum mouens immobile est sicut bonum quoddam appetibile, & quod primum mouens seipsum est primum mobile, quod mouetur per appetitum, quo appetit primum mouens. Qui equidem appetitus intellectualis est, quippe cum in genere appetibilem & appetitum primum est quod est secundum intellectum: quia appetitus sensitiuus non potest attingere secundum se bonum, seu simpliciter & absolute, cum tale non cadat sub apprehensione sensus, verum solius intellectus. Igitur primum mobile & appetens, & intelligens est, & consequenter est corpus animatum anima intellectuali, quia nihil mouetur nisi corpus, consequenter autem omnia cælestia corpora, citra primum, erunt animata anima propria, & habentia vnumquodque suum appetibile separatim, quod est proprius finis sui motus, quia vnumquodque eorum mouetur æterno motu sicut & primum. Sic igitur secundum opinionem Arist. sunt multe substantiæ separate nullis penitus vnite corporibus, quæ fines sunt cælestium motuum; sunt & multe intellectuales substantiæ cælestibus corporibus vnite. Harum autem numerum Arist. inuestigare conatur secundum numerum cælestium motuum, seu cælestium latiorum. Quidam tamen sectatores eius, Avicenna, scilicet harum numerum assignat, non quidem secundum motuum numerum, sed magis secundum numerum planetarum, & aliorum superiorum corporum, id est stellati, & sine stellis orbium: quod scilicet, multi motus ordinari videantur ad vnius stelle motum. Et quemadmodum omnia reliqua cælestia corpora sub vno primo cælo continentur, cuius motu omnia alia reuoluuntur: ita quoque sub prima substantia separata, quæ Deus vnus est, omnes reliquæ separate substantiæ ordinantur oportet, & sic etiam sub anima primi orbis, animæ omnes cælorum & orbium secundorum. Sub corporibus autem cælestibus, secundum Arist. ponuntur animata sola corpora animalium & plantarum, non autem elementorum, ut quidam posuere. Et sic nullum corpus animatum inter nos & cælum Arist. posuit, quippe secundum eum, nullum elementum animatum est, consequenter autem inter nos & Deum solum duplicem ordinem intellectualium

H 2 substan-

substantiarum esse putavit, animarum scilicet & corpora per appetitum & desiderium mouentium, & substantiarum separatarum, quæ fines sunt caelestium motuum.

Punctum quartum. Et quidem hæc positio certior videtur, quod scilicet ab his quæ sensui manifeste secedat: eadem tamen minus sufficientior videtur, quod multa secundum sensum videantur, quorum ratio minime secundum ea quæ ab Arist. traduntur, ut patet in his operibus, seu arreptis a diabolo, & in operibus magorum, quæ sunt, quæ non nisi ab intellectuali substantia fieri possunt. Igitur quidam sectatores Arist. ut ex epistola Porphyrij ad Aegyptium videre licet, ad caelestium constellationum influxum reducere: quod in quibusdam eorum minime posse fieri manifestum est, quæ non nisi ab intellectu proficisci possunt, ut quod idiota arreptius latine loquatur, vel de ignotis scientijs aut disciplinis, vel iuxta vulgare alterius gentis sibi inauditum: vel quod operibus magorum factæ imagines loquantur, responsa dantes, aut etiam se moueant: horum autem omnium causa secundum Platonicos assignabitur, si per demones fieri dicantur. Et secundo, quia congruum non videtur immateriales substantias ad numerum corporaliū substantiarum coarctari, quippe ratio finis ex his quæ ad finem sunt conuenienter non accipitur, sed e contra: inferiora autem propter superiora esse quasi propter finem, nullus dubitat, cum propter nobilius ignobilius sit. Vnde virtus & magnitudo superiorum non accipitur congrue ex inferiorum contemplatione, ut caelestium corporum magnitudo, ac numerus ex elementarum corporum dispositione, quæ ad illa comparata quasi sunt nihil, in quibus tot sunt species quot sidera. Numerus autem, virtus, & dispositio substantiarum immaterialium longe magis substantias corporales excedit, quam caelestia corpora reliqua excedant. Vnde numerus, virtus, ac dispositio immaterialium substantiarum, ex caelestium motuum vel corporum numero apprehendi perfecte non potest. Quod ut euidentius constet, ipsum processum Aristotelice probationis assumamus. Assumit enim primo, quod nullus motus esse potest in caelo, nisi qui ad alicuius stelle delationem ordinatus sit; quod equidem satis probabiliter dictum est: omnes enim orbium substantiæ esse videntur propter astra, quæ inter caelestia corpora & nobiliora, & manifestiorem effectum habentia sunt. Assumit deinde, quod omnes substantiæ superiores impasibiles & immateriales fines sunt, quippe quæ optima quaedam sunt, quod itidem rationabiliter dictum est: nam bonum habet rationem finis, unde per se optima in entibus fines sint aliorum necesse est. Quod vero concludit hunc esse numerum substantiarum immaterialium, qui est

motus, ex necessitate non sequitur; est enim finis proximus, nec oportet finem proximum supremi caelestium orbium primam immaterialem, quæ Deus est Opt. Max. videri. Igitur est, inter Deum & primum orbem, multos esse immaterialium ordines, quarum inferior ad superiorem accipitur, & ad earum infimam ordinatur proxime primo. Oportet enim rem quamlibet suo proximo fini esse proportionatam quoquomodo: unde propter magnitudinem distantiam primæ immaterialis substantiæ ad corpus, & aliud corpus omne, non est probabile quod in orbis ordinatur ad primam immaterialem substantiam sicut ad proximum finem alicuius caelestium motuum, sed ad quædam intelligentiam creatam: & idem de inferioribus caelestibus motibus dici potest. Igitur necessarium non est, non esse plures immateriales substantias, quam sit numerus caelestium motuum: quod etiam ipse Arist. præsentens & præuidens, non induxit hoc quasi necessarium, verum quasi probabile dictum, dicens: Tot rationabile est suscipere: necessarium enim dimittatur fortioribus dicere. non enim se reputabat idoneum, qui posset in talibus aliquid ex necessitate concludere. Posset etiam alicui videri dictum processum Arist. ad substantias immortales astruendas insufficientem & incongruum esse, quippe qui processit ex sempiternitate motus, quæ falsa est, cum fidei veritati repugnet. Verum si quis eius rationem solerter inspiciat, etiam motus aternitate sublata, processus non tollitur, quippe sicut ex motus aternitate motoris infinita potentia concluditur; ita idem ex motus uniformitate concludatur oportet. Motor enim qui semper mouere non potest, necessario quandoque tardius, & quandoque citius mouet, secundum quod paulatim motiua virtus eius expirat. in motibus autem caelestibus omnimoda uniformitas est. Vnde utique concludi potest, quod motori primi motus ad semper mouendum virtus in sit, & consequenter idem sequatur oportet.

Punctum quartum. Ex dictis facile deprehendi potest, Plat. & Arist. in quo consonent, & in quo dissideant, quantum attinet ad substantias immateriales: conueniunt enim primo in modo existendi ipsarum. Nam Plato omnes immateriales substantias inferiores citra primam, dixit esse unum & bonum participatione primi, quod secundum se est unum & bonum: omne autem participans aliquid, ab eo accipit a quo participat, & quantum ad hoc effectus eius est: sicut aer habet lumen participatum a sole, qui causa est illuminationis aeræ, & consequenter apud Plat. summus Deus omnibus substantijs immaterialibus causa est, quod earum quælibet & vna, & bona sit: quod etiam Arist. sentit,

fit, quippe qui dicit necesse esse, ut quod maxime causa sit. Conueniunt secundo quantum ad naturalitatem seu conditionem, quippe vterq; has substantias communes astruxit, non autem a compositione actus & quid enim ens participat, ex potentia & actu compositum quia quod recipitur ut participatum, actus sit participans consequenter cum omnes substantias præter primas res apud Platonem, omnes ex potentia & actu essent: quod idem dicere apud Arist. necesse est, quippe quod actum veri & boni actui congruere: vnde quod est primum & primum bonum, actus purus sit oportet: ab hoc vero quod est mixtum, permixtionem potentiam aliquam habeant oportet. Conueniunt tertio in ratione providentiæ. Nam apud Platonem summo Deo, quod id quod est ipsum vnum, & ipsum bonum est, ex primaeva bonitatis ratione proprium est inferioribus cunctis providere, & inferiorum cuiq; in quantum primi boni rationem participat: providere his, qui post se sunt, non eiusdem ordinis modo, verum etiam diuersorum: Et consequenter primus intellectus separatus toti ordini separatorum intellectuum providet, & superior quilibet suo inferiori, totusq; dictus ordo animarum ordini & inferioribus ordinibus providet. Rursumq; idem observari putatur in ipsis animabus ut supremæ quidē, videlicet cælorum, inferioribus animabus provideant, & toti inferiorum corporum generationi: item superiores animæ dæmonum scilicet inferioribus, id est animabus hominum: astruebant enim Platonicæ dæmones inter nos & superiores substantias esse mediatores. Ab hac vero providentiæ ratione, etiam Arist. non discordat, ponens bonum vnum separatum, quod omnibus providet, sicut vnum imperatorem vel regem, sub quo diuersi rerum ordines sunt, ita videlicet quod rerum ordines superiores perfectæ ordinem providentiæ assequuntur, ut eis defectus vllus minime inueniatur; inferiores vero illum assequuntur minus perfecte, vnde multis defectibus subiacent: Quemadmodum in priuata domo liberi, qui perfecte assequuntur regimen patrisfamilias, deficiunt in paucis, aut etiam in nullis: seruorum autem actiones in pluribus deficiant oportet, vnde in corporibus inferioribus naturalis ordinis defectus, quamplures emergunt: in superioribus autem corporibus, id est cælestibus, minime. Propter quod etiam Plato dæmonum quosdam bonos, quosdam vero malos astruxit, sicut & hominum: deos vero, & intellectus, & cælestes animas omnino absque malitia esse. Sunt vero alia, in quibus prædicti duo philosophi dissident. Primo quidem, quia, ut etiam supra dictum est, supra cælestes animas duplicem substantiarum immaterialium ordinem Plato astruxit, intellectus scilicet,

&

assererebat esse species intelligibiles separatas, quas intellectus intelligunt. Arist. vero vniuersalia separatim vnum solum ordinem rerum supra cælorum animas in ordine primum esse posuit summum Deum, secundum Deum primum dixit in ordine specierum, quasi prima idea vnius ac boni. Hunc autem ordinem Arist. astruxit, ut scilicet & intelligens & intellectum esse astruxit: ita videlicet quod summus Deus intelligeret per participationem, quod perfectio eius esset, sed per participationem: & idem dicendum esse existimauit in cæteris substantiis separatis sub Deo summo ordinatis, præter id quod in quantum simpliciter simplicitate deficiunt, & eius perfectione summa, eorum intelligere superiorum participatione perficitur. Sic igitur secundum Arist. huiusmodi substantias, quæ sunt fines cælestium motuum, sunt etiam intellectus intelligentes, & intelligibiles species: non tamen eo modo species, quo Plato species posuit, quas videlicet existimauit esse horum sensibilium naturas sine materia subsistentes. sensit enim Arist. quod sint omnino altiores. Secundo vero, quia Plato intellectuum separatorum numerum ad numerum cælestium motuum non coarctauit: non enim ex causa ista ad eorum positionem mouebatur, sed ipsam rerum naturam secundum se considerans: Arist. vero a sensibilibus recedere recusans, ex sola motuum consideratione ad ponendas substantias separatas deuenit, ideoque numerum earum cælestibus motibus coarctauit. Tertio autem quia Arist. inter animas cælorum & hominum, medias animas non posuit, sicut posuit Plato: vnde nec ipse Arist. nec sectatores Arist. de dæmonibus quidquam tetigere. Et hæc quidem de opinionibus Arist. & Platonis.

Punctum quintum. Quid vero de substantiis separatis alij Philosophi senserint, dicendum est, quod eorum qui Plat. & Arist. sequuti sunt, quidam ab eorum positionibus declinantes, errarunt in deterius circa eiusmodi, quantum ad conditionem, siue naturam, originem & providentiæ. Et quantum ad naturam quidē Auicebron in libro Fontis vite, contra ea quæ superius demonstrata sunt, existimauit omnes substantias sub Deo ex materia & forma compositas, deceptus primo, quod sicut in intellectu ex genere & specie res compositas vidit, existimavit in re idē esse: deinde vero quod esse subiectum & receptiuum eodē modo in omnibus dici crediderit. Quantum ad originem vero errarunt quidam, dicentes huiusmodi substantias causam effectiuam sui esse non habere. Quidam vero alij, quod habeant quidē causam, sed non a primo principio omnes immediate. Quidam quoq; existimarunt eas omnes a primo principio immediate quidem habere esse, non autem viuere, & intelli-

intelligere, sed hæc inferiores a superioribus habent eorum processum immediatum a primo principio dixerunt, eas omnes a Deo immediate processisse, quod sensit Origenes. Quidam vero circa earum partes, eis singularium rerum cognitionem subtraxerunt prædictos errores Manichæorum error longe transgressum non reducentes in vnum principium, sed in duorum scilicet & malorum, & utrumque corporalem lucem infinitam, corpoream quidem, sed tamen vim intelligentem, & mala in infinitas quasdam corporeas tenebras, & inter etiam errantes circa providentiam omnia non sub vno, sed sub contrarijs statuente: vnde in omnibus prædictis articulis, scilicet conditione, origine, & providentia aberrarunt, & quidem valde irrationabiliter. Nihil enim agere potest nisi quatenus ens aliquid in actu est; quia vnumquodque quale ipsum est, tale agit alterum: agit autem alterum ex hoc, quod in actu fit, siue nunc primo est. Nihil igitur vel agit, vel agitur, nisi in quantum bonum est, quippe bonum dicitur aliquid ex hoc, quod actum & propriam perfectionem consequitur: malum vero quia his priuatur: in quantum autem aliquid est malum, in tantum ab eo quod est perfecte agere, vel agi deficiens est: sicut ædificatorem malum dicunt, quod in arte ædificatoria deficiens sit; & malam domum aut structuram, quod perfectionem propriam non attingat. Præterea, etsi forma corporis intelligenti virtutem habere possit, ut anima rationalis; ipsum tamen corpus hanc habere virtutem omnino impossibile est, quippe intellectus nec corpus, nec corporis actus est, alioquin non esset omnium cognitius, ut in 3. de Anima probavit Arist. Si igitur primum principium habet intellectum, ut supra probatum est, & sentiunt omnes sanæ mentis homines, neque lux corporea, neque corpus aliquod sit oportet. Et præterea, non potest esse principatus & regimen malum in quantum est malum: quia bonum habet rationem finis: in quem scilicet aliquem finem omnis gubernatio tendit, secundum cuius rationem quæ sunt ad finem in eum ordinantur. Omnis igitur gubernatio est secundum rationem boni; consequenter autem non potest esse regimen malum, in quantum est malum. Frustra igitur posuerunt duo prædicta regna, aut etiam principia. Videtur autem hic error quemadmodum & alij prædicti processisse ex eo, quod ea quæ circa particulares causas considerantur, in vniuersalem rerum omnium causam transferre conati sunt. Sicut quia viderunt contrarios particulares effectus, ut calefactionum & refrigerationum a contrarijs particularibus causis effluere, hunc contrariorum a contrarijs processum putarunt vsque ad prima rerum principia

que bonum & malum crediderunt, sub quibus videntur contraria omnia, cum eorum semper alterum sit deficiens & alterum perfectum, ut album. Verum in contradictione defecere, quippe sicut habent contrarias causas quod specificis differentijs se cernuntur: ita communis, qua conueniunt, habeant oportet. Causa autem, & ad plura se extendens, tanto superior est. Contra principia non sunt, verum potius omnium vnam causam esse oportet.

Quæ de intelligentiarum natura & numero habeat philosophia vera, & Christiana traditio. CAP. IX.

Quia iam esse intelligentias, id est, incorporeas & intellectiuas separatas substantias monstrauimus, necnon quid Philosophi multipliciter aberrantes, de earum numero & naturali conditione pensent, nunc iam circa prædicta, secundum veram philosophiæ principia & Christianæ religionis documenta, veritatem edoceamus oportet, & quidem multis punctis.

Punctum primum. Quantum ergo ad conditionem, & naturales proprietates attinet, quidam ex christicolis, angelos corporeos astruxerunt, & ex materia formaque compositos, quod in primis sensisse videtur Orig. in Periarchon. Quidam vero dixerunt eos quidem incorporeos esse, verum ex materia formaque constantes, ut Auicebron in libro Fontis vitæ: tamen secundum veram philosophiam, & incorporei, & immateriales sunt, ut ex his patuit, quæ supra cap. tertio & quarto deduximus: quod etiam diuinæ litteræ, & diuinarum litterarum tractatores astruxerunt. Quod enim incorporei sint, liquet per illud; quia spiritus dicuntur, Hebræ. 1. Omnes sunt ministrarij spiritus. Et in Psal. 103. Qui facit angelos suos spiritus. Nomine autem spiritus in diuinis litteris aliquid incorporeum designari consuevit, secundum illud Ioã. 4. Spiritus est Deus. & Isa. 31. Equi eorum caro, & non spiritus. Ex verbis etiam diuinarum scripturarum id haberi potest, quod sint angeli non incorporei modo, verum etiam omnino immateriales. Nam eos virtutes litteræ diuinæ appellant, secundum illud Psal. 102. Benedicite Domino omnes virtutes eius. & Luc. 21. Virtutes celorum mouebuntur: quod de sanctis angelis Doctores omnes exponunt. Nullum autem materiale virtus est, verum potius virtutem habet: sicut nec est essentia, quam virtus sequitur, sed id est quod habet, seu homo non est sua essentia siue humanitas, sed id est quod humanitatem habet. Vtrumque etiam eorum, scilicet angelos, & incorporeos

reos & immateriales esse, tenuisse Dionysiu 4. cap. eos a materia mundos astruit; & in primo cap. corporeos dicit, vnde frequenter eos dicit caelestes intelligentes, quod aliquid & incorporeum, & immateriale Anima probatur.

Punctum secundum. Quantum vero ad originem omnes a Deo factos supposuimus, sicut & omnem aliam quam ex philosophicis demonstrationibus, quibus probantur, astruere potuissimus, ex diuo Tho. & aliis. Sed breuitatis cura precipua. Religio autem christiana firmos eos oēs a Deo esse productos, vt de sum. Tri. & si. cath. ca. Firmus Deus aternus pater, & filius, & spiritus sanctus sua omnipotentia virtute simul ab initio temporis, vtrāq; simul de nihilo condidit creaturam, spirituale & corporale, angelicā videlicet & mūdā, ac demum humanam quasi cōmunem ex corpore & spiritu constitutā. Quod etiam diuinis litteris probatur: quia in Psal. 148. dicitur. Laudate eū omnes angeli eius; & enumeratis alijs subditur: quia ipse dixit, & facta sunt. Vnde & Diony. 4. cap. cael. hier. dicit, caelestes substantias esse primo & multipliciter in participatione Dei factas, & in. 5. ca. de di. no. & expressius. 4. ca. cael. hier. dat intelligere, quod a Deo immediate omnes sunt producti, dicens quod super omnia bonitas vnamquamque rem constituit in ordine, qui competit suae naturae. Repugnat vero christiana pietati, si dicatur eū Platonis & Peripateticis, eos a summa quidem deitate originem traxisse, sed tamen ab aeterno, quippe quae dicit eos incepisse postquam aliquando non fuerant: unde Isa. 40. Leuate in excelsum oculos vestros, & videte quis creauit haec, scilicet superiora omnia. Et ne id intelligatur de corporibus caelestibus solum, subditur: Qui adducit (scilicet ad esse de non esse) militiam caeli, id est spiritualium & caelestium substantiarum exercitum, quem sic scriptura nominare consuevit propter ordinem earum, & virtutem in exequendo, quae Deo placuerunt, iuxta illud Luc. 2. Facta est cum angelo multitudo militiae caelestis: unde Diony. 10. ca. de di. no. dicit, quod ea quae in scripturis dicuntur aeterna, non oportet simpliciter intelligere coaeterna Deo, qui est ante aeternum; quia aeterna dicit ea quae incorruptibilia sunt: quod de substantijs spiritualibus praecipue dictum videtur. Quando autem sint creati, ex scriptura expresse non habetur: tamen quod post corpora non sint creati ratio suadet. Neque enim decuit perfectiora simplicia posteriori creati: unde & in principio Gen. ubi rerum creatio describitur, caelum, quod dignius est, terrae antefertur, cum dicitur: In principio creauit Deus caelum & terram. Quod etiam scripturae autoritate firmatur. Nam ex illo verbo Iob. 38. Cum me laudarent astra matutina

&

es filij Dei: Aug. 11. de ciuit. Dei arguit, quod iam facta sunt astra, id est quarta die: Nec sunt, inquit, quid tunc factum sit patet, quia scilicet terra ab aquis secunda, quia tunc firmamentum factum est: et subdit, quod dei nomen accepit. Igitur secundum ipsum, cum rebus sunt, & ipsius caeli nomine signantur, cum dicitur: In Deum caelum & terram, Forma vero eorum perfectione denotatur, vt idem super Gen. ad litteram astruamascenus tertio libro testatur, quidam angelos genitos ante omnia corporeae materiae creationem asseruere: Quia (vt Gre. Theologus dicit) Deus primum excogitauit angelicas virtutes, & caelestes, & eius excogitatio eius opus fuit. et huic sententiae ipse Damasc. consentit, & sequitur Hieronymus dicti Grego. Nazanzeni discipulus super epi. ad Titum, sic dicens. Sex millia necdum nostri temporis complentur annorum, & quantas prius aeternitates, quanta tempora, quantas origines saeculorum fuisse arbitrandum est, in quibus angeli, throni & dominationes, ceterique ordines seruiuerunt Deo, absque temporum vicibus atque menfuris, & Deo iubente substiterunt. Neutrū autem sanae doctrinae contrarium fore diuus Tho. attestatur, quippe nimis presumptuosum videtur asserere, tantos ecclesiae doctores a sana doctrina pietatis deuiasse: Quod dictum diui Tho. verum subintellige pro eo tempore, quo illi ita scripsere: ex post facto tamen sanae fidei illud repugnat, cum iam Ecclesia oppositum credat, & statuerit, scilicet, spirituale, id est angelicam corporalemque naturam simul creatam, de Sum. Tri. & fide cath. cap. Firmiter.

Punctum tertium. Quantum autem ad distinctionem eorum attinet, quantum quidem ad naturalia, supra dictum est, quod omnes specie differunt, & consequenter naturales proprietates habeant differentes oportet, quod scilicet specie consequantur, sicut alia est qualitas propria ignis, calor videlicet; alia aeris, quia humiditas; alia aquae, quia frigiditas; & alia terrae, id est siccitas: quantum vero ad gratuita & voluntaria, dicitur cap. sequenti, quod quidam eorum boni, & quidam mali sunt, licet Deus omnes fecerit bonos, ipsorum vero quidam se sua voluntate fecerint malos.

Punctum quartum. Quantum vero ad numerum intelligentiarum, secundum veram philosophiam, & christianam pietatem, sunt longe plures quam philosophorum quisquam potuerit vel somnare quidem, vt lumine fidei suffragante, christiani tractatores dixerunt, & cum philosophice, tum etiam theologice ex diuinis litteris probant. Quamobrem antequam id probemus, illud notandum est in primis (vt etiam patet ex his quae superiore capite dicta sunt) quod ab intelligentiarum perfecta notione, humana anima longe deficiat oportet, quippe quae ad intelligentias, quae ex natura notissima quaedam sunt, eo modo se habet, quo etiam ad lu

men & iubar solis oculus nocturæ, quæ non nisi in
& videt, vt secundo Metaphy. docuit Arist. Vnde
mo de Animalibus dicit, de eis pauca valde scire pos-
illud quod nosse possumus de huiusmodi, licet per
tantum ratione teneamus, periucundum sit & peramat-
phi de eiusmodi demonstratiue quidam pene nihil, top-
babiliter parum enunciarunt, quod in numero angel-
rum diuersitas arguit. Quidam enim eorum, vt etiam ali-
dictis, intelligentiarum numerum secundum numerum motuum
stimauerunt, vt Arist. 12. Metaphy. qui etiam numerum
tuum, ab Astronomis sui temporis exquisiuit. Quidam vero
numerum spherarum, vt Auic. Quidam quoque secundum numerum
specierum sensibilium, vt Plato. Quidam etiam tantum vnã intelli-
gentiam posuere, vt Anaxagoras intellectum separantem mixta, &
quidam hæretici, qui vnum tantum dixerunt esse angelum, quem va-
ria nomina fortiri putant, secundum varietatem suarum actionum. Qui-
dam vero eas omnino negarunt, nihil incorporeum putantes, vt Empedo-
cles & Democritus, ac ceteri philosophorum naturalium primorum:
& Sadducæi Iudæorum. Quidam postremo eas quidem non negarunt,
verum dixerunt eas in numero esse nobis incerto, volentes in scriptu-
ris angelum intelligi omnem virtutem, qua expletur ordo providen-
tiæ diuinæ, quasi nunciū diuinæ voluntatis siue spiritualis sit, siue cor-
porea, vt Rabbi Moyses, adeo vt vim concupiscibilem angelum con-
cupiscentiæ vocet: substantias tamen separatas dicit esse in eo nume-
ro, quo philosophi dixerunt.

Punctum quintum. Vt vero stylum ad præcipuos philosophos de-
ducamus, sententiam Platonis volentis substantias separatas esse re-
rum sensibilium species, vt pote si poneremus ipsam humanitatem, vel equi-
nitatem separatas, ac per hoc intelligentias esse in eo numero quo & sen-
sibilium species, Arist. hac ratione damnat, & explodit, quod de ratione sen-
sibilium specierum materia sit; vnde ipsa humanitas, si a materia vel hu-
mano corpore separata est, iam non humanitas, sed natura altior est, &
sic de alijs. Sententiam vero Arist. non esse necessariam etiam ex dictis supra
cap. 5. planum est. In his enim quæ ad finem quempiam ordinantur, neces-
sitas ex fine sumatur oportet, non econtra, vt ipsomet. 2. Physic. docuit:
vnde si in cælestes substantias, cælestes motus eo teste ordinantur, earum
numerus ex motuum illorum numero necessario concludi non potest.
Dicetur enim quod sunt substantiæ aliæ ordinis altioris, quam illæ
sunt, quæ fines sunt proximi cælestium motuum: quemadmodum si
instrumenta artificialia de seorsum & dolabra, propter homines mecha-
nicos sunt, qui eis vtuntur, nihil prohibet esse & alios homines, qui
eiusmodi

agentis non vtuntur, sed his qui vtuntur imperitant:
vnde ait, ipsemet Aristoteles suam rationem non esse
vnde dicit, & falsus est.
Reliquum igitur est, vt ex vera philosophia an-
te esse quam cælestes motus astruamus. Primo. Nam
reales, secundum suum genus, transcendent om-
corpoream, consequenter autem in eis gradum & su-
accipere oportet secundum elevationem earum supra cor-
naturam. Sunt autem quædam spirituales substantiæ supra
naturam, secundum naturam sui generis, quæ tamen cor-
vniuntur vt formæ, vt patet ex dictis, & in humanis anima-
bus experimur. Et quia esse substantiarum intellectualium secundum
suum genus a corpore dependentiam minime habet, vt supra osten-
sum est, inuenitur alius eiusmodi substantiarum altior gradus, quæ etiam
corporibus vt formæ non vniuntur, sunt tamen aliquorum determi-
natorum corporum motores, vt de his quæ cælum mouent, infra pro-
babitur. Similiter autem natura intellectualis a mouendo non depen-
det, quippe mouere ad earum primam ac præcipuam operationem,
scilicet intelligere, consequens est; & consequenter est aliquis substan-
tiarum intellectualium gradus, in quo non motores proprii aliquorum
corporum sunt, sed substantiæ motoribus superiores. Secundo. Si-
cut per suam naturalem formam agit quod naturaliter agit, vt ignis:
ita quod per intellectum agit, per formam sui intellectus agit, vt in
artificibus liquet. Igitur sicut agens per naturam proportionatum est
patientis ratione suæ naturalis formæ: ita & agens per intellectum per
formam intellectus patientis proportionatum est, vt videlicet eiusmodi
sit forma intellectiua, quod in recipiente materiam per actionem
agentis induci possit. Igitur proprios orbium cælestium motores, qui
per intellectum mouent (si in hoc opinionem sustinere volumus Arist.)
tales intelligentias habeant oportet, quæ sint per orbium motus ex-
plicabiles, & quæ in naturalibus educi & perducere queant. Sed supra
conceptiones intelligibiles eiusmodi, aliæ vniuersaliores sint oportet:
quia intellectus rerum formas vniuersaliores quam earum esse sit in re-
bus apprehendit: vnde & videmus speculatiui intellectus formam
vniuersalioris esse quam practici; & inter artes practicas vniuersalior
est imperantis, quam exequentis conceptio. Oportet autem substan-
tiarum intellectualium gradum accipere secundum gradum intellectualis
operationis propriæ quibusque. Ergo supra intellectuales substantias
proxime orbem mouentes, alias superiores esse oportet. Tertio. Nam
inter ea quæ naturali ordine distant, multos est gradus medios in-
uenire, sicut inter perfectâ brutâ, & plantas: quædam imperfectiora
animalia

animalia sunt, quæ & cum plantis communicant quædam, ut ostrea, & conchilia; & cum brutis perfectis, quædam sunt. Cum ergo Deus, qui est substantia prima, a corpore maxime distet, valde rationabile est, ut in rerum ordine interiaceant. Quarto. Nam Deus non solum vniuersalium corporum providentiã habet, verum potius suam præcedit ad res singulares etiam minimas extendit: quippe qui causa efficiens, & mouens in omni efficiente efficit, & mouente ad finem motus mouet, & hoc per intellectum, cum voluntarius, ut diximus: quod est providere, scilicet per intellectum in finem dirigere & mouere. In rebus autem singularibus providentiã diuina directis, Deus interdum præter ordinem vniuersalium causarum, calorum videlicet, & intelligentiarum motricum, quædam operatur, ut dum suscitât mortuos, & morbos incurabiles curat, & generaliter miracula operatur, vel hominum mentes cælo eminentiores illuminat. Igitur non solum substantias incorporeas Deo deseruietes in vniuersalibus nature causis ponere oportet, verum etiam & deseruietes Deo in his quæ particulariter Deus operatur, præcipue in mentibus, quæ cælestibus motibus non subduntur.

Punctum septimum. Immo angelici spiritus, & intelligentiæ, siue substantiæ incorporeæ & immateriales sunt in multitudine maxima, & nobis incomprehensibili: quod & philosophice & theologice probatur. Et philosophice quidem. Primo. Nam Deus inter omnia vniuersi perfectionem maxime intendit in rerum creatione, quippe omne agens sui effectus totum parte plus diligit. vnde quanto perfectiora sunt aliqua, tanto in excessu maiori creata sunt, sicut experimur in corporibus incorruptibilibus, quæ simplicia elementa quatuor, & continua, & discreta quantitate præcellunt, quippe orbis per plures & stellæ sine numero sunt specie & substantia differentes. Cum igitur intelligentiæ sint prima & præcipua pars vniuersi, numero excedunt omnes rerum creaturarum species. Secundo. Et si enim indiuidua materialia corruptibilia, per materiam multiplicentur, species tamen rerum materialium, non per materiam, sed per formam multiplicentur oportet: non enim hominem & lupum duas esse species materia facit, cum eadem possibiliter in vtraque specie sit, ut si lupus hominem, vel homo lupum comedat. Si autem formæ materiales multiplicentur species materialium, longe magis formæ immateriales species immateriales multiplicabunt: quia habent esse completius & vniuersalius, quam materiales, quæ ad materiæ capacitatem limitantur. Non ergo sunt minoris numeri quam species rerum materialium, cuiusmodi sunt elementa, mineralia, herbe, plantæ, bruta, pisces, aues,

Tertio. Magis est vnumquodque multiplicabile intellectuale esse, quam secundum materiale: multum capimus, quæ nequeunt esse in materia: ex quo linea recta & finita cuiuslibet additio mathematice fit, autem naturaliter, quippe aliqua est tam longa linea, esse maior, ut axis cælestis: raritas etiam corporum, & diuersitas figurarum, in infinitum intellectualem augeri potest, quod tamen in natura esse nequit. Substantias immateriales, quas separatas dicimus, sunt in esse intelligibili secundum naturam. Maior igitur multitudo in eis esse potest, quam in rebus materialibus, pensata vtriusque generis ratione. In perpetuis autem non differt esse & posse. Excedit igitur multitudo substantiarum separatarum materialium corporum multitudinem. Theologice quoque sic probatur. Nam diuina scriptura, Danic. 7. de cælestibus spiritibus dicit: Millia millium ministrabant ei: & decies millies centena millia assisiebant ei. Quod non ideo dicitur, quasi hoc numero comprehendatur apud Sanctos: sed ut eorum numerus nobis incomprehensibilis per hos magnos numeros ostendatur. vnde Dionys. 13. cap. cæl. hier. & Gregorius in glo. Dan. numerum illarum substantiarum attestantur omnem naturalem multitudinem excedere. Deinde quanta sit angelorum multitudo, ipsa eorum custodia ostendit, quippe, ut Theologi docent, & tenet doctorum Christiana traditio, solum infimi angeli custodiunt, id est, de infimo ordine, & consequenter illius ordinis multitudo tanta est, quanta vlllo tempore in mundo est multitudo viuentium, cum quilibet habeat vnum angelum ex communi Sanctorum doctrina. Alij vero ordines quanto superiores, tanto copiosiores sunt. Sicut ergo infiniti quodammodo sunt homines nunc viuentes, ita infiniti sunt angeli infimi ordinis, ut de alijs, & de daemonibus taceamus.

Aliquas substantias immateriales posse peccare, & esse malas.

C A P. X.

Cum igitur angelos, vel intelligentias esse longe plures quàm philosophi somniarunt, ostenderimus: iam ex his nonnullas esse posse malas, sequentibus punctis ostensuri sumus. Primum. Substantiæ intellectuales, quas intelligentias vocant, sunt volentes necessario. Primo. Inest enim omnibus appetitus boni, cum bonum id sit, quod appetunt omnia, ut philosophi tradunt, qui equidem appetitus in his quæ propria cognitione carent, naturalis dicitur, ea ratione qua dicimus lapidem appetere esse deorsum: in his vero quæ sensitiua cognitione

tionem potiuntur, dicitur appetitus animalis in concubilemque scissus: in intelligentibus autem appetitus rationalis dicitur, qui est voluntas. Substantiæ igitur creatæ voluntatem habent. Secundo. Quod per se tanquam ad prius reducitur quod per se est: unde apud Phy.tex.com.33. Mota ab alio, in prima reducuntur in syllogismis itidem conclusiones, quæ ex alijs innote principia per se nota reducuntur. Sunt vero in substantiis nullæ, quæ ad operandum seipsa non agunt: aguntur autem, ut in inanimata, plantæ, & bruta: neque enim in eis est, ut non agere. Ad alia ergo prima, quæ seipsa agunt, reductio non oportet. Prima autem in rebus creatis intelligentiæ sunt, seu substantiæ se paratæ, ut etiam supra ostensum est. Hæc igitur substantiæ ad operandum se agant oportet, quod voluntatis est proprium, quia substantia quæque suo actui dominatur, ut pote in se habens quod agat, aut etiã non agat. Igitur creatæ intelligentiæ voluntatem utique habent.

Tertio. Cuiuslibet operationis principium forma est, per quam unumquodque actu est. Igitur secundum modum formæ modus operationis formam consequentis sit oportet. Igitur forma, quæ non est ab ipso agente per formam operationem causat, cuius agens dominus non est: si qua forma vero est, quæ ab ipso sit, quod per ipsam operatur, etiam consequentis operis dominium habebit. Formæ autem naturales, ex quibus & naturales motus, & naturales operationes sequuntur, ab his minime sunt, quorum sunt formæ: sed totaliter ab extrinsecis agentibus, cum per naturalem formam unumquodque esse habeat in sua natura: nihil autem sibi causa efficiendi esse potest. Et ideo quæ mouentur naturaliter, a seipsis minime mouentur: non enim seipsum graue deorsum mouet, sed quod ei formam grauitatis dedit, generans. In brutis quoque formæ aut sensatæ, aut imaginatæ, quæ bruta mouent, ab ipsis brutis adiuventæ non sunt, sed receptæ in eis ab exterioribus sensibilibus agentibus in sensum, & diiudicatæ per æstimationem naturalem: unde licet quoquomodo dicantur mouere seipsa, in quantum eorum una pars mouens est, alia mota; ipsum tamen mouere eis ex eis non est; sed partim ex exterioribus sensatis, & partim quoque à natura: in quantum enim appetitus mouet membra, dicuntur seipsa mouere, quod supra inanimata habent, ac plantas: in quantum vero ipsum appetere in eis necessario est ex formis acceptis per sensum, & iudicium naturalis æstimationis, non sibi sunt causa quod moueantur, unde non habent actus sui dominium. Forma vero intellecta seu conceptio, per quam substantia intellectualis operatur, ab ipso est intellectu, utpote per ipsam

& quodammodo excogitata, ut de forma artis liquet, concipit, & excogitat, & per eam operatur: Ad operas agunt intelligentiæ, ut operationis suæ dominium igitur voluntatē. Quarto. Actum passiuo, & motionem esse oportet: in habentibus autem cognitionem suam ad appetitum se habet ut motum ad mobile: actum per sensum vel imaginationem, aut intellectum, in animalē appetitum mouet. Apprehensio autem intellectus determinatur ad quædam, sed omnium est potius: unde & de intellectu possibili dicit Philosophus in tertio de Anima, quod sit quod est omnia fieri. Appetitus igitur intellectualis substantiæ est ad omnia se habens. Hoc autem voluntatis est proprium, ad omnia se habere, ut liquet in tertio Ethic. quod possibile sit & impossibile. Igitur substantiæ intellectuales voluntatem habeant oportet.

Punctum secundum. Sunt quoque in agendo arbitrij liberi. Primo. Quod enim ex arbitrio agant, ex eo vel maxime manifestum sit, quod per intellectum cognitionem iudicium de operandis habent: libertatem autem necesse est eas habere, si habent dominium sui actus, ut ostensum est. Sunt igitur dictæ substantiæ liberi arbitrij in agendo.

Secundo. Nam liberum est, quod sui causa est; consequenter autem quod non est sibi causa agendi, non est liberum in agendo. Quæcunque vero neque mouentur, neque agunt nisi ab alijs mota, non sunt sibi ipsis causa agendi. Sola ergo mouentia seipsa libertatem in agendo habent, & hæc sola iudicio agunt: nam mouens seipsum diuiditur in mouens & motum: motus autem est appetitus ab intellectu vel phantasia, aut sensu motus, quorum est iudicare. Horum igitur hæc sola libere iudicant, quæcunque in iudicando seipsa mouent. Nulla autem potentia iudicans seipsam ad iudicandum mouet, nisi supra suum actum flectatur: oportet enim si se ad iudicandum agit, quod suum iudicium cognoscat, quod quidem solius intellectus est. Sunt igitur animalia irrationalia quodammodo liberi quidem motus, siue actionis, non autem liberi iudicij: inanimata autem, quæ solum ab alijs mouentur, neque libere actionis, aut motus sunt: intellectualia autem non solum libere actionis, sed etiã liberi iudicij, quod est liberum arbitrium habere. Tertio. Forma apprehensa est principium mouens, ea ratione qua apprehenditur sub ratione boni vel conuenientis: actio enim exterior in his quæ seipsa mouent, procedit ex iudicio, quo iudicatur aliquid esse bonum, vel conueniens per dictam formam. Si igitur iudicans ad iudicandum seipsum moueat, oportet quod per aliquam altiore formam apprehensam se moueat ad iudicandum, quæ quidem esse nequit, nisi ipsa ratio boni vel conuenientis, per quam de quolibet determinato

bono vel conuenienti iudicatur. Illa igitur sola se ad
uent, quæ cōmunem boni vel conuenientis ratione
autem sunt sola intellectuā. Sola igitur intellectuā
agendum, sed etiam ad iudicandum mouent. Sola
dicando sunt libera, quod est liberum arbitrium habet.
A conceptione vniuersali actio motusq; nō sequitur
apprehēsiōe mediante, eo quod motus & actio ergo
intellectus autem naturaliter est vniuersaliū apprehēsiōe
ex apprehēsiōe intellectus sequatur motus, aut actio que
ret vniuersalem cōceptionē intellectus applicari ad partem
vniuersale continet in potentia particularia multa. Potest igitur ap-
plicatio conceptionis intellectualis fieri ad plura atq; diuersa. Iudiciū
igitur intellectus de agibilibus ad vnū tantum determinatū nō est. Ha-
bent igitur omnia intellectuā arbitriū liberū. Quinto. Iudicij liber-
tate carent aliqua, vel quod nullum habeant iudiciū, seu cognitione
carentia, vt lapides ac plantæ: vel quod habent quidē iudiciū, sed a
natura determinatū ad vnū, vt bruta: naturali enim estimatione, ouis
lupum inimicū iudicat, & nociuū, ipsumq; ex hoc iudicio fugit. Simili-
ter autem in alijs est. Quæcunq; igitur de agendis iudiciū habent non
a natura ad vnū determinatū & fixū, necesse est liberi esse arbitrij,
huiusmodi vero sunt intellectuā cuncta: intellectus enim apprehen-
dit non solū hoc vel illud bonū, sed ipsum bonū commune. Vnde cū
intellectus per formā apprehensā moueat voluntatē: in omnibus autē
mouens & motū oportet esse proportionata, voluntas substantiæ intel-
lectualis nō erit determinata a natura nisi ad bonū cōmune. quicquid
igitur sibi offertur sub ratione boni, in illud voluntas inclinari potest,
nulla determinatione naturali prohibente in contrariū. Omnia igitur
intellectuā libera voluntatem habeant oportet, ex iudicio intel-
lectus venientem, quod est liberum habere arbitrium: quod diffinitur
liberum de ratione iudicium.

Punctum tertiu. Possunt autē intelligentiæ per liberū arbitriū male
esse & peccatrices, cōsequenter autē mali demones esse. Nam omnis
creatura rationalis in sua natura contēplata peccare potest. Et si alicui
rationali creature, quod peccare nequeat, ascribatur, hoc non ex con-
ditione nature, sed ex dono gratiæ sit oportet. Cuius ratio hæc est. Nā
aliquē peccare aliud nihil est, quā a rectitudine actus, quā habere de-
bet, declinare; siue accipiamus peccatū in naturalibus, siue in artificia-
libus, siue in moralibus. Solū autē illū actum a debita rectitudine de-
clinare nō contingit, cuius regula est ipsa virtus agentis: Quippe si ma-
nus artificis regula ipsa foret, nunquā nisi recte lignū incidere artifex
posset, etsi incisionis rectitudo ab alia sit regula, incisionē rectam, &

non

continget. Sola autem diuina voluntas sui actus est re-
te ad superiorem finem, quo reguletur, minime ordi-
ero creature voluntas in suo actu rectitudinem mini-
ca ratione qua diuina voluntate regulatur, ad quam fi-
net: quemadmodum cuiusq; inferioris voluntas iuxta
tatem regulanda est, vt voluntas militis secundum
is. Sic igitur in sola voluntate diuina peccatum esse
alibet vero voluntate creata peccatum esse potest. Vn-
de Deo dicitur, quod in suis angelis reperit prauitatem.
de peccatis obstat, primo quod secundum philosophos in corpori-
bus caelestibus, quæ angelis inferiora sunt, non potest esse malum,
& consequenter neque in angelis. Non obstat, inquam, quia illa
corpora non habent operationem nisi naturalem: vnde quemadmo-
dum in eorum natura corruptionis malum esse nō potest, ita & in eo-
rum naturali actione inordinationis malum esse nequit. Non est ve-
ro simile de angelis, quippe qui præter actionem naturalem, habent
eam quæ est liberi arbitrij, secundum quam in eis contingit esse ma-
lum. Non obstat secundo, quod naturale est angelis moueri motu
dilectionis in Deum, in quo non peccatur: quod autem eis est natura-
le, semper inest, & consequenter nunquam peccant. Non obstat in-
quam, quippe eis naturale est diligere Deum, vt ipse est principium
naturalis esse, naturaliumque bonorum: non est vero eis naturale cū
diligere ea ratione, qua obiectum est supernaturalis beatitudinis, sed
hic amor est gratuitus, a quo angelus auerti peccando potuit.

Punctum quartum. Potest autem in intelligentijs primo, & im-
mediate esse solum peccatum superbiæ secundum affectum. Nā cum
duplīter in aliquo possit esse peccatum aliquod, secundum reatum
videlicet, & secundum affectum vel appetitum: secundum reatum
quidem in eis omne peccatum esse potest, dum homines ad omnia cri-
mina possunt inducere, & consequenter omnium peccatorum reatū
incurrere: secundum affectum vero in eis omnia peccata esse neque-
unt, sed illa solum, ad quæ spiritualē naturam affici contingit, quæ
non contingit esse bona corpori propria; sed quæ spirituali nature cō-
gruant; quippe nihil afficitur, nisi ad id, quod suæ nature potest esse
conueniens. In bonis vero spiritualibus, quæ sola intelligentijs cō-
gruere posse liquidum dixeris, peccatum esse nequit, dum ad ea quis
afficitur secundum se, cū vera bona sint: sed solum per hoc tantū,
quod in affectu eiusmodi superioris regula nō obseruatur, quod videli-
cet aliud nihil est quam superbire, scilicet superiori non subdi, & qui-
dem in eo quod debitum est. Vnde peccatū primum angelorum aliud
esse nequit, quā superbia: Consequenter autē in eis esse potest etiam

K 2 inuidia:

inuidia: Nā eiusdē rationis est affectū aliquid appo-
oppositū reniti. Inuidus autē ex hoc de alterius bono
lud sui boni impeditiū putat; qđ in angelis esse ne-
rē excellētiā affectēt, quæ equidē singularitas per al-
cesset oportet; vnde post peccatū superbiē ī eis cōsec-
morbus, qđ de hominis bono dolere potuere, & etiā
uina, secundū quod Deus malis intelligentijs cōtra ea
potest in gloriā diuinam: quod superbis, imo superbis-
eis spiritibus grauissimū dixeris. Hæc duo igitur peccata
inuidia sola in malis angelis esse possunt secundū affectū,
istis cōprehenduntur, vel ad ista, vt aiunt, reducuntur. Et si enim dele-
stantur obscenitatibus carnaliū peccatorū, Aug. teste. 4. de Ciu. Dei.
Hoc non est ideo quasi ad huiusmodi delectationes afficiantur, verū
potius hoc torū ex inuida mente processerit, quod in peccatis homi-
num quibuscunq; letētur, inquantū humani boni impedimenta sunt.
Nec obstat, quod spiritui spiritualia, sicut carni carnalia vitia congru-
unt: spiritualia autē sunt nō modo superbia & inuidia, verum etiā aua-
ritia, accidia & ira, & cōsequēter etiā ista in angelis esse posse vidētur.
Non obstat inquam. Nam auaritia, secundū quod peccatum speciale
est, immoderatus est appetitus rerum temporalīū, quæ pecunia men-
surari possunt, sed auri maxime & argenti; vnde & græco vocabulo
philargiria dicta est, id est, amor argenti: & ad eiusmodi intelligentiæ
minime afficiūtur, sicut nec ad carnis voluptates: vnde in eis auaritia
proprie dicta esse nequit. Si vero auaritia dicatur omnis cuiuscunq;
boni creati immoderata cupiditas, sub superbia contineatur oportet,
quæ in eis esse potest. Ita vero sicut & concupiscentia cum quadā cor-
porea passione est, vnde in angelis esse nequit nisi metaphoricē. Ac-
cidia vero tristitia quædam est, qua homo ad spirituales actus propter
corporis laborem moratur, qui intelligentijs non cōgruit. Et si liquet,
quod sola superbia & inuidia peccata sunt spiritualia pura, quæ demo-
nibus congruant, ita tamen vt nec inuidia pro passione, sed pro volun-
tate sumatur alterius bono retinenti.

Aliquas intelligentias actu & re ipsa esse malas, & peccatrices.

C A P. XI.

QUOD intelligētijs posse peccare, & malas fieri ostensum est, iā ita
esse monstramus oportet, quod licet ex diuinis litteris clarum sit;
nunc tamen quādo principaliter rationi naturali propter Christianos
infideles innititur, id sequentibus punctis astructur.

Punctū primū. Intelligentiæ aliqua mira operātur apud Auicennā.

Nam

quod longe magis ad aliquorū productionē sub-
stantiæ materia obsequatur, quam contrarijs agentibus
reæ apprehensionem interdum in istis in serio-
tis aliquis sequatur astraxit, aut pluiarum, aut sani-
lo corpore medio agente. Cuius equidem rei signum
capiendū putauit, quæ cum in sua imaginatione for-
olam apprehensionē suum corpus immutat: sicut qui
be alta, de facili ruit, quippe qui ex timore imaginatur
caderet autem si esset trabs ita in imo, vt timere nequi-
tum etiam est ad solam imaginationem corpus aut ad irā,
aut ad libidinem incallescere, & similiter ad solam apprehensionem
infrigidari, vt in tinentibus liquet: immo plerumque ex imaginatio-
ne forti, ad ægritudinem trahitur, puta, febrem, aut lepram, per quē
etiam modū putauit animam purā & passionibus corporeis non sub-
iectam, verum dominantem potius in sua apprehensione fortem: do-
minari corpori nedum proprio, verum etiam alieno, adeo vt eorum
vtrūque apprehensioni obediat ut sanetur ad eius apprehensionē in-
firmus, aut eiusmodi aliquid sequatur, & accidat: Et id fascinationis
causam putauit: quippe, inquit, anima cuiuscunq; in malitia seu cer-
te malevolentia vehementer affecta, impressionem nocenti habet
in quosdam, præcipue vero propter carniū teneritudinē facile susce-
ptiuos impressionum. Vnde existimauit longe magis ad substantiarū
separatarum apprehensionem, quas animas seu motores orbium cele-
stium dixit, sequi in his inferioribus effectus nullo corpore medio.
Quæ quidem Auicennæ sententia atque positio alijs suis positionibus
fatis est consona; quippe qui putauit omnes inferiorum corporum for-
mas substantiales a separata quadam substantia effluere, & corpora-
lia agentia solum materiam disponere ad separati agentis impres-
sionem excipiendam. Hoc tamen non est verum apud Arist. qui probat
in 12. Metaphy. formas existentes in materia, non esse a formis im-
materialibus, sed ab eis, quæ itidem in materia sunt: sic enim inter fa-
ciens & factum similitudo est. et de hoc infra, vbi de angelica pote-
state tractabitur. Quod vero ex fascinatione sumitur extra de impres-
sione animæ in corpus, eius positionem parum firmat: neque enim ex
apprehensione animæ corporalis immutatio sequitur, nisi apprehen-
sioni aliqua iungatur affectio, aut concupiscentiæ, aut gaudij, vel ti-
moris, & eiusmodi: quæ cum determinato aliquo motu cordis eueni-
unt, ex quo vltius totius corporis immutatio sequitur, vel secundū
locū, vel secundū alterationē. Vnde adhuc stat, qđ spiritualis appren-
sio corpus nō alteret, nisi locali motu medio. Fascinatio vero non ideo
accidit, quod vnus apprehensio alterius corpus immutet, sed quia per
motum

morū cordis adiunctū corpus immutat, cuius immutatio
tingens afficere potest corpus extrinsecum; præcipua
tabile sit, veluti etiam oculus menstruata speculū
Punctum secundum. Intelligentiæ in his inferioribus
propria virtute facere nequeunt, tamen res miras veritas
Nam vt patuit, & rursus etiam infra elarius patebit. In
tualis creata, propria virtute in inferioribus nihil effici
cali motu. Est enim hoc in virtute earum, vt patebit, quod
motum inferioris corpus illis obsequatur: consequenter autem
lem motum ad effectus aliquos educendos aliqua actiua natura
admovent. Hoc tamen miraculum cum non sit, intelligentiæ miracula
sua virtute (quicquid sit de diuina) non faciunt. Cum tamē naturales
res locali motu naturalibus vel artificialibus rebus localiter admovent
rint, vtuntur eis tanquam quibusdam instrumentis, veluti etiam medi
cina herbis nonnullis ad sanitatem vitur. Ex instrumento vero proce
dit effectus non solum propriæ virtuti respondens, verum etiam ultra
propriam virtutem in quantum agentis principalis virtute agit: sicut
ferra & securis lectum non efficiunt, nisi ea ratione qua agunt ab arte
ad talem effectum admota: nec naturalis calor carnem adgeneraret,
nisi virtute animæ vegetabilis, eo ut instrumento vtentis. Conueniens
igitur est ex ipsis rebus naturalibus, aliquos altiores effectus emerge
re, ex eo quod quasi instrumentis intelligentiæ spirituales vtuntur. Igi
tur effectus eiusmodi, quamquam simpliciter miracula dici nequeunt,
quod ex naturalibus causis proueniant: nobis tamē dupliciter mirabi
les redduntur ex eo in primis, quod per eiusmodi intelligentias, res na
turales ad aliquos effectus admoventur modo nobis dissueto: vnde in
genitorum artificum opera miramur, quod scilicet qualiter operen
tur nō attingimus: deinde vero quod cause naturales admota aliquid
virtutis sortiuntur, ex hoc quod sunt instrumenta spirituum, quod etiā
ad miraculi rationem magis accesserit. His autē modis demonū astutiā
& efficacia mira faciunt magi, vt tandē probabo nonnullis prælibatis.

Punctum tertium. Opera mira magorū ex corporū celestium impres
sione esse nequeunt. Fuorunt enim qui dicere voluerunt, mira per aë
tes magicas effecta celestium corporum influxibus perfici, non autē
a substantijs spiritualibus: cuius rei signum dixerunt, quod eiusmodi ope
rum patratores syderū situs obseruant, & herbarū, ac aliarum rerum
corporalium auxilia quædam admovent, quasi materiā parantia ad
celestis virtutis influxum. Hoc tamen his que nobis apparent, & ex
perimentis patent aduersatur. Primo. Cum enim ex principijs cor
poris intellectū causari posse impossibile præbuerimus supra, impos
sibile.

intellectualis nature proprios celestis corporis virtute
di autē magorum operatis, quædam videntur, quæ
spiritualis opera esse dixeris, vt ea quibus de furtis
datur, & de eiusmodi quæ solo intellectu fieri posse
non igitur verū est, omnes eiusmodi effectus, sola cor
pore virtute causari. Secundo. Ipsa loquela cū ratione, ra
tionalis effectus est, vt cernitur: In dictis vero operibus aliqui
loquentes apparent, & de rebus varijs ratiocinantes. Igi
tur sola celesti virtute perfici plane est impossibile. Si vero
dicatur, quod eiusmodi apparentias secundū exteriorem sensum non esse,
verum potius apud imaginationem tantūmodo, hoc dupliciter impu
gnatur: Et quidē in primis, quia nulli formæ imaginatæ apparent qua
si res veræ, nisi ab exteriorib⁹ sensibus alienatio fiat: esse enim minime
pōt, quod similitudinibus quasi rebus attēdatur, nisi sensus naturali iu
dicio ligato. Huiusmodi vero apparitiones ad homines fiunt, qui exte
rioribus sensibus libere vtuntur. Igitur quod hæc visa vel audita secū
dum solam imaginationem sint, est impossibile. Deinde vero ex qui
buscunque formis imaginatis intellectualis cognitio vlli cōuenire nō
potest, ultra naturalem, vel acquisitam sui intellectus facultatē: quod
& in somnis apparet, in quibus & si qua futurorū præsignatio fit, non
tamen quicunque somnia viderit, eorum significata etiā intellexerit.
Per eiusmodi vero audita aut visa in magorum operatis, plerumq; ali
quibus intellectualis cognitio aduenit ultra eorum intellectus faculta
tem; veluti secretorum thesaurorum reuelatio, futurorum & occulto
rum manifestatio, & quandoque etiam de disciplinarum documentis
vera responsa. Igitur oportet, quod aut illi apparentes, & colloquen
tes secundum imaginationem tantum, non uideant: aut saltē alicuius
superioris intellectus virtute hoc fiat, vt homo in eiusmodi notitiam
educatur: non autem celestium virtutum operatione fiat. Ter
tio. Principaliter, quod virtute celestium corporum fit, effectus
naturalis fit oportet. Nam formæ naturales sunt, quæ in his inferio
ribus celestium corporum virtute causantur. Quod igitur nulli rei
potest esse naturale, celestium corporum virtute non fiat oportet.
Quædam vero talia per dictas operationes fieri dicuntur, ceu quod
ad alicuius præsentiam, quæcunque fera pandatur, quod quis inuisi
bilis reddatur, & multa eiusmodi, quæ narrantur. Non est igitur pos
sibile hoc fieri celestium virtute corporum. Quarto. Cuiusque
celestis corporis virtute confertur quod posterius est, ei vtiq; & quod
prius est conferatur oportet. Moueri autem ad habere animam per
se consequitur: animatorum enim proprium est mouere seipsa.
Impossibile est igitur fieri virtute celestium corporum, quod aliquod
inanimatū

inanimatum per se moueatur. Fieri autem hoc per se
pertum est, quod statua aliqua per se moueatur, aut
magiarum artium effectus caelesti virtute efficiatur.
Si dixeris, statuam illam caelestium corporum virtute
vite principium; hoc utique impossibile sit oportet. Im-
possibile enim est, quod in uiuentibus omnibus, vita principium for-
tialis, quae dat esse viuum: viuere enim est esse viuente.
Iulio Iuliano philosopho. 2. de Anima. Aliquid vero substantialem formam
nisi amittat antiquam, impossibile est: Generatio enim
necesse alterius corruptio est. In fabricatione autem alicuius statuae,
nulla forma substantialis abijcitur, sed secundum figuram solam trans-
mutatio fit, quae accidens est: manet enim forma cupri vel alterius
eiusmodi. Igitur impossibile est eiusmodi statuas fortiri aliquod vitae
principium. Deinde vero, siquid per vitae principium moueatur, illud
habere sensum necesse est: mouens enim aut sensus, aut intellectus est.
Intellectus vero in generabilibus & sensibilibus non est sine sensu: sen-
sus autem nequaquam est ubi tactus non est, nec tactus sine organo
medie temperato: quae temperies in lapide, cera vel metallo, & huius-
modi, ex quibus statua fit, non inuenitur. Igitur huiusmodi statuas
moueri per vitae principium non est verum. Demum vero uiuentia
perfecta non generantur solum ex virtute caelesti, verum cum hoc et
ex semine: homo enim hominem generat, & sol: Quae vero ex caelesti
virtute sine semine generantur, animalia sunt ex putrefactione geni-
ta, infirmiora inter caetera & ignobiliora. Igitur si per solam caelestem
virtutem huiusmodi statuae vitae principium sortiuntur, per quod seip-
sa moueant, inter animalia ignobilissima quaedam sint oportet: quod
tamen falsum esset, si per vitae principium intrinsecum operarentur;
Nam in eorum actibus operationes nobiles apparent, cum de abditis-
simis rebus responsa ferant. Non igitur possibile est, quod per vitae
principium moueantur. Quinto. Effectum naturalem caelestium cor-
porum virtute productum, absque artis operatione inueniri contingit:
et si enim aliquorum artificum quis ad ranarum generationem ope-
retur, vel alicuius huiusmodi, absque omni tamen artificio ranas gigni
contingit. Si ergo caelesti virtute huiusmodi statuae, quae arte necro-
mantica fiunt, sortiuntur vitae principium, absque arte etiam dabitur
inuenire eiusmodi statuarum generationem, quod falsum constat. Igi-
tur eiusmodi statuae virtute corporis caelestis nec mouentur, nec habent
vite principium. Praeter haec vero positio Hermetis exploditur, teste
Aug. 8. de Ciui. dei. profitentis, quod sicut Deus caelestium deorum,
ita homo effector est deorum, qui in templis sunt humana proximitate
contenti, statuas dico animatas sensu & spiritu plenas &c. Quam
etiam

reuerit Scriptura diuina, quae dicit: Simulacra gen-
torum &c. Non videtur tamen omnino negandum,
magorum effectibus ex caelestium corporum influxu
effici posse: ad illos tamen solos effectus, quos virtute caeli
corpora possunt efficere; id enim neque diuis Tho-
artum. Ex aliqua intelligentia opera magorum effi-
ciantur. Primo. Nam vnde magicae artes habeant effica-
ciam perpendi potest, si earum in operando modus obseruetur.
Vt enim magis vocibus quibusdam significatiuis ad determinatos effe-
ctus producendos: vox autem in quantum significatiua est, non nisi
ab aliquo intellectu virtutem habet, vel ex intellectu proferentis, vel
eius ad quem proferitur. Ex proferentis quidem intellectu, sicut si quis
intellectus tantae virtutis sit, quod sua conceptione res posset efficere:
quam quidem conceptionem vocis officio producendis effectibus quo-
dammodo praesentat. Ex intellectu vero eius ad quem sermo dirigitur,
vt cum per significationem vocis in intellectu receptam ad aliquid effi-
ciendum inducitur audiens. Non autem dici potest, quod voces illae
significatiuae prolatae a Magis, ex intellectu proferentis efficaciam na-
ciscantur: quia cum virtus essentiam consequatur, virtutis diuersitas
principiorum essentialium diuersitatem arguit: intellectus autem ho-
minum communiter huius dispositionis inuenitur, quod eius cognitio
ex rebus causatur magis, quam sua conceptione res causare possit. Si
igitur sint aliqui homines, qui verbis conceptionem sui intellectus ex-
primentes, res possint propria virtute transmutare, alterius erunt spe-
ciei, & homines aequiuoce dicentur. Secundo. Virtus faciendi, per
disciplinam minime acquiritur, sed cognitio solum aliquid faciendi:
Per disciplinam vero acquirunt aliqui, quod huiusmodi operationes
magicas efficiant. Non est igitur in eis ad huiusmodi effectus produ-
cendos virtus aliqua, sed cognitio sola. Si vero dicatur, quod huiusmo-
di homines in sua natiuitate ex virtute stellarum sortiuntur praeter-
ditam virtutem, ita quod quantumuis instruantur caeteri, id ex na-
tiuitate non habentes, in operibus eiusmodi efficaces esse nequeunt:
primo quidem dicendum est, quod super intellectum caelestia corpo-
ra non possunt imprimere, vt alias multipliciter ostensum est, conse-
quenter autem ex stellarum virtute intellectus cuiusque hanc virtu-
tem fortiri non potest, quod representatio suae conceptionis per vocem
sit alicuius effectiua. Si vero dicatur, quod etiam imaginatio aliquid
in vocum significatiuarum prolatione operetur, super quam imprime-
re possunt caelestia corpora, cum huius operatio per corporale organum
fiat, hoc esse nequit quantum ad effectus omnes, qui per artes huius-
L modi

modi sunt: Ostensum est enim quod huiusmodi
possunt stellarum virtute produci, & consequente-
rum virtute potest quis hanc virtutem fortiri, vt eos
ducat. Relinquitur ergo, quod effectus eiusmodi per
quem compleantur, ad quem sermo eiusmodi voca-
gitur. Huius autem rei signum est. Nam eiusmodi fig-
quibus magi vtuntur, inuocationes sunt, supplicatione
aut etiam imperia quasi ad alterum colloquentis. Ter-
ius obseruationibus vtuntur magi quibusdam characteribus
determinatis. Figura autem nullius actionis principium est, neque pas-
sionis: alias mathematica corpora & actiua, & passiua essent. Non ergo
per determinatas figuras materia disponi potest ad effectum aliquem
naturalē suscipiendum. Non ergo vtuntur magi figuris aliquibus qua-
si dispositionibus: relinquitur ergo quod eis vtuntur solum quasi sig-
gnis: non enim est aliud determinatum dare: Signis autem non vtun-
tur nisi ad alios intelligentes: habent ergo magicæ artes efficaciam ab
illo intelligente, ad quem magi sermo dirigitur. Si dicatur vero, quod
figuræ aliquæ aliquibus celestium corporum aptantur, & ita inferiora
corpora per aliquas celestium corporum figuras ad impressiones exci-
piendas determinantur, videtur hoc irrationabiliter dici. Non enim
ordinatur aliquod patiens ad suscipiendas determinationes agentis, nisi
per hoc quod est in potentia, & consequenter ea sola ipsum determi-
nant ad spiritualem impressionem excipiendam, per quæ fit quodam
modo in potentia. Per figuras autem non disponitur materia, vt in po-
tentiâ sit ad aliquam formam: quia figura, secundum suam rationem, ab omni
abstrahit materia, & forma sensibili; quippe quæ est mathematicum
quoddam. Non ergo per figuras & characteres determinatur corpus quod-
cunque; ad celestis corporis influentiâ recipiendam. Quarto. Figuræ ali-
quæ celestibus corporibus appropriantur vt effectus, nam ab eis causan-
tur inferiorum figuræ. Prædictæ autem artes characteribus aut figuris non
vtuntur quasi celestium corporum effectibus, verum potius sunt effectus ho-
minis operantis per artem. Igitur appropriatio figurarum ad aliqua cor-
pora celestia ad propositum facere videtur nihil. Quinto. Per figuram
minime disponitur aliqua materia naturalis ad formam, vt patuit. Cor-
pora igitur, in quibus eiusmodi figuræ impressæ sunt, eiusdem sunt habi-
litas ad celestem influxum excipiendum cum corporibus alijs eiusdem speciei.
Quod autem aliquid imprimatur in vnum eorum, quæ sunt æque disposita
propter aliquid sibi appropriatum ibi inuentum, & non in aliud, non est ope-
rantis per necessitatem naturæ, sed per electionem. Patet ergo, quod artes
eiusmodi figuris vtentes ad effectus producendos, ab aliquo per naturam
agente efficaciâ non habent: sed ab aliqua intellectuali substantia per
intelle-

ante. Hoc etiam & ipsum nomen demonstrat, quod
characteres eas dicentes: character enim signum
intelligi, quod figuris eiusmodi non vtuntur nisi vt
intellectuali naturæ exhibitis. Quia vero figuræ in artifi-
ciali formæ specificæ, potest quis dicere apud diuum
nihil prohibet, quin consultationem figuræ, quæ imagini
consequatur aliqua virtus ex influentia celesti: non se-
cundum figuram est, sed secundum quod causat speciem artifi-
ciali, vt patuit virtutem ex stellis. Sed de litteris, quibus aliquid
in imagine inscribitur, vel alijs characteribus nihil aliud potest dici,
quam quod signa sunt, vnde non habent ordinem nisi ad aliquem in-
tellectum. Quod etiam ostenditur per sacrificia, prostrationes, & alia
eiusmodi, quibus vtuntur, quæ aliud nihil esse possunt, nisi signa re-
uerentiæ exhibitæ alicui intellectuali naturæ.
Punctum quintum. Ea intelligentia, quæ magorum operibus effica-
ciam præstat, mala est. Primo. Præstare enim patrociniûm his quæ
sunt contraria virtuti, non est intellectus bene dispositi. Hoc autem in
eiusmodi artibus contingit: sunt enim plerumque adulteria, furta, ho-
miciidia, & multa alia eiusmodi maleficia procurantur, vnde vtentes
his artibus, malefici vocantur. Non est ergo bene disposita secundum
virtutem intelligentia, cuius auxilio huiusmodi artes innituntur. Se-
cundo. Non est intellectus bene dispositi secundum virtutem, familia-
rem esse sceleratis, & eis patrocinari, non autem quibuslibet optimis:
Huiusmodi autem artibus vtuntur plerumque homines scelerati. Non est
igitur intellectualis natura, cuius suffragio artes huiusmodi sunt effica-
ces, bene disposita secundum virtutem. Tertio. Nam intellectus bene
dispositi est reducere homines in ea quæ sunt hominum propria bona,
quæ equidem sunt bona rationis, consequenter vero ab his ad quædam
bona minima homines abducere, intellectus est dispositi indecenter.
Per eiusmodi vero artes non acquirunt homines profectum quempiam
in bonis rationis, quæ videlicet scientiæ sunt & virtutes: sed in quibus-
dam minimis veluti furtorum inuentione, deprehensione latronum,
& eiusmodi. Igitur intelligentiæ, quarum auxilio hæc artes vtuntur,
non sunt secundum virtutem bene dispositæ. Quarto. In dictarum
artium operibus illusio quædam & irrationabilitas videtur: requirunt
enim hominem re veneræ non attræctatum, cum tamen plerumque
ad illicitos concubitus conciliandos adhibeantur: In opere vero intel-
lectus bene dispositi, nihil irrationabile & sibi diuersum apparet. Igitur
idem quod prius. Quinto. Non est secundum intellectum dispositus bene
qui propter commissa scelera alicui ad suffragandum prouocatur. Hoc
vero in illis artibus fit, nam in harum executione innocentes pueros
L 2 aliqui

aliqui necesse leguntur. Non igitur sunt intellectus
xilio ista fiunt. Sexto. Nam intellectus bonum pro
Cum igitur boni sit bonū adducere, cuiuslibet intell
firi esse videtur alios ad veritatem perducere: In oper
rum plerumque ea fiunt, quibus homines ludificantur.
Igitur intellectus cuius suffragio vtuntur, secundum mor
fritus non est. Septimo. Intellectus bene dispositus, ve
lectatur, allicitur, non mendacio. Magi autem in suis oper
dam mendacis vtuntur, quibus eos alliciant, quorum auxil
comminantur enim quædam, veluti quod nisi inuocanti succurrat,
cælum ipsa inuocans comminuet, aut deponet sydera, vt Porphy
rius narrat in epistola ad Anebuntem. Illæ igitur substantiæ inuocatae
non sunt bene dispositæ secundum intellectum. Octauo. Non vi
detur esse habere intellectum bene dispositum, vt si superior sit, sub
datur imperanti tanquam inferior: aut si inferior sit, ab eo sibi quasi
a superiore supplicari patitur. Magi autem eos quorum auxilio vtun
tur, suppliciter inuocant quasi superiores, & cum aduenerint eis qua
si inferioribus imperant. Nullo igitur modo videtur bene dispositi se
cundum intellectum.

Punctum vltimum. Aliquæ sunt intelligentiæ malæ, quas dicunt
idiomate græco cacodæ dæmones, latino vero dæmones simpliciter.
Nam rationes prædictæ, quibus quod aliquæ sint intelligentiæ nō bo
næ probatum est, probant quod sint aliquæ malæ, vt patet discurren
do per singulas: & ex hoc quod omne opus liberæ arbitrij, cum deli
beratione scilicet elicatum, si nō est bonum, malum sit oportet, vt dif
fufe Theologi probarunt, et hoc litteræ diuinæ minime tacuerunt.
Dicitur enim Ioan. 3. quod diabolus ab initio peccat: & Ioan. 8. dicit
tur de eodem, quod est mendax, & mendacij pater, & quod homi
cida erat ab initio: & Sapien. 2. quod eius inuidia mors introiuit in or
bem terrarum; & in locis innumeris scripturarum eiusmodi patent.

Qualiter & quot intelligentiæ peccarunt. C A P. XII.

ET SI vero ad nostrum institutum necessarium minime est quali
ter, aut quot ex intelligentijs peccarunt: propter curiosos tamen
lectores, quibus eiusmodi ex Theologorum fonte haurire non vacat,
id multis punctis efficiemus.

Punctum primum. Nullam intelligentiam naturaliter esse morali
ter malā. Primo. Si qua enim intelligentia secundū naturā suā mala
esset moraliter, naturaliter tenderet in malū, consequenter autē in illud
per se, nō per accidens tēderet: nō enim aliquid per accidēs in id tēdit,
in quod

iter tendit, vt lapis deorsum. Hoc vero est omnino im
na enim tendunt in bonum verum, vel apparens, quia
quod iudicant sibi conueniens: vnde & bonum dicitur
petunt. i. Ethic. Non igitur secundum suam naturam
uales intelligentiæ. Secundo. Quicquid in rebus est,
causatum sit oportet, alioquin non omnia adinvicem or
Aut igitur eiusmodi substantiæ sunt causæ tantum, aut
ate. & quidem si causæ, malum alicuius causæ esse nequit
nisi per accidens: est enim priuatio quædam, quæ nō nisi per accidens
principium est. Omne autem quod est per accidens, ad id reduci oportet
quod est per se, & consequenter oportet in eis esse aliud prius eorū
malitia, per quod sunt causæ: primum autem in vnoquoque est eius na
tura & essentia. Non igitur secundum suam naturam sunt malæ. Idem
etiam sequitur si sunt causatæ. Nullum enim agens agit nisi intendens
ad bonum, & consequenter malum non potest esse effectus causæ
cuiuscunque nisi per accidens. Quod autem secundum accidens tan
tum causatur, secundum naturam esse non potest, cum omnis natura
modum determinatum habeat, quo per se procedit in esse. Non est
igitur possibile eiusmodi substantias secundum naturam esse malas.

Tertio. Secundum modum naturæ propriæ omne ens habere pro
prium esse manifestum est. Esse vero, in quantum huiusmodi, bonum
est: cuius signum hinc habetur, quod esse ab omnibus desideratur &
appetitur. Igitur si substantiæ huiusmodi secundum suam naturam, es
sent malæ, esse haberent nullum. Quarto. Nihil esse potest quin a
primo ente esse habeat, vt suppositum est, & a philosophis multipli
citer probatum. Primum vero ens est primum & summum bonum, vt
liquet. Cum autem omne agens in quantum huiusmodi, agat sibi simile,
oportet quæ a primo ente sunt, bona esse. Prædictæ igitur substantiæ,
secundum quod sunt, & naturā aliquam habent, malæ esse non pos
sunt. Quinto. Aliquid vniuersaliter boni participatione priuatum
esse impossibile est: quippe cum idem sit appetibile, & bonum, siquid
esset omnino expers boni, appetibile in se haberet nihil. vnicuique autē
est appetibile suum esse. Igitur si quid secundum naturam suam dica
tur malum, illud nō esse quasi simpliciter malum oportet: sed ideo sic
dici, quod sit malum huic, vel quantum ad hoc: sicut venenum non
est simpliciter malum, sed huic, cui est nocium: vnde quod vni vene
num, alteri cibus est. Hoc autem ex eo contingit, quod particulare bo
num, quod proprium est huius, contrarium est bono particulari quod
est proprium alterius: veluti bonum proprium ignis calor, aquæ bono
proprio frigori contrariatur, illudque pro viribus destruit. Quod igitur
secundum suam naturā ordinatur in bonum non particulare, sed sim
pliciter,

placiter, impossibile est etiam secundum hunc modum esse malum. Talis vero est omnis intellectus: nam bonum eius ratione est, quæ vniuersaliū est, & eorum quæ sunt simpliciter igitur possibile intellectū aliquem secundū suam naturam non simpliciter modo, verum etiā secundū quid. Sexto. Involuntate intellectu, naturali ordine intellectus appetitū mouet proprium enim obiectū voluntatis, bonum intellectu est: Bonum enim voluntatis in eo est, quod ipsa intellectu sequitur, sicut in nobis bonum est, quod est secundū rationem esse: quod autē est preter hoc, malū est. Igitur naturali ordine substantia intellectualis vult bonū. Impossibile est igitur dictas substantias naturaliter esse malas. Septimo. Cum voluntas in bonū intellectu sicut in propriū obiectum & finem naturaliter feratur, impossibile est quod intellectualis substantia malā secundū naturā habeat voluntatē, nisi eius intellectus naturaliter erret circa iudiciū boni: Nullus vero intellectus eiusmodi esse potest: falsa enim iudicia in operationibus intellectus sunt sicut monstra in rebus naturalibus, quæ non sunt secundū suam naturā, sed præter naturam: nam bonū & finis naturalis intellectus cognitio veritatis est. Impossibile igitur est aliquē intellectu esse, qui naturaliter in veri iudicio erret. Neque igitur possibile est, quod sit aliqua substantia intellectualis, habens naturaliter voluntatē malam. Octauo. Nulla potentia cognitiua a sui obiecti cognitione deficit, nisi aut propter defectum aliquem, aut propter aliquā sui corruptionē: quippe quæ secundū propriam naturā ad cognitionē talis obiecti ordinatur, sicuti visus a coloris notione nō deficit, nisi circa ipsum corruptio aliqua extiterit. Omnis vero corruptio & defectus præter naturā sit oportet: quia natura intendit esse & perfectionē rei. Impossibile igitur est, quod sit aliqua virtus cognitiua, quæ a recto sui obiecti iudicio naturaliter deficiat: proprium vero obiectum intellectus verum est. Impossibile igitur est aliquem intellectu esse circa veri cognitionem naturaliter oberrantem. Neque igitur voluntas aliqua potest naturaliter a bono deficere. Quod etiam diuinæ litteræ confirmant: Nam omnis creatura Dei bona dicit. 1. Tim. 4. Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona Gen. 1. Et intellige vnumquodque in genere suo, scilicet naturæ vel moris. per hoc vero Manichæorum error excluditur, qui eiusmodi substantias intellectuales, quas assuetō nomine demones vel diabolos vocamus, naturaliter esse malas asseruere. Excluditur etiam opinio, quam Porphyrius in epistola ad Anebuntem narrat, dicens esse quoddam spirituum genus, cui exaudire magos sit proprium natura falax, omniforme, simulans deos, & demones, & animas defunctorum: & hoc est quod efficiat hæc omnia, quæ videntur esse praua:

in circa ea, quæ vere sunt bona, nihil opitulari: immo posse, sed mala conciliare, & infimulare, atque impedire virtutis sedulos sectatores, & plenum esse temeritatis credere odoribus, adulationibus capi. Hæc quidem Porphyrius naturam demonum, quorum auxilio magicæ artes vtuntur, aperte declarant; in hoc solo reprehensibilia, quod eis hanc naturaliter inesse firmanunt.

Punctum secundum. Consequenter vero his loquendo dicimus, nec in primo instanti suæ creationis intelligentias malas esse potuisse; Nam actus, qui rei cōuenit in suo primo instanti, inest ei a suo authore naturaliter; sicut motus lapidis deorsum inest ei a suo generante, & generaliter motus grauium & leuium, qui cum rei natura incipiunt, a generante insunt. Authore vero angeli Deus sit oportet, cum sola creatione producat, qui Deus non potest esse causa peccati. Non ergo in primo instanti angeli peccare potuerunt. Augustinus tamen. 11. super Gen. ad lit. & 10. de Ciuitate Dei, hanc pertractans quæstionem, in neutro loco aliquid determinat: & in primo videtur in illud inclinari, quod in primo instanti suæ creationis peccarint; in secundo vero quod non peccarint, sed id quod diximus verum est.

Punctum Tertium. Sunt ergo intelligentiæ malæ ex suo libero arbitrio. Primo. Nam aut natura, aut voluntate sunt malæ: quia malum peccati, de quo sermo habetur, est actio; agens autem omne aut naturale, aut voluntarium est: Sed non sunt malæ natura, vt probatum est. Ergo voluntate & arbitrio libero malæ sint oportet. Secundo. Si non sunt malæ voluntate, natura malæ sint oportet, vt patuit: Non sunt autem malæ natura: quia in primo instanti suo malæ fuissent, quippe ea quæ ex natura conueniunt, simul insunt cum natura, alioquin esset causa aliquando, & non esset effectus. Sunt ergo malæ voluntate. Tertio. Omne voluntarium a voluntate est: Omne vero peccatum seu malum morale voluntarium sit oportet, quia peccatum est actus humanus malus: humanus vero actus non est nisi deliberatus sit, siue ab homine in quantum homo, etsi possit esse hominis. Omne ergo peccatum a voluntate est. ergo & quod intelligentiarum est.

Punctum quartum. De multitudine autem malarum intelligentiarum, vel demonū per naturalem rationem demonstratiue aut parum, aut nihil possumus enuntiare: probabiliter autē constat esse plurimos ex his quæ experimur, quippe qui videmus multos energumenos siue arreptitios, quos non est probabile ab vno demone in partibus maxime tam distantibus obsideri: videmus etiā quod simul innumerabiles homines de vitijs tentantur. Secundum scripturas vero non est dubium,

um, quod sint plures, dicente Domino, quod ignis per
bulo & angelis eius. Et Paulus ad Ephe. 6. ait; Nō est nobis
aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus
tes, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra
quitæ in caelestibus. Et in Apoc. inducuntur a Deo multi
gelis bonis congregari audent: Immo ex scripturis colligi
duces in malignis spiritibus, secundum septem vitia capitalia, in cō
tra genus hominum cum suis turmis assidue pugnant. Immo voluere
nonnulli Theologi, quod singulis hominibus sunt in exercitium dati
singuli spiritus mali. Vide diuum Tho. 2. di. 11. q. 1. art. 5. Ex quo se
quitur demonum multitudinem esse maximam. Et hoc indubie cre
dendum est, quod sit demonum innumerabilis multitudo.

Punctum quintum. Vtrum vero de intelligentijs plures peccau
rint, & factæ sint demones, quam remanserint; dicendum est quod
non. Nam peccatum est cōtra naturalem inclinationem intellectu
alis naturæ quicquid sit de animali vel brutali: ea vero quæ contra na
turam fiunt, vt in paucioribus accidunt; natura enim suum effectum
consequitur aut semper, aut in pluribus, experientia teste: vnde plu
res sunt angeli boni quam mali. Quod etiam scriptura diuina in spiri
tuali sensu non tacuit, quippe 4. Reg. 6. vbi cum minister Elisei plenū
montem equitibus Syrijs conspexisset, ac timeret, Eliseus hortatus
eum non timere, dixit; Plures nobiscum sunt quæ cum illis: quod
de bonis angelis, qui contra malos nobis sunt in auxilium, exponitur.
Nec obstat primo, quod bonum dicitur esse in paucioribus, malum
vero in pluribus, quippe de hominibus hoc a Philosopho dicitur, qui
cum duplicem habeant inclinationem naturæ, spiritus scilicet ad in
telligibilia bona, & carnis ad sensibilia, sensibilia vtpote notiora ma
gis sequuntur, in quo eorum peccata sunt. Non est autem simile de
spiritibus, in quibus est vnica solum inclinatio, & illa ad bonum.

Punctum sextum. Vtrum vero intelligentia inter peccantes nobi
lior & prior, prima fuerit inter omnes bonas & malas naturæ ordine;
dicendum est, de hoc esse opiniones: demonstratiue enim nihil de re
ista scimus. Damascenus enim lib. 2. ca. 4. sensit, qd̄ maior inter peccā
tes terrestri ordini fuit prælatus. Gregor. vero ī ea Homelia, quā de cē
tum ouibus edidit, dixit quod primus angelus qui peccauit, dū cun
ctis agminibus angelorum prælatus eorum claritatem transcenderet,
ex eorum comparatione clarior fuit. vtraque autem opinio habet prob
abile fundamentum: Nam in peccato est aduertere, & contemplari
duo, idest pronitatem, vel inclinationem ad peccandum; & motiuum,
idest, obiectum respectu cuius eorum peccatum fuit. Et quidem si proni
tas ad peccandum in angelis attendatur, minus videntur peccasse
superiores,

deoque hoc aduertens, & considerans Damascenus, di
um maximum terrestri, idest corporeo, rerum inferio
rum fuisse. Quæ quidem opinio opinioni Platoniorum,
9. & 10. de Ciuitate Dei recitat, consona videtur, qui
deos fuisse bonos; sed demonum quosdam bonos, &
malos: deos appellantes substantias intellectuales, quæ
sunt a globo lunari superius: demones vero substantias intellectu
ales, quæ sunt a globo lunari inferius; superiores tamen hominibus
ordine naturæ. Quæ quidem opinio est quasi a fide aliena abiicienda,
quippe tota creatura corporalis administratur a Deo per angelos,
vt Aug. lib. 3. de Trin. astruxit. Consequenter autem nihil prohibet
dicere, inferiores angelos diuinitus distributos ad inferiorum corpo
rum ministeria: superiores vero ad superiorum corporum regimen,
supremos vero ad assistendum Deo: & secundum hoc Damasc. eos qui
cecidit de inferioribus extitisse dicit, in quorum etiam ordinibus
boni aliqui remansere. Si vero motiuum angelorum ad peccandum
contemplerur, id in superioribus maius fuit; quippe demonum pec
catum superbia fuit, vt supra dictum est: cuius motiuum excellentia
est, quæ in superioribus fuit longe maior, maxime vero in supremo.
Cum enim sint pene infiniti, vt probatum est; quisque tamen corū
ab inferiore specie differt, sicut equus ab asino, vt probatum est su
pra. Vnde supremus infimum tot gradibus superat, quot angeli sunt
creati: & consequenter quodammodo infinitis. Vnde cum qui inter
peccantes maior fuit, Gregorius rationabiliter supremū putauit, quasi
maximum ad peccandum motiuum habuerit. Et est hæc opinio proba
bilior, quia angelicum peccatum non processit ex pronitate, quam
considerauit Damasc. sed ex solo libero arbitrio, quod fuit excellen
tia propria delectatum, quam considerauit Greg. consequenter autē
magis videtur consideranda ratio à motiuo peccandi, quam à proni
te sumpta. Non est tamen inde alteri opinioni præiudicandum: quia
etiam in principe inferiorum angelorum aliquod ad peccandum mo
tiuū potuit affuisse. Si autem vera esset opinio Damasc. de quolibet
nouem angelorum ordinum non potuerūt aliqui cecidisse, vt liquet.
At si vera est Gregoriana (vt credimus) & possibile, & verisimile est
de ordine quolibet aliquos cecidisse, quemadmodum etiam in quem
libet prædictorum ordinum ad ruinam angelicæ reparationem homi
nes assumuntur. Quamquam in litteris diuinis quorundam angelorū
nomina demonibus non attribuuntur, vt Seraphim, & Thronorum,
quippe quæ ab ardore charitatis, & a Dei inhabitatione sumantur, quæ
duo peccato mortali, in quo demones sunt, repugnant. Nec tamen
prædictis obstat, quod Ezech. 28. Angelus inter peccātes supremus di
M citur

citur Cherub: ordo autem Cherubim non est primus, primus vero est ordo Seraphim apud Diony. 7. cap. consequenter non videtur inter omnes angelos primus. Non obstat inquam, quippe Cherubim interpretatur gloria: Seraphim vero, ardentes, seu incipientes; Cherubim a scientia nominatur, quæ cum mortali esse Cherubim vero à charitatis ardore, qui mortali peccato repugnat. Et ideo primus angelus peccans, quãquam fuerit Seraphim, tamen Cherub dictus est in detestatione peccati. Non obstat etiam, quod si angelus inter omnes summus peccauit, diuina intentio, quæ est ut intellectualis natura beatificetur in nobilissima creatura, frustrata fuisset. Non obstat inquam, quippe intentio diuina in neutris frustratur; siue stantibus, siue cadentibus angelis: utrorumque enim euentum Deus prænouit, & ex utroque gloriam habet, dum illos bonitate saluat, punit vero hos iustitia sua. Ipsa vero intellectualis natura à suo fine cadit, si peccat; nec hoc inconuenit in creatura quantumcunque sublimi. Sic enim à Deo intellectualis creatura instituta est, ut in arbitrio eius sit agere propter finem, & ut possit saluari & damnari, & saluetur si malit. Non obstat ultimo, quod angelus quanto superior, tanto in Deum inclinior est, & consequenter tanto minus à Deo potest peccando recedere. Dico enim quod illa inclinatio, & in eo, & in omni creatura factibili in infinitum nobilior semper est cum libertate arbitrij, ut semper possit peccare si velit. Quomodo autem peccantis angeli, peccatum alijs angelis cadentibus fuerit occasio cadendi, præsentis nequaquam est speculationis.

Punctum vltimum. Contra vero ea quæ & rationibus, & litteris diuinis astruximus, scilicet esse malas intelligentias, quas demones appellamus, videtur omnino posse argumentis aditi septem; quibus videtur omnino probari posse contrarium. Argumentum primum. Nam quod nulla intellectualis substantia naturaliter corpori vnita sit, præter animam humanam, iam supra ostensum est: nisi secundum quosdam id de animabus caelestium corporum astruatur, quas tamen malas credere non est congruum, cum caelestium corporum motus adeo sit bonus & ordinatus, ut ordinis vniuersi in istis inferioribus principium sit: omnis autem alia cognitua potentia præter intellectum, corporeo & aïato vtitur organo; & consequenter in huiusmodi substantijs, quæ corpora non vegetant, præter intellectum, potentia cognitua est nulla, & consequenter quicquid cognoscunt intelligunt: in eo autem quod quis intelligit, non errat; ex defectu enim intelligendi prouenit omnis error. Non potest igitur in substantiarum intellectualium cognitione esse error. Nullum autem peccatum voluntatis absque errore esse potest.

voluntas in apprehensum bonum semper tendit: unde in apprehensione sit error, in voluntate error, idest, peccatum. Igitur in substantijs eiusmodi errorem esse possibile. Secundum. Peccatum voluntatis in nobis circa ea accidentibus veram scientiam in vniuersali habemus, per hoc particulari rationis iudicium eam ligante aliqua passione præpeditur: quæ equidem passiones in demonibus esse nequeunt, quod sint sensitua partis, quæ sine corporeo organo minime operatur. Igitur si eiusmodi substantia ab omni organo separata in vniuersali rectum iudicium & veram scientiam habent, in particulari falsam habere nequeunt, consequenter autem nec peccare. Tertium. Circa obiectum proprium virtus cognitua decipitur nulla, sed circa extraneum solum: in coloris enim iudicio visus decipitur minime: verum cum homo per colorem de sapore, vel rei natura diiudicat, deceptio euenit. Proprium vero intellectus obiectum rei quidditas est, & consequenter intellectus deceptio interuenire non potest, modo puras rerum quidditates apprehendat: sed omnis intellectualis deceptio inde proueniat oportet, quod forma rei phantasmatis mixta concipitur, & apprehenditur, ut in nobis euenire liquet. In substantijs vero intellectualibus, & incorporeis talis intelligendi modus est minime, quod phantasmata sine corpore esse nequeant. Non est ergo possibile in earum cognitione errorem incidere, consequenter autem nec in earum voluntate peccatum. Quartum. Propterea in operatione intellectus componentis ac diuidentis falsitas accidit, quod absolute rei quidditatem non apprehendat, sed apprehensa rei componat aliquid: in ea vero operatione qua quodquid est apprehendit, falsum non accidat oportet, nisi forte per accidens, secundum quod in hac quoque operatione aliquid de ea quæ est intellectus componentis & diuidentis admiscetur: quod quodam contingit, in quantum noster intellectus non statim, sed quodam inquisitionis ordine ad notitiam quidditatis rei cuiuspiam pertingit: veluti cum primo apprehendimus animal, & deinceps oppositas differentias vna reiecta alteram generi colligamus, eoque dum ad speciei diffinitionem attingamus. In quo equidem processu falsitas posset accidere, ut generis differentia capiatur, quod generis differentia non est. Sic autem procedere ad quod quid est de aliquo cognoscendum, intellectus est ratiocinando de vno excurrentis in aliud, quod substantijs separatis congruit minime, cum discurrere sit rationis, & non intellectus. In harum igitur substantiarum notione error incidere non potest, consequenter autem nec in earum voluntate

peccatum. Quintum. Cum nullus rei appetitus nisi in
priū tendat, impossibile dixeris id cuius est vnū solum
appetitu aberrare: ppter quod, & si in rebus naturalibus
dit propter defectum in executione appetitus contingere
rali tamen appetitu nunquam accidat peccatum necesse
enim lapis tendit deorsum, siue perueniat, siue impediatur.
autem accidit in appetendo peccatum, quia cum ex spiritali & cor-
porali natura nostra compo natur, sunt in nobis bona plura, idest secū-
dum intellectum & sensum, vel etiam secundum corpus, quorum bo-
norum nostrum ordo quidam est, secundum quod minus principale
ad principalius est referendum: & propterea in nobis voluntatis pec-
catum accidat oportet, cum tali ordine postergato, id quod nobis est
bonum secundum quid, contra illud appetimus, quod nobis est bo-
num simpliciter: Talis vero compositio, & bonorum diuersitas non
adest substantijs separatis, quin potius omne earum bonum secundū
intellectum est. Non igitur possibile est, vt videtur, quod in eis sit vo-
luntatis peccatum. Sextum. Ex superabundantia aut defectu volū-
tatis peccatum in nobis accidit, in quorum medio virtus consistit. Vn-
de in ijs, in quibus superabundantiam & defectum nequaquam est
accipere, sed medium solum, voluntatem peccare non contingit:
nullus enim peccare potest in appetendo iustitiam, nam ipsa iustitia
medium quoddam est. Substantiæ vero intellectuales prædictæ nihil
nisi intellectualia bona possunt appetere: Ridiculum enim est astru-
ere, quod bona corporalia velint angeli, aut cupiant, qui secundum
sua naturam sunt incorporei; aut bona sensibilia, quibus non est
sensus. In bonis vero intellectualibus superabundantiam aut defectū
esse impossibile est, quippe quæ secundum se media sunt superabū-
dantiæ, & defectus: sicut verum inter duos errores mediat, quorum
vnus secundū plus, alius vero secundū minus est: vnde & sensibilia &
corporalia bona in medio sunt, si secundum rationem sunt. Non vi-
detur igitur quod substantiæ intellectuales separatæ possint volunta-
te peccare. Septimum. Substantia incorporea a defectibus remotior
est substantia corporea. In substantijs autem corporalibus, quæ a con-
trarietate remotæ sunt, nullus potest defectus accidere, in corporibus
videlicet celestibus: multo igitur minus accidere potest in substantijs
separatis, nedum a contrarietate, verum & ab ea, & a materia, & a
motu remotis. Ex quibus videtur defectus aliquis posse cōtingere; vbi
potest peccatum contingere. Et hæc quidem sunt contra prædicta
quorundam argumenta, ad quæ soluenda via pateret facilis, ei qui
vellet Platonicorum figmenta sectari, apud quos demones corpora
habēt

aliter vnita, ac partem sensitiuam & passiones, idest iram,
modi; & consequenter etiam in eis posset secundum
cognitionis inueniri quā intellectuæ: Quia apud Pla-
sensitua incorruptibilis est, & cōsequenter operationem
oportet, cui corpus non cōmunicet, & consequenter cognitio
posset in substantia spiritali etiam corpori nō vnita, &
consequenter passiones, & sic manet eis radix eadem peccandi, quæ
& in nobis. Sed illorum vtramque falsum est; & primo quidem,
quod corpora habeant vnita, vt probatum est supra. Secundo vero
quod operationes animæ sensitivæ sine corpore esse queant: quod
hinc patet, quod aliquo sentiendi organo corrupto, sensus operatio
vna corrumpitur, sicut visio, corrupto oculo: propter quod tactus or-
gano corrupto (sine quo animal esse nequit) quod animal moriatur
oportet. Ad euidentem autem horum solutionem, illud in primis con-
siderandum occurrit, quod sicut in agentibus, ita & in finalibus cau-
sis ordo est, vt videlicet a fine principali pendeat secundarius, sicut &
secundarium agens a principali. In causis autem agentibus, pecca-
tum tunc accidit, cum secundarium agens ab ordine exorbitauerit
principalis: sicut cum ex curuitate tibia deficit ab executione eius mo-
tus, quem appetitiua virtus imperabat. Pari ergo modo & in finali-
bus causis peccatum voluntatis, cuius obiectum bonum est, incidat
oportet; cum secundarius finis sub ordine principalis minime conclu-
ditur. Quælibet autem voluntas naturaliter illud vult, quod est vo-
luntatis bonum proprium, scilicet ipsum esse, cuius etiam contrariū vel-
le nequit. In eo igitur volente, nullum voluntatis peccatum potest
accidere, cuius bonum vltimus finis est, quod sub alterius finis ordine
non continetur, verum potius sub eius ordine continentur alij fines
vniuersi. Eiusmodi autem volens solus Deus est, cuius esse bonitas
summa est, quæ & finis vltimus est. In Deo igitur voluntatis pec-
catum esse nequit: In omni autem volente alio, cuius bonum propriū
sub alterius boni ordine contineatur oportet, peccatum voluntatis
potest incidere; modo in sua natura consideretur. Et si enim cuique
volenti naturalis inclinatio voluntatis est ad sui ipsius perfectionem
volendam & amandam, ita vt huius contrarium velle non possit: non
tamen est ei naturaliter inditum, vt ita perfectionem suam in alium
finem ordinet, quod ab eo deficere non possit, cum superior finis sue
naturæ non sit proprius, verum superiori naturæ potius. Relinquitur
igitur suo arbitrio, quod perfectionem suam in superiorem ordi-
net finem, aut certe non ordinet: In hoc enim quæ voluntatem ha-
bent ab his differunt quæ voluntate carent, quod habentia eam, se,
suaque ordinant in finem; vnde & liberi arbitrij esse dicuntur: non
haben-

habentia vero, se minime ordinant in finem; ordinantur vero a superiore agente, quasi in finem acta ab alio, non a se. Potuit eorum eorum incidere in separatae substantiae voluntate, ex eo quod quod bonum proprium propriamque perfectionem in Deo ultimo non ordinauerit, sed proprio bono inhaerit ut finem ex fine regulas actionum sumi oportet, necesse est ut ex seipsum finem statuit, alia regulariter disponderet; nec eius voluntas a superiore aliquo regularetur, quod soli Deo congruit. Secundum hoc vero illud intelligendum est, quod Dei aequalitatem appetuerit, non equidem ut suum bonum diuino bono esset aequale. Hic enim error eius intellectui non potuit insidere, & hoc appetendo, appeteret se non esse, cum specierum distinctio secundum gradus varios rerum proueniat. Velle autem alios regulare, & suam voluntatem a superiori non regulari, est velle praesse, & quodammodo non subijci, quod est superbiae crimen. Vnde conuenientissime dicitur, quod primum demonis peccatum superbia fuerit: verum quia ex errore vno circa principium, variis & multiplex error consequitur; ideo ex prima inordinatione diabolicae voluntatis multiplex culpa prouenit, & odij scilicet ad Deum se & punientem, & resistentem eius superbiae; & inuidiae ad hominem, & eiusmodi. Illud quoque considerandum est, quod cum proprium alicuius bonum ad plura superiora ordinatur, volenti liberum est ab ordine alicuius eorum recedere, & ab ordine alterius non recedere, siue superior, siue inferior sit: sicut miles sub rege & duce exercitus ordinatus suam voluntatem in bonum ducis & non regis ordinare potest, aut econtra: si tamen Dux ab ordine recesserit regio, bona militis voluntas erit ab ordine ducis recedens, & non regis; mala vero, si ducis voluntatem contra voluntatem regiam sequatur: ordo enim inferioris principij ab ordine pendet superioris. Substantiae autem separatae non modo sub Deo ordinantur, verum etiam a prima ad ultimam usque earum una sub alia ordinatur, cum omnes specie differant, ut ostensum est. Et consequenter inuicem differant oportet sicut nobilior, ac perinde superior, & minus nobilis, ac perinde inferior. Et quia in quolibet volente sub Deo potest esse peccatum voluntatis, si in sua natura pensetur, possibile fuit ut aliqua de superioribus intelligentijs aut etiam suprema inter omnes haberet in voluntate culpam. Et hoc quidem satis probabile est, ut earum suprema peccaret, ut dictum est: non enim in suo bono prima peccantium quiescisset, sicut in fine sibi supremo & ultimo, nisi bonum suum valde perfectum extitisset. Igitur fieri potuit, ut de inferioribus aliqua suum bonum sua voluntate in ipsam primam ordinarent, a diuino ordine recedentes, quae similiter cum prima peccarunt: aliae vero in voluntatis suae

in diuinum ordinem seruantes ab ordine supremae peccantium naturae ordine superioris sine culpa recederent. His praedicta argumenta soluuntur. Ad quattuor prima. Non debere errorem in angelico intellectu extitisse, quasi aliquid indicaret, quod bonum non sit: sed bonum superius, ad quod proprium referendum erat, non considerauit, ut debuit, ideoque peccauit: cuius quidem inconsiderationis occasio fuisse potuit voluntas in proprium bonum intense conuersa: est enim liberum voluntati in hoc vel in illud magis vel minus conuerti. Ad quintum. Patet angelum bonum aliquod non appetuisse, nisi vnum & sibi proprium: in hoc vero fuit eius culpa, quod superius bonum in quod sponte debuit ordinari, praetermisit: sic enim in nobis peccatum ex hoc est, quod inferiora bona, scilicet corporis, absque rationis ordine concupimus: et ita in hoc peccatum fuit in diabolo, quod bonum proprium, non retulit in diuinum. Ad sextum. Patet quod etiam virtutis medium praetermisit, in quantum superiori ordini se non subiecit, sicque sibi dedit plusquam debuisset; Deo vero minus quam ei deberetur, cui omnia veluti primae regulae debent esse subiecta. Non est ergo ibi praetermissum medium per superabundantiam passionis; sed solum per iustitiae inaequalitatem, quae circa operationes est. In substantijs enim illis operationes esse possunt; passionis vero esse non possunt. Ad septimum. Non oportet si in superioribus corporibus error potest esse nullus, aut certe defectus, propter ea in eiusmodi substantijs culpam esse non posse: corpora enim & quaeque ratione carentia solum aguntur, non vero seipsa agunt, vnde exire nequeunt a regula primi illa agentis & mouentis, nisi ex hoc quod primae regulae sufficienter rectitudinem non excipiunt: quod equidem ex materiae indispositione contingit: propter quod etiam corpora superiora, in quibus materiae indispositio locum minime habet, nunquam a regulae primae rectitudine deficere potuerunt, nec possunt. Substantiae vero immateriales non aguntur tantum, verum se ad actus proprios agunt: quod in eis tanto magis est, quanto fuerit earum natura perfectior. Quorum enim est perfectior natura, est & in agendo virtus perfectior: vnde quoniam eis culpa dicto modo inesse possit, non impedit naturae perfectio, ex hoc scilicet, quod sibiipsis inhaeret, superioris agentis ordinem minime attendentes.

Intelligentias malas, seu demones esse in naturali sapientia praestantissimos.

C A P. XIII.

QVIA igitur aliquas esse intelligentias malas in magorum operibus suffragantes, quas demones appellarunt, probatum est: iam nunc

nunc ad nostrum in hoc primo libro institutum propius accipere inuestigare tentabimus, quo nam pacto effectuum, quos supra commemorauimus, daemones causa esse possint: Et cum scientia, malitia, potestate: eorum scientiam praesenti capitulis punctis referare tentaturi, non quidem quantum expolli-
sa, sed quantum praesens exigit institutum.

Punctum primum. Substantiae separatae, seu certe intelligentiae, vel angelici spiritus, siue boni sint, siue mali, non accipiunt cognitionem a rebus sensibilibus, seu per species a rebus acceptas, ut accipit genus humanum. Primo. Sensibilia enim secundum suam naturam nata sunt apprehendi per sensum, sicut per intellectum intelligibilia: consequenter autem omnis substantia cognitiua ex sensibilibus cognitionem capiens, sensum habeat oportet, & consequenter organum corporeum, & consequenter corpus naturaliter unitum. Substantiae autem separatae non habent corpora naturaliter unita, ut superius probatum est. Non igitur intellectuam cognitionem ex rebus sensibilibus sumunt. Secundo. Altioris virtutis altius obiectum sit oportet. Virtus vero intellectuam intelligentiae, virtute intellectuam animae humanae altior sit necesse est, quippe cum humanus intellectus in ordine intellectuam infimus sit, ut ex praemissis haberi potest. Obiectum autem humanae animae, aut phantasma, aut non sine phantasmate est, ut experimur: quod in ordine obiectorum re sensibili exteriori superius est, sicut ex ordine virtutum cognitiuarum planum est. Obiectum igitur substantiae separatae, res extra animam existens esse non potest, ut immediate ab ea accipiat cognitionem; sed neque phantasma, quod est proprium animae nostrae: unde relinquatur, ut aliquid sit phantasmate altius, & consequenter oportet quod sit aliquid spirituale intelligibile actu, cum nihil praeter hoc in ordine obiectorum sit phantasmate altius. Tertio. Secundum ordinem intellectuam, intelligibilium ordo sit oportet: Sed ea quae sunt secundum se intelligibilia in ordine intelligibilium, his superiora sunt, quae intelligibilia nequaquam sunt, nisi nos ea intelligibilia faciamus, cuiusmodi oportet esse omnia a sensibilibus accepta, quippe sensibilia non sunt intelligibilia secundum se, quae noster intellectus intelligit. Igitur intellectus substantiae separatae cum nostro intellectu superior sit, non intelligit intelligibilia a sensibilibus accepta: sed quae sunt secundum se intelligibilia actu. Quarto. Cuiusque rei operationis propriae modus proportionaliter modo naturae & substantiae eius respondet, ut singillatim videre licet, quod nobilioris naturae sit modus operandi nobilior, ut animalium & plantarum: unde illa sentiunt, & non ista: Substantia uero separata, intellectus est per se existens, non

in cor-

in quouis. Igitur eius intellectualis operatio intelligibilium in corpore nullo fundatur, consequenter autem eorum erit, quibus non accipiuntur: quippe talia sunt in corpore aliquo modo fundata, ut nostra in phantasmatis sunt, quae sunt corporeis. Igitur intelligentiae cognitionem a sensibilibus accipiunt minime. Quinto. Sicut in rerum sensibilibus ordine materia prima vltimum & infimum est, ac per hoc in potentia tantum est ad formas sensibiles vniuersas: ita intellectus noster possibilis infimus in ordine intelligibili existens, in potentia ad omnia intelligibilia sit oportet, sicut tabula in qua nihil est pictum: Sed quae in ordine sensibilibus sunt supra materiam primam, actu habent formam propriam, qua constituuntur in esse sensibili. Igitur pari modo intelligentiae, quae in ordine intelligibilium sunt supra intellectum possibilem humanum, actu sunt in esse intelligibili: Intellectus autem a sensibilibus notionem accipiens, in esse intelligibili non est actu, sed potentia. Igitur intelligentiae a sensibilibus cognitionem non capiunt.

Sexto. Superioris naturae perfectio ab inferiori natura non pendet, ut liquet: Perfectio autem substantiae separatae in intelligendo est, quippe quae intellectualis est. Igitur eius intelligere a rebus sensibilibus non dependet, quasi ex eis capiat notionem.

Punctum secundum. Etsi vero angeli aut boni, aut mali per species a rebus sensibilibus scientiam non accipiunt, non tamen omnia per suam substantiam intelligunt: sed oportet eorum essentiae species aliquas, vel idola rerum representatiua superaddere, ut omnia intelligant contenta sub ente, quod obiectum est intellectus eorum. Si enim omnia per suam substantiam intelligerent, oporteret omnia in eorum substantia contineri, quantum etiam ad ea, in quibus ab vna intelligentia distinguuntur omnia alia: oportet enim intellectum esse in intelligente quantum ad ea omnia quae de eo intelliguntur, sicut & sensata oportet esse in sensu, unde anima per intellectum & sensum dicitur fieri omnia, id est intelligibilia & sensibilia: Sed per angeli substantiam nequeunt omnia in angelo esse: nam quae infra, & quae supra angelum sunt, in substantia quidem eius sunt quodammodo, scilicet quantum ad ea, in quibus comunicant, non tamen sunt in ea perfecte, id est secundum propriam rationem; quippe angelica substantia finita & limitata existens, secundum propriam rationem ab alijs distinguitur: In essentia autem Dei sunt omnia perfecte, & secundum propriam rationem, sicut in ea operatiua virtute non limitata ad genus & speciem, a qua est quicquid in re est tam commune, quam proprium. Unde solus Deus per suam essentiam habet notitiam propriam de rebus omnibus, non autem intelligentia bona, vel mala: consequenter autem

N

ter autem

ter autem per superadditas species intelligat oportet.
Punctum tertium. Quanto autem superiores naturae
angeli siue boni, siue mali, tanto per superadditas specie-
res intelligant oportet. Nam solus Deus omnia per vnum
vt ostensum est. Quanto ergo aliqua naturae ordine vni-
vno intelligenti propiora sunt, tanto magis vnitae, & consequenter
paucioribus eadem intelligant oportet: & consequenter superiores
angeli quasi Deo viciniores paucioribus speciebus ea omnia intelli-
gunt, quae inferiores pluribus: cuius rei etiā in nobis exemplum est.
Quidam enim adeo rudes sunt, vt veritatem intelligibilem non nisi
minutatim capiant, alijs eleuationis ingenij vnico principio multas cō-
clusiones capientibus. Nec obstat si dicatur, quod secundum hoc vna
superioris angeli species erit propria multorum ratio, quae angelus in-
ferior multis speciebus nouit. Dico enim quod idem esse nequit ra-
tio propria multorum adaequata: eminenter vero secus, vt de essentia
diuina patet: vnde sicut illa propria ratio est omnium, ita vna creata
species esse potest non omnium quidem, sed multorum: sicut etiam in
anima humana continetur ratio propria sensitiuae & vegetatiuae.

Punctum quartum. Ex dictis vero iam pateat, quod distantia lo-
calis intelligentiarum, cognitionem minime impedit. Primo. Nam
localis distantia per se comparatur ad sensum, non vero ad intelle-
ctum, nisi per accidens, pro quanto notitiam accipit a sensu: nam
sensibilia ad determinatam distantiam sensum mouent, intelligibilia
vero actu, secundum quod intellectum mouent, non sunt in loco,
quippe quae a corporali materia separatae sunt. Cum igitur intelligen-
tia a sensibilibus notitiam minime capiant, in earum cognitione loca-
lis distantia operatur nihil. Secundo. Nam humana anima separa-
ta a corpore in sua intellectuione, locali distantia non impeditur: non
enim tunc cognoscit abstrahendo (sic enim determinata distantia ex-
quireretur, vt vel sensibilia agerent in animam, vel econtra) sed ex
influxu luminis diuini seu specierum ex lumine diuino in eius intelle-
ctum, cum sensibus careat: talis autem cognitio distantia locali non
impeditur. Vnde & diues cognouit Abraham in limbo a longe. Luc.
16. A fortiori ergo intelligentiae intelligunt ex locali quacumque di-
stantia. Nec obstat quod Aug. dicit in libro de diuinat. demo. cap. 3.
quod daemones propter celeritatem motus aliqua nobis ignota denun-
tiant: quod equidem nihil esset dictu, si eorum notitiam localis distā-
tia non impediret. Non obstat, inquam, quia secundum eam opinio-
nem loquitur, qua quidam daemones habere corpora naturaliter vni-
ta putarunt, secundum quam sensus quoque habere potuissent, &
consequenter in noscendo locali distantia praepediri: quam equidem
opinionem

opiniōnem etiam libro eodem recitando tangit, magis quam asseren-
do dicitur de Ciuit. Dei lib. 21.
Punctum quintum. Palam etiam ex dictis est, quod operationi
intelligentiarum tempus non misceatur. Nam sicut in-
tellectus actu absque loco sunt, ita absque tempore etiam sint oportet:
nam localem motum tempus consequitur, vnde ea sola mensura-
rat, quae vtrunque in loco sunt. Et ideo intelligere substantiae se-
paratae supra tempus est. Operationi autem intellectuali nostrae tem-
pus adiaceat oportet: quod ex phantasmatibus notitiam capiamus, quae
determinatū tēpus aspiciunt. Inde est, quod in cōpositione ac diuisione
intellectus noster aut praeteritum, aut praesens, aut futurum tem-
pus semper adiungit; intelligendo autem quodquid est, nequaquam
intelligit enim illud abstrahendo intelligibilia a sensibilibus conditio-
nibus, vnde secundum illam operationem neque sub tempore, ne-
que sub aliqua rerum sensibilibus conditione intelligibile apprehen-
dit. Componit autem, aut etiam diuidit applicando prius abstracta
intelligibilia ad res, in qua applicatione tēpus cointelligatur oportet.

Punctum sextum. Ex dictis etiam liquet, intellectum intelligenti-
arum actu semper intelligere. Primo. Quod enim quando-
que in actu, quandoque in potentia est, tempore mensuretur oportet:
ibi enim successio est, quae tempore solo diiudicatur, quod numerus
omnis motus est: nec obest, si successio illa continua non sit, qui-
ppe etiam tempus aliquod discretum sit oportet, alioquin successiua
discreta non haberent mensuram: Intellectum autem intelligentiae su-
pra tempus esse probatum est. Non est igitur quandoque actu intelli-
gens, & quandoque non intelligens. Secundo. Omnis substantia
viuens, operationem aliquam vitae actu habet ex sua natura, quae
inest ei semper: licet aliae quandoque insint illi potentia tantum, ve-
luti semper nutriuntur animalia, etsi non sentiunt semper: Substan-
tiae autem separatae sunt substantiae viuentes, vt liquet ex dictis: alio-
quin essent ignobiliores nobis, & omnibus viuentibus; nec habent
aliam operationem vitae praeter intelligere, & si qua ad intelligere se-
quatur, vt velle ac posse. Igitur semper actu intelligentes sint oportet.
Tertio. Nam caelestia corpora intelligentiae per intellectum mou-
ent apud philosophos: Motus vero ille semper continuus est. Igitur
intelligentiarum intelligere semper actu sit oportet. Idē vero sequitur
& si dicta corpora mouere non dicantur, quippe quae caelestibus cor-
poribus altiores sunt: vnde si eiusmodi corporis operatio propria, id est
motus, continua est, longe magis continua erit ea quae intelligentia-
rum est, id est intelligere. Quarto. Omne quod quādoque operatur
N 2 quādoque

quandoque vero non operatur, aut per se, aut per accidens, necesse est: unde & quod nos quandoque intelligimus, non intelligamus, ex alteratione circa partem sensibilem in 8. Phis. dicitur: Substantiæ vero separate nequaquam sunt, quippe quæ non sunt corpora; neque per accidens, quæ non sunt unitæ corporibus. Igitur suum intelligere continentia non autem intercisum sit oportet.

Punctum septimum. Similiter quoque ex dictis liquet, angelum, aut bonum, aut malum non intelligere discurrendo a magis noto ad minus notum, aut ad notum ab ignoto. Nam cum rerum creaturarum vniuersitas graduata sit secundum inferioritatis superioritatisque naturam, nec dicitur sint rerum species realiter æquales: quod generum differentia præ se ferunt, quarum semper vna reliqua nobilior est: sicut natura infima ad proximam sibi superiorem se habet, ita illa ad aliam vsque ad supremam se habeat oportet. Illum itaque in substantiis spiritualibus gradum & ordinem tenent intelligentiæ siue bonæ sint, siue malæ, quem in natura corporea cælestia corpora fortiuntur. Nam sicut illæ supra humanos sunt intellectus, quos infimos in eo genere nouimus: ita hæc corpora supra corruptibilia sunt, quæ itidem in corporeo genere infima sunt: unde & cælestes mentes a Dionysio dicuntur. Distant vero in eo cælestia & terrestria corpora; quia hæc suam ultimam perfectionem motu & mutatione conquirunt: illa vero ex ipsa sua natura eam statim nanciscuntur. Sic ergo & infimi, idest hominum intellectus, quodam intellectualis operationis motu, siue discursu veritatis cognitionem nanciscuntur, ut experimur, dum scilicet ex vno cognito in aliud cognoscendum nituntur: qui si statim in ipsa notione noti principij conclusiones inde educibiles omnes agnoscerent, locum in eis discursus non haberet. Et hoc in angelis sit oportet, quippe qui in his quæ naturaliter norunt, quæcumque in eis nosci possunt, statim inspiciunt, quasi a natura ipsa suam perfectionem statim nacti. Vnde & intellectuales dicuntur, quia etiam apud nos intelligi dicuntur, quæ statim naturaliter nota sunt: quo fit, ut etiam habitus principiorum, quæ naturaliter statim nouimus, intellectus dicatur: animas vero humanas hoc modo veritatē nō cognoscentes, sed discursu quodam non intellectuales, sed rationales dicimus, quamquā ex influxu superiorum intellectuum aliquid intellectualis luminis participant in principiorum notitia, sicut & elementa mundi a cælo circularē motum utcumque participant, ut de aere, consequenter & de igne monstrat stella comata, & de mari fluxus refluxusque. Nec obstat, quod angeli vnū per aliud norunt, ut boni creaturas per verbum, & mali per suam substantiā, & species inditas. Neque enim cognoscere

scire in alio vel per aliud, puta, speculum, & simul visa in speculo discurre: sed cognoscere vnum ignotum ex alio prius notum est. Nec secundo obstat, quod superior virtus, idest superior sit omnia, quæ & inferior, idest humana, & consequenter inferior. Nam superior & inferior virtus, quando eiusdem sunt ordinis, potest superior quod & inferior, alias nequaquam (sicut homo a sine superior, a sine generare nequiret) nisi altiori modo: & sic angeli syllogizare possunt, quod syllogismum cognoscant, & in principijs conclusiones, & in causis effectus, & e contra: non tamen sic syllogizant, ut ignota rei notitiam syllogizando ex causis in causata, vel e contra perquirant. Non obstat etiam, quod apud Isidorum demones per experientiam multa cognoscant: experimentalis autem notitia discursiva sit, ut in fine libri Posteriorum patet. Nam in angelis tam malis quam bonis experientia per quandam similitudinem dicitur, prout scilicet sensibilia præsentia norunt, tamen absque omni discursu.

Punctum octauum. Sed neque componendo aut diuidendo intelligunt. Nam quod noster intellectus aut discurrendo aut componendo intelligat, ea ex radice manat: quia videlicet statim in prima rei apprehensa notitia propter intellectualis luminis debilitatem inspicere nequit quicquid in ea continetur: sicut enim in ratiocinante intellectu conclusio principijs, ita in componente & diuidente prædicatum subiecto comparatur: & sicut si statim in principio ipso intellectus conclusionem videret, nequaquam discurreret ut eam videret: similiter si statim in apprehensione quidditatis subiecti, notitiam haberet omnium quæ possunt ascribi subiecto, non intelligeret componendo & diuidendo, verū solum intelligendo quodquid est. Cum igitur in angelo sit lumen intellectuale perfectum, adeo ut in rerum naturalium notitia proficere nequeat, sed statim eam nanciscatur, ut probatū est; neque diuidit, neque componit: quamquam & diuisiones & compositiones intelligit, sicut & syllogismorum discursus: Cuius signum dixeris, quod cum voces in subiecta creatura corporea formant angeli, affirmando & negando loquuntur, quamuis non affirmando, aut negando intelligant. Nec obstat, quod compositio aut diuisio (ut in 3. de Anima dicitur) est vbi & intellectuū multitudo, ut in intelligentia, quæ per diuersas species intelligit; & non omnia simul, ut dicitur. Dico enim quod non omnis intellectuū multitudo compositionem causat, sed eorum tantum, quorum vnum aut alteri attribuitur, aut ab altero remouetur: quod in angelo est minime, qui rei quidditatem intelligendo, omnia simul intelligit, quæ nos aut negando, aut componendo de ea possumus intelligere.

Punctum

naliter præextiterunt, ab eo fluxere dupliciter: & primo in intellectu, per hoc quod Deus angelicę menti rerum, quæ naturaliter esse produxit, similitudines influxit: secundo vero, ut in naturis subsisterent. Hoc autem quidam ea ratione posse, quod una intelligentia alterius causa sit; prima quidem fecit deinceps: in omni autem causa est similitudo effectus, & in omni effectū similitudo causę. Sed hoc non bene dicitur. Nam cum intelligentiæ sine materia subsistant, ut probatum est, possunt sola creatione produci: creare autem solius Dei est, ut nunc supponimus: unde præter Deum nulla intelligentia alterius causa est; unde una aliā per species superadditis nouit, sicut & se per se, ut dictum est. Et species quidem, qua vnus alium nouit, ab angelo noto differt, cuius est similitudo: quia species habet esse intentionale; angelus vero, cuius est similitudo, habet esse naturale & reale. Nec prædictis obstat primo, quod quilibet intellectus angelicus habet in se aliquam naturam determinatam, & consequenter illa videtur alterius impedire notionem intus apparens, iuxta verbum Arist. in 3. de Anima de humano intellectu, si in se aliquam haberet corpoream naturam, aut pupilla aliquę colorem &c. Non obstat, inquam: quippe verbum Philosophi intelligitur de natura, quæ ita cognoscitur, quod non est ratio cognoscendi, sicut albedo respectu visus, & humanitas respectu intellectus: non autem de ea quæ est obiectum cognitum, & ratio cognoscendi, ut lux in pupilla, & similitudo humanitatis in possibili intellectu: talis enim natura vim cognitiuam non impedit, sed iuuat. Et talis est angelica substantia, quæ est ratio angelo cognoscendi se perfecte, & alia imperfecte, unde speciebus superadditis opus est. Non obstat secundo dictū libri de Causis. Omnis intelligentia scit quod est supra se, in quantum est causata ab eo; & quod est sub se, in quantum est causa eius: vnus autem angelus alterius causa non est: consequenter autem videtur illum non cognoscere. Non obstat, inquam: quippe ratio causę & causati ad hoc quod angelus vnus alium cognoscat, facit nihil, nisi ratione similitudinis, in qua causa causatumque comunicant: unde si in angelis similitudo sine causalitate ponatur, in vno cognitio alterius maneat oportet. Non obstat tertio, quod species, qua angelus angelum nouit, nō videtur innata: quippe sequeretur si Deus nouiter angelum crearet, ille a prius creatis intelligi non posset: sed neque videtur acquisita, quia angeli superiores inferiores cognoscere non possent, a quibus accipiunt nihil. Non obstat, inquam: quia Deus vniuerso quod fiendum instituerat, proportionatam fecit quamcunq; creaturam; consequenter vero si instituisset facere plures angelos vel plures rerum naturas, plures species intelligibiles mentibus angelicis impressisset,

presertim si edificator domum maiorem facere voluisset, fundamentum quoque maius effecisset. Vnde eiusdem rationis est, quod Deus vnus et aliquam creaturam vniuerso, & angelo speciem aliquā intelligit. Si ergo Deus vniuerso adderet angelum, consequenter naturam vnā specificam, cuiuslibet angelo creato adderet speciem: & sicut nunc intelligunt per inditas, tunc intelligerent per inditas & acquisitam, non a sensu, sed a Deo. Tertio autem Quæque intelligentia naturaliter intelligit Deum quoquomodo. Nam tribus modis res aliqua cognosci potest. Primo per suę essentiam in cognoscente præsentiam, sicut si lux in oculo videatur, quomodo dictum est intelligentiam seipsam intelligere. Secundo per præsentiam suę similitudinis in potentia cognoscitiua, sicut ex hoc videtur lapis, quod in oculo lapidis similitudo resultat. Tertio ex hoc, quod similitudo rei non a re ipsa immediate accipitur, sed ab alia, in qua resultat, sicut hominem videmus in speculo. Primæ cognitioni assimilatur diuina, qua Deum per eius essentiam videmus, quod naturaliter creatura non potest, ut nunc supponitur: tertię vero ea qua Deum per creaturas cognoscimus, id est, per Dei similitudinem in creatura resultantem: secundū illud Rom. 1. Inuisibilia Dei &c. Vnde Deum videre dicimur in speculo: cognitio autem qua Deum angelus per sua naturalia videt, inter prædictas mediat, & similitur illi, qua res per speciem ab ea captam cernitur: quia enim in ipsa angelica natura impressa est imago diuina, per suam essentiam Deum angelus nouit, in quantum Dei similitudo est: sicut si nummus imaginem Cæsaris tenens, se intelligeret, Cæsarem intelligeret. Nec tamen angelus Dei essentiam videt, quippe quam nulla creata similitudo sufficit exprimere, ut suppono. Punctum vndecimum. Quid vero circa naturalia intelligat bonus, aut etiam malus angelus, dico quod multa. Et quidem primo naturalium rerum species vniuersas cognoscit. Primo. Nam cum naturali perfectione intellectus eorum statim a suę conditionis exordio perfectus sit, utpote statim totus in actu existens, nec instar nostri paulatim suam perfectionem colligens (ut monstratum est) suum obiectum, id est, ens intelligibile vniuersaliter comprehendat oportet: alioquin siquid sub ente contentum non attingeret, quantum ad illud attineret, in potentia esset, & non in actu: Sub ente vero intelligibili etiam rerum corporearum omnium nature & species continentur; sunt enim vera & vere entia. Eas igitur omnes substantiæ separate cognoscunt. Secundo. Nam cum rerum species sicut species numerorum distinguantur ex 8. Metaphy. & patet: quia ordine quodam consistunt, nec duæ sunt æquales (ut probatum est) oportet vtrunque in superiori specie, quod inferioris est, contineri, ceu numerus maior continet minorem.

ñorem. Cum igitur supra substantias corporeas omnes substantia separata, quæcunque in substantijs corporeis sunt materialem, in separatis sint oportet per modum intelligi enim in aliquo est, per modum eius in eo est. Intelligenti tam boni quam mali omnes materialium rerum species eis insunt. Tertio. Si substantia separata cælestia corpora mouent, ut philosophi posuere, omne ex cælesti corpore pullulans & emergens, ipsis quidem corporibus sicut instrumentis ascribitur (mouent enim mota:) ipsis autem intelligentijs sicut principalibus agentibus attribuitur oportet: mouent enim cælos. Causant vero omne tale per cælos eo modo quo artifex suum opus per sua instrumenta, per intellectum scilicet: agunt enim & mouent per intellectum & voluntatem, cum in eis alia non subsint vires. Intelligent ergo omnia quæ vel generantur, vel etiam corrumpuntur. Nec obstat, si quæ intelligentia cælos immediate non mouent, quia cum motrices sint de infimis, deputantur enim corporibus administrandis, mouentium actio ab alijs superioribus pendet: sunt enim omnes subinuicem posita, ut monstratum est. Si vero generabilia quasi proprios effectus corruptibiliaque cognoscunt, longe magis ipsas cælestium corporum species tanquam instrumenta propria norunt. Nec obstat, quod res materiales ex hoc videbuntur perfectiones esse immaterialium: intellectum enim perfectio est intelligentis. Non obstat, inquam: quippe res intellecta intelligentis perfectio non est nisi similitudinis suæ gratia, quæ in intellectu habet, non enim qui extra animam est lapis, intellectum nostrum perficit, sed lapidis similitudo, quæ nostro intellectui infidet. Similitudo ergo rei materialis in angelico intellectu existens, forma & perfectio eius est: & hoc non absurdum, sed verum est. Secundo vero intelligentiæ tam bonæ quam malæ non species modo omnes corporeæ naturæ norunt, verumetiam & singularia cuncta. Quia enim rerum similitudines in earum intellectibus vniuersaliores & efficaciores sunt ad rerum notitiam, quam in nostro, per eas res naturales non modo secundum rationem generis vel speciei norunt, ut noster intellectus, verum etiam secundum individua. Primo, cum enim rerum species in intellectu existentes immateriales sint, secundum quod in nostro intellectu sunt, cognoscendi singularia per materiam indiuiduata, nequeunt esse principium: sent enim virtutis adeo contractæ & coarctatæ, ut vna in vnius solum notitiam ducat: vnde quemadmodum genericæ naturæ similitudo in cognitionem generis ac differentia ducere non posset, ut scilicet per animalis speciem etiam rationalem nouerimus, ut per eam species noscatur: ita quoque specificæ naturæ similitudo in notitiam principiorum speciei & indiuiduan-

tiuum, quæ sunt principia materialia ducere non potest, ut per eam inducatur in sua singularitate noscatur, immo ex abstractione ab his cælestibus, vnde in ea ducere nequit. Similitudo vero in intellectu substantia separata, cum sit virtutis vniuersalis, vna & immaterialis existens, in principiorum speciei notitiam & indiuiduantium ducere potest, adeo ut per eam intelligentia non generis modo & speciei naturam possit suo intellectu comprehendere, verumetiam & indiuiduorum omnium: consequenter autem nec infinitorum indiuiduorum habet species infinitas, cuiusmodi enim species non est ab indiuiduis abstracta. Vnde sicut affirmatio affirmationis, ita negatio negationis est causa: & sicut abstractio in nobis singularium ignorantiam ponit, ita in angelis non abstractio tollit. Secundo. Nam intelligibiles rerum species, & ad nostrum, & ad angelicum intellectum ordine contrario veniunt: quippe ad nostrum per viam resolutionis, id est abstractionis a conditionibus materialibus indiuiduantibus veniunt, vnde per eas singularia a nobis nequeunt cognosci: ad angelicum autem veniunt quasi per viam compositionis: habet enim species ex assimilatione sui ad primam intelligibilem speciem diuini intellectus, quæ a rebus equidem abstracta nequaquam sit oportet, verum potius rerum factiua est: factiua, inquam, non modo quo ad formam, verum etiam quantum ad materiam, quæ est indiuiduandi principium. Species igitur intellectus angelici, etiam indiuiduandi principia respiciunt, vnde singularia cognoscit, quamquam ea intellectus noster non cognoscat. Tertio. Quod inferior virtus potest, & superior vti que possit necesse est; quamquam altiori modo, si altioris & alterius ordinis sit: quo fit ut virtus inferior plerumque per plura quam superior operetur; & quanto inferior, per plura; per pauciora vero, quanto superior: vnde vna virtus sensus communis apprehendit omnia quæ quinque exteriores sensus apprehendunt. Anima autem humana substantia qualibet separata naturæ ordine inferior est; & ipsa per duo principia intellectum videlicet, & sensum, & vniuersalia, & singularia nouit. Eodem ergo modo hæc omnia intelligentia nouit, & altiori modo, id est, potentia vna cognitiua, quam solam habet. Quarto. Si a spiritibus separatis apud philosophos mouentur cælestia corpora, qui per intellectum ac voluntatem agunt & mouent, quod vires alias non obtineant, mobile a se motum cognoscunt: quod singulare quoddam sit oportet, si mouetur: situs etiam per motum renouati singularia quædam sunt, nec ignorari ab ea substantia possunt, quæ per intellectum ad hos mouet: & multo minus a superioribus, quæ etiã cælesti motu producuntur, singularia corruptibilia norunt illi motores, cum ut artifices ea producant. Singularia ergo horum materialium norunt intelligentia,

* *l*igentia, siue bona, siue male sint. Non cognoscunt vero *l*igentia in spiritualibus vel corporalibus primo quidem futura in *l*is, idest, ut aliquando erunt in suis existentijs. Nam angeli in *l*is causis futura longe acutius, quam nos possunt agnoscere; & certe si ex eis necessario emergant, ut crastinus ortus solis: coniecturaliter vero, quæ ut in pluribus: nullo vero modo, quæ raro eueniunt. In seipsis vero futura nouisse, Dei solius est, non solum quæ necessario vel in pluribus, sed etiam quæ casualiter & raro emergunt. Nam in sua æternitate quæ toti tempori adest, illudque concludit, Deus omnia videt semper eodẽ modo: alioquin si futuro in esse posito, nouo modo illud videret, sua visio non esset tota æterna, sed cresceret: quilibet autem intellectus creatus ab ista æternitate deficit, & consequenter ab huiusmodi cognitione, quæ æternitatem consequitur: Quia quod sub tempore est: ut aliquo modo omne æternum, in quo successio aliqua sit oportet, ut probabo pene statim: non potest habere præsentia omnia, quæ toto tempore fiunt. Vnde diuinitatis insigne est nosse futura. Isa. 41. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dii estis vos. Nec obstat, quod intellectus angeli est supra tempus, cuius differentia sunt præsens & futurum; & parificatur intelligentia æternitati, idest æuo, ut dicitur in libro de Causis. Dico enim quod intellectus angeli, etsi est supra tempus physicum continuum, quo motus corporales metimur: non tamẽ supra, sed infra discretum est, quo successio intellectuum & volitionum angelicarum mensurantur: non enim intelligunt angeli omnia simul, ut probabitur: de quo tempore Aug. 8. super Gen. ad lit. Deus, inquit, creaturam spirituales mouet per tempus. Non obstat secundo, quod angelus per species vniuersales, & a rebus non acceptas intelligat, quæ æqualiter ad præsens & futurum protendantur. Dico enim, quod licet de se æqualiter ad præterita, præsentia, & futura se habeant; ecõtra tamẽ ista ad illas non eodẽ modo se habent: nã præsentia quidẽ naturã habent, qua speciebus intellectus angelici simulentur, & per eam nosci possint: præterita vero eã aliquãdo habuere, sed futura nunquam: vnde per eas agnosci nequeunt nisi ponantur in esse, & cõsequenter actu simulentur. Non obstat tertio, quod sicut secundum locũ, ita & secundũ tẽpus dicitur aliquid distans: nec intellectiõnem angelicam impedit distãtia prima, & consequenter nec secunda. Dico enim, quod non est simile de vtraque distãtia: quippe quæ loco distans, in rerum natura sunt, & speciem aliquam participantis cuius similitudo in angelo est: quod de distantibus tempore, idest futuris, verũ nõ est. Non cognoscunt etiam cordiũ cogitationes angelicæ illa mentes, idest volitiones, & intellectiõnes, ut sunt voluntariæ: quia naturalia omnia per substantiam suã aut species inditas norunt, quibus

quibus cogitationes a voluntate dependentes non colligantur, sicut eadẽ colligantur effectus: sed soli Deo ut cause subijciuntur, & voluntati: Hoc tamen intellige secundum Aug. in lib. de Diuin. damo. nisi cogitationes in corpore signa relinquunt: quia iam talia colligationem habent ad species angelici intellectus mouentis omnia corpora. Pauca vero (meo iudicio) sunt cogitationes spiritibus malis occultæ propter ingenij angelici sagacitatem. Quin etiam cauendum est, ne quis intimis suis cogitationibus fidat, quali nesciat perfidus hostis, quid homo intendant: interdum enim ipse cogitatus suggerit, & inde eos saltem coniecturaliter & probabiliter nouit. Nec obstat, quod angelus species intelligibiles animæ vel alterius norit, quorum nouit substantiam & accidentia: quia non sequitur, quod norit quomodo angelus vel anima speciebus intelligibilibus voluntate utatur; Immo licet angeli cognoscant actum appetitus brutalis, qui non est liber, sed alterius causæ corporalis vel spiritualis impressiõnem sequitur, quam angelus nouit: non tamen sequitur, quod nouerit motus appetitus sensitui hominis, & apprehensionem phantasticam, secundũ quod a ratione & voluntate mouetur: quia etiam inferior pars animæ quoquomodo ratione participat, sicut obediens imperanti, Eth. 1. Nec tamen sequitur, quod si angelus id quod in phantasia vel appetitu sensitui hominis est, nouit, id noscat quod in cogitatione aut voluntate est: quia voluntas & ratio appetitui sensitui, & phantasiæ non subiacent, sed eis diuersimode uti possunt.

Punctum duodecimum. Cognoscit vero intellectus angelicus simul omnia quæ vna specie cognoscit, non autem quæ pluribus. Sicut enim vnitas termini ad vnitatem motus, ita vnitas obiecti ad vnitatem operationis requiritur: vna ergo operatione multa & sensu, & intellectu noscuntur aliquando: quia aliqua ut vnum, & ut plura accipi possunt: ut partes continui, quæ plures sunt, si quælibet seorsum capiatur, nec simul, nec vna operatione aut sensu, aut intellectu noscuntur: sed si capiuntur ut sunt vnum in toto, vnum sunt, & vna operatione sensu & intellectu noscuntur, ut patet in tertio de Anima. Sic etiam intellectus noster simul subiectum prædicatumque cognoscit, ut partes sunt vnus propositionis, & duo comparata ut in comparatione vna conueniunt. Igitur multa ut distincta non possunt simul intelligi, sed ut in intelligibili vno vniantur, simul intelliguntur. Vnumquodque autem actu intelligibile est, secundũ quod eius species in intellectu est; consequenter autem quæcumque per vnã speciem intelligibilem cognosci possunt, ut vnum intelligibile cognosci possunt, & consequenter simul cognosci: quæ vero noscuntur per species diuersas, ut diuersa intelligibilia noscuntur, nec simul noscuntur.

tur. Angeli ergo boni, quantum ad notitiam habitam in verbo diuino, simul norunt quæcunque norunt: quia vna specie, idest, diuina essentia norunt. Quantum ad notitiam vero, qua homines aut menses per innatas species norunt, ea simul intelligunt, quæ vna specie norunt, vt saltem vnam specialissimam speciem cum suis indiuiduis, aut etiam subalternam, aut genus, prout speciebus altioribus intelligunt.

* Ex his liquet, quod demon quicumque, etiam minimus, nouit omnia quæ dicam cum suis viribus & proprietatibus. Primo omnia elementa, secundo omnia metalla, tertio omnes lapides, quarto omnes herbas, quinto omnes plantas, sexto omnia reptalia & animalia terræ, septimo omnes aues, octauo omnes pisces, nono omnes orbis & motus calorum, decimo omnes & singulas stellas & constellationes, & aspectus caelestes, ac influxus; vltimo omnes substantias immateriales, & vt dictum est, omnium horum virtutes.

Dæmones naturali uirtute esse potentissimos. CAP. XIII.

IN substantia spirituali tres tantum esse potentias notum est: intellectum, voluntatem, & virtutem: quæ tamen a voluntate minime secernitur re ipsa, sed ratione tantummodo. Et de voluntate quidem eorum ibi actum est, ubi & probatum, quod sint aliquæ intelligentiæ malæ: de eorum vero intellectu capitulo priore. Quantum autem se eorum extendat naturalis uirtus, seu potestas nisi a Deo completatur, paucis punctis eluceat.

Punctum primum. Angelus & bonus, & malus potest moueri ex loco in locum, licet æquiuoce nobiscum aut corpori. Angelus enim in loco esse potest, vt experientia docuit de bonis, qui in aliquibus corporibus assumptis apparere, vt patebit; & de malis, qui aliquando humana corpora obsident. Et præterea ipsi philosophi intelligentias ponunt in orbibus caelestibus ab eis motis, alioquin ea non mouerent, cum mouens & motum oporteat esse simul. 7. phy. Non tamẽ est Angelus in loco eo modo quo corpus, scilicet sua quantitate molis, replendo spatium loci, quia hanc intelligentia non habet: sed alio modo, idest sua quantitate uirtutis, quo spiritualia corporalia tangunt: sicut uerbum ferens conceptum mentis, tangit cor, aut dolore, aut gaudio afficiens: immo & corporalia distantia, sicut luna lunatici caput sua uirtute contingit. Vnde Angelum esse in loco, est contactu uirtutis attingere locum, vel mouendo, vel ornando, vel præsidendo: quomodo etiam litteræ diuinæ in celo esse angelos asserunt. Quod autem est in loco, nisi sit infinitum attingens omnem locum, cuiusmodi non est intelligentia creata (vt supponitur) nisi etiam sit loco

loco determinato alligatum a natura, vt forte motores calorum determinate parti; vel etiam a uolentia, vt aliqui dæmones a Deo ligati sunt in inferno; vel a superioribus spiritibus etiam malis in ampullis vel anulis, & eiusmodi. Quod, inquam, sic est in loco, necessario potest moueri in loco: quia si in loco est aliquo, quia ibi operatur, si definit operari ibi, & in alio loco operetur, necessario in alio loco erit, vt angelus, qui erat Sodoma, dum illam euertebat, si deinde euerisset Ninuem, ab vno loco ad alium transiisset: quod est localiter moueri. Vnde angelum esse in loco, est operari in loco; moueri autem localiter, est successiue operari in diuersis locis: quod est æquiuoce moueri localiter nobiscum & corpori.

Punctum secundum. Potest autem in suo locali motu angelus transire per medium, & ab extremo in extremum sine medio. Nam in motu locali angeli, idest, in successione operationum eius, vel contactuum spiritualium ad loca diuersa, continuitas adesse potest, & etiam abesse. Adesse quidem; nihil enim prohibet angelo assignare locum diuisibilem per contactum indiuisibilis suæ uirtutis: sicut Deus indiuisibilis totum mundum tangit, & anima totum corpus, quod vegetat: sicut etiam corpori assignatur locus diuisibilis ratione suæ magnitudinis. Vnde sicut corpus successiue, & non simul locum prius a se occupatum deserit, consequenter uero exinde in locum motu eius continuitas causatur, & adest: ita etiam intelligentia successiue locum diuisibilem assignatum deserere potest, & sic continuus motus eius erit. Potest etiam continuitas abesse: potest enim locum etiam diuisibilem simul totum deserere, & toti alteri loco simul se per contactum applicare: quia sua operatio ex parte operantis indiuisibilis cum sit, sicut & omnis intellectio ac uolitio, simul tota incipit, & simul tota desinit. Quæcunque uero Aristot. de motu dicit in libris philosophiæ naturalis, sunt dicta de motu corporum, vt pote, quod mobile est diuisibile, & dum mouetur partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem: quamquam & hoc secundum in motu angelico continui admitti potest, modo partialitas non ad substantiam angeli, aut eius uirtutem vel operationem in se referatur; sed ad obiectum seu locum occupatum, & ad operationem, consequenter ex parte obiecti, non in se, vel ex parte angeli. Si igitur continuus sit motus angelicus, necessario angelus ab extremo in extremum motus, medium transit. Medium enim, vt 6. Physic. liquet, est in quod prius uenit quod continue mutatur: ordo enim prioris & posterioris in motu continuo est secundum ordinem prioris & posterioris in magnitudine, vt 8. Physicorum liquet. Si uero motus angeli continuus non sit, potest ab extremo in extremum transire

transire medio non transito. Nam angelum sic ab extremo in extremum transire, est illum operari prius in vno extremo, postea in alio; hoc autem facere potest absque hoc quod operetur in medio: quia cum libere operetur (ut probatum est) deserto vno loco, poterit alteri ad libitum applicari: unde si nunc in oriente operetur, & statim post in occidente, erit pene subito ex illo ad illum locum sine medio motus. Immo impossibile est in motu discreto, quin omittat medium, ut diuus Tho. demonstrat. 1. q. 53. ar. 2. Sed bona ratione pertranseo. Ex his vero patet, quod angelus a loco maxime distant ad alium maxime distantem velocissime potest moueri, immo aequo velociter ad distantem ut ad propinquum, cum eius moueri sit eius operari: ubi autem cessat operari alicubi, potest ad libitum alibi operari, cum ipse de se non sit in loco, & consequenter aequaliter omni loco sit propinquus, ubi desinit alicubi operari. Infinita subtilissima de re hac dici potuissent, sed sicco pede transeo, quia ad nostrum institutum non sunt necessaria.

Punctum tertium. Et si angelus bonus vel malus localiter mouere potest, non potest tamen corpoream materiam pro suo voto mutare formaliter, id est, de forma in formam, sine medio agente corporeo. Nam illud in primis sciendum est, Platonicos existimasse materiales formas, ut asini, bouis, lapidis, & eiusmodi, ex immaterialibus formis causari: quippe qui materiales formas participationes quasdam existimauerunt immaterialium formarum, quos quantum ad aliquid auice fecutus, posuit omnes formas, quae in materia sunt, a conceptione procedere intelligentiae, & agentia corporalia solum ad formas disponere. Qui in hoc uidentur aberrasse, quod formam quasi aliquid per se factum putarunt, ut sic ab aliquo formali principio quasi a sibi simili procederet. Verum, ut in septimo Metaphy. probauit Arist. Compositum est quod proprie fit, sicut & compositum est quod proprie est, quasi subsistens: forma autem non est proprie, nec ens dicitur, quasi ipsa sit uel existat, sed quasi id, quo aliquid est; consequenter autem nec ipsa proprie fit: proprie enim id fit, quod quando factum est, proprie est, cum fieri sit via ad esse: sicut proprie mouetur ad terminum, quod proprie illum attingit. Cum igitur factum sit simile facienti (agit enim sibi simile agens omne) id quod res naturales efficit, similitudinem habet cum composito, quod proprie fit & est, uel quia est compositum, sicut ignis generat ignem; uel quia in sua uirtute totum compositum quantum ad materiam & formam habet, quod Dei solius est proprium. Igitur omnis informatio materiae cum fit a producente compositum, uel a Deo est immediate, uel ab aliquo agente corporali, non autem immediate ab angelo. Nec huic puncto obstat primo, quod conceptioni animae obedit materia corporalis, sicut

sicut ex conceptione animae corpus ad calorem, aut frigus, aut uentem immutatur, & multo magis ad conceptionem intelligentiae, & consequenter ei obedit ad nutum. Dico enim non esse simile, quippe anima nostra corpori unitur ut forma, consequenter autem non est mirum si ex conceptione eius transmutatur: praesertim cum motus sensitiui appetitus, qui cum quadam transmutatione corporea fit, subdatur rationis imperio: angelus autem non sic se habet ad corpus. Nec obstat secundo, quod corpus materiam ad formam aliquam transmutare potest, ut cum ignis ignem generat, consequenter autem id uidetur posse superior uirtus intelligentiae. Dico enim quod superior uirtus id potest quod & inferior; sed solum excellentiori modo quando ad ordinem diuersos attinent, sicut intellectus sensibilia nouit longe excellentiori modo, quam sensus: & similiter angelus materiam ad formam transmutat excellentiori modo quam corpus id est, mouendo agentia corporalia tanquam causa superior. Nec similiter obstat tertio, quod tota natura corporea angelicum instrumentum est, ut patuit: consequenter autem in inferioribus effectibus aliquid est ex uirtute principalis agentis angeli, quod attingere nequit instrumentum, id est agens corporeum, & illud est principale in effectu: sicut instrumentum animae calor naturalis digerit quidem carnem, tamen anima sua uirtute generat, consequenter autem principale in effectibus corporalibus, id est forma substantialis, ex uirtute est angelica. Non obstat, inquam, quia, nihil prohibet angelica uirtute in rebus naturalibus aliquos sequi effectus, ad quos agentia corporea nequaquam sufficerent: hoc tamen non est materiam obedire angelis ad nutum: sicut nec coquo obedit materia ad nutum, qui per ignem arte moderatum, aliquem decoctionis modum operatur, quem per se ignis efficere nequiret: cum reducere materiam in actum formae substantialis non excedat uirtutem corporalis agentis, quia simile sibi facere natum est. Unde dicit Aug. 3. de Tri. Non est putandum istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc uisibilium rerum materiam, sed Deo soli.

Punctum quartum. Obediunt autem inferiora corpora angelis etiam malis ad nutum, quo ad motum localem. Primo. Nam experientia nos docet, totam naturam creatam graduatam & ordinatam a Deo esse, consequenter autem quod in inferiori est supremum, immediatum ei, quod in superiori est infimum, fit oportet, & in his scilicet supremo & infimo naturae etiam spirituales ununtur suo modo, sicut corpora per sua ultima sunt simul: sicut in anima nostra uidemus supremum esse id quod angelis conuenit, scilicet principium intelligere sine discursu. Videmus etiam in elementis, supra naturalem & proprium motum rectum, esse circularem, qui caelo est proprius: quod & Dionysio non

latuit: quippe qui in 7. ca. de di. no. dicit, quod sapientia divina coniungit fines primorum principijs secundorum: ex quo patet, quod natura inferior in sui supremo a superiori quodam suo modo contingitur. Natura vero corporea spirituali inferior est, vt liquet, quia spiritus corpus viuificat, & mouet, ac nobilitat. In corporea autem natura inter omnes motus, supremus est localis, vt probatur in 8. Physic. cuius etiã ratio est, quia mobile secundum locum non est in potentia ad aliquod intrinsecum in quantum huiusmodi: sed ad extrinsecum solum, idest locum, nec a mobili aliquid abijcit absolutum, sed relationem tantum, vel vbi. Igitur natura corporalis nata est a spirituali immediate moueri secundum locum: quod etiam in anima experiri licet, quæ corpus attingit vt motor medio locali motu cordis. Vnde & philosophi localem motum supremorum corporum intelligentijs ascripserunt: & Aug. dicit in 3. de Trin. quod angeli adhibent semina corporalia ad effectum aliquos producendos, quod nisi per localem motum esse nequit. Secundo. Nam quod potest maius, vtiq; & minus possit oportet: Sed angelici spiritus, & quidem etiã de infimis, possunt maius, idest mouere caelestia corpora, secundum philosophos, & sententiam Domini, dicentis, virtutes caelorum in die iudicij mouendas, idest amouendas a corporum caelestium motione. Ergo vtiq; possunt minus, idest mouere corpora inferiora. Tertio. Nam quod natura inferior potest, vtiq; superiorẽ posse, licet altiori modo, necesse est, vt ex dictis patet: Sed natura inferior, idest anima rationalis aliquod corpus inferius localiter mouet ad nutum, vt suum corpus immediate, & per illud alia. Ergo & angelus siue bonus, siue malus. Et si dicatur, quod vtiq; concluditur angelum posse mouere aliquod corpus, vt mobile proprium, idest caelum, & per illud alia, & non aliter: hoc nihil est, quia angeli habentes mobile proprium & proportionatum, sunt infimi, supra quos innumeri sunt (vt supra ostensum est) qui in mouendo excedunt proportionem mobilis caelestis, & consequenter non limitantur ad motum caeli, sed eis & caeli, & omnia corpora obediunt ad nutum locali motu: ita tamen quod caelum solum ad motum vno modo, quia alias ordo naturæ euerteretur: alia vero, idest inferiora, ad omnem partem sine detrimento mouere possunt, modo totum vnum elementum de loco suo non mutant: quod nequeunt, quia sic habet ordo inditus naturæ a Deo. Quarto. Quanto motor altioris est virtutis, tanto mobile ei proportionatum altius est. Vnde & apud philosophos motor sphaeræ lunæ, sphaeram solis superiorem mouere nequiret: & sic de reliquis. Sed intelligentiæ sunt altiores. anima humana, quæ determinata est immediate ad corpus vnum mouendum, humanum scilicet. Ergo intelligentiæ immediate mouere possunt humanum, & aliquid altius, & consequenter omnia inferiora humano.

Quinto.
Anima

Anima humana mediate vel immediate potest mouere omnia inferiora, vel ex toto, vel in parte: & successiue omne totum mixtum, etiam turrim. Ergo a fortiori angelus etiam satanæ, & altiori modo. Sexto. Nam idem in sacris litteris, & christianis tractatoribus patet, apud quos dubium non est, dæmonem esse tantæ virtutis, vt non vno modo, verum & multos homines simul, & pene subito, posset ad distantia loca portare: Et nil mirum, quia dæmones angelis bonis sunt in naturalibus pares, & interdum maiores, cum de omnibus ordinibus ceciderint, & inter omnes supremus. Vnde & dæmon, apud multos catholicos expositores, Christum ex deserto in templum, & inde in montem excelsum portauit, Luc. 4. & itidem angelus bonus portauit Habacuc, Dan. 8. Nec scriptura aut Sancti ascribunt hoc virtuti Dei, sed naturæ angeli, quæ etiam in malis est. Item Cyprianus adhuc malus, per dæmones Iustinam virginem habere tentabat, licet nequiret, quia signo crucis munita praeualebat. Idem etiam in vita beati Iacobi patet de Hermogene & Phileto. Nostri etiam temporis magi crebro ad longinqua loca a dæmone feruntur, quinimmo & alios secum volentes per aethera in caballo fremente, idest in dæmone, sub forma caballi per aera vehunt, monitos primum ne crucis signo se muniant: sicut & de scientia certa Henricus Institoris sic refert. Quidam scholaris tunc, nunc sacerdos Frisingensis diocesis, adhuc vt creditur viuens, referre solitus erat, semel se a diabolo ad partes remotas per aera delatum. Alius quoque sacerdos superest in Oburdorum oppido: qui illius confodalis existens, dictam subuectionem corporeis oculis vidit, qualiter scilicet clamans, & eiulans sublati in caelum lacertis, ferebatur, & hac ex causa: Congregatis enim multis scholaribus in ceruisia potagijs, concordarunt vt portator ceruisia nihil exponeret, vnus ergo pro ceruisia conatus exire, densissimam nubem in ipsa ostij apertione statim offendit, qua territus statim redijt, & potum ferre omnino recusauit. Et si diabolus adesset, respondit alius, potum asseram: & sic egressus, omnibus alijs videntibus in aera subleuatus ferebatur, clamans & eiulans. Et in vita beati Petri de Simone mago patet, quem quasi volantem ex Capitolio dæmones efferebant, quem Petrus intelligens a malignis spiritibus portari, eos adiurauit per Christi nomen ne illum deferrent, & statim illis obedientibus Christo, magus corruit. Quidam quoque, cuius nomen, quia adhuc viuunt, taceo; & qui inde conuersus habitum sanctæ religionis excepit, cum post virginem quandam insaniret, eius ei copia promissa est a strigimaga, si se portari sineret ad ludum: quo assentiente, equus fremens per aera longe tulit, transeuntem terras, flumina & loca, quæ nunquam viderat, & quæ deinde visa

P 2

recono-

recognouit, & virgine similiter delata potitus est: quamuis Dei misericordie nunc peniteat. Et de huiusmodi, experientie infinitae sunt, quas negare, insanire est. Ex his vero sequitur, quod quaecunque locali motu inferiorum corporum effici possunt, diabolus possit efficere, sicut potest domum, aut urbem succendere: quia ignem ferre potest, & adiuuere. Videatur etiam infra libro secundo. cap. 1. puncto quinto, & puncto octauo.

Punctum quintum. Angelos etiam malos corpora posse assumere, & in speciebus diuersis apparere. Primo. Nam quaecunque locali motu corporum inferiorum effici possunt, diabolus potest efficere, ut statim patuit. Eiusmodi autem est effectio corporis, quod videatur humanum, vel leoninum, aut lupinum, & eiusmodi. Nam huiusmodi corporum similitudo in figura & colore consistit: per motum autem localem fieri posse figuram nulli dubium, immo ipsam nisi per localem motum addendo, subtrahendo, mutando, aut disponendo fieri non posse clarum est, experientia teste: similiter per motum localem induci posse colores, testatur opus Picorum, per sua instrumenta corpora colorata adiuuendo. Igitur in quacunque specie possunt daemones apparere. Et ulterius, ut patebit, possunt istae apparitiones fieri in sola phantasia. Secundo. Nam cum spiritualis natura corpore superior sit, ab ea obedientiam habeat oportet: Sed hanc non habet quantum ad augmentum vel alterationem, sicut nec quantum ad formarum susceptionem, ut patuit supra. Ergo eam quantum ad motum localem habeat oportet, cum his solis motibus obediat: motu vero locali per condensationem, & rarefactionem, & applicationem actiuorum naturalium corpus omne figurari & colorari potest, ut in nubibus de utroque experimur, & consequenter angelus in omni specie apparere potest. Et de his apud diuinas litteras, & catholicos tractatores non est dubium: quia angeli boni crebro leguntur in diuersis formis apparuisse, & in eos (teste Paulo) se transfiguratur angelus satanae: Vnde apud Greg. in Dial. moniali in forma perpulchrae & tenerae lactucae apparuit: Antonio vero in forma disci argentei, & pueri parui, & huiusmodi: & cuidam Eremitae in forma speciosa puellae, adeo ut affectus ad nefandum actum, se vltima dispositione pararet: & tunc euauit, & irrisit brutalem virum, cui induxit velle, et subtraxit posse coire. An vero huiusmodi corpora vera corpora sint, utique dicendum est quod sic, veritate figurae, & colorum (alioquin exterioribus sensibus non viderentur) & veritate alicuius naturae corporeae: quia sine subiecto accidentia illa, id est figura & color, non subsisterent: non autem veritate naturae, quam praeseferunt, ut scilicet sint vera humana, aut leonina, aut eiusmodi corpora; alioquin non subito interire, & in fu-

in fumum resolui possent. Ex qua vero materia eiusmodi corpora fumant, dicendum est communiter secundum Theologos, quod non ex terra: quia nequirent statim resolui; neque ex aqua, eadem ratione; neque ex igne, quia tangentes vrerent: sed ex aere. Cuius signum dixeris, quod nonnulli huiusmodi corpora gladio perfodere, aut truncare annexi, id nequiverunt: quia partes aeris diuisi statim continuantur. Aeris tamen nomine omnem vaporem, quantumcumque grossum, intelligimus. Sicut vero circa se eiusmodi corpora effingunt, ita & circa homines possunt effingere, ut in diuersis speciebus & ipsi uideantur, aut etiam occultentur, & reddantur inuisibiles: cui veritati etiam Maro fingendo attestatur, qui nube sepsit Aeneam.

Punctum sextum. Quid vero possint daemones circa homines ex dictis ostensurus, dico multa. Primum. Angelus bonus hominem potest illuminare, ut apud omnes catholicos confessum est: nec in hoc nos laborare oportet, maxime quia instituto nostro parum, aut nihil auxilij confert: angelus vero malus, cum naturali virtute ea possit, quae & bonus, hominem potest illuminare si vellet, eius intellectum confortando: omnis enim virtus inferior a superiore fouetur, & uigoratur: sed eius peruersa uoluntas istud minime patitur: quia cum uelit hominis deceptionem, uelle nequit luminis intellectualis eius uigorationem, quae deceptioni repugnat: potest vero hominem docere ordinando species intelligibiles ac imaginarias, tam bonus angelus bono fine, ut doceat, quam malus malo fine, ut fallat: unde in hoc iuuat hominem ut sciat dubitare; deinde uero eum deserit ne sciat iudicare, & idem in desperationem deducat, ut in scrupulosis facit. Secundum. De uoluntate uero hominis nihil dico, cum planum sit eam a creatura aliqua efficaciter in aliquid cogi non posse. Tertium. De hominis uero phantasia & sensibus, multa scribenda occurrunt. Nam euidentibus indicijs experimentisque liquet, uirtute daemorum hominibus aliqua sensibilibus ostendi: quod equidem quandoque per id fit, quod daemones exteriora quaedam corpora humanis sensibus exhibent, uel quae praexistant a natura formata, uel quae ipsi formarint per naturalia semina, modo iam explicato; & in hoc nullum, nisi insanis, est dubium. Dupliciter autem hominum sensus daemones immutare & possunt, & assueuerunt. Nam dupliciter sensus immutatur, uel ab exteriori, ueluti cum immutatur a sensibili: uel interiori, quemadmodum uidemus quod perturbatis spiritibus & humoribus, sensus quoque immutatur: lingua enim febrientis omnia amara sentit, quippe quae humore colerico plena sit. phrenetici etiam mira se uidere putant: Vtroque autem modo sua naturali uirtute angelus cum bonus, tum etiam malus hominum sensus immutare potest: quippe qui sensui exterius sensibile aliquod

aliquid potest opponere, vel a natura, vel a se formatum & extractum, sicut dum corpora assumunt: itidem potest interius spiritus & humores commouere, & ad phantasmam sensumque communem deducere, ex quibus sensus diuersimode immutentur: quæ omnia ex prioribus liquet, cum naturali motu rerum inferiorum effici possint, ut liquet. Potest autem angelus vterque, & lucis, & satanæ sua naturali virtute hominis phantasmam mouere: quod equidem sic ostendi potest. Nam supra monstratum est, quod quantum ad localem attinet lationem, angelo ad nutum natura hæc corporalis obsequitur. Quæ ergo locali corporum motu effici possunt, siue spirituum, siue humorum, virtuti naturali angelicæ, etiam demonum subsint necesse est. Apparitiones autem imaginarias locali motione humorum atque spirituum aliquando posse fieri perspicuum est, vnde in eo libro, quæ de Somno & vigilia Arist. edidit, apparitionis somniorum causam redditurus, dicit: Cum dormierit animal, descendente plurimo sanguine ad principium sensitium, idest sensum communem, simul descendunt motus, idest impressiones ex motionibus sensibiliu relicta, quæ in spiritibus sensualibus conseruantur, & sensituum principium mouent sic, ut apparitio quædam fiat, ac si tunc a rebus ipsis exterioribus immutaretur sensituum principium: Et tãta esse potest humorum spirituumque commotio, ut etiam vigilatibus eiusmodi apparitiones fiant: sicut in phreneticis & melancholicis patet. Quemadmodum igitur per naturalem humorum motionem hoc agitur, & quandoque etiam hominis voluntate, voluntarie imaginantis priora visãta etiam idem fieri potest boni malique angeli virtute: & quandoque quidem cum alienatione ab exterioribus sensibus, quandoque etiam sine ea. Nec tamen prædictis obstat, quod de ratione phantasie videtur esse motus factus a sensu, ut patet in libro de Anima: & sic videtur ei repugnare, quod fiat per immutationem angeli. Dico enim, quod principium phantasie a sensu est secundum actum: non enim imaginari possumus, quæ villo modo non sensimus, vel secundum totum, vel secundum partem, ceu cæcus natus colores imaginari nequit: aliquando tamen actus phantasie mouente diabolo excitatur per impressiones prius a sensu factas, & seruatas interius. Nec secundo, quod angelus non potest imprimere formas in materiam sensibilem, & consequenter neque transmutare species, quæ sunt in imaginatione, quæ sicut spirituales, ita nobiliores quoque sint oportet. Dico enim, quod angelus imaginationem transmutat, non quidem imprimendo formam nullo modo prius impressam, vel sensatam: non enim adducere posset cæcum, ut de coloribus haberet phantasmata: sed hoc facit per motum localem spirituum & humorum. Non obstat etiam, quod in visione imaginaria, homo rerum similitudinibus, quasi rebus ipsis adheret, quod est de-

ceptibile

cipi,

cipi, & consequenter hoc ab angelo bono esse nequit; consequenter autem nec a malo. Dico enim quod angelus eiusmodi visionem causans aliquando etiam intellectum illuminat de visis, consequenter autem nec deceptio incidit: quandoque vero eius operatione solum imaginariæ similitudines apparent: nec tamen ab angelo causatur deceptio, sed ex defectu intellectus eius, cui talia ostenduntur: sicut nec Christus deceptionis causa fuit, multa turbis in parabolis proponens. Sed contra videtur, quod demon hominum sensus prestigiosis apparitionibus ludificare nequeat. Illa enim forma quæ videtur (ut dum quis aspicit in aqua, vel in igne, & huiusmodi, ut dum homo videtur equus) alicubi sit oportet. Non autem potest esse in sensu, quia sensus speciem non habet nisi a rebus acceptam: nec iterum potest esse in re quæ videtur, sic quod mulier videatur equa, quia duæ formæ substantiales non possunt esse in eodem: & præterea, res illa videretur talis ab omnibus: nec iterum in aere circumstante, qui susceptibilis figuræ non est, nec semper vnus idemque manet circa rem illam, precipue quando mouetur. Ergo videtur, quod eiusmodi ludificationes per demones fieri nequeant. Solutio. Formæ quæ videntur in prestigijs, non nisi in sensu sunt: quod tamen dupliciter esse potest opere demoniorum. Primo, ut species, quæ sunt in thesauro imaginationis seruata, demonis interuentu ad organa sensuum defluant, veluti contingit in somno, excepto quod ad organa exteriora non attingunt, quia sunt ligata: vnde quando species illæ sensus exterioris organa contingunt, vniuntur ac si essent res præsentis extra, & actu sentirentur. Secundo esse potest ex immutatione organorum, quibus immutatis fallitur iudicium sensus, sicut patet in eo qui gullum corruptum tenet, cui omnia videntur amara: quod demones facere possunt virtute quarundam rerum naturalium: sicut ad euaporationem fumi herbe cuiusdam, trabes domus serpentes videntur, & multa eiusmodi experimenta inueniuntur.

Ex dictis reddi posse rationem omnium, mirandorum effectuum demonum, & strigimagarum. CAP. ultimum epilogans.

AM ex dictis ergo epilogando, omnium effectuum maleficorum, strigimagarum, incantatorum, & eiusmodi ratio in genere facile reddi potest per puncta nonnulla.

Punctum primum. Maleficium a malefaciendo dictum (ut ipsum nomen sonat) malum alicui illatum, & consequenter iniustum damnum importat: damnū enim iuste illatum non est malū simpliciter, sed huic vel illi. Tripliciter ergo maleficium dicitur, primo rerū damnū volun-

voluntariū, & iniustū. Secūdo damnū personæ iniustū, & voluntariū: si enim nocumentum præter propositum inferatur (ut quia Iudex ex impentia male iudicauit, uel e domo aliquid eiecū est quod nocuit) non quidem maleficium, sed quasi maleficium est. Inlli. de oblig. quæ ex quā. delic. pertotū. Tertio damnū personæ iniustū illatum a diabolo per hominē, uel instante homine, a quo maleficio uisitatus quis maleficiatus dicitur, si pariatur: & maleficus uel malefica, si illud diabolo medio fieri curauit pacto expresso, uel tacito incidente. Ad hoc autem tertio modo dictū maleficium signū fœderis inter maleficū & diabolū pertinet, quod signum & ipsum dicitur maleficium, ut infixio gladij, uel gladius infixus infra circulum, plumarum inuolutio, imago cerea acubus confixa, & eiusmodi. Ad hoc etiam maleficium reducitur omnis diuinatio, & incantatio, & omnis alligatura, ut 26. q. 5. Nec mirum.

Punctum secundum. Ad quid se diabolica sapientia extendat, et si ex dictis patet epilogando, tamen ex diuo Tho. 1. q. 64. ar. 1. ad 5. & 2. di. 18. q. 2. ar. 1. & 3. cōtra ca. 154. dico, quod demones tripliciter norunt ueritatē, per naturam, reuelationē, & experientia. Et per experientia quidem norunt inclinationes hominum, & superandi modum, dicente Cypriano, quod diabolus omnia tentandi genera, insidiasque dei cēdi, usu ipso uetustatis edidicit. Experientia tamen ibi sumitur improprie & æquiuoce pro notitia rei singularis quacunque. Per reuelationem uero cognoscunt quantum Deo per se, uel bonos angelos reuelanti placuerit. Per naturam uero, ut liquet. 1. q. 89. ar. 3. & q. 109. ar. 5. & ueri. q. 2. ar. 4. & 2. contra cap. 97. a principio suæ institutionis demones statim norunt per species innatas omnes rerum species. spirituales & corporales a Deo productas, per quas etiam species quisque eorum actu considerans naturam speciei simul distincta cognitione, omnia eius indiuidua nouit, ut simul omnes homines qui fuerunt & sunt, & omnes leones, & sic de alijs, ut etiam patet 1. q. 57. ar. 2. & 2. di. 3. q. 3. ar. 3. & 2. contra cap. 98. Ex quibus liquet, quod quilibet dæmon etiam minimus, nouit omnes angelos bonos ac malos, & uirtutes eorum. & idem de omnibus caelis, & stellis ac constellationibus, & aspectibus, & influxibus earum: & de uolueribus, & piscibus, & bestijs, & reptilibus, & arboribus, & plantis ac seminibus earum, & de lapidibus, metallis, & elementis.

Punctum tertium. Ad quid uero se extendat diabolica potestas, quantum ad motum corporum, et si ex dictis patet, epilogando tamen & obiter ex diuo Tho. prima. q. 105. ar. 1. & q. 110. ar. 2. & 3. & 4. & q. 114. & q. 117. & 2. di. 7. q. 3. ar. 1. & 3. contra cap. 103. dico tria. Primum. Angeli mali, ut de bonis taceamus, nequeunt naturaliter aliquam

aliquam imprimere formam in aliquod susceptiuum: quod de corporalibus intellige primo, cuiusmodi sunt formæ substantiales, & accidentia corporum: secus de spiritualibus, quia possunt illustrare phantasmata, immo etiam intellectum absolute, licet non ex suppositione iniqui sui finis, licet nō sit ibi proprie impressio luminis, sed uigoratio: et secundo intellige de formis habentibus esse per modum quietis; secus per modum transeuntis, etiam in corporalibus: possunt enim mouere localiter, cōsequenter autem illam imprimere formam, ad quam localis motus sequitur, quæ impressio quædam est non durans. Secundum. Angelis malis, quantum attinet ad motum localem, omnia corpora inferiora obediunt ad nutum, ut probatur ubi supra: ita quod sicut humana anima se habet ad mouendum unum corpus solum sibi unitum; ita spiritus illi tanquam nobiliores & eleuationes se habent ad mouendum inferiora omnia, eo excepto, quod terram rotam, aut aliud elementū mouere nequeunt: & idem dicit Mal. q. 16. ar. 10. ad 8. quippe hoc esset naturæ ordinem euertere; possent tamen mouere turrin, aut montem. Sed contra hoc. Nam idem est motus glebæ & totius terræ. 4. Physic. ergo potēs mouere unum, potest mouere & reliquum. Sol. Negatur consequentia; quia unum mobile est ei proportionatū, non reliquum. Tertium. Angelus malus naturaliter tanta celeritate moueri potest, ut tempore imperceptibili ab oriente in occidentem, & a celo in terram moueri possit, & e contra, nullo medio pertrāsito: cum suum moueri sit suum operari: quod est successio cōtāctuum rerū circa quas mouetur, eo scilicet modo, quo nostra imaginatio a Mediolano Parisios transit, non imaginato Lugduno, ut patet. 1. q. 53. potest etiam moueri continue, transeundo medium. Consequenter autem potest aliquod corpus celerrime deferre, modo illud celeritatē motus pariatur. Ex his uero tribus sequitur dæmonem posse facere quæcūq; locali motu effici possunt, aut per motionem uirtutum actiuarū, quæ sunt in tota natura, ut pluias, uentos, & eiusmodi: & similiter condensare aerem, & illum figurare, & in eo apparere in forma uiri, aut mulieris, aut bestię, & huiusmodi, ut experimenta multa, & Sancti docuere.

Punctum quartum. Ad quid uero diabolica potestas specialiter circa hominem se extendat quantum ad animam, corpus, substantiam, ac famam, et si ex dictis iam liquet; epilogando tamen ex diuo Tho. in locis citandis dico multa. Primum. Angelus bonus in nostrum intellectum naturaliter potest imprimere. 2. di. 8. ar. 5. ad sextum. prima sec. q. 80. ar. 2. sec. secundæ. q. 172. & 3. contra ca. 154. quod tamen non est imprimendo formam uel lumen nouum, sed nostrum lumen uigoran

do. secundo vbi supra, & Veri. q. 11. ar. 3. ad tertium. Angelus vero malus in nostrum intellectum non potest imprimere, ut liquet in locis precitatis: quod tamen non intelligitur absolute, quippe, cum hoc naturalem proprietatem angelicam consequatur, bonis & malis angelis congruat oportet: intelligitur autem ex suppositione sui iniqui finis, & suae iniquae voluntatis, ut dictum est: potest autem malus hominem priuare vsu rationis. prim. sec. q. 80. ar. 3. quippe qui potest humores & spiritus omnes hominis ad caput deducere, immo organa sensus de capite possit auferre, si permitteretur. Secundum. Daemon nostram potest immutare voluntatem, non equidem directe mouendo, verum suadendo exterius, & concitando passiones. Mal. q. 16. ar. 11. Tertium. Tam boni quam mali angeli agunt possibiliter in nostra phantasmata applicando suum lumen, illaque ordinando. 2. di. 2. & prim. sec. q. 80. ar. 3. quod malus quidem angelus non ea intentione facit, ut homo ad intelligendum iuuetur, & illuminetur; sed ut norit dubitationes percipere, quas dissoluere nequeat, ut in scrupulosis, aut relictius grupulosis accidit, qui subtilissime quidem dubitant, ineptissime vero soluunt, & dijudicant, nullum pene iudicium in proprijs habentes. Quartum. Daemones hominem ad peccatum aliquod efficacissime, nisi reprimantur, inclinant, operando interius, scilicet in phantasmata & appetitum sensituum. prim. sec. q. 80. ar. 2. Mal. q. 16. ar. 11. Quod intellige, quia per motum spirituum, in quibus sunt phantasmata, illa ad imaginationem deducunt, quae vel alliciant concupiscentiam, vel irascibilem concitent: Et inclinare possunt intellectum ad iudicandum, & nolentem ad volendum illud, quod ad peccati patrationem conducit. Adde vero, quod existentes in homine spiritus mouere possunt, & per eos concupiscentiam excitare. Adde similiter, quod etiam per exteriora ad idem tripliciter inducunt. Primo exterius suadendo, sicut Christo tentator affuit in humana forma locutus, & Sanctis nonnullis in forma iuencularum blandientium vsque ad barbae attretationem, & deteriora itidem. Secundo, aliquid exterius ostendendo fictum, ut Antonio argenteam mensam, Moniali lactucam, & aduentibus ludum eius viros & feminas, & ioca carnalia: aut certe ostendendo aliquod verum, ceu ecclesiam aduenti procurando occursum dilectae feminae, aut quod aliquid turpe aut videat, aut certe audiat. Tertio, aliquid extrinsecum corpus intromittendo, quippe qui cum ad nutum possit corpora mouere localiter, homine dormiente, vel alias in stomachum nostrum inferre potest quae iram, aut quae concupiscentiam moueat, puta aromata, vinum, tubera, & eiusmodi. Quintum. Daemon omnes hominis sensus cum interiores, tum exteriores immutare

tare

tare potest. 1. q. 111. ar. 3. et 4. Veri. q. 1. ar. 3. q. 12. ar. 8. Pot. q. 6. ar. 3. ad 3. Mal. q. 16. ar. 1. ad 16. Quod intellige sic, & eo modo, ut etiam homo decipiatur, aliter re apprehensa quam sit: quod equidem fieri possit multipliciter. Primo ex hoc, quod ex aere corpora format, ostendens quae vere non sunt, sicut aliquos terruit aliquando sub forma draconis; & Monialis apud Greg. credidit se manducare lactucam, & erat corpus aereum. Secundo, applicando per motum localem actiua quaedam naturalia, quae hoc possunt, sicut apud diuum Tho. quaedam herba fumigans, trabes facit apparere serpentes. Tertio, reducendo spiritus, qui in homine sunt ad phantasmata, & eam suo modo immutando: & consequenter etiam sensus, ut de praestigijs dictum est, ut apparet in phreneticis, arrepticis, & insanis. Quarto, per aorasia vel aorasia, quae excitas est, quae celantur nobis non omnia, sed quaedam, sicut oculi discipulorum eunti in Emaus tenebantur ne Christum cognoscerent: potest enim graphio quod quæris pretendere chartam, aut tabulae cui infidet. supra ponere aliam similem, in qua non sit graphium: & strigimaga pretendere formam bouis, & reliqua. Sextum. Potest etiam daemon in corpus humanum infirmitates inducere, ut patuit in Iob: quæ repente vlcere pessimo toto corpore percussit; infirmitates inquam omnes, quæ medio inferiorum corporum possunt inferri: quippe qui omnium eorum virtutes norit, & ea omnia corporibus humanis possit admouere. Septimum. Potest etiam in facultate nocere, ut patuit in Iob, quæ subito accepta licentia omni facultate priuauit, & res omnes penitus ademit: & itidem nocere potest in fama, quippe qui sumere potest humanam speciem, & obloqui, & casus effingere, in quibus delinquere videamur: sicut sub lecto cuiusdam sancti viri in forma puellae latuit, ut ibi inuentus, illum infamiae notaret: quod & fecit, licet Deus occurrerit.

Punctum quintum. Quid vero cupiat diaboli iniqua voluntas, etiam ex dictis liquet: tamen obiter ex diuo Tho. dico multa. Primum. Liberum arbitrium demonum in malo firmatum, & obstinatum est, nec ad bonum regredi aut vult, aut potest. Mal. q. 16. ar. 5. Veri. q. 24. ar. 10, vnde omnis motus liberi arbitrij eius est inordinatus. Veri. vbi iam. ar. 11. quippe qui in ordine ad suum malum finem vult quaecumque libere vult, & lethaliter peccat in omni sua volitione. 1. q. 64. ar. 2. ad quintum. prim. sec. q. 89. ar. 4. & 2. di. 7. etiam quem habet naturalem voluntatis motum in bonum, illum mala electione deprauat. Secundum. Animas defunctorum se esse peruersi daemones fingunt, ut viuentes ad sui familiaritatem alliciant, & inde seducant. 1. q. 89. ar. 8. ad secundum. q. 117. ar. 4. Mal. q. 16. ar. 1. Tertium. Similiter per mendacia, & vanas

Q 2 su perlli-

superstitiones aduocati veniunt, vt homines talia credant. Pot. q. 6. art. 10. ad octauum. Quartum. Et similiter alliciuntur, aut se allici fingunt diuersis generibus herbarum, animalium, carnum, rituum, ut signis aliquorum sibi placentium, nō ut rebus sibi placentibus. 1. q. 115. art. 5. ad tertium. & Pot. q. 6. art. 10. Quintum. Et similiter ad inuocationem diuinæ virtutis adueniunt, ne a participatione diuinæ iustitiæ omnino exclusi uideantur. Pot. q. 6. art. 10. ad quintum. Sextum. Et similiter licet cælestibus orbibus non sint subiecti, sub certa tamen constellatione vocati adueniunt, vt vel decipiant, & in errorem inducant humanum genus: vel a superioribus demonibus coacti. 1. q. 115. ar. 5. & Pot. q. 6. ar. 10. & Quol. 2. q. 7. Septimū. Et similiter a virginibus vocati veniunt, vt homines in diuinitatis suæ opinionē adducant, quasi munditiæ sint amatores. Pot. q. 6. ar. 10. ad quartum. Octauum. Et similiter per necromanticos aduocati & rogati, aut etiam iūsi, inferiores sibi demones corporibus alligant, puta anulis & gemmis, vel ampullis, & eiusmodi. 2. quol. q. 2. ar. 1. & quol. 3. q. 1. ar. 1. Quod ideo faciunt, vel quia illos odiunt (est enim inter demones odium crudele. 1. q. 109. ar. 2. ad secundum. 2. dist. 6. ar. 4. licet in oppugnandis nobis omnes consentiant & concordent) vel vt necromanticos lucrifaciant: vnde & superiores curant arrepticios, inferiores ab eorum corporibus expellentes, nō tamen ab animabus. 3. q. 43. art. 2. ad tertium; quod scilicet faciunt eadem ratione, vt eos homines, qui eos ad hoc inuocant, lucrentur, aut alios. Decimum. Et similiter in lunæ augmento, amplius lunaticos vexant, vt lunam infamie notēt, quasi scilicet malam Dei boni creaturam, & rursus quia tunc lunatici ad patiendum aptiores sunt. Vndecimum & vltimum. Demones omni ingenio & virtute homines a salute auertere nituntur. 1. 6. q. 2. Vis. & hoc ratione multiplici. Primo quidē, quia vsq; ad iudicij diem in summo sua pœna non est, crescit enim accidentaliter semper: tunc vero in summo erit, & omnes qui iam in mundo hoc ad nostrum exercitium versantur, ad ima profundi detrudentur: vnde iudicium Dei futurum timent: quod quia erit electorum numero completo, omnibus viribus adnituntur ne compleatur; qui tanto tardius cōplebitur, quanto pauciores saluantur: ideoq; homines damnari curant. Secundo, quia inuidet homini; consequenter autem de bonis eius cruciantur: vnde, vt dicitur in dicto cap. Vis. Daemon satis dolet & erubescit, charitatem quam in cælo nequit habere, homines constantes ex lutea materia tenere in terra. Hæc ibi.

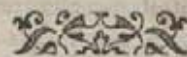
Punctum vltimum. Iam ex dictis in genere ratio dari potest, & causa omnium mirandorum effectuum damnabilis creaturæ, siue angeli-

ca, siue etiam humanæ per multa obiter dicta. Primum. Homines diabolici, qui ope demonis miranda operantur, omnes cū diabolo aut expresse, aut tacite pacta iniere, vt August. testatur: et expresse quidē, quando pacti sunt vt in suffragium vocatus adlit, vel quando expresse intentione effectum sui operis a diabolo expectant, ei sacrificantes, vel thura ponentes, & eiusmodi: tacite vero, dum quedam faciunt aut noxia, aut leuia, ad quorum factionem satanas operari consuevit, in quibus effectus non expectatur a Deo, sed a fortuna, vel diabolo, vel quocunq; modo eueniat. Secundū. Eiusmodi effectus vniuersi, quātum nunc sapio, saluo iure calculi melioris, ad quinq; reducuntur: & hi sunt; Aut diuinationes in primis vel præstigiolæ, vel quomodolibet factæ; Aut infirmitates secundo & damna; Aut tertio sanationes; Aut quarto fallæ apparitiones; Aut quinto omnis effectus mirabilis, & iudicio vulgi creaturæ impossibilis. Tertium. Quantum vero ad diuinationes attinet, dictum est quomodo demones possint futura aut scire, aut etiam docere; præsentia autem occulta nobis omnia norunt, exceptis cordium deliberatis cogitationibus: vnde consilia principū, & omnium hominū, tractatus, & corporū dispositiones, thesaurosque, & cuncta sub terra latentia norunt; & breuiter, cogitationibus dumtaxat exceptis, omnia, quæ aut sunt, aut fuere nouerunt, nisi prohibeantur a Deo. Sicut apud diuum Thomam prohibiti sunt beate Mariæ virginitatem scrutari. Et de prædictis omnibus diuinare per certitudinem norunt: & coniecturaliter de his, quæ a præsentibus deriuantur: puta, quod tale bellum erit, vt pote, qui norunt regum consilia, & qualitates: & quod talis vincet, vt pote, qui sciant militum vires; & de præsentibus etiā distantibus, quia ea norunt, & subito nunciant. Quartum. Quantum vero ad morbos & sanitates attinet, patet quod omnia nocua & proficua remediâ demon norit, & genus omne medicine, ac veneni & nociui; & ea repente a partibus etiam longissimis & abditissimis afferre, & admouere corporibus, etiā inuisibiliter, siue sub specie aliena potest, & interius per os, aut aliter inferendo, dum homo se aut bibere, aut aliud aliquid sumere putat, medetur. Et hinc est quod anus carminatrix, & omnis incâtator morbos mirabiliter etiam a iumentis curat: mirabilis enim est medicus iste, qui ei cooperatur occulte ex pacto tacito vel expresse: & idem de sanatione iudicium est: cum oppositorum eadem sit ars & disciplina. Quintum. Quantum vero attinet ad apparitiones, iam ex dictis pateat, quod per aeris condensationem possunt quæ maluerint oculis speciem ostentare, aut etiā abscondere, speciem alterius rei prætendendo, veluti abscondere aureum, superiecta specie papyri, & eiusmodi: licet interdū diuina pro-

videntia eos aliter quam vellent apparere cogat, sicut Euxæ coactus est serpentis speciẽ præ se ferre, vt vel sic horreret. Vnde teste diuo Thoma super Iob, frequenter in bestiarum figuris visuntur, quibus eorum vitia Deo volente detegantur, & pateant. Sextum. Quantum vero ad mirandos effectus attinet (cuiusmodi est acus euomere, clauos, pilos, ossa magna, vel quod plumę sint ingeniosissime conferte, & huiusmodi) patet quoniam modo fieri queant: quia aut ista sunt illusiones, vt ea videantur, quæ vere non sunt, siue per naturalia actiua admota ista sint facta, vel per aorasiã, aut aeris condensationem, & colorationem: aut si vera res sunt, ipse diabolus locali motu rerum ista inuisibiliter efficit, & inde visibiliter ea pandit, & valde magna per foramen paruum interdum educens: quippe qui ad libitum ea in partes diuidit & reunit, cum eiusmodi & partes eorũ ad nutum localiter moueat, vt superius probatum est. Tempestates quoq; & procellas omnes aliquorũ motu locali potest efficere, vt liquet ex di-
ctis.

DE STRIGIMAGARVM
DAEMONVMQVE MIRANDIS,
LIBER SECVNDVS.

De intellectu capituli Episcopi. 26. q. 5. CAP. I.

XPLETO iam, diuino munere, libro primo, de principijs & causis mirandorum, quæ damnata creaturæ, daemones, & strigimaga operantur; iam secundo manum ad moueamus tempus vrget, specialius de secta strigimagarũ, & actis eius ac remedijs locuturi. In primis autem intellectum capituli Episcopi. 26. q. 5. vnde hic paruus codex occasionem sumpsit, dare oportet: quod multis punctis fiat necesse est.

Punctum primum. Verba dicti capituli ad propositum nostrũ oportuna. Illud etiam non est omittendum, quod quædam sceleratæ mulieres retro post satanam conuersæ, demonum illusionibus & phantasmatis seductæ, credunt se & profitentur eũ Diana nocturnis horis dea paganorum, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia intempeste noctis silentio pertransire, eiusque iusionibus obedire velut dominæ, & certis noctibus ad eius seruitiũ euocari. Sed vti-
nam hæc solæ in sua perfidia periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam & innumera multitudo, hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo a recta fide de-
uiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitati, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Quapropter sacerdotes per ecclesias sibi commissas, populo Dei omni instantia predicare debent, vt nouerint hæc omnia falsa esse, & non a diuino, sed a maligno spiritu talia phantasmata, mentibus fidelium irrogari arbitramur. Siquidẽ ipse satanas, qui transfiguratur se in angelum lucis, cum mentem cuiusq; mulieris ceperit, & hanc per infidelitatẽ sibi subiugauerit, illico transformatur se in diuersarum species personarum, atque similitudines, & mentem, quam captiuam tenet, in somnijs deludens, modo læta, modo tristitia; modo cognitata, modo incognitata personas ostendens, per queq; deuia deducit: & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim in somnijs, & nocturnis

Atque visionibus non extra seipsum educitur, & multa videt dormiēdo, quæ nunquam vigilando viderat? Quis vero tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur? cum Ezechiel propheta in spiritu, non in corpore videret. & Paulus non audeat dicere se raptum in corpore. Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia credit, & his similia, fidē perdit: & qui rectam fidem Christi non habet, hic non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptū est: Omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo credit posse fieri aliquā creaturam, aut in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliā speciem, vel in aliam similitudinē, nisi ab ipso Creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, & pagano deterior; Hæc ibi. Pro quorum notitia illud scito, errorem fuisse Paganorum, ex hominibus fieri heroes, si boni essent meriti; alias demones, qui essent lares, larum & manes, ut per Aug. liquet. 8. de ci. de. ca. 11. de quo vide Mal. q. 16. ar. 1. in corpore. Et. 3. contra cap. 106.

Punctum secundum. Secta strigarum simul & maleficarum (quæ strigimagarum diximus) ea non est, de qua in dicto cap. Episcopi, mentio habetur. Differt enim hæc ab illa primo quantum ad credere. Nam illa quidem primo credebat, aliquam mulierem (puta aut Dianam, aut Herodiadem) versam in deam, & consequenter esse spiritum bonum, & habere aliquid numinis: & secundo se vocari, & super bestias ducti ad seruitium deæ cuiusdam: & tertio quod vna creatura ab alio, quam a vero Deo mutaretur in aliam creaturam vel speciem eius, puta, mulier in deam, vel homo in speciem canis; quæ tria in textu patent: & quarto quod talis dea esset spiritus bonus: quæ quatuor sunt contra fidem, ut ex littera patet. Secta autem strigimagarum nullū horum credit, sed spiritum eis apparentem, diabolum scit esse, & fatetur: quæquam aut voluptatis gratia, aut desperatione ei se subijcit: consequenter autem credit illum non esse hominem versum in deam bonam, nec se ad alicuius deæ seruitium vocari: nec creaturam vnam mutari in aliam deam, aut spiritum bonum. Conueniunt tamen quantum ad credere in aliquo: quia & strigimagarum secta aliquando deluditur, vel deludi potest (sicut & alij homines) ut credat in corpore fieri quod in solo spiritu fit, id est imaginatione, vel sensu: non tamen illuditur in intellectu, ut in sequentibus patebit. Differunt secundo, quantum ad operari, quia illa non negat expresse fidem, aut conculcat crucem, vel abutitur sacramentis, aut admittit maleficia, ut secta strigimagarum: immo quæ agit, sub specie & colore boni agit, putans spiritu bono deferuire, ut patet in textu. Conueniunt vero, quia nocte solaciatur ambem cum diabolo vere, licet vna scienter, alia non, verum credens eum spiritum

ritum bonum. Vnde ista secta non est illa: quod etiam tenuerunt duo solemnissimi iuris vtriusque doctores, dominus Aug. Boca de Sauliano in quodam suo consilio, & dominus Io. Grassus, qui hoc sustinuit Taurini, & senserunt de hæc strigimagarum secta nihil in sacris canonibus haberi: quod etiam sensit Inno. VIII. qui in bulla (de qua forte infra in principio tertij libri) hanc sectam nuper exortam astruxit; id est, circa annum Domini. 1404.

Punctum tertium. Etsi vero hæc & illa secta, & in credere, & in operari concordant quoquo modo: non tamen adeo, ut vtraque in dicto cap. Episcopi, simul damnetur & reprobetur, cum dicitur: Qui talia, & his similia credit, fidem perdit. Nam eiusmodi sectæ in tribus assimulantur generibus, & in vnoquoque illorum generum specie distant, scilicet, hæresis, superstitionis, & illusionis. Quantum ad primum enim, & si ambæ sunt in genere hæresis, specie tamen distinguuntur, quippe illa credebat aliquid numinis extra Deum esse, vnde est hæretica proprie: non autem secunda, quia nihil hæreticū credit; facit tamen quæ sapiunt hæresim: quippe quæ adorat diabolum, crucem conculcat, fidem negat ore, & si non corde: vnde est hæretica præsumptiue: quia ei quem diabolum credit, diuinos honores exhibet. Et præterea ista a fide apostatat, cum totum neget, non autem illa, cum expresso verbo fidem minime abneget. Quatum etiam ad genus superstitionis, quod vtrique commune est, differunt specie: quippe illa est in specie pythorum, in illis enim demon loquebatur, & miranda faciebat: ista vero cum hoc completatur, & pene omnem aliam speciem superstitionis, superaddit maleficiorum crimen: vnde etiam composito nomine exprimitur, quamquam etiam non plene. Quantum ad tertium vero, id est illusionem, etiam specie discernuntur: quia illusio illius vsque ad intellectum pertinebat, ut crederet falsa de fide, non autem istius (ut dictum est) verum potius omnis istius illusio in sensu exteriori, vel interiori sistit: qui equidem sensus iudicat aliqua esse caballos, aut hircos vel alias bestias, & sunt demones in corporibus acris, ut eorum iudicat intellectus: & aliqua eorum sensus iudicat esse viros, aut feminas, & incubi aut succubi demones sunt, & eiusmodi. Quod autem dicitur de altero similitum, non ea ratione qua simile, sed qua diuersum, de reliquo non procedit, cuiusmodi est illud, & his similia: quia illud de secta illa dicitur quantum ad rationem speciei, in quantum extra Deum aliquid numinis credit, in quo ab ista differt: non autem ratione generis, in quo congruunt ambæ. Et si instetur, hoc dici de locali motione, in qua conueniunt, illud vtrique non est verum, de quo dic, ut infra puncto septimo.

Punctum quartum. Strigimagas ad diabolicum ludum realiter & R incedere,

incedere; & deferri posse planum est. Nam eas incidere posse probate superfluum est, cum ludus est prope: & de facto omnes de quibus in secundo cap. primi libri dictum est, suis pedibus ludum adire diabolicum: posse vero eas a diabolo ferri, iam ex his liquet, quæ libro primo cap. penul. ex philosophia, & sacris litteris, ac tractatoribus citata sunt; & in hoc de possibili consentiunt omnes: quippe angelicis spiritibus cum bonis, tum etiam malis, ad nutum, quantum ad motum localem attinet, inferiora corpora obsequuntur, secundum August. & Theologos vniuersos, eo modo, quo humanæ aut brutali animalia corpora propria obsequuntur, modo non cohibeantur a Deo: Unde & magi in hoc opere demonum frequenter vtuntur, vt historia docent. Immo demones hominem etiam inuitum localiter ferre possunt, nisi comprimantur a Deo, sicut de quodam puero nobili & monacho Pet. Damia. & Vincen. in Spe. refert. lib. 26. cap. 63. quod cum vespere in cella quicuisset, mane in pistrino clausis ianuis inuentus requisitus de negotio, dixit a quibusdam hominibus ad conuiuium magnum se deductum fuisse, vbi epularum omnium deliciae videbantur, qui cum manducare coegerunt, & illum deinde per superiora pistrino intulerunt. Guilel. quoque in vltima parte de vniuerso, demonem dixit posse puerorum translationem facere, vnum pro alio supponendo, vel etiam Deo permittente, damone pueruli locum tenente. Cuius rei signum dixeris, quod eiusmodi Acheruntinos pueros vix quattuor aut quinque mulieres lactare sufficerent, semper eulantes, & nunquam pinguescentes, quod interdum ex blasphemis virorum aut vxorum Deo permittente euenit, vt cum dicant; vellem diabolus potares, & eiusmodi.

Punctum quintum. De facto vero ad diabolicum ludum strigimaga, an semper, aut nunquam, aut aliquando tantum realiter eant, aut portentur. dico quod interdum realiter suis pedibus adeunt ludum, quando est prope, vt de omnibus supra in primo libro recitatis liquet. Et stultum est dicere quod merint in spiritu, cum dicant se tali hora iuisse, antequam irent dormitum, & rediisse tali: nisi forte dicatur, quod in suo sensu & vigilia, immo in tortura posita: quod somniantes credat fuisse in re; quod est insanire. Nec est verum hoc accidisse mulieribus de secta alia, de qua in ca. Episcopi, vt patebit puncto sequenti: Aliquando autem deferuntur in spiritu, id est phantasia, & hoc vt ipse fatentur, tunc est, quando personaliter adire ludum nolunt; cupiunt tamen ea scire, quæ fiunt in illa concione: tunc enim cum certis obseruationibus dormitum vadunt, ponentes se ad latus sinistrum mariti in nomine omnium diabolorum, qui illis ostendunt quæ fiunt in ludo, aliquando quidem in somno, aliquando vero etiam antequam dor-

miant

1

miant,

miant: emittunt enim, cooperante diabolo, vaporẽ glaucũ ex ore, & in eo ope diabolica videt quæ in ludo peraguntur. Nã auctores Mallei maleficarũ duo magi viri, maxime magister Henri. insti. qui aduersus impiũ Antoniu Kofelli scripsit, eiusq; blasphemum opus de Monarchia christiana damnauit, ita referunt se ab incineratis strigimaga, & a penitentibus didicisse. Aliquãdo etiã feruntur realiter, alioquin oporteret primo pene infinitos processus inquisitorum iudice factos negare, & consequenter iura ipsa. Negare etiam secũdo id quod quisq; homo in se experitur, scilicet, quod quis quando est in suo sensu inter vigiliam & somnum discernit: quod strigimaga non facerent, si realiter non feruntur; cum dicant in vigilia, immo in tormentis, se realiter delatas. Negare etiam tertio sensum: multa enim circa hoc multi experti sunt, quæ rationabiliter plus negari nequeunt esse in veritate facta, quam me nunc scribere: quod vtique potest quisque pro voto negare, dicendo me aut alios illudi præstigio, vt scribere videar, & non scribam. Res est & scripta; & famosa quam refero, & paulo antequã habitum diuiparis Dominici sumpserim, expleta. Comi Vicarius ordinarij & Inquisitor, vel curiositate, vel quod forte plene strigimaga, quas carceribus detinebant, non credebant, media vna earum ludum, qui non longe aberat, adierunt; & omnia e regione viderunt. Verum omnibus inde licentiatis, demon caput ludi fingens se eos durante ludo non vidisse, repente omnem concionem denuo reuocauit, & illos duos iudices adeo baculis ceciderunt, quod infra quindenam yterque interijt. Sic Deus eorum curiositatem, & forte alia crimina, permittendo, multauit. Deferuntur ergo aliquando realiter & vere, aliquando etiam de die inuisibiliter. quod vtique diabolus potest per modos, de quibus docet Præceptorum Diab. præcepto primo. cap. 11. q. 1. Vido de hoc quod scilicet realiter aliquando ferantur, supra libro primo cap. puncto quinto: vide etiam circa finem huius capituli.

Punctum sextum. Quis autem sit sensus dicti capituli verus, sic pateat. Primo enim illud sciendum est, quod aliquid est vel dicitur mere spiritus, vt intellectus, & omnis sensus interior, qui non habet organum manifeste: aliquid mere corpus, vt lapis: aliquid quoque inter hæc medium, vt sensus exterior, qui & corpus & spiritum sonat, id est organum patens & virtutem animæ, veluti visus sonat pupillã, & vim discretiuam coloris: Consequenter vero secundum hæc tria aliquid dicitur dupliciter fieri in corpore, & similiter dupliciter in spiritu, ex eo quod factum in sensu medio inter illa duo extrema, & in corpore & in spiritu fieri quoquo modo dicitur: videlicet eo modo, quo medium vtrumque extremorum dicitur, ad aliud, & aliud relatum, ex quinto Physicorum. Color enim viridis ad albedinem

R 2

relatus,

relatus, nigredo; ad nigredinem vero, albedo est. In corpore ergo aliquid dupliciter fieri potest: & quidem primo proprie, ut quia extra omnem sensum hominis tale aliquid veraciter fit, ceu nunc ego seribo: & secundo improprie aliquid in corpore fit, idest, in sensu corporeo, seu exteriori, habente scilicet organum corporeum patenter & manifeste, puta in oculo: sicut si ope diabolica oculus meus videat quod aut non est, aut non vere est: aut etiam naturaliter, sicut apud diuū Thoma quaedam herba fumigans trabes facit apparere serpentes. Et similiter duobus modis aliquid in spiritu fit, & quidem in primis, quia in intellectu fit, aut sensu non corporeo, idest non habente organum corporis manifeste, ut in imaginatiua virtute: secundo vero improprie, scilicet quia fit quidem in sensu, sed corporeo, idest corporeo habente organum manifeste, non autem extra sensum veraciter. Proprie ergo in corpore fit, quod extra omnem sensum fit: proprie etiā in spiritu fit, quod in intellectu, aut sensu interiore fit: quod vero in sensu exteriori fit tāquam in medio, utroque modo fieri dicitur. Secundo vero notandum est, quod delatio mulierum ad Dianā deā paganorum, vel alterius famulatum, dupliciter intelligi potest esse realiter, siue in corpore. Primo scilicet, ut quæ ad hoc concurrunt, sint realia, non omnia, sed quaedam tantum, ut motus, non autem bestia: et sic aliquando est realis, ut quia realiter quidem feruntur: tamen bestia non est vera bestia, sed verus dæmon apparens bestia. Et secundo, quia omnia ad hoc concurrētia sunt realia, & sic nunquam realiter feruntur quando bestiis feruntur: quia ipse bestie non sunt veræ bestie: nec dea ipsa vera dea: sed ista fiunt in spiritu, idest in sensu exteriori, & imaginatiua, & in intellectu etiam in casu cap. Episcopi. In casu vero strigimagarū fiunt in sensu & imaginatiua, non autem in intellectu, quia ipsæ sciūt illas bestias non esse veras bestias, & personam apparentem neque Deum, neque spiritum bonum esse, sed diabolū, ut ex earum confessionibus liquet: unde & dictum est, quod in illud in hoc distat hoc superstitiosorum genus ab illo. Sciendum est tertio, quod cap. Episcopi. saluari oportet, cum sit Concilij Anquirensis, quod apostolica sede probatum putarim: alioquin quomodo sacris decretis fuissent eius dicta commixta. Quæ etiam dicta sunt, cū vera sint, & rationibus ac experimentis probata, & hæc & illa sic oportet intelligere, ut vera sint. Hoc vero non sine magna difficultate fieri posse ostenderunt Canonistæ, qui & huic textui glossam non adiecerunt, præter illam paruulā: In corpore, idest sensu corporeo. & rursus etiam hodie in capituli huius lectione excutunt, non credentes & processibus, & historijs, & experimentis, quod diabolus interdum hominem spontaneum & inuitum portarit; immo nec philosophiæ, quæ utiq; demonstrat hoc esse possibile, ut liquet supra

pra ex primo libro. Et hoc totum ideo eis accidat oportet, quia capitulum istud non intellectum, sed creditum quod sit intellectum, obturat sensus eorum, adeo ut Romæ viri peritissimi, propter capitulum istud contra quendam strigimagum procedere recusarent, qui ab inquisitore peritissimo & expertissimo Fratre Aug. Papiensi ordinis Prædicatorum citatus fugerat, cum nihilominus esset propter fugam inchoato processu iudiciatus: & insuper laboraret infamia huiusmodi apostasiæ, probata per testes 14. essetq; per testes viginti & duos accusatus, quorum nonnulli essent incinerati, & nonnulli penitentes. Et in causa erat capitulum Episcopi solum: cuius rei gratia cum essem ego conuindex, coactus hoc opusculum coepi. Sciendum est quarto, secundum nonnullos etiam peritissimos theologos (ut de Scoto & sequacibus liquet. 4. di. 10. q. 2.) quod vnum corpus diuina virtute potest esse simul & eodem tempore in locis duobus: in vno quidem naturaliter, in alio vero diuina virtute. Quod non ideo dico, quia verum putem: sed ut intelligant Canonistæ, quod si peritissimus & subtilissimus doctor ita credere potuit, hominem posse diuino opere simul esse, consequenter autem sentire & videre in duobus locis, longe magis in hoc decipi potuere mulieres credulæ, ut virtute creditæ deæ potuerint credere se ibi fuisse verè & realiter, vbi per somnium vel quemcunque raptum esse potuerunt. Immo in hanc vsque diem multi fideles in hoc errant, ut putent vel diuū Ambrosium, vel Frontonem, vel alios simul alicubi, puta Mediolani alituisse altari, & eodem tempore virtute Dei interfuisse exequijs alibi celebratis pro beato Martino, vel alio. Crediderunt ergo mulierculæ illæ, se vere equitare, & veras bestias ad veram deam, & vera seruitia: & ad ista credebant se virtute illius deæ euocari & iuuari, cuius virtute illas bestias factas existimabant, ut patet in fine capituli, in verbo transformari. Quomodo autem pro tunc ipsæ mulieres in se essent disposite, vtrum scilicet dormientes, aut raptæ extra sensus, forte non considerabant; quamuis in se reuerfæ, norant se talia vidisse iuuante dea: & consequenter non eo modo, quo alia videbant extra dicta seruitia, & in vigilia positæ. Et ex his quidem sensus dicti capituli quoquo modo patet; clarius tamen ex sequenti puncto patebit.

Punctum septimum. Capitulum ergo illud videtur prohibuisse, ne quis credat strigimagas realiter diabolico ludo inferri: quippe quod licet de strigimagis non loquatur, sed de alia secta potius, ut monstratum est: de illa tamen loquitur ut videtur, in quantum habet commune cū ista credulitatem delationis realis: tamen dico, quod reuera illud non prohibet, nec ex illo cap. nisi ignoranter deduci potest. Primo enim non est dubium, quod eo tempore strigimagarum secta non erat: quippe quæ ortū habuit circa annos Domini. 1404. tempore Innocentij VIII.

quando comencó a setta de bruxas

ut pa-

vt patet in bulla, quam idem edidit, infra libro tertio forte recitanda: Non ergo hoc capitulum loquitur de secta strigimarum in specie, vt liquet: nec in simili, quia ista secta in fide, in superstitione, in illusionem differunt, vt patuit; & specialiter in reali delatione dissentiunt: quia ille eam a bono spiritu & vera dea fieri putabant, ut patet in textu: strigimaga autem dicit se aut suis pedibus ludum adire, aut a malo spiritu euehi, unde ab omni uerbo sancto & signo crucis abstinere docent eos, quos illuc deducere moluntur. Quando autem aliqua secta non sunt eadem, & in aliquo facto non sunt similes, quod de una in facto illo dicitur, intelligere de alia est rude. De consti. Translatio. Secundo. Si ad multorum canonistarum mentem, & ad predictum sensum quod strigimaga realiter a diabolo non feruntur d. cap. loquitur: quod absurdum est, irrationabiliter, & uane, seu inualide loquitur: tum quia prohiberet credere id quod philosophice possibile esse monstratum est, scilicet malam intelligentiam posse hominem ferre: quid autem stultius, quam iubere ne quis credat lupum fecisse, aut diabolum quod facere potest. Tum etiam quia ridendum argumentum esset: ille muliercula ferebatur a diabolo in spiritu uel phantasia, ergo nulla mulier a diabolo fertur realiter: & maxime quia utriusque ratio probabiliter reddi potest, quare scilicet illa in spiritu, ista interdum in spiritu, interdum realiter ferantur. Ille enim sub specie famulatus ad bonum spiritum decipiebantur, ideoque diabolo expediebat, ut non essent uigilantes, quando talia peragebant, ne deprehenderent fallaciam demonis: iste uero decipiuntur gratia uoluptatum, ideo expedit eidem ut sint uigilantes, tum ut magis alliciantur uoluptatibus, tum ut grauius peccent. Non enim sufficit diabolo adorari in somno, quando homo nec habet iudicium, nec potest habere peccatum: unde ista in uigilia fieri curat, ut grauius iste peccent & pereant. Tertio. Nam quicquid aliqua lege prohibetur, ex legis ratione prohibetur, que scilicet legislatoris intentionem & mentem comprehendit: lex enim non est aliud quam ratio legis, apud Panor. in cap. si. de rescrip. & Cinum ac Bal. & omnes scribentes in l. non dubium. C. de legi. & in l. scire leges. ff. eo. Realitas autem huius delationis quantum attinet ad strigimagas, immo nec quantum ad eas mulieres, de quibus in d. cap. non reprobatur ex dicti capituli ratione: quod inde patet, quia in hoc ratio illa consistit, quod hi quorum credulitas ibi reprobatur, errore paganorum conuoluuntur, credentium aliquid numinis extra Deum, quasi anime mortuorum uertantur in deos uirtute non diuina. Non ergo huius delationis realitas credi prohibetur, nec quantum ad strigimagas, neque quantum ad alias mulieres. Quarto. Nam quicquid lege aliqua, maximeque canonica prohibetur, ad rationabilem, non au-

tem

tem ad absurdum intellectum prohibetur, di. 4. cap. Erit autem. Sed credulitas realis delationis strigimarum, quantum ad motum localem, & spacia pertransita duntaxat, reprobari nequit per dictum capitulum ad rationabilem intellectum: quia sequitur, quod credentes historijs, & infinitis processibus inquisitorum, & experimentis quamplurimis ueris & probatis istam realitatem comprobantibus, inuoluantur errore paganorum, credendo aliquid numinis extra Deum, & creaturam habere uirtutem rerum immutatuam, & predicta fieri a bono spiritu, & eiusmodi; que omnia absurda sunt, vt liquet. Quinto. Nullius statuti Spiritu sancto editi (cuiusmodi est omne conciliare rite editum, & probatum) intellectus potest esse improbabilis & stultus. Hoc enim asseuerare est Spiritum sanctum blasphemare. Sed intellectus aliquorum Canonistarum in uerbis di. cap. quod scilicet strigimaga non realiter, sed in somno ferantur ad ludum, semper est improbabilis & stultus: quippe qui aliquid asserat, quod omnis homo in seipso falsum experitur, hoc scilicet quod strigimaga ferantur in somnis, & quando uigilant credant se delatas fore uigilantes & realiter, sicut asserunt etiam in questionibus & cruciatibus: quis enim tam excors esse potest, ut uigilans inter uigiliam & somnum non discernat? ut quod somniauit credat se uidisse dum uigilauit eadem sua naturali uirtute: hoc enim phreneticorum est proprium. Si dicatur, quod ille ipse, de quibus in di. cap. Episcopi agitur, credebant se uidisse uigiles, que somniarant: dico non esse simile, quia ille credebant se uidisse auxilio deo ad proprium seruitium euocantis, quam credebant operari posse ut Deus operatur, uiam scilicet creaturam in aliam mutando: aut id faciendo quod una persona simul in duobus locis esset, uel qualitercunque diuina uirtute id esse putabant, ut patet ex textu. Non est ergo ille uerus intellectus di. cap. Sexto. Si capitulum illud hanc delationem credere prohibet quasi falsam, ideo hoc esse necesse est, quia hoc non est demoni aut possibile, aut permissum, aut certe quia demon ista non uult: que enim facere potest, & facere permittitur, & facere uult, quis negabit eum actu facere? & consequenter sine errore & peccato credi possunt, quia uera. Non est uero putandum tertium, ut scilicet mala que potest, & que permittitur facere, nolit efficere: conatur enim omnibus modis humanum genus offendere, quibus potest. 6. q. 2. Visi. Quod maxime potest per istam delationem facere, per quam animam delati offendit, ideo se ei dantis, ut sic ad eius ludum feratur uoluptatis gratia: nec non & bonos quosque, quos etiam distantes offendit, & pueros paruos enecat, maxime non baptizatos, dum ad eos maleficas etiam apertis ianuis que firmate erant, adducit. Similiter nec primum, scilicet quod id nequeat demon, ut patet ex dictis libris primo cap. pe. Similiter autem nec

nec secundum, quippe Deus si maiora permittit, non est ratio quin & minora permittat: permittit autem Deus maiora, ut quod pueri innocentes occidantur & comedantur, maxime a proprijs parentibus, potissimum fame non laborantibus: vel etiam quod per demones pueri permutentur in cunis, ut docuit Guil. & quod magi tot facinora admittant, aut etiam quod boni interdum similia patiantur, immo permittit Christum portari, Mat. 6. apud Greg. & Chryso. Nullo ergo modo capitulum illud eiusmodi credere prohibuit. Vellem autem istis tam incredulis interdum eueniret, quod & in agro Comensi, vbi Episcopi vicarius, nec non inquisitor, curiositate ducti, experiri voluerunt quid in ludo illo diabolico fiat: & medio strigimaga, quam captiuam detinebant vsi, ludum adierunt, vbi tot verbera iubente diabolo, & permittente Deo, fustibus exceperunt, quod vix domum se conferre valuerunt, infra quindenam morituri. Ita annales tradunt, ut etiam supradictum est. Vide etiam dicta libro primo cap. 14. Adde rem mirabilem, quam de seipso narrare consuevit Placentinus quidam, nunc, nisi a breui spacio interierit, monachus sancti Benedicti, congregationis S. Iustinae, dictus dominus Hieronymus. Is puellam in saeculo diligens, ea positus est medio cuiusdam strigimaga, cui assensit adire ludum diaboli, quae vtrumque assistere demone ad ludum illum traduxit hoc pacto. Expoliatus inter manum & brachium se certo vnguento liniuit, designans certum characterem, ut docebat illa strigimaga, illaque itidem fecit: & similiter dicta puella ibidem praesens, & iam ab eo violata, & statim omnes sublatis sunt per aperturam tecti: & ipse quidem super equo frementi, ut videbatur, & tanta velocitate ad nucem Beneuenti, ferebantur, ut aer scissus acutissimum sibilum redderet: ibi vero millia hominum ac mulierum multa fuere, cum exiguo lumine tripudiantium. Peraeto ludo, per Venetias delatus ut prius domum rediit, & Venetias ipsas, quas nunquam viderat, notauit, & alia inter media loca eundo ac redeundo, & flumina: quae omnia cum nunquam vidisset, postea visa recognouit, & Venetias in primis. Regressus domum, expleta libidine in virginem, iamque facinus valde perhorrens, ut forte erat benenatus, aut diuina pietas miserata est, Episcopum seu certe vicarium eius adiens, plene fassus est, & ecclesiae ianuis reclusis solemniter vapulauit: & Deo miserante, religionem ingressus, honeste vixit, & forte etiam viuuit in praesens. Qui in re hac exacte certus esse cupit, fratrem Andream Genuensem, nunc obsequijs Beatissimi Domini nostri vacantem, virum cum religiosa vita, tum etiam doctrinae eminentis, interroget. Testes viuos exhibeo. Ad haec, ne & ludi ipsi diabolici atque spectacula somnia putentur, aliud quoque referam. Crebro pueri puellaeque duodecim, aut decem, vel octo annorum, doctrina & cohortatu inquisitorum

resipi-

resipiunt, qui & in tanta rei miraculum instar illius ludi saltare iubentur eidemque ita faciunt, ut nullus sapiens negare possit, quin altiori quadam arte, & quae humanam transcendat, sint edocti. Nam cum illae chortae per omnia humanis dissimiles sint: quod in illis femina post dorsum masculi teneatur, & non antecedendo, sed retrocedendo salteret: & in fine cum reuerentia praesidenti diabolo soluenda est, ei terga dantes inclinent caput, non in ante, sed retro: & pedem non flectant retro, sed in ante eleuant in altum. Id totum vero tanta gratia & venustate perficiunt, ut id statim & in pueritia sit impossibile didicisse. Siquis vero haec aut negat, aut dubitat, certus effici potest non modo in agro Comensi, ac Brixiano, vbi eiusmodi vigent, verum etiam hic Romae per fratrem Io. Bapt. de Viqueria Priorem Brixianum, nec non fratrem Hiero. de Berthenorio socium protectoris in Gymnasio magistri Thomae Placentini vicarij nostri. Id vero summopere cupio, ut reuerendissimus aliquis ex dominis nostris Cardinalibus id muneris assumat, ut decem ex his puerulis & puellis Romam traduci curet (quod facillimum est) quo & vrbi Romae spectaculum grande praebet, & incredulis velamen grandius auferat caecitatis. Sed contra arguitur ex verbis dicti capituli. Nam dicit praedicta fieri in somnis, & solo spiritu, inter quae est delatio. Solutio. Dico primo, quod capitulum per exaggerationem loquitur, sicut & doctores sancti, veluti Aug. interdum sic exaggerat contra Arium, ut videatur fauere Sabellio; & eo casu verba apud doctores non extendenda, sed pie exponenda sunt: & sic quia frequenter huiusmodi in somnis, & spiritu, id est imaginatione fiunt, & dicuntur simpliciter in somno vel spiritu fieri, licet aliquando aliter fiant. Dico secundo, quod semper fiunt in somno & spiritu, in dicta secta, non autem in secta strigimagarum: & differentiae ratio assignata est: quia scilicet sub specie boni & fidei diabolus melius decipit in somno: sub specie autem experiendae voluptatis in vigilia melius. Sed contra responsionem. Dicit enim textus, haec omnia fieri in solo spiritu: ergo extra spiritum non fiunt, & consequenter semper in spiritu fiunt. Solutio. Primo quidem textus non loquitur in strigimaga, in quibus si loqueretur, diceretur quod omnia fiunt in solo spiritu quantum ad aliquid, non quantum ad totum, quod concurret: feruntur enim realiter quantum ad motum & spacium: bestia tamen, vel aliquid huiusmodi concurrens, est in solo spiritu, id est sensu interiori vel exteriori, non autem in spiritu, id est in intellectu ad quem earum illusio non attingit, ut dictum est. Si autem textus intenderet omnia haec quo ad omne concurrens, semper in omni secta in spiritu fieri, inrisorie ex particulari, id est, Paulo, & Ezechiele probaret vniuersale de omni & semper. Non intendit ergo textus omnia ista semper in spiritu fieri, vel in somnis, nisi forte apud

S illam

illam sectam, quia insufficienter probaret: sed intendit quod non est vera dea, aut vera bestia, quam isti vidēt: & assignat quomodo in hoc decipi homines aut femina potuerunt: quia hoc est videndo in somnis & phantasia, quod possibile esse probat ex somnijs nostris & visio nibus Ezechielis, & Pauli. Videatur etiam de hoc cap. sequenti, ubi quaedam argumenta soluentur, & ibi etiam puncto tertio. Videatur etiam in calce huius secundi libri, ubi forte tractatum Io. Frar. Ponzi nibij cribrabimus. Præterea arguitur sic a quibusdam. Nam in beati Germani vita legitur expertum fuisse contrarium, & similiter alias: quippe mulieres de tali delatione infamata, ac proinde obseruata eo tempore quo se delatas putarunt, ad latera maritorum iacuisse inuen ta sunt: Sol. Vellem responderent mihi isti subiles argumentatores: qua experientia constat, id quod uiro adiacebat, mulierem potius fuisse, quam in mulieris specie dæmonem. Si ergo se nihil probare minime uident: cecutiunt. Sicut autem ibi legitur, quod imaginarie defec rantur, ita legitur & alibi quod ferantur realiter plerumque, & crebro. Legant hi (modo placeat) Tho. Brabantinum in eo libro, qui de Apibus inscribitur, & de phantastica & reali delatione, multa mira da conspiciant: Legant & Nider in Præceptorio præcepto primo, & in Formicario, & fideant.

Esse in rerum natura maleficiam. C A P. II.

IAM vero in primis ipsa maleficia (vnde hoc genus hominum ma gi, siue malefici dicuntur) in rerum natura esse vel posse esse mon stramus: non quidem mera naturali ratione vtentes (vt libro primo fecimus, quod etiam infidelibus satis esset) verum & diuinis litteris, & diuinis tractatoribus quasi testibus vtendum nobis opportune est. Hoc autem multis punctis agemus.

Punctum primum. Circa maleficium, id est malum illatum a diabolo homini per hominem, vel homini ab homine suffragante diabolo, errores extiterunt. Quidam enim, vt diuus Tho. in 4. di. 34. testatur, maleficium nihil in mundo esse existimarunt, nisi in existimatione hominum, qui effectus naturales, quorum causæ occultæ erant, maleficijs imputabant: quod equidem doctrinæ Sanctorum repugnat, qui & dæmones esse, & potestatem supra corpora nostra & imaginationem habere firmanunt, modo a Deo permittantur: vnde malefici per eos aliqua mira possunt efficere, vt etiam primo libro monstrauimus. Proce dit vero, inquit, Tho. hæc opinio ex radice infidelitatis: quia scilicet dæmones esse non crediderunt, nisi in vulgi æstimatione tantummodo, vt terrores, quos sibi ipsi facit homo ex sua æstimatione dæmoni ascri bantur: & quia etiam ex imaginatione yehementi aliqua figuræ qua

mella

les co-

les cogitantur, in sensu apparent, creduntur dæmones videri, & nō vi dentur. Sed hæc omnia non vera fides modo, verum etiam vera phi losophia & experientia repellit, quibus dæmones vere esse constat: & multa posse naturæ suæ subtilitate, quæ nequeunt homines, vt proba tum est libro primo: eos vero qui eos ad talia inducunt, maleficos di cimus. Rursus alij dixerunt maleficos quidem esse, maleficiales vero ef fectus non efficere, sed cogitare tantum: ac per hoc non vere, sed ima ginarie ad maleficium concurrere: sic quod effectus maleficiales rea liter quidem in maleficiato sunt, non tamen realiter a malefico fiunt. Rursus vero alij e contrario concedunt maleficium realiter ad malefi cium operari, non tamen reale, sed phantasticum. Sumpserunt vero hi erroneum ex canone fundamentum. 26. q. 5. Episcopi, vbi quod de illis mulieribus phantastice fieri dicitur, ad omne maleficium extendi putarunt, & ad idem ex eo moti sunt, quod ibi dicitur. Qui credit, vel asserit creaturam posse fieri, aut aliquam creaturam in melius de teriusue mutari &c.

Punctum secundum. Omnes autem eiusmodi errores per dicta in libro primo falsi patēt, alias etiam per Doctores omnes in 2. di. 7. & 8. qui per maleficos cooperante dæmone mira fieri astruxerunt: alias etiã eosdem hæc sim sapere clarum est. Nam de primo ex eo constat, quod dæmones esse negat, contra illud verbū Domini. Ite maledicti in ignē æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, Matt. 25. De alijs ve ro patet. Primo lex enim diuina crebro mandat maleficos non esse vi tandos modo, verum etiã occidendos: quod vique non fieret, nisi rea liter cum dæmone ad realia damna & reales effectus cooperari eos vo rum esset. Nam Deut. 18. omnes malefici & incantatores iubentur in terfici. Et Leui. 20. Anima, inquit, quæ declinauerit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & in terficiam eam de medio populi sui. Dicuntur autem ibi magi iidē qui & malefici: arioli vero hi sunt, qui per esta animalium dæmoni vel ido lo immolatorum diuinabāt. Et iterum ibi. 20. Vir vel mulier in quibus pythonicus vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos. Et dicuntur pythones hi qui arripiuntur a dæmone, inde per eos diuinante: qui morti addicuntur, quando ex sua culpa, seu suo consensu arripiuntur: quod aliquando propter quæstum euenit. Vnde & Paulus Act. 16. virgis cæsus est, quod curarit pythonissam, quæ suis quæstibus magnū præstabat. et Exo. 7. idē pateat de magis Pharaonis, qui versa virga Aaron in colubrū virtute Dei, & ipsi per incantationes ægyptiacas & arcana quædam virgas suas verterūt in dracones: & paulo post etiã aquas verterūt in sanguinē. Nec est modo discutiendum, an dracones illi fuerint veri: quod esse potuit dæmonibus ibi veros draco-

ñes afferentibus, aut per actiua naturalia cū materia propinquē disposita ad mota eos generantibus: aut certe fuere specietenus tantum, & non vere dracones. Quicquid vero dicatur, omnino ibi fuit realis effectus, id est, aliquod corpus: quod aut erat, aut videbatur draco. Secundo. Nam quicumque de his, quæ catholicam fidem concernunt, aliter quam Ecclesia Romana sentit, hæreticus sit oportet. 24. q. 1. Hæc est fides. & de hære. Ad abolendam. Prædictos vero opinantes eiusmodi esse nulli dubium esse potest, vt patet. 24. q. 1. in cap. Per sortiaras. & extra de frigi. & malefi. per totum, & per omnes Doctores concorditer distinguentes de maleficio perpetuo & temporali, nunquam difficultantes, an sit verum, aut phantasticum: vt Host. Godo. Ray. & vniuersi Theologi, ac Canonistæ: & similiter per omnia iura, & per omnes doctores de pœna maleficorum tam subtiliter disputantes, & distinguentes, vt si sit notorium crimen, Eucharistia negetur; si occultū, dierum quadraginta pœna multetur, De conf. di. 2. Pro dilectione. Item si sit laicus, excommunicetur; si clericus, deponatur monasterio intrudendus. 26. q. 5. Non oportet. & quod tales infames censeantur, & qui ad eos concurrunt, nec ad accusationem admittendi. 2. q. 8. Quisquis. Tertio. Nam si dicti errores nō sapiunt hæresim, quibet potest credere, maleficia non esse veros & reales effectus, & consequenter non posse humana lege grauissime & capitaliter plecti: quia propter opiniones aut phantasias lex humana non occidit. Sed hoc falsum esse nulli dubium esse potest: quippe Azo in Sum. super libro. 9. Codicis, rubr. de maleficijs. l. post corneliā, de sicarijs & homicidis dicit, Omnes, quos vulgus maleficos dicit, & qui diuinandi artem norunt, secundū civilia iura pœnā capitalem merentur vt l. Nemo. C. de male. & l. Culpa. l. Nullus vbi diuinatores excapitantur: & qui arte magica vitæ innocentū insidiantur, vel mulierum animos ad libidinem flectunt, bestijs obijciuntur: vt ibi. l. Multi. & ad eorum accusationem admittitur quisque, vt ibi: sicut & secundū canones de hære. In fauorē, libro sexto, & corū quisq; nulla dignitate obstante quæstionibus subijcitur: & si fatentur, excruciantur vngulis. vbi supra. l. Si ex. Nunc tamē malefici cremantur forte propter sexum femineū: Immo ibi dicitur, quod tales ad alterius limen accedere non permittantur, alioquin cremantur: & qui eos aut consulit aut suscipit, deportatur, & bona confiscantur. Ex dicto autem cap. male intellecto, susceperere fomenta errores eiusmodi, vt monstratū est, & statim monstrabitur. Et si vero hæresim sapit negare diaboli maleficio esse, non tamen sapit hæresim negare maleficio esse per hoc vel illud genus hominum, puta strigimagarum: ita credo, quamquam de hoc multa dici potuissent. Quod vero & magi, & magæ sine numero sint, testes sunt populi, qui gregatim horū maleficia patiuntur: testes

testes etiam sunt libri, de his pleni, ut patet per Io. Nider præcepto primo, & Bedam de gestis Anglorum, & Guil. de uniuerso, & librum de apibus, & Malleum maleficarum: in quo eius auctores inter cætera sic referant. Quidā nobilis Comes in confinibus diocesis Argentinæ, ducta in uxorem iuencula æque nobili, ad tres annos post nuptias cognoscere nequit, maleficio præpeditus (vt patebit) frustra inuocans omnes Sanctos; immo non frustra: quia remedium ei allatum est. Cum vero alicuius rei gratia ciuitatem Metensem intrasset, uallatus familia; mulierem olim concubinam suam offendens, eam blāde ex antiqua amicitia salutauit, nihil de maleficio, quod patiebatur aduertens, quæ cernens Comitum pietatem, econuerso eum salutauit, & diligenter quomodo cum Comite ageretur inquisiuit, necnon cū Comitissa: quo respondente, q̄ Dei gratia bene, & q̄ tres filios singulos singulis annis ex Comitissa genuisset, effinxit: illa stupefacta siluit, cui Comes amplius blandus; Oro, inquit carissima, quare sic diligēter interrogas, indices. Tunc illa: uere (inquit) congratulor, sed maledicatur illa vetula, quæ obtulit se vos circa actum carnalem maleficiare, in cuius signum in medio curiæ uestræ in fundo talis putei est olla res maleficiales continens, ut quādiu ibi est, coire cum Comitissa nequeatis: sed ecce omnia uana sunt, de quibus gaudeo. Ita autem esse Comes inuenit, & omnia igne absumpsit. vnde Comitissa nouiter nuptiis celebratis, iam affirmauit se dominam illius castri, quæ tandiu virgo permanserat: quod & factum est. Noluerunt autem isti, & recte quidem, castrum, aut Comitem nomine proprio signare.

Punctum tertium. Nec priori puncto quo maleficos & maleficia fore monstrauimus, ob stare potest primo ca. Episcopi. 26. q. 5. vbi dicitur, q̄ a solo Deo creatura mutatur in deterius: Qui, inquit, credit posse fieri aliquam creaturam aut in melius, aut in deterius, aut transformari in aliam speciem, uel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior. Non obstat, inquam, quia hoc capitulum, vt dictum est, per exaggerationem loquitur: & eius dicta consequenter pie interpretanda sunt, alioquin sunt contra scripturam. Quod. n. dicitur posse fieri aliquam creaturam &c. intelligitur per creationem, non per generationem ex actiuis naturalibus factam, etiam dæmonibus admouentibus: alioquin contra scripturam est, quia per magos virtute dæmonū possunt fieri aliquæ creaturæ imperfectæ: q̄a Exo. 7. magi Pharaonis Iānes. l. & Mambres serpentes & sanguinem fecerūt ubi glo. dicit, q̄ cum per dæmones malefici aliquid per incantationes efficere conantur, per mundum discurrant, & colligunt semina diuersa, ex quorum adaptatione prorumpere possunt species diuersæ. Et hoc

hoc non est dubium apud Alber. de animal. & Tho. in prima. q. 114. ar. 4. Quod vero ibi dicit in melius deteriusve mutari, primo quidē ubi accipitur melius & deterius non adverbialiter, sed ut sunt nomina: fit sensus, q̄ vna creatura sine Deo mutari nequit in aliam aut nobis liorem, aut viliolem: secundo vero si adverbialiter sumatur a Deo, solo, hoc fieri potest authoritativus, & ad correctionem, alias multos scripturarum passus euertit: quia dæmon Iob mutabat in deterius percutiens vlcere pessimo. Item dæmon hominē priuauerat loquela, Mat. 9. & curatus a Domino locutus est mutus, & filia Chananaea male a demone vexabatur, Matth. 17. itē lunaticus male patiebatur scilicet a demone, Math. 17. & alia multa eiusmodi ex diuinis litteris liquēt: & idē clare patet in cap. Nec mirum. 26. q. 5. vbi non modo hominibus per magos nocet malus dæmon, uerum etiā mortem infert. Quod vero ibi tertio dicitur, in aliam speciem uel similitudinem transformari, intelligere oportet de transformatione reali & essentiali, non de præfigurata: hoc enim est contra rationem, ut libro primo ostensum est: & contra Aug. 28. de ci. ca. 17. & contra scripturas: quia angeli sub diuersis speciebus se ostendunt, & consequenter sub alia: dæmon autem transfiguratur se in angelū lucis, & consequenter & ipse videtur, & alia ostendit sub specie aliena: Quod etiā patet Gen. 2. cum Euam sub serpentina effigie decipit. Non obstat secundo, quod si dæmon cum locali motu posset etiā corporales transmutationes efficere, posset vniuersum genus hominum perimere: dico enim ex Petro de Tarant. quod utiq; cum perimeret ex magna inuidia, qua aduersus hominem concitatur, si permetteret Deus. Nec tertio, q̄ dæmon cæli motum, in quem omnis corpora mutatio resoluitur, variare non potest, secundū Diony. in epi. ad Polycar. quippe quod solius Dei est, & consequenter corpora alterare nequit: dico enim q̄ utique hoc infert, q̄ dæmon hoc immediate nequit, secus mediante locali admotione aëtorum naturalium, quæ tamen admotio in cæli motum nō reducitur, cum ex eius voluntate procedat, ut libro primo ostensum est, quam superiorē celi motu esse oportet. Nec quarto, q̄ si esset maleficium diaboli nocens creaturæ Dei, opus diaboli videretur fortius opere Dei. Dico, n. hoc esse rude argumentum, quia dicere opus, id est, effectum diaboli esse fortius opere, siue effectu Dei, est dicere q̄ vna creatura præualer, contra aliam per uirtutem quam habet à Deo ipso permittente, quod non est incōgruum: si vero per opus intelligatur actio, illud non sequitur: quia Deus sua actione statim posset annihilare diabolium.

Punctum quartum. Ad maleficium seu maleficalem effectum in ecclesia semper & dæmon, & maleficis concurrunt. Patet id primo ex descriptione maleficiorum per Isido. etymol. lib. 3. cap. 9. Malefici

inquit,

inquit, dicitur ob facinorū magnitudinē: mala scilicet præ cūctis malefactoribus efficientes. Hi elementa concutiunt, opere scilicet dæmoniorum ad grandines & tempestates concitandas: mentes hominum turbant, intellige ad amenciam, odium, & amorem turpem: ac sine vilo veneni haustu, uolentia tantum carminis animas interimunt, intellige ad eorum uerba spiritu malo coöperante. Item August. de ciui. Dei, & habetur. 26. q. 5. Nec mirū Magi sunt, inquit, qui vulgo dicuntur malefici, & ob facinorum magnitudinem sic nuncupantur. Hi sunt qui permissu Dei elementa concutiunt, hominum turbant mentes minus confidentium in Deo, ac sine vilo veneni haustu uolentia tantum carminis interimunt homines; Vnde & Lucanus. Mens haustu nulla sanie polluta veneni, Incantata perit: dæmonibus enim accitis audent ventitare, ut quo scunq; suos perimant malis artibus inimicos. Ex quibus patet propositum. Secundo. Nam id patet per omnia, quibus supra libro primo, magorum opera a mala etiā intelligentia procedere: quæ enim per diabolū solum sunt mala, hominibus non dicimus maleficia, sicut nec Iob vlceratum maleficiatum consueuimus dicere. Similiter nec maleficia consueuimus dicere, quæ ab hominē homini iniuste mala inferantur: sic et hi maleficiati dicantur, ut vulnerati: etiā si fiat diabolo suadente, modo non fiant eo coöperante. Concurrit ergo dæmon & magus. Tertio. Nam effectus peccatales & nocē, qui a uoluntate proficiscuntur, multiplices sunt, & in primis qui sunt per angelum bonum, ut decem plagæ ægypti, de quibus in Exodo: Et pestilentia dierum trium tempore Dauid, de qua primi Par. 21. Et de cæde octoginta duorum millium hominum tempore Sennacherib. de qua Reg. 4. capit. 19. Deinde vero qui sunt per angelos malos tantum, de quibus in Psal. 77. Immissiones per angelos malos, secundum quas populus Israeliticus crebro, ut nonnullis placet, cæsus est, & Iob vlceratus, & bonis spoliatus. Similiter & qui per homines malos tantum sunt, ut vulnera, & rerum iactura: Similiter & qui per utrumq; & qui per fortitias, & eiusmodi diabolicos homines. Sed horum effectuum nullum dicimus maleficiū, sic quod patiens homo maleficiatus dicatur, nisi uictimū: qd̄ ex consuetudine nostri idiomatis patet. Vnde nec etiā ipsi arrepti maleficiati dicti sunt, nisi cum demone concurrerit homo, ut ad pactum & preces incantatoris diabolus hominem uexet. Vnde maleficia a Zoroaste originem sumpserunt, qui primus artes magicas mundo intulit apud omnes, maxime vero Aug. de ciui. dei, qui & diabolico opere nascendo risit, quiq; dicitur fuisse Cham filius Noe. Quare autē dictū sit in ecclesia, dico qd̄ effectū, quem diximus maleficalem, inter infideles circa matrem diabolus aliquando solus facit: sicut narrat Petrus de Pal.

in. 4.

in 4. de iuvene quodam, qui uxorem cognoscere non poterat, q̄ idolum desponsasset prius, & propterea diabolus in corpore assumpto se interponebat: non autem in ecclesia, cuius rationem dixi, quia infideli diabolus quasi suo iure possidens, non utitur eis in eiusmodi, ut eos peccantes lueretur, quod in fidelibus facit: in sanctificatis enim diaboli tentamenta crassantur, secundum Remigium. Vnde nec Iudæi nunc cum iam eorum est certa damnatio, de idolatria tentantur ut prius. & idem suo modo de Gentilibus est. Vnde maleficis demones utuntur perditionis eorum gratia, cum soli eiusmodi possent efficere.

Punctum quintum. Nec tamen huiusmodi effectus maleficiales probantur sufficienter per solos demones, aut solos malos homines fieri. Primo p̄ illud qd̄ Aug. dicit in lib. 83. q. Omnia scilicet noxia quæ visibiliter fiunt, etiam per inferiores potestates aeris fieri posse creduntur. Non enim negamus quin noxiales effectus, qui in hominibus & iumentis ac bonis fortunæ hominum cernuntur, a demonibus Deo permittente possint inferri: dicente eodem Aug. 4. de civi. dei, q̄ demonibus subsunt ignis & aer quantum eis a Deo permittitur: dicente etiã glo. super illud Psal. 77. Immissiones per angelos malos, quod per malos angelos Deus punit: sed dicimus huiusmodi effectus non dici maleficia, nisi concurrente homine malefico. Nec probatur idem secundo per id, quod virtus demone inferior, & grandines inducere, & morbos inferre potest sine superiore: dicente Alb. de rerum proprie. quod salvia putrefacta modo ibi tacto in fontem proiecta, mirabiles concitat tempestates, & homo per uenenum hominem interimat: & consequenter uidetur diabolus ista sine homine posse. Dico enim, q̄ utique ista potest diabolus, & similiter salvia, sed non nisi celo confluente: verum ista non dicuntur maleficia, nisi a demone effectiue, & ab homine dispositiue, & precatiue fiant. Nec tertio probatur idem, ex eo quod mulier, & maxime uerula, magnæ malitiæ hominem sine demone fascinat, maxime puerulum Gal. 4. O insensati Galatæ, quis uos fascinavit? Dico enim, quod fascinatio non plus est maleficiu, q̄ pestis, vel epidemia ex contagione contracta: utrunq; enim est effectus naturalis, ut per ea patet, quæ primo libro dicta sunt, & quæ de basilisco dicuntur. Basiliscus enim primo uidens hominem interimat, primo visus ab homine aliquando interimatur. Videns enim hominem, excitatur in corpore eius uenenoſa materia, quæ oculos, consequenter autem & contiguum aerem ad hominem usque inficit, & occidit: uisus autem primo ab homine uolente occidere, & qui ideo speculis se munit, postquam ad specula infectus aer attigerit, reflectitur ad basiliscum usque, & proprio ueneno basiliscus occumbit.

Esse

QVIA magos, seu maleficos esse monstratum est, reliquum est: ut strigas quoque esse monstremus: quo nomine sectam quandam intelligi uolo malorum cum virorum, tum vel in primis mulierum, habentium pacta expressa cum diabolo, ea præcipue ratione, ut interuenientibus incubis & succubis demonibus uoluptate uenera fruantur, nocte maxime. Quod equidem multis punctis efficiemus.

Punctum primum. Cum non possimus hoc genus hominum esse monstrare, nisi de operibus demonum per magos, & cum magis multa conferamus, expedit ex dictis in primo libro, & dictis doctorum in 2. dist. 5. 6. & 7. multa obiter recapitulari. Omnia igitur opera sua per intellectum uoluntatemque demon exequitur, quas vires & naturalia cuncta integra & perlucida possidet, adeo ut circa rerum creaturarum notitiam non fallatur, nisi forte in ordine ad supernaturalia iudicet. Triplici autem scientiæ uiget acumine, ex subtilitate scilicet naturæ, experientia temporis, & reuelatione honorum spirituum, non illuminando, sed loquendo facta: Vnde & hominum affectus corporeos, & complexiones, & siderum effluxus in eos plenissime nouit: ex quo pariter sciunt iniqui demones aliquos ad maleficia esse aliquibus aptiores, quos etiam & præcipue ad eiusmodi sollicitant & infestant. Habent autem uoluntatem sic malo, & culpe heretem, ut inde auelli nequeant: & cum semper actu intelligant, & uelint, semper actu peccant, aut superbia, aut inuidia & furore, quo ferre nequit satanas, quod eo Deus contra eius uoluntatem, ad suam gloriam salutemque humani generis utatur. Ex his uero duobus intellectu, scilicet in speculatiuis, & uoluntate pessima, miranda & potest, & uult efficere: adeo (ut dicitur Iob. 41.) ut non sit super terram potestas, quæ illi ualeat comparari, qui factus est ut neminem timeret. Vbi glosa. Etsi neminem timeret, meritis tamen Sanctorum subiacet. Qua potestate fit, ut cuncta inferiora corpora mouere possit ad nutum localiter per se solum: medio uero alio corpore, possit ea etiam accidentaliter & substantialiter de forma in formam mutare, varias species effingere, & sub qua placuerit se oculis nostris ingerere: quinimmo & sensus nostros omnes ludificare, & immutare interius, & exterius potest: immo ipsum intellectum & uoluntatem quoquo modo indirecte attingere. Sunt etiam spiritus non ex natura, sed ex uoluntate immundi: quippe quibus apud Dionysium insit furor irrationalis, amens concupiscentia, phantasia proterua, quæ tamen sunt metaphoricè dicta, & quantum ad eorum spiritualia crimina superbiã, inuidiam, & iram; Consequenter autem sunt ma-

T

ximi

ximi humani generis inimici, & nocendi cupientissimi, semper in fraude noui, immutantes sensus, & affectum pro viribus inquinantes, ac inflamantes in malum: qui & vigilantes turbent, inquietent vero dormientes, morbos inferant, concitent tempestates, & sub boni forma ac specie deludant: versi in speciem angeli lucis, a maleficis diuinum cultum appetunt, exigunt, extorquent, magicis artibus fauent, quæ & eorum auxilio sunt inuentæ: bonis semper insidiantur, bonos infestant, maximeque in morte, in vitia omnia pro viribus trahunt, maximeque in luxuriam: licetq; multas habeant artes, & mille nocendi modos. 16. q. 2. Visis, tamen (vt dicitur Iob. penul.) Fortitudo eius in lumbis eius, idest in luxuria, quæ in masculis ex lumbis proficiscitur, vnde sperma deciditur, sicut feminis ex umbilico: per hoc enim peccatum infinitos illaqueat, maxime vero strigimagas, quæ ideo sese diabolo tradunt, vt cum eo luxurientur.

Punctum secundum. Dæmones incubos, idest in forma viri cum mulieribus coeuntes, & succubos, idest viris se in forma suppositæ mulieris exhibentes esse negantes, catholice non loquuntur. Qui enim negant eos posse esse, etiam philosophice non loquuntur: quia physicis rationibus libro primo ostendimus dæmones posse in varijs formis apparere. Qui vero eos posse quidem esse astruunt, negant vero ita esse de facto, contra dicta Sanctorum loquuntur, & poetarum, & contra experientiam. Nam August. 3. lib. de Ciu. Dei cap. 2. in ordine ad fabulas poetarum tractans, an ex demone succubo nasci possit homo, videtur indiscussum relinquere, cum tamen certum sit, quod non: quia non habet dæmon quæ necessaria sunt feminæ ad procreandum: vnde dicit. Vtrum potuerit Venus ex concubitu Anchisæ Aeneam parere, in medio relinquamus. Postea vero cap. 5. quantum ad progressum scripturarum ex vera muliere & demone incubo posse nasci gigantes determinat, & verum est: quia quod ex parte viri est, incubo non deest: cum possit verum sperma ab homine, qui polluitur, sumptum, infundere mulieri: vnde ait. Creberrima fama est, multiq; se expertos, vel ab eis qui experti erant, de quorum fide dubitandum non est, se audisse confirmant; siluanos & faunos, quos vulgus incubos vocat, improbos extitisse mulieribus, ac earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam dæmones, quos Dufios galli nuncupant, assidue hanc immunditiam & tentare, & efficere plures, talesque asserant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille: Qui deinde ibi determinat, quod illud Gen. 6. Videntes filij Dei, idest filij Seth, filias hominum, idest filias Cayn, non intelligitur de incubis solum. Præterea ibidem glossa ait: Non est incredibile, non ab hominibus, sed ab angelis, vel quibusdam demonibus, qui mulieribus sunt improbi, eius-

modi

modi homines, idest gigantes esse procreatos, de quibus in littera dicitur: Gigantes autem erant super terram. Et ad idem est glossa. Isa. 13. ibi: Et pilosi ibi saltabunt: Et Isa. 34. super illo: Occurrerit dæmonia. Et. 1. Cor. 11. super illo, Propter angelos. Præterea Irido. in libro 8. Etym. cap. vltimo dicit. Pilosi, qui græce, panisci, latine incubi appellantur. Vnde & incubi dicuntur ab incubando, hoc est stuprando: saepe enim improbi existunt mulieribus, & earum peragunt concubitum. Quos dæmones galli Dufios nuncupant, quia assidue hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgo incubonem vocant, hunc, vt supra tactum est, Romani faunum ficarium dicunt: ad quem Horatius 3. Carm. ode 18. dixit. Faune nympharum fugientium amator. Per meos fines, & aprica rura. Lenis incedas. Ad idem est Beda in gestis Anglorum, & Guil. in libro de vniuerso, parte vltima, & communis theologorum schola in 2. Sentent. vbi supra: Et specialiter doctor Sanctus prima parte. q. 51. 3. ad sextum. & quol. 7. q. 10. & super Isa. & in 2. distin. 8. art. 4. q. 2. reddit rationem, quare inde possint procreari gigantes, quia scilicet dæmones nouerunt virtutem feminis ab homine decisi, & proportionem mulieris, cui illud inferunt: & occurrentes constellationes ad hoc inuantes, sub quibus infunditur. Nec tamen eiusmodi secula exercitia dæmones frequentant, quia voluptatibus eiusmodi afficiantur: Spiritus enim carnem, & ossa non habet: ceterum ideo vt homines animo & corpore maculentur, & pereant.

Punctum tertium. Nec his quibus assertum est per dæmones incubos posse homines generari, repugnat primo, quod humane generationis modus a Deo institutus est, vt sit per marem & feminam, Genes. 1. Dico enim, quod quia Deus rationalem creaturam modo ei congruo regit & gubernat, idest, cum libertate arbitrij, multotiens permittit eam aduersus sua instituta operari, & hominem fornicari, & dæmonem generare hominem per modum prædictum: qui tamen non dæmonis, sed viri, a quo semen, quo dæmon vitur, decisum est, filius sit: Sicut etiam sacramentum matrimonij a Deo institutum per diabolica maleficia vitari potest, vt probatum est. Nec tamen opus diaboli fortius est opere Dei: quia illud non vitiat per violentiam, sed Deo permittente, de quo etiam supra dictum est. Non obstat secundo, quod procreare hominem sit actus viui corporis, quo utique dæmon careat oportet, vt probatum est. Dico enim, quod eo casu homo ab homine viuente procreatur, a quo semen deciditur: dæmon tamen ibi habet localem motum, quo semen admoet mulieri, sicut ignis cibum excoquit, quæ tamen admoet coquus, quod utiq; dæmon facere potest multipliciter. Primo, excipiendo semen resolutum ab homine in somno, aut vigilia: secundo exhibendo se succubum viro, & excepto

ab eo semine, illud sub forma incubi exhibendo mulieri, vel alteri dæmoni, qui eidem incubus fiat, & eiusmodi. Semen secundo modo resolutum est vigorosius, natura enim magis in coitu nititur ad præsentiam femine, quam alias: potest etiam per dæmonem naturalibus actibus conseruari, foueri, & roborari. Cum autem dæmon semen & excipere, & infundere inuisibiliter possit, libentius hoc visibiliter, aut saltem sensibiliter facit, ut vel sic homines magis concitentur in libidinem, & maculentur. Dixi vero, aut sensibiliter: quia plerumque dæmones in tenebris exhibent se incubos etiam personis deuotis, Deo permittente: & hoc expertum est. Immo viri aut mulieres, quæ sic tentari a deo permittuntur, ut ad latus sentiant apparenter masculinum, aut feminam, si boni sunt, non nisi optimi, & fortissimi esse queunt: neque enim Deus militi imbecilli, tam vehementem tentationem inferri sineret, qui tentari nos supra vires non permittit. Quod vero dæmon viro succubus sperma tradit alteri, qui fiat incubus, ratio reddi potest, ut quisque dæmonum aliquid operetur ad malum, & suo principi famuletur, dum vnus succumbit viro, mulieri vero alter incubit. Non obstat tertio, quod sicut anima nostra, ita & dæmon videtur nihil posse mouere localiter, nisi corpus a se viuificatum: aridum enim digitum non mouet anima, & consequenter cum semen non viuificet, illud nequit localiter ad mouere mulieri. Dico enim, quod ratio non sequitur: quia ista ideo contingunt, quod anima sit spiritus intellectualis, infimus, & corpori naturaliter vnitus, & consequenter ad illud mouendum naturaliter limitatur. Angelus vero non sic limitatur ad vnum corpus, quia nulli naturaliter vnitur: & cum nature ordine anima sit altior, habet mobile sibi proportionatum latius, & consequenter corpora multa, & consequenter quodlibet eorum immediate respicit. Nec obstat quarto, quod dæmones corpora sibi propiora mouere nequeunt, id est caelestia: essent enim in caelo, cum mouens sit coniunctum mobili 7. Phy. quod neque Platonici neque Christiana fides habet: consequenter autem nequeunt mouere remotiora, id est inferiora. Non obstat, inquam, quia dico quod si dæmones fuerunt omnes sub vno qui ordini terrestri præesset, sua virtus naturalis ad caelestem motum se minime extendit; nec illa corpora sunt eis propiora istis, aut proportionata, aut situ: cum ista sint eis ad motum proportionata, non illa, & ipsi longe a caelo distent: quippe qui in abyso, vel in aere sunt ad nostram exercitium relegati. Si vero supremus eorum, fuit supremus inter angelos simpliciter (ut credo) consequenter vero de ordine quolibet ceciderunt: omnes, aut aliqui eorum calos naturali virtute rotare possent altiori modo, quam eorum motores, sicut aut omnes, aut quidam naturali ordine sunt altiores, iuxta sententiam hanc: sed Deus non permittit in poenam peccati eorum

ne sibi sint tam nobiles cooperatores in generatione omnium rerum, maxime vero electorum. Et si quo modo ad eorum virtutem in suo naturali ordine pendebant caelestes motus: Deus sua omnipotenti sapientia aliunde suppleuit, ne diabolo mouente caelum, tot & tanta beneficia ab eo capiamus.

Punctum quartum. A prædictis autem illecebris & sordidis actionibus possent mali dæmones per angelos bonos cohiberi: quod tamen crebro non faciunt. Ratio primi. Nam secundum Grego. in quadam Homil. potestates dicuntur angeli, quorum ditioni virtutes aduersæ subiectæ sunt. & Aug. lib. 3. de Tri. Spiritus, inquit, uitæ defertor, atque peccator regitur per spiritum uitæ rationalem, pium, & iustum: & præterea sicut creaturæ Deo propiores, & ideo perfectiores aliis influunt, quod scilicet totus prelationis & regiminis ordo sit originaliter in Deo, & secundum propinquitatem ad Deum participetur: ita etiam angeli boni Deo maxime propinqui, & vniti propter ipsam, qua dæmones carent, Dei fruitionem, dæmonibus principantur, & dæmones regunt. Ratio secundi. Nam angeli diuinæ sapientiæ ministri sunt: Omnes enim (quod ait Apostolus) sunt administratorii spiritus: unde sicut diuina sapientia, ita & minister eius angelus bonus nonnulla mala fieri per malos angelos, aut homines permittit, ut inde bona maiora Deo operante emergant, ad promotionem bonorum, & malorum punitionem, perfectionem uniuersi, & gloriam summi Dei.

Punctum quintum. Incuborum succuborumque spurcitas non exercent dæmones uniuersi, sed quidam inferiores. Hoc enim eorum natura congruit, qua ab instanti productionis sue, ordinari subiuicem fuere, cum omnes inuicem specie differant, ut supra ostensum est libro primo: & est sententia Diony. 10. cap. cel. hierar. qui in eodem ordine primos, medios, & infimos astruxit; Naturam autem peccatum non abstulit: unde naturalia dæmones non amiserunt, ut supra dictum est: Naturales autem rerum conditiones operationes rerum propriæ consequuntur, eisque proportionantur, & congruunt: unde multarum naturarum operationes sunt multæ, & superiorum superiores: consequenter autem infimæ infimarum naturarum sint oportet. Congruit & id diuinæ, ac perinde infinite sapientiæ, ut ea quæ ab ipsa sunt, ordinata sint, ut Apostolus ad Rom. 13. profitetur. unde quia dæmones a Deo sunt ordinati, subiuicem sunt: & quia ad exercitium hominum ab eodem deputati sunt, ut exercitio boni proficiant, & mali pro meritis damnati excrucientur, etiam hoc Deus ordinate fieri uoluit. Congruit etiam & diabolicæ nequitie: quia cum humano generi pro viribus aduersetur, ut magis impugnet, ordinatius pugnat: Unde apud diuinorum tractatores sub satana rege tartareo, sunt duces, qui de luxuria, qui

qui de gula, & eiusmodi tentent, & satellitibus suis pro cuiusque natura, consequenter ingenio & nequitia sua mandent imperia. Ex his ergo patenter concluditur, luxurie nefanda opera non exerceri statim, & sine medio per nobiliores demones: ceterum per eos potius qui in ultimo choro sunt ultimi. Immo quibusdam uiris, etiam peritis uidetur, quod a toto genere demones Sodomiticum, & alias omne contra naturam, id est, extra debitum uas, coitus uitium horreant. Quod inde arguunt, tum quia nunquam in hoc legitur turpissimus demon se aut incubum, aut succubum exhibuisse: Tum etiam quia in suis operibus sicut natura, ita & demon superfluum effugit: est autem superfluum effundere sic sperma, ut generatio sequi nequeat: Tum quia Archiepiscopus Flor. 2. parte tit. 5. cap. 4. §. 2. hoc uidetur sentire, adducens Theologiae compendium. Sed his non obstantibus, in contrarium est ueritas: quippe uniuersaliter strigimago, quae in eiusmodi spurcitiis uersatur, aliquid turpissimum (quod tamen scribam) astruunt, uidelicet demonem incubum uti membro genitali bifurcato, ut simul utroque uase abutatur. Ad primum ergo in contrarium dico consequentiam non ualere: non legitur, ergo non est uerum: quia nec omnia facta scribuntur, nec leguntur omnia scripta: unde arguitur ab autoritate negatiue, quod minime licet. Ad secundum dico, illud esse quidem superfluum in ordine ad naturam, non autem in ordine ad finem, gratia cuius demon incubus operatur, qui est ut strigae sibi deputata adeo suae immergantur uoluptati, ut eas semper sibi detineat alligatas, & pereant. Ad tertium dicitur Archiep. flor. non assertiue, sed recitatiue loqui, ut magis homines terreret, & auerteret ab eiusmodi damnandis criminibus. Non obstat autem huic ultimo puncto, quod sicut ad rationem boni pertinet modus, & ordo apud Aug. de Na. bo. ita ad rationem mali pertinet inordinatio, & consequenter actiones malorum angelorum non sunt ordinatae, ut infimae infimis congruant. Non obstat inquam, dico enim, quod etsi bonum sine malo inueniri possit, ut in Deo, & Beatis, non tamen e contra sine bono malum quod semper in natura bona funderetur oportet: cum priuatio sit, quae sine subiecto esse nequit. Et ideo demones in quantum naturam bonam naturam sunt, ordinati sunt, & ordine quodam malas, & perinde inordinatas actiones sortiuntur: in quantum uero mali sunt, actiones habent sine ordine ad finem debitum, sibi a Deo praestitutum. Vnde Iob. 10. Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: sic intelligitur quia in inferno (ubi tamen non sunt demones, qui nos impugnant) non est ordo operationum bonarum moraliter, quae scilicet, sunt ad debitum finem relatae, cum damnati omnia referant ad suum finem ultimum, qui non creator, sed creatura est: & longe minus in eis est ordo actionum meritoriarum

riarum aeternae felicitatis. Est autem ibi ordo naturae, & consequenter exercitiorum in puniendo malos, qui tamen est a Deo potius, quam a malis angelis. Nec tertio obstat dicere, quod non omnibus eiusmodi actibus turpissimis uacare, non potest eis conuenire a natura: quia eadem est quae ante peccatum: neque a culpa uel poena: quia cum ista maiora sint in maioribus, in eorum poenam deberent huiusmodi miseris actibus addici. Non obstat, inquam, quia dico hoc esse propter naturam, quae integra quia est, superiori superior operatio congruit. Non obstat quarto, quod ubi non est subiectio & obedientia, ut inter demones (inter superbos enim semper iurgia sunt. Prouer. 13.) ibi est actionum indifferentia. Dico enim, quod in eis est concordia non amicitiae, sed nequitiae, ex qua & odiunt homines, & iustitiae diuinae pro uiribus repugnant. Et eiusmodi concordia consuevit esse apud impios, ut se subiciant eis, qui ad suam nequitiam peragendam apuiores & fortiores sunt.

Esse in uerum natura strigimagas, & quae secula earum.

C A P. IIII.

ET si iam ex dictis, magas & strigas esse liquet, quippe quibus probatum est esse utrumque hominum genus: reliquum tamen est, ut etiam strigimagas esse probemus: quod equidem fiat oportet, si easdem personas, & strigas, & magas esse probarim; quod nonnullis punctis agendum est.

Punctum Primum. Per magas ad strigiatum, & magica flagitia, homines tribus modis aduocat demon. Et in primis quidem per tedium tentationum, & aduersae fortunae, quibus homo plerumque magarum praesidia cogatur expetere. Nam profitente diuo Greg. diabolus frequenter hominem tentat, ut saltem per tedium uincat: quod tamen intellige citra uires hominis, quem Deus tentari sinit, ne propria ignauia marcescat. In cuius figuram Deus olim gentes nonnullas in terra Israelis remanere uoluit, ut in eis erudiret Israel, Iudic. 2. Et in noua lege. Oportet haereses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant, ut ait Apostolus. Igitur peruersissimus demon quosdam etiam innoxios, per maleficas tantis danis afficit temporalibus, ut quasi cogantur maleficarum remedia expetere, & consequenter earum consilium nisi: quibus ad strigiatum primo, deinde uero ad maleficia trahantur. Huius rei experimenta & exempla adeo multa sunt, ut non oporteat nos in hoc fatigari: de quo Inquisitores uniuersi interrogati, respondere possunt, quot mulieres eis officio suo insistentibus conquestae sunt, aut etiam conqueruntur, quod propter damna illata uaccis lacte priuatis,

tis,

tis, & aliis iumentis maleficas consuluerint, & oblata ac opportuna remedia perceperint, ita tamen, ut semper uni spiritui promitterent aliquid, quod modicum esse assererent, modo illius magistri informationibus assentiretur super certis obseruantis tempore diuinorum, aut confessionis, & eiusmodi. Vbi illud aduertendum est, quod artifex ille mille habens nocendi artes. 16. q. 2. Visis, semper tamen inchoare a minimis assuenit, ut quod spuatur in terram eo tempore, quo sacramentum Eucharistiae eleuatur, uel claudantur oculi (quāquam hoc secundum ex humilitate, & ne tentationes incredulitatis mentem uexent, fieri licite possit) aut quod cum sacerdos dicit; Dominus uobiscū: respondeatur aliquod uerbum irrisorium, aut quod peccata mortalia nunquam integre fateantur, & eiusmodi: sicque ad omnimodā fidei negationem, & sacrilegam professionem, de qua puncto sequenti, tandem adducunt. Et hoc primo modo ad matronas honestas carnalibus uitiis non infestatas utuntur. Ad iuenculas autem, & alias quae illecebris carnalibus infestantur, utuntur alio per carnis uoluptates seducētes, ubi illud in primis aduertere expedit, qđ apud Remigium in sanctificationis diaboli tentamenta crassantur: unde sicut bonos quā malos tentare mauult, quāquam mali habiliores sint fraudibus eius & lenociniis obtēperare: ita quoq; honestiores uirgines puellas magis decipere conatur. Cui rei testimonium est experientia, & ratio, quippe qui cū malos iā possideat, anhelat ad bonos obsidendos & possidēdos, instat principum humanorum, qui magis contra eos qui de suo iure plus obtinent, plus oppugnant. Ex malleo, qui maleficarum inscribitur, 2. par. q. 1. cap. 1. In oppido Rauenspurg. quaedam balneatrix se a diabolo multa passam astruxit, quod deuotam quandam uirginem praediuitis filiam seducens, non duxerit die festo ad loca, ubi cum ea daemon in specie iuenculi sua colloquia habuisset, quod ea uirgo semper signo crucis, utique inspirante angelo bono, sese tutata sit. Quaedam etiam alia uirgo tunc (ut ibi dicitur) in diocesi Argentina uni ex inquisitoribus falsa dixit: Dum in paterna domo aliquādo die dominica sola consisterem, ex oppido uetula balneatrix uisitandi gratia me adiuit, & inter scurrilia multa uerba, haec in calce suae narrationis intulit. Ad locum ubi iuuenes toti oppido incogniti morantur te deducam, modo placeat: dum uero annuisssem, ubi ad gradus scalae, qua ad eos domo quadam ascēderetur uentum est: Vide, ait, ne signo Crucis te confignes: quod utiq; sponondi, elanculo tamen post eam me fidelium more signaui. Cum ergo summum scalae gradum ante iuuenum cameram uetula conscendisset, se uertens animo stomachato, & toruo aspectu in me uersa: En maledicaris, inquit, signo Crucis cur te muniuisti? hinc in nomine diaboli abscede, sicque ad propria il-

lata redij. Denique praefata balneatrix incinerata tandem & ipsa in hunc modum a uetula seductam se astruxit. Vnde patet, quod uersute antiquus hostis in animas, maximeque uirgineas, bacchatur. Haec tamen uetula de confodali quadā sua in haec uerba retulit. Cum amasium suum fornicationis gratia inuisere perrexisset, daēmonem in forma humana itinere medio obuium pertulit: a quo demone incubo cognita, & interrogata, an illum cognosceret, cum respondisset, minime; daēmon, inquit ille, sum: & si me ad tuum beneplacitum uolueris, semper ero praesto: nec te in quibusuis necessitatibus deseram. Cui dū annuisset, decem & octo annos cum eo in spurcijs exegit, cum fidei tamen abnegatione omnimoda. Tertius uero modus est per modum paupertatis & tristitię. Iuencule enim corruptę, & ab amatoribus sprete quibus nubendi gratia ad rem turpem consenserant, ubi se & infamatas, & corruptas, & relictas perspexerint, ad quęcunque praefidia diabolica se conuertunt, aut irrisorem amatorem maleficiando, aut se omnibus spurcijs passim maculando. Et sicut (proh dolor) talium iuencularū, sic & magarum non est numerus, ut supra dictū est.

Punctum secundum. Sollemniter & tacite strigas profiteri diabolo ad instar religiosorum liquet, ut etiam supra utcumq; tactum est. Cum enim suusus uir aut femina sectam strigarum intrare uoluerit, antequā admittatur, profiteretur aut sollemniter, aut priuate, sicut ipsamet reuelarunt. Sollemnis sic fit. Malefica certa die in concionem ueniunt, & daēmonem in hominis effigie uident, qui exhortationem habet seruanda sibi fidelitatis, uitam longam, & secundam fortunā spondens. Deinde ex eis certae astantes, nouitiam ad diabolicam religionē suscipiendam, praesentantes, diabolo commendant: qui si nouitiam uoluntariam reperit, de fide Christi abneganda, & Christiano cultu, & extensa muliere (sic enim beatam uirginem uocant) & de sacramentis nunquā uenerandis, extensa diabolica manu, manum nouitię apprehendens, stipulantur. Illaque promittit, ac deinde daēmon statim subiungit, ista non sufficere: & requirente nouitia aut nouitio, quid amplius exquiratur; homagium inquit: quod illud continet, ut quo ad animam, & quo ad corpus sibi eternaliter pertineat, & pro uiribus quoscūq; alios, utriusque sexus sibi associare curet. Alius modus profitendi priuatus, seorsum daēmoni quacunque hora, & loco fieri potest: & varijs modis fit. Interdum enim aut uiris, aut mulieribus afflictione quacunque detentis, adest daēmon: interdum uisibiliter, interdū per medias personas alloquens: & si secundum eius consilia operari uelint, ac spondendum est, inchoando, ut ad maiora ducat. Hanc autem professionē uel tacitam, uel sollemnem non aliter, quā infinitis processibus in-

istorum probare oporteret, quorum nullus est, qui ante omnia nō cōtineat, quod negant fidem, cōculcarint crucem, diabolū adorarint, & sese ei dederint: auctores tamen Mallei Malefi. 2. par. q. 1. cap. 2. de hoc plenissime se doctos asserūt per iuenculā maleficam, sed conuersam in agro Brisiano a sua matertera incinerata edotam sic. Cum, inquit, die quadam scanderem gradus, & iussu eius cameram intratura essem, cum iuuenes quindecim viridi colore vestitos conspexissem: elige, inquit, ex his vnum in sponsum, quem malueris, eumq; tibi tradā. Cum autem me nullum velle respondissem, grauiter caesa tandem ac quietū pramisso modo, ac ab inde sapius cū ea intempesta nocte multa spacia terrarum transiuimus, etiam ab Argentina Coloniam vsque. Interrogata vero, an imaginarie, an realiter portarentur, respondit, quod utroque modo, prout etiā superius dictū est. Confirmatur etiā hic modus profitendi per ea, quæ in suo Formicario Io. Nider astruxit, qui se hunc accepisse scripsit ex relatu Inquisitoris Eduen. qui quod quidam magi in Lausanēsi Ducatu proprios filios excoctos māducarant, astruxit. addens quod modus talem artem perdiscendi fuit, vt maleficis in concionem vocatis, dæmonem in forma hominis viderent, cui discipulus futurus fidem necessario præstat, de negando Christiano cultu, & calcanda cruce, vbi latenter fieri posset, & Eucharistia nunquam adoranda. Refert quoq; fuisse famam, referente Petro quodam, iudice in Boltigen. quod in terra Bernensiu tredecim infantes magi vorassent: vnde & publica iustitia satis dure ob hoc exercebatur, & animaduertebat in eiusmodi scelestissimos homines. Cumque a detenta quadam malefica quonam pacto infantes comedere Petrus exquisisisset, respondit: Modus iste est: infantibus nondum baptizatis præcipue insidiamur, ne scilicet saluentur, maxime si crucis signo & orationibus nō muniantur: hos, inquit, in cunis, aut ad parentum latera nostris ceremonijs enecamus: de tumulo deinde clanculo eos excipientes, in caldario decoquimus, quousque euullis ossibus, tota caro efficitur pene potabilis, & de grossiore quidem materia vnguentū conficimus nostris voluntatibus & artibus ac subuexionibus accommodum: de materia vero liquidiore vas replemus; de quo qui potarit, additis paucis ceremonijs, statim conscius & magister fit seclē nostrē. Ad idē in Bernensium iudicio iuuenis cum vxore malefica captus, & seorsum carceri intrusus, dixit. Si meorum facinorum veniam cōsequi possem, libētius in lucem efferrem cuncta, quæ de maleficijs scio: mori enim me, vt video, oportebit. Cumque eum astantes litterati cōfortarent, & veniam ac misericordiā eum consequi posse, modo vere pæniteret, astruxissent; tūc letus se morti obtulit: & sic exorsus est. Ordo, inquit, &c. vt supra cap. 2. puncto secundo. Iuuenis hic præconfessus in magna

CONTI-

contritione mori visus est: vxor vero testibus conuicta, quicquā veritatis etiā in quaestionibus ipsis falsa non est: sed neq; in morte, quin immo parato incendio, verbis pessimis licitori maledicens, in cineres redacta est. Sic ergo patet modus profitendi, qui vbiq; in substantia idem; & si quoquomodo sit varius, in accidentibus est varius.

Punctum tertium. Quare, & quam multipliciter dæmon homagiū expetat. Homagiū, quantum ex strigimags colligi potuit, hac ratione a professione secernitur, quod professio quidem essentialiter in totali aut partiali fidei negatione consistit: totali quidem, vt cum ex integro fides negatur: partiali vero, vt cum ex pacto inito cū morte, aliqua contra ecclesię ritum seruantur, puta, quod diebus dominicis ieiunetur, quod sexta feria carnes edantur, aut certa crimina in cōfessione taceantur, & eiusmodi. Homagiū vero in animæ & corporis traditione consistit. Illud ergo dæmon expetit ea ratione vel imprimis, vt ad irreuerentiam & offensam maiorem diuinę maiestatis, creaturā traducat; & vt certior sit, quod illam in æternam damnationem secū adducat. Expertos tamen se dicunt multi ex præcipuis inquisitoribus, quod homagiū interdum dæmon vna cum professione acceperit, interdum vero professione sola in præsentem contētus, ad certos annos homagiū differt. Quare autem sic practicetur, ex parte quidem peruer si dæmonis multę causę deprehenduntur. Prima. Cum enim nili ex signis & coniecturis cogitationes non norit, si quidem nouitiam ad consensum difficilem præsenferit, blande aggreditur, vt paulatim ad maiora deducat. Secunda. Cum inter eos qui fidem negant, diuersitas sit, quibusdam ore solo, quibusdam ore & corde negantibus: an corde profiteantur experiri volens ille dominus abbas inferorum, tempus quasi probationis instituit, vt interim ex operibus & conuersatione mentes experiatur. Tertia. Nam vbi ex longo tempore nouerit aliquā minus voluntariā, sibiq; ore magis adherere, quā corde, præsumitq; diuinā misericordiā ex angelica custodia illi affuturā, eā inde abijcere, & aduersa fortuna fatigare conatur, vt vel sic eā ex desperatione lucretur. hæc, & similia nō nisi inquiringū practica, & exquisitis cōiecturis possunt agnosci. Vnde enim hoc, quod in tormētis quædā strigimagarū nullo modo, quædā vero facile veritatē fateantur? Itē, vnde quod ipse postquā verū fassus fuit, sibi ipsis mortē laqueo, aut quouis modo possunt, asciscunt? Neque enim a bono spiritu, aut ad silentium, aut ad confessionem coguntur: sed astuti dæmonis opera eiusmodi esse deprehensa sunt, qui eas quas toto corde & professione eiusmodi esse deprehensa consequenter autē & pertinaces nouit, iuuat præbendo taciturnitatis beneficium, aut uerius maleficium, de quo infra libro tertio: alias uero derelinquit, nec tuetur, quod eas sibi minus proficuas putet. Hoc

V 2 dicunt

dicunt inquisitores se experientia didicisse: quippe qui omnes quas incinerarunt, per earum confessiones circa maleficia inuolutarias fuisse norunt: quod tamen sub spe euadendi nequaquam dicebant. cuius etiã rei argumento erat plerumque facies tumida, & liuens, ex dæmonum uerbis, quibus nõ ad beneplacitum inseruissent. Quod uero post confessionem sibi mortem pro uiribus inferant, experientia testis est: quod malus dæmon efficit, ne sacramentali confessione saluentur.

Punctum quartum. Strigimagas esse iam liquet. Si enim sunt magi & magæ, strigij ac strigie, & illi idem qui magi strigij, & quæ magæ strigie sunt, iã strigimaga sint oportet. Ita uero esse ex professione ac homagio strigiarũ liquet, quippe quæ ad maleficia se obligant, ut patuit.

Punctum ultimum. Quomodo autem strigimaga ad ludum, aut maleficia localiter ferantur a diabolo, quantum experientia docuit, & inquisitores retulere, dico, quod multis modis. Quandoq; enim cũ personæ sunt viles, & locus vicinus, suis pedibus incedunt: quod equidẽ in agro Cumano ex processibus factis in terra Musci liquet, ubi omnes sic adire ludum planũ est: Interdum uero equis, aut hircis, aut alijs effictis bestijs feruntur: quæ sunt quidẽ apparenter bestie, demones autẽ uere, ut supra de eo dictũ est, qui forte etiã nũc monachus uiuit. Interdum uero, & uisitatius practicatur, ut confecto unguento ex membris puerorum, præcipue nõ baptizatorum, baculũ aut sedile inungant, aut etiam se inter manum & brachium sub certo caractere, & statim sublata in aera feruntur: quod infinite earum confessiones assenerant. Interdum etiam feruntur nullo adhibito corporeo instrumento, sed sola dæmonis uirtute assistente, ueluti supra de scholari patuit, qui ceruicis erat allaturus. Feruntur autem die & noctu, ut libet, & inuisibiliter diabolo interponente, aut circumuolente corpus aliquod: sicut de Aenea dicit Virgilius, cũ Cartaginẽ adiret: quia licet finxerit, dixit tamẽ possibile: & similiter interdũ uisibiliter. Henri. Insti. & socius in hæc fere uerba testatur. In oppido Valzbut super Reno, Constan. dicecensis, malefica oppidanis & inuisa, & suspecta, quod ad nuptias nõ fuit inuitata, ad quas pene totum oppidum fluxerat, aduocato dæmone, ut grandine ingentẽ super choreas, & reliquos inuitatos dũtaxat inferret, precebat. Ab eo uero super monticulũ prope oppidũ sine ullo corporeo instrumento, uidentibus pastoribus quibusdã, delata, facta parua fossula, cum ei deesset aqua, quam inferret (quod ex more faciunt concitaturẽ tempestates, ut dicitur) imminxit, & uirnam digito mouens, sublato in aera uirtute dæmonis humore, ingens grando cunctis mirãtibz super iã dictos cecidit: & de hac malefica suspicãtibz, eo magis quod statim post ingressã est oppidũ, & paulo post pastores uisa referarũt. Vnde capta falsa est hæc, & alia, ac demũ in cineres igne soluta.

Strigimaga

Strigimagarum genus cum incubis & succubis respectiue illecebris flagitiose domesticeque uersari. CAP. V.

QVIA iam abunde, an, & quid sint strigimaga deductum est, deque scõta ipsa dictum: iam de earum operibus tractandum est, & imprimis de eo, gratia cuius in talia feruntur, id est turpissima uita, quam cum incubis & succubis respectiue ducunt. Quod equidem multis punctis absoluemus.

Punctum primum. Strigimagarum genus, & si etiam ex uiris constat, amplius tamen ex mulierculis: unde & femineo genere uti in eius modi consueuimus. Primo. Prouerbiũ est, uia esse quæ in bono uel malo medio critatem non obseruant, lingua, persona ecclesiastica, & femina. Et de lingua docet experientia, unde & Aesopus inlus emere carnes optimas, linguas emit: & indẽ nullus emere pessimas, linguas denuo emit: & irascenti domino, quod non perfecisset iulla: immo, inquit, quia lingua bona nihil melius, nec pennis mala. De ecclesiasticis uero, quõ ad regulares. Aug. ad Vincen. Dona. paucis uerbis multa complexus: Simpliciter, inquit, fateor charitati uestræ coram domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo seruire cœpi, quoniam difficile expertus sum peiores, sicut & nõ meliores, quam qui in monasterijs defecerunt, aut profecerunt. Hæc ille. Ratio uero est, quia cũ assidue uersentur in diuinis, oportet quod diuinis inspirationibus aut iugiter assentiant, & fiant optimi: aut iugiter dissentiant, & fiant pessimi. In clericis autem secularibus eadem ratio militat, tantummodo differens per magis & minus: unde ut Cryso. dicit in Homil. super illud, Eiecit de templo &c. Sicut, inquit, omne bonum a sacerdotio, ita & ab eo egreditur omne malum. De femina uero præter experientiam idem diuinis litteris liquet. Nam Eccl. 25. Non est caput nequius super caput colubri, & non est ira super iram mulieris: commorari leoni & draconi placebit, quam habitare cũ muliere nequã. Et infra: Breuis est, inquit, omnis malitia, super malitiam mulieris, scilicet, malæ. De bonã uero idem cap. 26. Mulieris bonæ beatus uir. Vnde & de bonis præclara in litteris diuinis & humanis legitur. Eligit ergo dæmon magis mulieres, quam uiros, & mauult quasi in omnia facinora proniores, & ad quædam etiam aptiores, ut ad ea quæ obstetricum ministerio patrantur. Secundo. Nam mulieres ad credendum sũt proniores, unde quia fidem euertere dæmon uel imprimis querit, feminas potius adoritur. Tertio. Quia propter complexionis fluxibilitatem facilius impressiones patiuntur, consequenter

autem

autem ad reuelationes spiritibus separatis imprimentibus, habiliores sunt. Quarto. Quia propter lubricitatem suæ linguæ malarum artium doctores, & auidæ, & pene coactæ fiunt, dum nesciunt tacere quæ norunt. Accedit verò quòd ob animi pusillanimitatem, cum aliud nequeant, ad maleficia pro uindicta facile cõuolant. Sunt quamplures eiusce rei aliæ rationes.

Punctum secundum. Corpus, quo incubus, aut succubus dæmon hominibus eiusmodi turpibus actibus miscetur, in substantia aerium est, sic tamen grossis vaporibus & terreis compressum, & condensatum, ut ad terræ proprietates accedat: quod sic elucidatur. Aerium enim simpliciter esse nequit, quod sit infigurabilis aer, nisi figura aliena: cuius rei signum est, nunquam suis, semper autem alienis terminis clauditur: & in sua sphaera, ubi ad concuum ignis, & maria, ac terras finitur: & extra suam sphaeram: quippe qui ne vacuum detur, angulos omnes rei quæ ambitur, occupat. Quia uero maxime transmutabilis est aer, & in quodcumque verubilis, ideo in se est competens talis corporis materia, ut ex eius substantia sibi corpus dæmon assumat: cuius etiam rei signum est, ut libro primo dictum est, quod corpus illud annexi truci care, aut confodere nequiverunt, quod scilicet statim coeant diuisi aeris partes: quia tamē figurari nequit, nisi terrestre aliquid misceatur, aerem illū inspissari quoquomodo, & ad proprietatē terræ propinquare oportet: aeris tamen natura seruata, quæ dæmones utique motu locali, quo partes aeris cõprimantur, & vapores terrei grossi eleuati miscantur, facere possunt. Quod ubi faciunt dæmones ad alicuius rei proprietates signandas siue angeli, siue hominis, siue equi, uel eiusmodi, dicuntur illa corpora ab eis assumpta, in quibus sunt, non ut animæ negantes & viuificantes, sed ut motores, instar scilicet nauæ in nauis: alias uero ubi talia corpora non ipsi effingunt ad aliquid signandum, sed effineta, ut à Deo uel à natura, mouent, ueluti linguam a sinæ Balaam, & arreptitorum membra malus angelus mouerit, nõ assumpta eiusmodi corpora, sed occupata dici consueuere.

Punctum tertium. In assumptis uero corporibus cum strigimægis dæmones loquuntur, vident, manducant, coeunt, & generant: quæ quoniam pacto faciant, detegamus. Sonus est percussio aeris ad corpus solidum, puta, campanam uel lignum, qui si ab animali fiat, per eos uox dicitur: animal enim ad cordis refrigerium aerem inspirans, & attrahens per pulmonem, & illum ad uocalem arteriam in gutturis extremo expirando percussus uocat, quæquam & sine pulmone & attractione aeris possit uocem emittere animal, quod Halec facit, cum extra aquam statim est moriturus, uocem enim edit. Si uero sonus ab ore animalis emissus per linguam, dentes, & labia sic dearticuletur,

culetur, ut aliud quam naturales passiones designet, dictio est: & si dictio dictioni sic iungatur, ut enunciatur quid complexe, locutio est. Sciendum enim, quod bruta uoce sua, suas passiones uel affectiones quidem designant, & aliud nihil, scilicet timorem, lætitiæ, dolorē, famem, sitim, & cætera: unde non loquuntur, immo nec homines eo casu loquuntur, nisi dicamus infantem loqui dum plorat, aut hominem dum ridet. Homo uero mentis conceptum locutione promittit, per locutionem aerem motum, & sonorum distinguens, ac dearticulans proxime in ore: deinde uero successiue extra quidem, sed tamen prope os: & sic consequenter ad aures usque, eius, qui est per aures, alterius conceptum percipitur. Dæmones ergo, quia nec pulmonem, nec dentes, nec linguam, aut labia habent uera seu naturalia, sed apparentia tantum, proprie non loquuntur: quia tamen mente concipiunt, & conceptum quibusdam sonis motu locali aeris instar dictionum dearticulantes exprimunt, loqui per similitudinem dicuntur, non attracto uel respirato aere, sed in ipso assumpti corporis simulato ore proxime moto, & percusso, deinde ad contiguam usque ad aures magorum. Et non modo loquuntur, uerum etiam cantant. Quidam in ciuitate Bononia satis religiosus sacerdos, mihi amicus, cui Hieronymo a Viola, seu Lyra nomē erat, quod eiusce instrumentum peroptime tangeret, mihi ad annum Domini circiter 1500, in hac sententiam retulit. Ex necromanticis quidam mihi, inquit, cognitus, interdum etiam domesticus, dum me lyram tangere crebro uideret: ostēdam, aiebat, aliquando tibi meos pulsatores, & quam nihil scias, uidebis. Cumque festo quopiam ad tempus Quadragesimale post cibum, sanctū Michaelē in Bosco declinata seruita, per uincas, angusto calle conscenderemus, medio itinere lassique quieuimus. Cui ego: Quando illos, de quibus toties, pulsatores audieris sum? Qui statim quibusdam in terra formatis: respice, ait, sursum: uidebis in aere quoddam pernissiarum agmen, ut uidebatur, alis ludentium & descendentium, ac descendendo crescentium: quæ cum in terra steterūt, quindecim iuuenes pulcherrimi, quindecim instrumenta musicalia tangentes fuere. Tota uero intentione ferebar in eum, qui lyram tenebat: quo diu audito, uisum mihi est, quod in ea arte scirem penitus nihil. His uero iussu, necromantis disparentibus, & eo rursus characteres effingētē, denuo similia ut prius, sed plura apparere, quæ dum in terra consistenter, fuerunt qui prius quindecim iuuenes pulsantes, & puellæ totidem cantantes: quibus (parcat mihi, inquit, Deus si in hoc peceo) aut pulchriores, aut in pulchritudine pares uidi nunquā. Hęc ille. Qui etiā deinde retulit, quod eodē necromante authore, Bononiæ in platea mercati, noctu presentibus duobus nobilissimis principibus, Ioanne Bentiuolo, & Roberto

Berto Sanseuerinensi hastiludum horrendum per daemones aetum uiderit. Cumque tubarum ac tympanorum strepitu omnia uiderentur resonare, ac perstrepere, & ne tota Bononia conflueret extimulsem: ne timeas, inquit, extra plateam hanc, quam cernis, nihil sentitur. Et si interroget quis, quoniam pacto id fieri possit, ut ingens sonus non audiatur eminus, dico quod cum duobus modis illud hastiludum fieri potuerit, uel praestigio scilicet, uel corporum aereorum dicto modo formatorum locali motu: si praestigio se res acta est, nihil difficile emergit, cum omnia essent in sensibus eorum, quos diabolus participes huius esse uoluerit: si uero locali motu corporum, iam illi soni ueri soni esse potuerunt, & tamen ibi tantum audiri. Vel primo impeditis sensibus eorum, quos diabolus audire noluerit per soporem, aut ludificationem, iuxta dicta in primo libro. Aut secundo per fixationem aeris, ne suo motu sonum deferret: (sine quo aerem contiguum sonus non immutat, nisi forte in mutatione spirituali, quae est demissiuua) sicut enim mouere corpora, ita & fingere potest: quippe sicut eadem disciplina, ita eadem uirtus contrariorum est: ut ars sanatiua sani & aegri. Aut tertio per interpositionem impediens, puta, densissimarum nubium, aut ferri uel plumbi: quibus statim locali motu intercedente, vallare posset daemones loca magna. Aut ultimo omnibus, uel pluribus modis praedictis. Et de his satis. In hominibus uero energumens & arreptiis, daemones per uera naturalia instrumenta locutionis mentem suam referunt, quaequam nunquam aequae bene eis utantur, ut naturalis motor. Quidam uir sanctus (author est S. Vincentius) in arreptio a demone responsum habuit uerbis latinis barbaricum. De quo cum diabolus eruditissimum increparet: non est (inquit daemones in illo) mea culpa, sed lingua huius rustici tam grossa, quod per ora eius uertere nequeo. Quantum uero ad uisum & auditum attinet, cum uisio auditusque sint uiuentis corporis actiones, haec similitudinariae & improprie habeant oportet, sicut & corpora, quibus eliciuntur. Vident tamen altiori modo, & longe clariori: qui nec corporea quidem distantia impediri possit, id est, spirituali seu mentali uisione: similiter autem & audiunt, dum ea uirtute, qua intuentur, etiam percipiunt mentales hominum conceptus uoce, aut signis expressos. Comestio uero completa & uera imprimis cibi in ore diuisionem, traiectionem in corpus, uim digestiuam, uimque egestiuam exquirat: quae duo prima angeli cum boni, tum mali in corporibus assumptis exercere & possunt, & efficiunt, quod id totum locali motu agatur: reliqua duo non faciunt modo, uerum etiam nec possunt: quaequam illarum uirtutum uice resolutiuam cibi in praesentem materiam nacti sint; Christus uero post suam resurrectionem duo prima perfecit, duo uero non perfecit quod

quod iam immortale corpus enutriti nequeat: uirtutes tamen, quibus ea fieri solent, quia uere habuit, uere etiam comedit. Neque enim uere comedens necessario aut digere, aut egerit: alioquin statim sumpto cibo euomens, minime comidisset.

Punctum quartum. Quomodo uero coire possint incubi succubique manes, & quando id efficere coeperint, & quae multi & crebro homines his spurcitijs vacent, sic liquet. Quomodo enim illa nefanda, quae bonis mentibus euoluere graue est, admittere possint, iam ex dictis liquet. Motu enim locali effinis uirorum, aut mulierum formis, & ad opus nefarium admotis, id uere quidem ex parte hominum appareret autem ex parte daemones fieri posse, uisus quae supra scripta sunt, dubitari nullus. Quando uero eiusmodi quo ad strigimagas coeperint, ante annos Domini 1404. incertum quidem est, quod nec sacrae littere, nec historiae, aut uiri graues id tractauerunt: nihilominus maleficos longe ante fuisse ex Canonibus, & doctoribus liquet, & ex libro Tho. Brabantini De apibus. Nunc uero etiam uoluntarie sese eis mulierculae strigimaga sternunt: quinimmo ut sternantur, Christum negant, infantes enecant, diabolum adorant, aeterna supplicia pati, quam istis miseris carere malentes. Et tam crebri sunt, qui id efficiant, ut teste Henri. Inlli. ac Socio inquisitoribus, quotquot ex strigimagas, quas saeculari brachio puniendas reliquerant, in dioecesi praecipue Constantiensi, & in oppido Rauenspurg. (quae exceptis secrete penitentibus. 48. fuere ignibus adusta) omnes cum incubo ab eo tempore, quo sese diabolo tradidere, usque ad suam incarcerationem in his spurcitijs vitam duxerint, ut per earum confessiones, earum uel praecipue, quae ad fidem redire, liquet. Idem quoque asserentes de quadraginta & una ad Burinam ultimo supplicio confectis. Immo nunc in Apennino tantum excreuerunt, ut dicant se breui plures fidelibus futuras, & se propalandas in publicum: & erit sicut de Waldensibus in Valle lucerna. Talis autem regulariter in his ordo seruatur, quantum ex horum confessionibus credi potest, ut succubus homini strimago daemones, semen ab eo decisum excipiat, qui si quasi illi homini a principe suo deputatus mulieri se incubum exhibere recusarit, semen illud incubo maleficae deputato tradit, qui sub certa constellatione sibi ad id seruiente, in muliebri genitale tradit, se incubum faciens, ut inde genitus, aut genita ad maleficia peragenda idoneus sit. Nec obstat, quod hi de quibus in Gen. gigantes tantum & uiri potentes ac famosi, & non malefici fuere. Dicitur enim primo, quod tempore legis naturae propter creationis mundi recentem memoriam, apud graues uiros & eruditos maleficia non fuere: unde nec idolatria locum habere statim potuit. iam uero hominum malitia excrecente, etiam diabolus ipse hoc genus pecudum opportunius

portunius generare, & educare potuit. Vt terius dici posset, quod nec verba illa Mosi virtutis bonum redolēt, Potētes in sæculo viri famosi, quod in flagitijs subaudiri possit. Ex his ergo nefandissimis actibus strigimagarum genus maxima suscipit incrementa; tum quod eiusmodi voluptates multos in captiuitatem trahunt: tum vero, quod inde tales generentur, quos in vitia hæc promptissimos dicas.

Punctum quintum. An vero dæmon quemadmodum semper cum feminis resolutione homini succumbit, quantum ex parte hominis attingit: itidem quoque semper mulieri cum feminis intrusione incumbat, id imprimis nosse oportet, quod cum habeat mille nocendi modos hostis iste vt 16. q. 2. Visis. circa eiusmodi generalis regula dari non potest: probabile tamen videtur multus, quod in habilem conceptui, vt annosam vel sterilem, absque femine supponat, quod scilicet sicut natura, ita & dæmon superflua in sua actione pro viribus euitet: vnde eo casu illa obseruat, quæ delectationem, non quæ conceptum pariant: quamquam id agere possit vt semper & interuenire credatur, & non interueniat: cum eas effingat corporum formas, quæ illi conducunt, nisi obstiterit Deus, vt dictum est. At vero si conceptui habilis est strigimaga, semen humanum & affert, & infert: modo illud habere queat, quo inde proles sibi obsequens gignatur: & idem si prægnans sit, facit vt conceptum inficiat.

Punctum sextum. An vero in prædictis tempus quam tempus, aut locum quam locum alium malit, illud imprimis aduertatur oportet, quod præter ea tempora, quæ sydereos influxus concernūt, de quibus crebro dictum est, certa tempora obseruat, quibus strigimagas reuenera oblectet: quæ & omnium sanctissima sunt, vt festi dies, præcipueq; Natiuitatis Seruatoris, Paschæ, & Pentecostes. Et id quidem ratione multiplici. Et imprimis, vt strigimaga peccati culpa magis obuoluantur: quippe, quæ post apostasiam a fide, & Veneris spurcitas, etiam sacrilegij quasi crimen admittant: atque inde honori diuino iactura maior inferatur, quamquam nulla inferri possit, quod Deus ex omnibus talibus, per iustitiam gloriam sibi pariat. Deinde vero, vt ex eo quod grauius offenditur pater omnium Deus, maiorem debacchandi in homines licentiam nanciscatur Deo per dæmonem animaduertente in malos, non obstante eo, quod dicitur, Filius non portaturus iniquitatem patris: quia illud in ordine ad æternam mortem intelligendū est, alias quomodo verum dixeris illud; Visitans iniquitatem patrum in filijs vsque ad tertiam generationem? Demum vero vt maiori opportunitate plures ruere faciat, præsertim vero adolescentulas, quæ festis diebus otio & curiositatibus magis operam nauāt: sicut vt supra de quadam iuuentula dictum est, quæ ducta ad locum, vbi dæmones in forma

ma iuue-

ma iuuenum præstolabantur, monita ne se signaret, quæ vbi locum attingit, nullus fuit, quod scilicet se signasset, & illi præsentiam suam iuuentulæ ostendere nequiuisset. Vnde anus irata dixit; vade in nomine omnium diabolorum: Te enim signasti. Quantum vero ad locum attingit, ex strigimagarum factionibus, constat in locis Deo sacratis spurcitas illas omnino exerceri non posse; ex qua re efficacia angelicæ custodiæ deprehendi potest: & quod longe mirabilis est, quod pacem nunquam habeant, nisi in ecclesia tempore diuinorum, astruunt: vnde eā alijs citius ingrediuntur, egrediuntur vero tardius: licet ibi ex dæmonum ceremonijs & mandatis aliqua nefanda obseruent. Quam vero ob causam illa in tempore quidem possint, in loco vero non possint: puto consecrationes in causa esse, & sacra reposita. Tempus enim non nisi humana voluntate per statutum attingitur, quo diuino cultui micipatur: sed loca etiam actione ipsa transeunte per sacrationem, & sacerorum repositionem continguntur.

Punctum septimum. An vero expletio ipsa nefandissimi operis visibiliter ex parte succubi vel incubi, sicut ex parte hominis peragatur, quantum attingit ad astantes, illud præmittere oportet, quod quantum experientia inquisitores docuisse potuit, quantum ad astantes illud aut nunquam, aut non semper est verum. Nam Henri. Institoris cum socio in hanc sententiam retulere. 2. par. q. 1. cap. 4. Mallei malefi. In oppido Rauenspurg. necnon in dominio nobilium Ropelsteyn, ac locis alijs quampluribus in campis aut in syluis visæ strigimaga sunt, supinæ ad umbilicum vsque, & eo amplius nudatæ, dispositis tibijs & cruribus prout nefanda venus exigebat se agitantes, incubo nullatenus apparente, quamquam in calce talis exercitij, a malefica ad staturam hominis sursum fumus teretissimus leuaretur. Sed & hoc contigisse planum est, maritos, incubos cum vxoribus se turpiter coagitantes, & vidisse, & homines putasse, quos dum gladijs peterent, illi soluebantur in auras.

Punctum octauum. Sed & illud haud dubio verum est, dæmones incubos, non modo mulieribus ex suo incubatu generatis, aut eis, quas obstetrices dæmonibus obtulissent, importunos fore, verum ad quascunq; sanctiores uirgines stuprâdas per seductrices strigimagas anhelare. Nam in Rauenspurg. id ante sententiam vltimam nonnullæ incinerandæ factæ sunt, sibi a suis magistris dæmonibus iniunctum, omniconatu in sanctarum uirginum viduarumq; subuersione debere laborare.

Punctum vltimum. Nulli uero dubium esse debet, perfidum illum Dei aduersarium, quanta potest uoluptate in tali nefario coitu homines ac feminas afficere, quod scilicet id suo peruerso fini sit comodus, quo scilicet ad se quosq; elicere pro uiribus cupit: quanta tamen eiusdemmodi delectatio sit, illud aduertendum putarim, quod & si natura-

lis ordo sit, ut maiorem habeat uir ad consimilem sibi uxorem, uel generaliter feminam, & cōtra, quam uir ad succubum, aut mulier ad incubum dæmonem: nihilominus ille tam potens, tam doctus, tam uersutus, tã malignus hostis, ubi debita actiua debitis passiuis admouerit, & suis artibus fouerit ac tēperauerit in calore & teneritudine, ubi etiã phantasmata mouerit, & sensus in libidinem concitauerit, non minorem uoluptatem afferre putatur. Vnde quidam in agro Comensi mox arsurus, ridens diu, interrogatus de causa, dixit: se recordari de lenocinijs & blanditijs suæ Catherinæ e dæmonis succubi, & cum iam flamma occupabit, idem inquit, faciam.

Mirandos effectus maleficiales circa uenerca. C. A. P. V I.

VT uero ad ea quæ statim diximus de uenerca dicenda coherentiam de ipsis strigimagarum mirandis particulariter dicturi, a uenerca exordiamur expedit, quo nam pacto scilicet eiusmodi efficiant: quod multis punctis explebimus.

Punctum primum. Naturali sua uirtute ad amorē carnis (ut aiunt) & sanguinis: similiter autem & ad oppositū odium, homines dæmon uehementissime flectere potest. Nā illud imprimis quisque norit, quod a diabolo directe quidem, idest ex intentione hic & nunc operando, non sunt peccata omnia suffragante ratione, quod etiam nullo diabolo extante adhuc & cibi, & uenercorū nos appetitus fatigaret, & possibiliter inordinate: Indirecte tamen omnium peccatorum causa est, dum persuaso primo homine, originalem iustitiam eliminauit, peccata omnia cohibentem. Si tamē non de esse, sed de posse nobis sermo sit: etsi dæmon illius inordinati amoris, hominis uoluntatem directe inclinando, causa non sit (Cor enim regis in manu domini scilicet solius) id tamen potest ad instar suadentis: quod dupliciter agitur. Et primo quidem uisibiliter, ueluti cum homini in specie sensibili uisibiliter & apparet, & loquitur: sicut & Euam specie serpentis, & Christum in quauis specie sensibili tentauit: ad quem etiam modum & illud reduci potest, quod exterius in facinora pellit hominem, non suadendo, sed alliciendo, ueluti si se in forma speciose iuuenule ostendet, nihil suadens, aut dicens, sicut monalem sub specie lactuæ traxit in gulotatem apud Greg. in Dial. Secundo uero etiam inuisibiliter: non enim id putandum est, quod uisibiliter solum hominem aggrediatur, alioquin diabolico suauis ea tantum peccata admitterentur, ad quæ uisibiliter, & exterius apparens suaderet. Inuisibiliter ergo interdum res agitur: & id dupliciter, & imprimis quidem disponentis ad instar, sicut exsufflantem in prunas, ignem accendere dicimus: quippe, qui cum possit

possit corpora mouere localiter, per spirituum & humorum motiones ad iram, aut uenerem, aut eiusmodi nos dispositiores facit: corpore enim aliquo affecto, homines ad quedã fore dispositiores confesum est, cōsequēter autē ad his assentiendū procliuiores. Deinde uero res etiã agitur suasionis modo, seu suadentis ad instar, ueluti cū uirtuti cognitio nostrę apparet aliquid sub specie boni, & a nobis agendi: quod tripliciter accidit quantum scilicet ad intellectum, & quantum ad interiorē, ac exteriorē sensum. Et quantum ad intellectum quidē, qui etsi a diabolo non illuminetur, ut supra lib. i. dictum est: quia tamen spiritus in quibus phantasmata quiescunt, localiter mouere potest, eos intellectui obicit: Nā sicut Philosophus de Som. & uigi. restatur, ubi apparitionū & somniū causas designat, cū dormit animal, descēdēte plurimo sanguine ad principium sensituum, idest sensum communem, simul descendunt motus, siue impressiones reliquæ ex sensibilibus motionibus, cōseruatę in uirtutibus sensibilibus interioribus, idest in phantasia, quo ad sensata uel phantasmata; & in cogitativa quo ad non sensata, sicut inimicitiam, quam ouis in lupo non sensu, sed cogitativa nouit: & sic res uidentur in somno ac si presentes forent: quod autem sit locali motu animali, longe magis dæmon posset efficere. Quantum ad sensus uero interiores, eadē est ratio: quia nō potest intellectus quicquam ostendere, nisi phantasiæ quoq; cōsequēter autē & astutius ostendatur, cū intellectus nihil in uia, nisi in phantasmatis intelligat, ut experimur, & 3. lib. de Anima Philosophus astruit. Quantum ad sensum uero exteriorē attinet, id liquet: quia dæmon dictā motionē & uisionē phantasmatis nō modo in dormiētibus (ut etiã natura ipsa) uerum etiã & in uigiliantibus potest efficere: & hoc sua naturali uirtute, cū etiã ipse homo uigilās hoc possit, ut ex uisibilibus & sensatis prius sibi phantasmatis idola formet ad placitū, & phantastica uel sibi effingat quod lubet, & tanta tamque uehemens eius motio & impressio esse potest, ut ad sensus usq; exteriores eiusmodi idola pertingere uideantur, quæ admodum in phreneticis uidere licet. Igitur amorem sensualem dæmones inducere efficacissime possunt: Primo interius cōcupiscētiã inflammando, eo modo qui in lib. primo dictus est. Secundo uisibiliter suadendo, uel ostēsa specie formosa alliciendo. Tertio etiam inuisibiliter & suadendo, & alliciendo per ostensionem phantasmatis: quod quidē aliquando sine ademptione naturalis luminis, uel vsus rationis faciunt, ut in sponte amantibus, immo quid ament eligētibus. Quandoque uero rationis lumine penitus ligato, quod uinum, & humores etiam faciunt, ut in ebrijs & phreneticis, & longe magis dæmon: & eo casu tales dicuntur arreptitij, quod scilicet ab altiori natura corripiantur. Et quidem hoc interdum sine maleficio facit. ut enim philosophus ubi iam

iam profiteretur, qui in passione est a modica similitudine vel amati, vel oditi mouetur. Vnde perfidus daemon, cui hominum passiones notae sunt, quod corporeae sunt, & ex actibus probantur, passiones aut concitans, aut concitatis abutens, tunc hominem ostendendo, & suadendo, & alliciendo pro viribus in amorem pellit. Cum maleficio vero, quando eiusmodi ad maleficarum preces, & carmina pacto explicito, vel implicito molitur: quod quam crebro fiat, experientia docuerit, qua teste mariti pulcherrimis & nobilibus coniugibus postergatis, turpissimas, & vilissimas insequuntur, & impetunt. Authores Mal. male. in hac referunt. Vetulam tres successiue abbates dementasse, fama publica apud omnes monachos teste, nouimus, licet contra eam procedere non vacarit: & quartum iam similiter dementasse, quod & ipsa publice fatetur, nec dicere veretur; Feci, facio, & olim facia, nec a meo amore desistere poterunt: quippe qui tantum de meis stercorebus (proteso brachio quantitatem ostentans) comederunt. Sed & de monacho necromantico peregrino in Dia. Greg. refert, quod virginem sanctimoniam adeo in sui amorem arte diabolica concitavit, vt se morituram pene clamaret, nisi dicti monachi visitatione meruisset: quem ideo etiam de monasterio fratrum exploserunt. Nec tamen praedictis aliquatenus oblatum potest, quod si diabolus ad amorem malum posset inducere, posset ipsas malas cogitationes agnoscere: cum omne agens a proposito, effectum suum nouit. Dico enim, quod agens a proposito cognoscit effectum suum, cuius est causa sufficiens, etiam certa notitia: non autem cuius est causa accedente libero arbitrio alterius, sed coniectaliter tantum, & ita est in proposito: vnde & si diabolus certe nouit amorem inspiratum sensibus, non tamen inspiratum voluntati suasionem vel alio simili modo, nisi ipse amor seipsum aliter prodat.

Punctum secundum. Virtutis generatiuae opus sicut prouocare demonis auxilio, ita & impedire haud dubio strigimaga possunt. Neque enim in hoc dubium esse potest, cum probarimus maleficium circa usum matrimonij esse in rerum natura, ut patet per omnia iura de fri. & male. & 33. q. 8. Si per fortianas: quibus ratio suffragatur; quia cum id homines herbis & uenenis possint, hoc negare a damone, cuius potestas maior est, insanire est. De modo tamen quo tale maleficium procurari potest, aduertere necesse est. Impedit ergo & ex parte potentiarum animae, & itidem ex parte corporis: de quo non minus obiter, quam sapienter Petrus de Pal. in hanc sententiam loquitur. Cum daemon ex eo quod spiritus est, super corporea natura quantum ad localem motum, aut explendum, aut uetandum dominetur. Primo quidem corpora masculi & feminae ne inuicem propinquent efficere potest directe, vel et indirekte se in assumpto corpore interponendo: sicut de eo iuvene dictum est, qui & idolum

lum, & iuuentulam desponsarat, quam ideo cognoscere nequibat, se in eiusmodi corpore damone interponente. Secundo quoque hominem ad actum uenerem aut inflammare, aut infrigidare, naturalibus actiuis admotis. Tertio imaginationem & aestimationem turbare, ac perinde mulierem, aut dilectam, aut ingrati reddere. Quarto membri rigorem & impedire, & abolere, spiritibus localiter motis, aut etiam remotis. Et quinto locali eodem spiritu aut aliorum corporum motu spermarum vias intercludere, ne excidantur uel emittantur. Plura autem, inquit, super eo actu quo primum peccatum traducitur, quam super aliis Deus permittit: quod & doctores omnes firmanunt. Quae autem de viro dicta sunt, de muliere quoque respectiue, id est modo sibi conuenienti, intelligantur oportet. Cur vero plures viri maleficiis subiaceant, quam mulieres; ideo est, vel quia id, quantum ad talem actum, facilius fit in viro, cuius meatus facilius obturantur, & qui membri rigore posito, nihil potest, & eiusmodi: uel ideo est, quia plures maleficae sunt mulieres, & plus conantur uiros inficere, quam mulieres, ut adulterandi occasio utrinque praestetur. Et haec quidem de modo quo ista interius efficiunt strigimaga. Exterius vero id per imagines uel characteres, aut serpentes interdum efficiunt, aut herbarum comestu, aut testiculorum galli: his tamen semper accedente daemonum cooperatione, qua & eiusmodi strigimaga colludant, dum aut coitum, aut partum euacuare nituntur. Nider in Form. Quidam maleficus, cui nomen fuit Stadhin, in dioecesi Lausanensi captus, confessus est, se in domo quapiam in uxoris domini ventre septem filios per abortum enecasse, & in omnibus eius pecoribus ac iumentis simile perpetrasse, quorum nullum in annis eisdem partum viuum ediderit; & per quaestiones de modo interrogatus, respondit, se sub limine ostii domus locasse serpentem, qui si amoueretur, rediret ex templo fecunditas. Sublatis ergo pulueribus, iam enim aberat serpens in eos resolutus, eodem anno & uxori, & iumentis fecunditas redita est. Quid simile meo tempore in agro Bononiensi (villam taceam expedit) circa annum salutis Milleimum quingentesimum quartum, actum est. Religiosus quispiam, sed magus, ex his scilicet quibus nullus est peior: quippe qui in monasterio defecerat (religionem tacebo) aethiuis caloribus hospitium in via ad Mutinam intrarat, hospite obeso valde, & praegrandi corpore, refocillandus. Qui oblati crudis oleribus, ut bene condirentur orauit, dicens Italico vulgari idioma te. Vnzela ben, che ti paghero. Et refocillatus, sub limine loci cedulam recondens, abiit: Cumque hospitis filia virgo paruula locum, ut mensam reponeret, intrasset, repente furere coepit, & nudata penitus saltare crebro dicens. Vnzela ben, che ti paghero: quod mater aduertens

rens affectu materno & ipsa incaute, & celeriter intrans, statim similiter nudata saltare, & eadem uerba cantare coepit. Quæ ad horas sic alienatæ manserunt, tota villa spectante, donec miser ille obuiocupiam in itinere eodem, rem propalauit, & ut cedula, cum illuc uenisset, amoueret, orauit. Qua remota, cum ad camisias ambæ rediissent, filia ut erat velocior, camisiam matris casu præoccupans, fugit: mater vero sequens eam, quæ filie paruulæ erat, substulit, in eamq; caput & humeros tulit, sed ut arctam ad pudenda usque tegenda immittere corpori nequiuit, uerum sic ex superiori parte tecta, ex inferiori nuda uelut amens aufugit. Quod autem medio demone circa nudationem publicam mulierum actum est, etiam circa uenerea agi potuit. Adducere infinita ad institutum præfens quæ modo succurrunt, & libros complent, nisi superfluum id putassem. Præter institutum uero, pro instituto tamen, quædam alius repetuntur. Si interroget quis, cur dictus actus respectu unius, & non respectu alterius mulieris interdum præpediatur: diuus Bona. respondet, ideo esse, aut quia maleficus respectu determinatæ personæ diabolus asciiuit, aut quia Deus respectu personæ cuiuslibet impedire uoluit, cuius occultum iudicium hic latet, ut liquet de uxore Tobie. Et si de modo queratur, respondet quod generatiuam impedit, non quidem interius ledendo organum, sed exterius uetando usum: unde quia artificiale, & non naturale, impedimentum est, impedire ad unam potest, minime impediendo ad alias, uel tollendo excitationem concupiscentiæ ad unam, non ad alias: & hoc quidem aut propria uirtute, aut herba, aut lapide, uel per occultam aliquam naturam. Quod uero ex naturali frigiditate & maleficio eiusmodi impedimenta proueniunt apud Hostien. in Sum. signum quod ex natura sit, uirga est, si nunquam erigitur: quod uero ex maleficio, si erigitur quidem, uerum proficere nequit.

Punctum tertium. Circa uirilia membra striginagas miranda quædam operari, debet dubium esse nulli, ut ex uisibilibus & dictis plurimorum liquet, ac perinde fama publica, adeo ut quidam aut præstigiöse, aut ueraciter genitali membro priuati cernantur. Nam authoribus magistro Henri. Instit. & socio. secunda par. q. 1. cap. 7. Mal. male. In oppido Rauenspurg. iuuenis qui iuuenule hæferat, uolens eam relinquere, membrum uirile, ut uidebatur omnino perdidit. Cum uero tristis cellarium, uinum empturus, adiuisset, superuenienti cuidam mulieri causam tristitiæ apperuit, & effectum ipsi requirenti monstrauit, necnon quod talem maleficam suspectam in negotio haberet. Cui mulier: Aut per beneuolentiam, aut per uolentiam eam ad te sanandum inducas oportet. Qui obseruato tempore in noctis crepusculo, opportuno loco eam comprehendens, ubi non ualere preces, iniecto ad col-
lum

lum panniculo lineo non ualentem clamare, pene ad mortem strinxit, donec ea spondente, sanitatem alleuiuit, quæ tactu manus inter femora sanauit: quod & ille quodam, ut ita dicam naturæ sensu, ante quam aut visu, aut tactu cognouit. Authoribus uero eisdem, pater quidam religione & doctrina uenerandus in Conuentu nostro Spirenli in hanc sententiam sæpe retulit. Iuuenis quidam inter confessionis sacre uerba, uirile membrum lamentabiliter uerbis & opere se perdidisse monstrauit. Cui cum striginagas quandam, etsi distantem: tamen in hoc suspectam adire iussisset, & blande rogare ut se sanaret, sanus & membro integer redijt, gratias agens & uerbis, & re ipsa quod uerum erat, astruxit. Cum ergo ista esse dubium minime sit, an in sensibus hominum, uel in re ipsa ita sit & dubium, & perferendum est. Et quidem quibusdam uideri posset, quod per demonis potestatem ita uere & non illusorie sit: Tum quia maiora possunt demones, ut homines occidere, ut patet de filiis Iob, & septem uiris uxoris Tobie: Tum quia potest alias infirmitates immittere, ut primo libro ostensum est, & ostenditur in posterum: ergo & eam, quæ circa genitalia sit, circa quæ plura Deus permittit, quam circa alia membra: Tum quia Gen. 19. potuit maius, uxorem scilicet Lot secundum glossam, sodomitico uitio infectam, uertere in statuam salis ueram, quippe quæ etiã hodie cernitur: Tum quia potest naturales formas inducere, ut in magis patuit Pharaonis: ergo etiam eas auferre potest. Verum si quid ista probant, de posse utiq; non de facto probant. In facto uero nequaquam ita esse, uel ex hoc liquet, quod eiusmodi membra maleficæ restituere nequirent quacumq; diabolica potestate: alioquin non esset diuinum miraculũ, consequenter nec restitutio nedum uisus, uerum etiã oculorum, sicut nec restituere genitale: quod est insanire. Præstigiöse ergo ista faciunt: quod qualiter esse possit, efferamus. Præstigium igitur secundum Isid. 8. Ety. m. c. 9. aliud est nihil, quã sensuum delusio quædam, & oculorũ præsertim: unde & a perstringo dicitur, quod acie oculorũ perstringit adeo, ut res uideatur aliter esse, quã sint: Et ut Alexã. de Al. parte 2. addit Præstigiũ proprie sumptum, demonis illusio est, quæ ex parte mutationis rei causam non habet, uerũ solũ ex parte cognoscētis, qui illuditur, siue quantum ad interiores sensus, siue rursus etiam quantum ad exteriores: adde tamen, quod etiam præsentem re exteriore aliter tamen uisa, quam sit, præstigiũ est. Igitur si non demonis modo, uerum etiam hominis artem præstigiösam nostro sermone claudamus, tribus modis illusio præstigiösa conficitur: & imprimis quidem manu, cum uelocitate, tum etiam dexteritate, nulla demonis arte iuuante: sicut in traiectionibus ioculatores faciunt, ostendendo & occultando quædam: sicut ex ore hominis educunt interdum unũ, quod
Y intru-

intruserant, puta, magnum pomum: cum tamen putent homines eos intrusisse paruum fabellam, quam non intruserant, sed eius loco pomum supposuerant clanculo. Deinde quoque etiam sine diabolica virtute per naturalia actiua, veluti apud diuum Thomam. 1. q. 114. artic. 4. & apud multos alios: herba quaedam succensa, ac fumigans, ut trabes serpentes videantur, facit. Demum vero fit demonis arte per motum localem corporum vel spirituum corporalium, in quibus species sensata continentur, quod cum posse libro primo ostensum est. Igitur multipliciter demon homini potest illudere, ut res videatur aliter esse, quam sit. Primo quidem artificiali traiectione longe melius quam homo. Secundo per rerum naturalium admotionem, etiam longe melius quam homo. Tertio exterius in assumpto corpore ostendendo esse, quod non est: sicut moniali apud Gregorium in Dial. se in lactuca forma praestitit: & Antonio in specie massae auri, & crebro etiam verum hominem assumpto aliquo corpore regit, ut videatur equus, aut brutum quodcumque, ut capitulo sequenti deducetur. Quarto turbato organo visus, ut res clara, nubilosa videatur, aut e contra: & vetula, iuuenis videatur, & e contra: nam & post fletum oculo turbato, aliter lumen videtur quam antea videri posset, quod & in organis aliorum sensuum accidit: veluti infecta colera lingua, dulcia, amara videntur: & post esum fucchari dulce vinum, mordax & acutum videtur. Vltimo per localem motum spirituum & phantasmatum ad imaginatiuam sensumque communem: quo fit ut etiam sensibus exterioribus videatur nobis, quod noua percipiamus. Sicut etiam phreneticis, melancholicis, maniacis, & quibusdam ebriis solet accidere, qui nequeunt discernere & diiudicare. Sic ergo pateat facile esse demoni uile membrum occultare, modo velit, multis ex dictis modis, praesertim formata specie humani ventris sine priapo, eamque priapo ipsi supraponendo. Ceterum, pro completiore doctrina & dictorum explanatione clariore, multa dicenda uideo. Primum. An daemones hominum sensus eludere indiscere possint: Quibusdam videtur quod non, sed eorum tantum qui sine Dei gratia uiuunt. Nam ex uerbis beati Antonii liquet, mentem aut animam alicuius, daemone inuadere non posse per poenam, nisi primo sit destituta sanctis cogitationibus, & spiritali contemplatione vacuata. Unde & Iob. 6. dicitur, quod qui libidini deseruiunt, in eos diabolus accipit potestatem. Inde etiam est, quod demon, in uitis Patrum, iudificans homines circa puellam, quae equa videbatur, & ipsam puellam, quod saetameta rite non suscipiebat (ut ibi dicitur) sanctum tamen Machariu iudificare nequiuit, quin puellam, non equam uideret. Igitur in rebus fortunae exterioribus, & corporis sanitate demon hominem potest malis afficere, ut patuit in Iob: tamen sic

cut in peccata, ita & in eiusmodi illusiones homines Deo gratos impellere non potest, quasi eorum sensus demones illudat, ut habeant sua membra, quae tamen videre nequeant, vel eiusmodi. Secundum. Etsi daemon id nequeat in sensibus sanctorum circa sanctorum membra, hoc tamen posse a multis creditur in eis circa membra aliena: non enim in hoc tam grande malum est sanctorum, sicut in casu priore: ubi priuarentur uere uel apparenter suo membro, quod libidini non seruit. Circa hoc tamen nihil certi ego compertum habeo. Tertium. Ex strigimags quaedam, experientia teste, compertum est, copioso interdum numero ad viginti scilicet, & triginta huiusmodi genitalio membro ad scrinium, aut nidos auium arte daemonum congestisse: ubi & quasi uidentia membra se mouerent. Mal. male. 2. par. q. 1. cap. 7. auctore magistro Henri. Insu. & socio, quidam in hanc sententiam retulit. Dum genitale membrum perdidissem, & maleficam instantius pro mea sanitate rogarem: illam, inquit, arborem ad nidum illum conscende, & ex plurimis, quae ibi sunt, illud quod maius accipe. Cum magnum unum subripere molirer, illud mitte, inquit, malefica: attinet enim uni ex plebanis. Quid ergo de his sentiendum dicemus, nisi quod a daemone aliquo ex dictis modis praestigiose fiunt. Non tamen credendum puto, quod id eo modo agant, quasi formatis talibus corporibus, ea demones assumant, eo modo, quo sumpto humano corpore cum maleficis & colloquantur, & contantur: facilius enim illud possunt deductis phantasmatis ad sensus. Quare autem eo modo non uidentur, cum maleficas alloquitur, id dicendum est, quod eodem ueretur, si aliud uellet nihil, nisi malefica se ostendere in specie humana, sicut in dicto casu aliud uult nihil, quam ostendere illa membra: modo uero quia altiora intendit ut loqui, conuiesci, saltare, coire, & eiusmodi: ideo in assumpto corpore operari oportet, sicut & esse praesentem: quippe qui ubi operatur, ibi est: quamquam & ista in sensibus tantum perfici possent sine exteriori corpore; sed eo casu non esset aut incubus, aut succubus uere, contra determinata, sed apparenter dumtaxat. Quartum. Si per seipsum daemon uirile membrum demat (quod utique potest, si permissionem intersit oportet: Tum quia hic ueraciter auferretur, & ueraciter redderetur, si redderetur: Tum quia id hic cum dolore esset, non ibi: sicut hic est laesio discontinuatiua, non ibi: Tum etiam, quia hic nunquam nisi inuito daemone fieret, alioquin quomodo ipse sponte sibi tantum lucrum, quod per illud membrum conquirat, amputaret. Quintum. Qua uero ratione sciri potest, quod apparenter per maleficam demonis arte, aut ueraciter per daemone solum adimatur uirile membrum, Deo uolente, id uidetur dicendum imprimis, quod cum

eiufmodi mutilati, sint viri lubrici, cōiectaliter id deprehendet, si am-
fiam voluit deserere: quia eiufmodi femina in vindictam talia per ma-
leficis inferre consueuerunt: quod si nihil irritamenti apud illam in-
uenerit, cōiectura est, quod Deus peccatis eius viam precludere voluit.
Deinde vero si aliquando redierit, signum est id ex maleficio fuisse:
quamquam non sit natura maleficij esse temporale, vt experientia &
canonista ac theologi docent; sed quædam possunt esse perpetua.

Punctum quartum. Dæmonis per strigimagas maleficium circa ve-
nerea non modo ad illud extenditur vt impediatur coitus; uerum etiã
apud canonistas, ut impediatur conceptio fœtus, quæ si non impedi-
tur, per abortum natiuitas impediatur, quæ si impedi non queat,
in natiuitate per strigimagas obstetrices uoretur, aut extinguatur, aut
saltem dæmoni natus offeratur. Et quidem de impedimento conce-
ptus, aut abortione non est dubium: quippe cum etiam per actiua na-
turalia id plerumque etiam modo maleficæ faciãt, herbis aromatibus,
ac alijs actiuis naturalibus. Quod vero contra naturam humanam con-
suetudinem, immo cōtra omnium bestiarum morem, lupis dumtaxat
exceptis, infantes uorēt, & comedant: auctore Henrici Insti. Mal. male.
1. par. q. 11. quidam ex ordine nostro eius socius Cumanus inquisitor,
telligit est: quippe qui hac de causa se ab incolis Communitas Burbiæ ad-
uocatum astruxit inquirendi gratia; quod quidam qui ex canis pue-
rum perdidisset, explorando conuenticulum mulierum tempore no-
cturno, infantem occidi, & liquore ebibito uorari deprehendit: vnde
& anno vno, ut etiam supra dictum est, quadraginta & unam ex strigi-
magarum genere ignibus assumpsit: nonnullis alijs ad terras Sigismun-
di Ducis Austria commigrantibus. Accedunt pro firmitate horum quæ-
dam scripta Nider in suo Form. quibus eiufmodi credibilia redduntur.
Accedunt & strigimagarum penitentium testimonia, quod scilicet fi-
dei catholice nemo ex suo genere magis, quam obstetrices officiant,
quæ ubi pueros non interimunt, quasi aliquid acturæ extra cameram
puerum ferunt, & eleuatum in aere dæmoni sacrificium offerunt.
Pro iam dictis tamen multa uel obiter dicere placet, quo plenius quo-
quomodo interimant pueros, & offerendo excreant, nosse liceat.

Primum. Auctore Henrico Insti. & Socio; Mal. male. 2. par. q. 1.
cap. 13. in diocesi Argentina oppido Zabernio, honesta & beate Vir-
gini plurimū deuota mulier hospita publica sub aquilæ nigre signo,
ad se crebro aduentantibus in hanc sententiam retulit. Vbi a viro meo
impregnate mihi tempus partus pene aduenit, infamem mulierem se-
se mihi obstetricem spondentem, bonis verbis a me dimisi, aliamque
mihi ad id muneris tempore partus ascini. Euolutis vix diebus octo, il-
la repulsa, indignata, noctu marito in alia camera dormiente, meam ca-
meram

meram duabus hincinde comitata mulieribus ingressa (diabolus enim
portas ad libitum referat) ad lectum stetit, volentiq; mihi clamoribus
excitare, & aduocare coniugem, ita vires ex omnibus membris defecere,
vt ne loqui vel submisere potuissem, auditu tantum & visu vigebam.
Tum illa in medio duarum stans; ecce, inquit, hæc mulierum omnium
pessima, quia me in obstetricem recipere noluit, luet pœnas, nec in-
munis euadet. Supplicantibus vero comitibus eius pro me, dicendo
quod nulli vnquã sui generis nocuissem, subintulit illa: intestinis eius
aliqua immittere statim, vestri tamen gratia, ante elapsum annum me-
diam non excrucietur. Cum ergo ventrem meum manu palpasset,
mihi videbatur quod intestinis sublatis immitteret quædam, quæ ta-
men videre nequiu. Cum autem abeuntibus illis, viribus receptis, ma-
ritus clamoribus excitus aduocasset, & vna filius, archidiaconus tunc
ruralis, verbis meis fidem minime habuerunt, ascribentes omnia puer-
perio, quod ex eo femina phantasijs crucientur. Quibus de spacio sex
mensium futurum veritatis signum dedi, quo euoluto statim adeo cru-
ciari ceppi, vt a clamoribus nocte aut die cum omnium inquietudine
abstinere nequirem. Credidit tamen se beate Virginis auxilio, cui sin-
gulis sabbathis ieiunium panis & aquæ soluebat, liberandam. Quadam
igitur die opus naturæ cum expleret, omnem simul strigimaga immun-
ditiam egressit, & aduocato marito ac filio, an illa essent puerperij phā-
tasmata ostendit, rosarum scilicet spinas, ossa, & uarij generis ligna.
Secundum. Auctoribus eisdem, In Basiliensi diocesi, in oppido Dam-
ni; quædam incineranda professa est ultra quadraginta pueros se hoc
modo necasse, quod cum vterum exhibant, ac in caput per uerticem
usque ad cerebrum infixerat. Alia uero in diocesi Argentinensi, se
pueros adeo multos necasse passa est, quod numerum scire nequiret:
hæc uero occasione deprehensa est. Cum enim ex quodam oppido, quo
obstetricandi gratia se contulerat, rediret, ad portam casu lapsa est: &
ex eius panniculo brachium pueruli lapsum apparuit: itaq; detenta,
& consulto quod puer ante baptismum interijisset, & sine altero bra-
chio esset, quæstionibus exposita, omnia cantauit: & ignibus suffragan-
tibus interijt. Tertium. Hoc quoque horrendum facinus in detesta-
tionem criminis strigimagarum minime tacendum est: ubi enim ista
monstra pueros nascentes non interimunt, in sacrificium satanæ & eius
angelis eleuatos super ignem curant immolare. Auctoribus qui supra
in loco præalleg. quidam sic retulit. Vxorē suam partus tempore, cū
præter omnem puerperarum morem animaduertisset, nullius mulieris
ingressum permittēre, nisi filiæ solius obstetricis officium gerentis: ci-
uise rei causam experiri uolens, opportuno tempore & loco latitauit,
uiditque dicti sacrificij ritum, quod scilicet ad inuocationem dæmonū
per

per uerba horrenda infans nullo humano auxilio fultus per appendiculū, quo ad ignē ollæ suspenduntur, diabolo ferente, eleuabatur. Qui territus, puerulum statim baptizari iussit, & in ponte fluuij, quo ad baptisima ibatur, obuians filia, quæ puerum in medio duarum feminarū duobus uiris rei conscijs comitantibus, portabat, exempto ense in eam irruit in hæc uerba. Nolo infantem per pontem deferas: Aut enim per se pontem euadet, aut tu immergeris in fluuium. Territa illa a comitantibus mulieribus rem ignorantibus, quæ fuit, an pater compos mentis esset. At ille: Pessima feminarum, inquit, quæ tua arte magica puerū scandere appendiculum fecisti, ut etiam nullo deferente pontem transeat, facto, aut submergeris. Coacta, posito puero, & demone arte sua inuocato, subito ultra pontem cernitur infans. O miseram, quæ dæmonem deferentem puerum habere potuit, deferentem uero se habere aut non potuit, aut nesciuit. Baptizato puero, cum iam pater maleficium hoc filia per duos viros probare posset, sacrificium uero diabolo factū probare non posset, per iudicem peracto tempore purgationis, filiam una cum matre delatam, ignibus adiecit. Quartum Illa uero sacrificij oblatio, quid operetur in puero, unde gaudere possit impius dæmon? dico e multis pauca, quod scilicet diabolus diuino honore tunc in sacrificij oblatione lateret: & quod talis proles, experientia teste, magis diabolicis infestationibus subiaceat, & in maleficia prior sit, maxime si a parentibus offeratur, qui in prole puniuntur.

Morbos omnes per strigimagas a dæmonibus hominibus, ac iumentis, & terræ nascentibus lesiones ueraciter inferri.

C. A. P. II. VII.

QUÆ uero iam liquet ex his, quonam modo dæmones per strigimagas hominibus in generationis actu importuni insidiētur; cōsequēs etiam est, ut quonam etiam modo ceteros morbos inferre possint & inferant, & hominibus & iumentis, necnon arboribus, & generaliter plantis lesionem, detegamus: quod equidem multis punctis absoluemus.

Punctum primum. Omne morborum genus dæmones per strigimagas hominibus permittente Deo inferre possunt: unde & leprosos interdum & epilepticos homines reddidisse leguntur. Quicquid enim per actum naturalia inferiora in esse adduci potest, hoc totū dæmones posse, iam ex his quæ lib. primo scripta sunt, liquet; cum locali motu omnia eiusmodi suis passibus ad effectus educendos adiuuare possint: sed omne genus infirmitatis per aliquod actuum naturale inferri inducitur, & non modo induci potest: non enim ex influxu syderum solas

immedi-

immediate morbos homines patiuntur; cum omne agens naturale, experientia teste, prius in vicinum agat, quam in distans: & consequenter prius in medium, quam in extremum, nisi effectum suum inducat in instanti: sicut sol ad certam distantiam simul illuminat propinquā & remotam partem. Omne ergo infirmitatis genus homini dæmon inferre potest se solo, & consequenter per maleficas: quia ille eiusmodi effectus non efficiunt semper, sed diabolus ab eis inuocatus propter explicitum, vel implicitum pactum. Præterea, idem per Isidorū patet maleficarum opera describentem. 8. Etym. ca. 9. Malefici dicuntur, inquit, ob facinorum magnitudinem. Hi enim elementa cōcutiūt, scilicet opere dæmonum ad tempestates concitandas, mentes hominū turbant, modis uidelicet supra tactis: usum rationis vel omnino impediendo, vel grauiter offuscando. Et subdit. Et absque ullo ueneni haustu uolentia tantum carminis animas interimunt: intellige nō per carmina, sed per dæmones, dum ille carminant, cooperantes. Præterea, idem tenet S. Tho. 2. dist. 5. 6. 7. & 8. & communiter theologo omnes ibi scribentes: & id indubie sentientes, quod hominibus obesse possit in corpore, prole, iumentis, & reliquis bonis: quæ omnia in Iob recepta licentia se posse facere, diabolus probauit, & in septem maritis Sarrae uxoris Tobie. Immo & in fama, sicut teste Io. An. in Hieronymiano. Diabolus in forma sancti Siluani episcopi Nazareth, turpiter nobilem matronam sollicitauit. De priuatione quoque usus rationis, arreptitij testantur. Auctor est Sigibertus, & Vincen. in Spe. lib. 2. 7. Tempore Ludouici I. Imperatoris, in agro Maguntino, dæmon quidam imprimis quidem domos faxis quasi malleis percussit, dehinc publice loquendo & ostendendo furta, & perinde ferendo discordias, plures turbauit: tandem omnes contra unum irritans, eiusque hospitium ubique maneret incendens, eum pro hospitio agros habere cōpulsit, ac presbyterorum hac de causa letanias celebrantium, multos lapidibus eruentauit. nec ante triennium elapsum ista quiescere. Ceterū ad prædicta dubiolū superest. Cur enim maleficium ascribetur strigimaga, si dæmon solus efficit illud? Dico effectum ipsi soli dæmoni ascribi: non enim si strigimaga scopa aquam ad aera spargat, hoc ad sequentem inde pluuiam aliquid efficeret, aut si imagini ceræ infixæ acu crucietur maleficiatus, illa infixio acus quocumque ad cruciatū operatur, cum utrumque strigimaga vires exuperet: sed utrumque dæmon efficit propter explicitum, aut implicitum cum strigimaga pactum. Culpa tamen, & reatus ex hoc effectu utriusque utriusque ascribitur, dæmoni scilicet, & strigimaga: quia utriusque uoluntas in illud coit, illius operando, istius consentiendo, & obsecrando.

Punctum secundum. Quia uero quid circa morbos dæmon impius possit,

possit, iam satis ex dictis in primo lib. & hic constat: iam quid circa hoc practicer historialiter libet referre, authore Henr. Insti. 2. par. q. 1. c. 12. Mal. male. qui, quod inquireret contra strigimagas, multa iuridice deprehendit. Eo tempore quo (inquit) in oppido Ipsruck, contra maleficas inquirebatur, honesta quedam matrona tabellione astante, sub suo iureiurando in hæc uerba deposuit. Cum in statu uirginali cuidam domine inferuere, cuius capitis dolorem malefica quedam mitigare conabatur, uidi aquam scutelle infusam, contra naturam inde in ollam ascendere, & maleficę indignata dixi, me nõ intelligere quid faceret, eũ nihil, nisi superstitiosa, & que ad mitigationem doloris nihil attineret, uiderem. At illa; tertia, inquit, die senties an superstitiosa sint. Igitur die tertia, cum mane fufum apprehendissem, tantus me dolor subito corripuit, primõ in omni interiori parte corporis, deinde in capite, adeo ut mihi uiderentur iugiter igniti carbones imponi, demum in corporis cute tota: sic ut nec spacium ad instar puncti acus esset, in quo pustula alba sanie plena non cerneretur, adeo ut diebus quattuor his doloribus agitata, eiulando, & mortem in remedium aduocando, omnes uicinos perturbarem. Tandem me domine maritus (qui ut fama erat, maleficam adulterio procabat) a malefica (ut creditur) habito consilio, me stabulum quoddam intrare iussit, ac in ipso introitu petram albam iacentem & tollere, & enodare: quod ut potui, cum fecissem, in ea quedam grana, que nec edere, nec uidere posse consueueram, & serpentum ac brutorum ossa, nec non grana quedam ad instar pustularum mearum alba intuita sum: que omnia, ut domini mei iussu ignibus absumpsi, non quidem post horę aut quartę partis horę spaciolum, sed repente & statim sanitatem pristinam nata sum. In eodem quoque oppido, alia honesta matrona iuridice in hanc formam deposuit. Cum in hortum meum ex vicino horto talis vicinæ meæ transitum cũ damno meo fieri conspexissem, & de hoc apud me submurmurarem, repente vicina illa astuit, & an illam suspectam haberem, requisit. Territa ego, quod mala fama esset, hoc tantum respondi, quod gressus per gramina iacturam indicabant, illaque indignata, forte quod ad vota eius, iurgijs cum ea me miscere nolebam, submurmurans, & nescio quid infrensus, abscessit. Post paucos dies me, dirus interiorum dolor arripuit, & in lateribus hincinde punctiones duæ contrapugnantes, adeo ut die noctuque vicinis forem clamoribus molestissima. Cumque mul-ti uisitationis & condolendi gratia iugiter confluerent, figulus quidam, qui dicta vicina malefica adulterans abutebatur, post consolatoria uerba discedens, die sequenti festiuus regressus, quod nosset an mihi ex maleficio infirmitas euenisset, consequenter autem quid remedij esset, indicauit, atque ubi in aquam supra corpus meum plumbũ lique-

factum

factum

factum infudisset: inspectis quæ resultabant imaginibus, ex maleficio (inquit) morbus est, cuius pars sub limine domus latitat. Cumque ibi reperta esset imago cerea tota confossa cum duabus acubus ad latera hincinde ad instar earum, quas ferebam punctiorum, & nõnulla paniculis inuoluta, & omnia in ignem coniecta essent, repente abeuntibus doloribus, conualui; licet non plene, quod scilicet totum maleficiũ vestigare nequiuimus. In eodem quoque oppido coquus quidam Archiducis, cum sprete amasia honestam & exteram iuenculam in matrimonium conduxisset, amasia malefica in publica via multis honestis personis & spectantibus, & audientibus prædicta iuenculæ maleficium mortemque prædixit, extensa manu dicens: Non diu de tuo marito gaudebis. Sequenti die iuencula lecto decubuit, & post paucos dies mortem obiit, semper contestans: en sic morior, quod illa Deo permittente, me suis maleficijs interemit. Et simile ibi multis accidit, & cum alijs domicello cuidam: qui cum per famulum amasię eũ nocte expetenti, excusationem fecisset, quod ea nocte ei complacere nequiret; respondit amasia: Dic domicello, me diu non vexabit. Igitur ille sequenti die infirmatus, non multo post interijt. Si, quæ in eo solo oppido acta per strigimagas sunt, quis referre uoluerit, volumen conficiat oportet.

Punctum tertium. Quid uero iumentis, quæ proximum nobis locum in nobilitate tenent, officiant strigimagæ, ex his quisque norit. Si enim homines morbis afficiunt, qui specialius diuinæ providentię, quã bruta subduntur, dicente Paulo: Nunquid de bobus cura est Deo? quãto magis bruta, quæ aliquid sunt hominis? Vnde & oues Iob ignibus demon, cuius suffragijs strigimagæ nituntur, absumpsit. Sic etiam per villas, ubi strigimagæ vigent, sibijnvicem vaccas lacte ex inuidia priuant; interdum etiam interimunt. Cum enim lac ex menstruo sit, ueluti menstruum exicari potest, uel a natura, uel ab infirmitate, aut arte malefica, quæ infirmitatem inducere nouit. Practicam uero quomodo strigimagæ conficiant, referre non expedit: quamquam si referrem, non strigimagæ prædicta attentare uolentes, peccare quidem ex mala uoluntate possent, effectum tamen habere non possent per nudam dæmonum aduocationem, quod scilicet eo careant fundamento, quod homagium diabolo non præstiterint, & Christianam fidem non abnegarint uerbis, aut opere, aliqua leuia & superstitiosa admittentes: uerum de hoc latius disputemus ex facto, quopiam themate sumpto. Quidam in quadam societate iucunda positi (author est Henri. Insti.) in prato iuxta torrente, tempore Maij butyrum Maicum, quod ibi non erat, cupiuerunt, ex quibus unus; Procurabo, inquit, uobis illud, & quidem optimum. Et statim nudus torrentem intras, ac sedens dorso

Z

aduersus

aduersus impetum aque versis certa verba dicens, & aquam manibus poltergum, ceteris spectantibus, mouens, butyrum eius temporis copiosum ad instar, quo eo tempore ad forum rustice ferunt, apportauit: quod socij veluti optimū probarunt. Hic ergo haud dubio in sua practica fuit certus, & nō aliter, nisi quia aut per pactum expressum, quasi maleficus auxilio demonis vsus est; aut per pactum tacitum ex his, quę expertus erat, diabolum sibi non defuturam norat. Neque enim sine virtute humana altiore id factum est; sed neque diuina haud dubium factum: alioquin quoniam pacto Deus nuditatem & leuem in aqua sectionem execisset, vnde diabolica factum sit oportet. Si ergo diaboli suffragio, quasi maleficus, expresso pacto vsus est, iam discussione opus non est: talibus enim diabolus suffragari, Deo permittente consuevit. Si vero expressum pactum nō interuenit, implicitum interuenit oportet: vel quia a matre, vel obstetrice diabolo oblatas, & perinde execratus fuit: vel quia ipse aut verbo, aut opere, aliqua scilicet superstitiosa admittendo, apostatauit. Pro quo & illud scire oportet, quod diuus Tho. 2. di. 7. q. 3. ar. 2. querens vtrum auxilio demonum vti in effectibus corporalibus, qui per eos inducuntur, sit malum, respondet, quod quę supra hominis & nature facultatē sunt, a solo Deo exquirenda sunt: vnde sicut grauer peccat, qui quod dei est, per idolatriam exhibet creaturę, scilicet cultum; ita & qui ea, quę a Deo expectanda sunt, auxilio demonum implorant, cuiusmodi est uaticinatio de futuro, Isa. 8. Nunquid non populus a Deo suo requiret visionem? & similiter in alijs operibus magicis, in quibus complementum operis ex demonū virtute quis prestolatur. In his enim omnibus est apostasia a fide per pactū initū cū demone, aut uerbotenus, si intersit inuocatio aut factio aliquo, etiā si sacrificia desint. Nō enim potest homo duobus dominis seruire, Matt. 7. hęc ille. Alber. quoq; idē affirmās, quod scilicet in talibus semper intercedat apostasia verbo vel opere, magis explicat, dicens. Si enim inquit inuocationes, cōiurationes, fumigationes, & adorationes fiāt; tūc apertū pactum initur cū malo demone, absq; hoc uidelicet, quod quis diabolo corpus & animā tradat, cū fidei abnegatione in toto uel in parte: quia per hoc quod ipsum inuocat, iā cōmittit apostasiā uerborū apertā. Si uero uerborū inuocatio aperta nō fiat uerū solū opere simplici, quia scilicet tale opus facit, quod nō nisi demonis auxilio perfici potest: tūc siue illud faciat inchoando in nomine diaboli, siue per alia uerba ignota, siue absq; omni uerbo; illa tantē intentione ut dictū est, scilicet ut demon perficiat, tūc, inquit, est apostasia operis: quia illud opus expectatur a demone: aliquid autē a demone expectare, uel p demone percipere, semp est fidei cōtumelia, ideoq; apostasia. Hęc ex illo: Ex quo elicere licet, quod inuocatio demonis,

& con-

& consequenter pactum expressum, dupliciter fit: primo per expressa uerba, scilicet inuocando, aut coniurando: secundo per facta quę talia sunt, ut expresse in demonis honorem cedant, ut ponere eis thura, aut eos adorare: quibus patenter annexa est intentio expressa demonis inuocandi. Pactum uero implicitum, siue inuocatio implicita est, cum opus aliquod ad aliquid assequendum fit, quod uirtute illius operis fieri nequit: sed expectatur a demone, vel a fortuna, aut quocunq; modo, dummodo non expectetur a Deo solo. Ex quo etiā patet, quod qui ex simplicitate superstitiosis rebus utuntur, putantes tamen quod effectus a Deo aliquo modo emergat, non sunt proprie apostata: a fide. Colligitur etiam ex eodem facto, aut etiā quocunq; consimili, quod quia diabolus nouas rerū species cōdere nequit, nisi infimas & naturalibus actiuis adhibitis, ubi tā subito butyrū optimū ex aqua profiliuit, hoc demon nō effecerit aquā mutādo in lac, aut butyrū: sed uel butyrū ex loco alio deferēdo, uel ex naturali boue naturale lac sumēs, illud in butyrū ea arte qua & mulieres, celerius tamē cōuertendo. Ad quod etiā & illud reducitur, quod superstitiosorū quidā, uino aut eiusmodi nocturno tēpore indigētes, sumpto uase, per uicū excurrēdo, illud plēnū excipiūt: demon enim aliunde uero uino allato, uasculū cōplet. Sic Laude, tēpore nostro, quidā Siluano spiritui inuisibili pecunias signatas dederūt aromata allaturo, quę nō nisi in vna eiusce generis apotheca habebātur, & ab aromatario quendā illuc gallico feruli habitu accessisse, & diētas pecunias exoluisse didicerunt. Igitur istę bestiales & infernales furie, sicut hominibus, ita & iumentis, aut tactu & visu, aut uisu solo, cooperāte demone, aut aliquo instrumēto maleficij sub limine portę occultato, in nomine diaboli & omnium demoniorū inficiūt: immo & cōficiunt. Sic enim in Rauenspurg. factę sunt incinerāde, addētes quod instātibus demonibus meliores equos, & pinguiora iumentā semper aggrediebātur. Deniq; cū ex eis quādam, cui Annę nomen erat, vni ex uectoribus viginti & tres equos maleficijs interemisset, & illę uigesimalium quartum in extrema paupertate coemisset, in stabuli sui ostio stās, maleficę in ostio suę domus itidē stanti dixit. Deo & suę matri spōdeo, quod si equus hic moriatur, te manibus proprijs iugulabo: sicq; terror maleficę equū saluauit. Capta deinde, & interrogata quonā modo talia fecisset, aliud, inquit, nisi foueā feci nihil: in quā diabolus certas res sibi incognitas immisisset. Ex qua re colligitur, quod aut manū solā, aut solū uisum strigimagę necessario exhibent, cetera perficit demon, ut uel in aliquo cooperentur ad maiorem diuinę maiestatis offensam, consequenter autem & maiorem licentiam seruiēdi.

Punctum quartum. Strigimagas per demones, demonesque per strigimagas fulmina, grandines, pluuias, ventos & eiusmodi super

Z 2 terra

terra nascenda Deo permittente posse concitare, littere diuine testantur in Iob: quippe que asseuerant, quod accepta licentia a Deo, impius demon Sabeos in quingenta iuga bouum asinasque quingentas rapiendas & pueros gladio absumendos armarit, & impulerit, ignemque e celo deduxit, qui tria ouium millia, & pueros custodes absumeret: necnon Chaldeos in tria millia camelorum subripienda & pueros necandos armarit: ventum quoque e regione deserti flare compulit, qui euerfa domo, filios filiasque necarit: insuper, vt etiam superius tactum est, carnem eius, Iob scilicet, graui ulcere vulnerauit: & quod quibusdam omnium grauisimum videri potuit, vxorem, & tres amicos in eum oppugnandum excitauit, vt liget Iob. I. cap. & sequentibus, vbi & diuus Thomas sic loquitur. Quod Deo permittente demones aeris perturbationem, ventos & ignis e celo casum inducere possint, confiteri necesse est. Quamuis angelis aut bonis, aut malis ad formarum susceptionem ad nutum non obediatur natura corporea, verum soli Deo creatori: ceterum tamen secus quantum ad motum localem; cuius rei argumentum in homine videre licet, quippe ad voluntatis imperium membra ad opus volitum mouentur. Quaecunque igitur locali corporum motu effici possunt, hec quisque angelus etiam malus naturali virtute potest efficere, modo ei non interdicitur a Deo. Ventos autem, & pluuias, & eiusce alias aeris turbationes, solo vaporum motu a terra & aqua resolutorum fieri posse planum est, vnde ad eiusmodi demonis virtus naturaque sufficiunt. Hec ex diuo Thoma. Glos. quoque in illud Psal. 104. Vocauit famem super terram. Hec mala, inquit, permittit Deus per angelos malos, qui talibus prepositi sunt. Author est Nider in Formi. Quidam maleficus detentus, & super eiusmodi a iudice interrogatus; Facile, inquit, grandines procuramus: ceteram tamen omnes ledere non valemus, puta, signo crucis munitos: sed eos tantum qui sunt auxilio diuino destituti. Modus autem, inquit, noster hic est. Imprimis enim in agro demonum principem certis verbis inuocamus, petentes nobis e suis demonem vnum dirigat, qui nobis auxilio sit, & designatum maleficio vel damno afficiat. Cui iam presenti in bivio pullum nigrum immolamus, iactantes in aera: quo ab eo suscepto, statim obedit, & statim irruit aut pluuias, aut grando, & fulmina, & eiusmodi: non tamen semper ad loca per nos destinata, sed prout Deus viuens voluerit permittere. Hec ibi. Et in Mall. male. 2. par. q. 1. cap. 15. Sed intellige, quod de substantia eiusmodi est inuocatio demonis, cetera vero ceremonialis sunt, & de bene esse: vnde interdum pluuias & grandines adducunt facta fossula, & aqua repleta, quam manu in nomine diaboli mouent. Ibidem quoque de mago, qui Status dicebatur in agro Bernensium, qui de ea re se iactabat, quod e medio inimicorum

suorum

suorum in specie muris per eorum manus dilaberetur, quod & sepe fecit; aliquando tamen facere nequiuit temporis caritate deceptus: vnde repente gladijs & hastis interiit. Hic superstitem, quem ex discipulo magistrum fecerat, reliquit, qui In hopo dictus est. Scierunt hi duo pro voto tertiam partem fimi, foeni, vel frumenti, aut rei cuiusque ad proprium agrum de agro vicino nullo vidente transferre: sub oculis parentum pueros in aquam, nullo eos vidente, submergere: gradines, auras, & fulmina iaculari: sterilitatem & hominibus, & iumentis inferre: iactu fulminis quem vellent interimere, & alia multa pestifera absoluerunt. Author etiam expertus est Henri. Instito. & Socius. In dicecesi Consta. ab oppido Rauenspurg. versus Sartzburgam, ad duo de triginta miliaria Teutonica, grando laeuissima, non fructus modo, verum etiam vineas, & plantas in latitudine vnus miliaris adeo triuerat, quod in vineis tertius annus frugifer minime iudicabatur. Tanta autem infamia de maleficio super duas, Agnetem scilicet quandam, & Annam extitit, quod dicti inquisitores ad inquirendum clamante populo coacti sunt. Ambae capte, & seorsum distinctis ergastulis detentae, factum vno modo nararunt, & facile, quod hora meridiana iussu a demone in agrum prodire, cum sub certa arbore offenderunt, & iussu eius facta fossula iniectam aquam digito in nomine diaboli & omnium demoniorum mouerunt: que in aerem a diabolo eleuata est, & vbi ambae ostio suae domus propinquarunt, grando ruit. Infinita eiusmodi adduci poterant, nisi haec etiam superflua forent.

Quod se, & Strigimagas demon per varias species formasque demonstrat.

CAP. VIII.

QUIA iam quonam pacto demon veraciter noceat, monstratum est; quonam etiam modo apparenter operetur monstrum oportet: quod multis punctis absoluendum est.

Punctum primum. Demonem species varias rerum, quae non sunt in rerum existentia homini posse monstrare, etsi ex dictis libro primo patuerit; nunc tamen breui ratione & autoritate monstratur. Ratione sic. Quaecunque locali motu corporum inferiorum effici possunt, vti que demon efficere possit oportet, qui eiusmodi corpora pro libito mouet de loco in locum, vt ostensum est. Sed eiusmodi phantasticas & vanas apparitiones locali motu spirituum & humorum posse fieri nedum quantum ad phantasiam, verum etiam quantum ad sensum exteriorem, ostendunt: Quantum ad phantasiam quidem somniantes; vnde, vt etiam testatur Arist. lib. de Som. & vigil. id fit per motum sanguinis, & spirituum: Quantum vero ad exteriorē sensum, ostendunt phre-

netici,

netici, qui interdum vigilantes ostendunt se videre quod nō est: quia etiam quod alij idem non videant, eis miraculo est. Potest igitur hoc dæmon. Præterea, quod possunt actiua naturalia, potest & dæmon: quippe qui ea ad suos effectus locali motu admouere potest, vt lubet. Sed eiusmodi illusorias apparitiones naturalia corpora possunt: nam herba quædam, teste diuo Thoma, fumigans, trabes in serpentum forma oculis ostentat; & ignis in ciato maluatice ad carbonem bullietis tactu accensæ candelæ succensus, astantes sub forma tam liuida representat, vt Acherontini spiritus in humana specie videantur. Igitur id possit etiam dæmon oportet. Autoritate vero liquet per canonē. 25. q. 6. Episcopi, vt supra ca. 1. huius secundi lib. citatum est; & per Augustinum ibidem in ca. Nec mirum. & in vitis Patrum legitur de iuuenula, quæ omnibus, excepto beato Machario, equa videbatur. Possumus & ad id litteras diuinas adducere, de Nabuchodonosor rege, Dan. 4. vbi habetur in hæc verba: In aula Babylonis rex deambulabat. Responditque & ait, scilicet ex magna superbia. Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificauit in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de celo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum tuum transibit a te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestiis, & feris erit habitatio tua, fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur excelsus in regno hominum, & cuiuscumque voluerit, det illud. Eadē hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex omnibus abiectus est, & fœnum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est, donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues eius quasi ungues auium. Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi, & altissimo benedixi, & uiuētē in sempiternum laudauit, & glorificauit: quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in generatione & generatione, & omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt. Iuxta voluntatē enim suam facit tam in virtutibus cæli, quā in habitatoribus terræ, & nō est qui resistat manui eius, & dicat ei: quare fecisti? In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorē regni mei, decorēque perueni; & figura mea reuersa est ad me, & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regem cæli: quia omnia opera eius vera, & omnes viæ eius iudicia: & gradiētes in superbia potest humiliare. Hæc ibi. Ex hoc autem textu patet, quod iste rex percussus fuit amētia: quia dicitur quod sit ei suus sensus restitutus; itē sibi videbatur quod nō haberet formam hominis: vnde dicitur figura mea

mea reuersa est ad me, videbatur enim sibi quod in parte anteriori esset bos, in posteriori leo: quod scilicet principes in iuuentute lasciuui, in senecta rapaces sunt. Fuit autē percussus per angelum: quia ista corporalia per spiritus angelicos Deus administrat apud omnes sanctos. Vnde paulo supra eodē ca. Vigili, dicitur angelus dicitur annūciasse istam regis punitionē: cōtinētur autē eum naturalia in dæmonibus integra manent apud Dionysium. etiam dæmon eiusmodi phantasiæ apparitiones potest efficere; nisi dicatur quod ista furia & amētia regis fuerit miraculosa, quod somniauit doctorum nemo. Duobus autē modis apud diuum Thomam. vt etiā supra dictum est, hoc per dæmonem fieri potest. Primo, ut species, quæ in thesauro interiori seruatur, cum tāta vehemētia ad phantasiā & sensum cōmunē deducantur, vt etiā sensus exteriores, quorum organa phantasiæ & cōmuni sensui contigua sunt, quoquo modo immutentur. Secundo, per alterationem organorum, eo modo quo propter coletā dulcia vidētur amara. Adde tertio, per formationē alicuius corporis illud homini circūdādo, vt videatur alijs asinus, & sibi quoque quo ad imaginationem, & non quo ad intellectum, vt infra patebit, vbi de remedijs agitur cōtra prestigiosam ablationē mēbris genitalis. Nec tamē prædictis obstat, quod nulla creatura nisi a Deo mutari potest in aliam speciem vel similitudinē. 26. q. 5. Episcopi. Dico enim, vt supra probatum est, quod illud intelligitur de mutatione essentiali, quā diabolus facere nequit, puta, quod homo sit lupus: nō autē de prestigiosa, qua homo sit quidē homo, videatur autē lupus. Nō obstat etiā, quod ista formā bestię quæ videtur, alicubi esse oportet: nec tamē est in sensu, quia sensus speciem nō habet nisi a re acceptā, quæ res, id est vera bestia hic nō est: nec iterum esse potest in ea re quæ videtur, puta, in puella quæ videtur equa; alioquin duæ substantiales formæ in eodem simul essent: nec in aere, tum quia non est susceptiuus figuræ: tum quia non stat: tū quia omnes viderent. Nullibi ergo est, & consequenter nō est. Non obstat, inquam, quia hoc argumentum diuus Thomas. in. 2. dist. 8. & facit, & soluit dicens, quod est in sensu, vel per deductionem ab interiori, vel per alterationem organorum, & sic est accepta a re prius: si primo, vel accipitur tunc cum deceptione, si secundo modo fit. Dicta tamen deductio ab interiori, & immutatio non sic fit, quasi dæmon assumpto corpore se interius obijciat phantasiæ, quæ etiam est in corporeo organo, alioquin duo corpora simul essent: neque immediate quiequam alterando, cum id nequeat, vt ostensum est: sed id efficit mouendo localiter, non quasi organum phantasticum diuidens, alioquin dolor adesset: sed mouendo sanguinem, & alios humores, consequenter autē & spiritus ac phantasmata. Sed cōtra hoc, quia nihil noui posset ostēdere, cōtra Augustinum dicentē, quod formas, & notas, & ignotas ostēdit.

Solutio.

* **Solutio.** Non potest ostendere aliquid nouum ex toto, quod scilicet nec ex toto, nec ex parte fuerit in sensu, vt quod albedinem videat natus cecus: potest tamen ostendere nouam speciem totius, puta, montem aureum: cuius tamen partes in sensu fuerunt, mons scilicet, & aurum.

Punctum secundum. Pro predictis melius enodandis multa dico. **Primum.** Cum dicitur in cap. Episcopi, nullam creaturam posse aliam transmutare in aliam formam vel speciem: dicendum est, quod transmutatio duplex sit: substantialis uidelicet, & accidentalis: quae etiam duplex est, scilicet in formam naturalem, & rei quae videtur inherentem, & in formam solum haerentem, & inexistentem sensibus uidentis. Primam transmutationem, scilicet substantialem, demon efficere non potest, vt quod homo fiat bos. Secundam uero per motum localem efficere potest, inducendo infirmitates, & consequenter colores malos, vt probatum est. Similiter & tertiam. De his non loquitur capitulum, sed de prima: alioquin esset contra experientiam, & rationem, & auctoritatem, vt paruit. **Secundum.** Quod Augustinus. 18. de ciui. Dei cap. 17. recitat, quod Circes Vlixis socios mutauit in bestias, & quod stabularia quaedam hospites suos in iumenta onera ferentia uerterunt, & Diomedis socios mutatos in aues olim circa Diomedis templum uolasse: quodque de suo patre Constantius retulerit, quod ipse pater suus ueraciter dixerit se & caballum fuisse, & annoniam cum alijs iumentis baiulasse. Quantum ad Circeam attinet, sic intelligendum est. Ibi enim bestiarum uera forma etiam accidentaliter inherens non fuit, apud aliquos: sed illae species in sensibus illorum & intuituum erant per deductionem ex thesauro: quamquam dici possent daemones corpus assumptum in specie brutali illis circumposuisse, ut sic ibi fuerit forma accidentaliter alicui corpori extra sensus inherens. Et idem de stabularijs & caballo Constantij dixerim: ita quod duplici dicto modo illa esse potuerunt, quamquam credam modo primo fuisse: addens quod homo onus iumentis ferre uidebatur, cum tamen ultra vires nequiret, iuuabat enim demon. Quantum uero attinet ad socios Diomedis, cum illi una cum duce submersi aquis obuoluti sint, fabricato duci templo, daemones in assumptis corporibus circumuolauerunt, quamquam & hoc per deductionem specierum ad sensus esse potuit: primum tamen fuisse creditur. unde & diuus Tho. 2. dist. 8. dicit quorundam opinionem fuisse, angelos cum bonos, tum malos nunquam corpora sumpsisse: omnia autem quae de apparitionibus eorum ex diuinis litteris facta leguntur in praestigijs, aut secundum imaginariam uisionem extitisse. Haec ex illo, qui tamen eam opinionem non probat.

Punctum tertium. Predicta tamen nisi in capite hominis sint daemones, aut in organo sensuum, non efficiunt: unde quoniam modo id in capite

capite vel sensibus sine laesione operentur, perscrutari oportet, dicendo multa. **Primum.** Si diabolica illulio ea ratione fiat, quod exteriores sensus per assumptum corpus, & eis obiectum fiat, ostendendo quod non est, vel quod est interposito corpore occultando; iam daemones organa sensuum occupare, consequenter autem & vexare non oportet, ut liquet. Si uero fiat per sensus interiores tantum, aut per interiores usque ad exteriores, deducendo humores, & species a memoria ad phantasia, & sensus etiam exteriores, ut supra; hoc utique nisi caput & organa a daemone occupentur, esse nequit: quia angelus ubi operatur, ibi est: hoc tamen sine dolore utique esse potest: Tum quia ex tali motione organa non diuiduntur, sed species mouentur duntaxat: Tum quia organo nulla qualitas laesiva maximo infertur, cum omni tali qualitate careat daemones. Nec obstat, quia iuxta hoc duo spiritus essent in uno loco, angelus scilicet malus, & anima: & consequenter confusio operationum esset. Non obstat inquam, quia operationum confusio ea ratione sequeretur, si eodem modo vel idem genus operis uterque spiritus eliceret: ceu dicamus duos angelos occupare unum lapidem, quem uterque localiter moueret: modo anima ibi operatur ut forma vegetans, non autem ut localiter mouens idem praecise quod angelus. An autem tales sint arreptitij, dicitur pene statim.

Punctum quartum. Quid uero de his lupis sentiendum sit, qui pueros & homines etiam intra oppida rapiunt nulla ui aut arte capi, aut laedi possunt. dico interdum hoc naturalem habere causam, interdum diabolicam. Et naturalem quidem multipliciter apud Alber. de animal. puta famem, ferocitatem, aut catulos, & eiusmodi: diabolicam uero daemones illudentibus, quando Deus propter peccata populum aliquem punit: iuxta illud Leui. 16. Si non feceritis mandata mea, mittam in uos bestias agri: quod tunc accidit, quando ultra luporum vires, & astutiam de manibus insequentium dilabuntur. Hoc autem dupliciter contingit: & in primis per daemones ipsum sine magico concursu, dum uerum lupum daemones obsidet, & in talia urget: sicut quadraginta & duos pueros Eliseum ridentes, ursi duo egressi de sylua interemerunt: & propter simile letaniam minores instituta sunt ab episcopo Viennen. Deinde uero etiam opere malefico: sicut Guil. narrat in li. de uniuerso, quod quidam certis temporibus in antris dormiens, putabat se uerti in lupum, & pueros vorare: cum tamen illud daemones in obsesso lupum ageret. Iuxta praedicta autem potest daemones multipliciter genus hominum sic illudere. Primo obsesso uero lupum, siue arrepto, quem pro voto in mala impellit, & e manibus insequentium eripit; vel usu naturalis uirtutis lupinae, vel cum mouendo localiter, aut occultando, &

reddendo inuisibilem. Secundo, assumendo corpus in figura lupi, & ista perficiendo. Tertio, ostendendo hominem, aut aliud animal in figura lupi, per quem ista faciat. Quarto præstigiöse, ut sensibus nostris ita videatur, & nihil sit in re: quod tamen locum minime habet, quando in re sunt veri effectus, puta puerorum mortes.

* Punctum quintum. An ad strigimagarum beneplacitum homines demon possidere queat, enodare volentes, multa dicemus. Primum. Dicitur Tho. 3. quod. ar. 8. sic habet. Diabolum hominem inhabitare, dupliciter potest intelligi, vel quantum ad animam scilicet, uel quantum ad corpus. Et quantum ad animam quidem, diabolus hominem substantialiter inhabitare non potest: solus enim Deus illabitur menti. Sed contra hoc. Culpa enim mortalis opponitur gratiæ: Spiritus sanctus autem cum gratia semper inhabitat hominem, secundum illud. 1. Cor. 3. Templum Dei estis. & Spiritus sanctus habitat in uobis: & consequenter cum mortali culpa videtur spiritus malignus hominem substantialiter inhabitare. Sol. Non ita diabolus culpam, ut Spiritus sanctus gratiam causat: Spiritus sanctus enim interior operatur, diabolus autem exterius suggerit, uel quantum ad sensum, uel quantum ad imaginationem: dicitur tamen inhabitare affectum hominis per effectum malitiæ; non solum quando ex eius suggestione peccatum perpetratur, sed etiam per quodcumque peccatum mortale: quia ex quocumque tali diabolicæ seruituti homo addicitur. Quantum uero ad corpus, diabolus potest hominem substantialiter inhabitare, ut in arreptitiis patet: sed hoc ad rationem pænæ pertinet magis, quam culpæ: pænæ autem corporales uitæ huius non semper consequuntur culpam, sed quandoque peccantibus non inferuntur, & inferuntur non peccantibus, ut de cæco nato dicitur Ioan. 9. quod est secundum altitudinem iudiciorum Dei. Vnde non cum qualibet culpa mortali diabolus hominem substantialiter inhabitat, etiam quantum ad corpus. Secundum. Diabolum inhabitare hominem substantialiter, est hominem esse arreptitium, ut patuit ex diuo Tho. Esse uero hominem arreptitium quid sit, minime legi: ex lectis tamen puto, quod sit hominem Dei permissu ita demoni tradi, ut eius membris pro libito utatur ad interioris & exterioris: quod equidem ex quinque causis in genere euenisse lego: quamquam ex aliis innumeris maxime in specie esse posset.

* Aliquando enim quis possidetur a demone pro suo merito maiore cumulando, sicut ex Seuero in historia diui Martini liquet, quendam tantæ sanctitatis uirum, ut & uerba, & vestes eius demones pellerent, petiuisse & obtinuisse ad humilitatis tutamen quinque mensibus arripit; quibus actis, liber euasit a demone, & a gloria uana.

Aliquando uero pro aliena, licet leui, culpa, sicut de abbate Eleu-
terio

terio Greg. in Dial. narrat, quod cum puerum quendam arreptitium diu inter moniales uersatum curasset, quadam die lætiore quam par erat mente, suis monachis dixit, quod diabolus cum illis sanctimoniis iocabatur: sed ut ad seruos Dei uentum est, puerum istum adire non est ausus, & statim puerum in pœnâ illius elationis arripuit demon: licet denuo ab eodem ieiuniis & orationibus curatus sit.

Aliquando pro ueniali peccato proprio, sicut per Casia. patet, colla. abbatis Sireni prima, dicentem quod Moyses in eremo cum singularis & incomparabilis uir esset, ob reprehensionem unius sermonis, quem contra abbatem Macharium disputans paulo durius protulit, quadam scilicet opinione præuentus, diro confestim traditus est demoni, ut humanas egestionis ori suo ab eo suppletus ingereret: quod flagellum purgationis gratia Dominus intulisse uidetur, ne scilicet in eo uel momentanei delicti culpa resideret: quod ex curatione mira patuit. demonem enim statim abbas Macharius sua oratione fugauit. Simile huic est, quod apud Greg. in Dial. monialem, quod lactucâ non impresso signo crucis comedit, statim arripuit.

Aliquando pro graui peccato alieno, ceu apud Greg. in Dia. cû diabolus eiectus a beato Fortunato uespere per uicos in specie peregrini clamaret: o sanctum uirum Fortunatum Episcopum, ecce de hospitio me peregrinum proiecit, nec ubi quiescam inuenio: quidam in spiritu detractionis (id est, ut episcopum reprehensibilem redderet) cum uxore & filio sedens peregrinum excepit hospitio, qui filium eius arripuit, & in ignem iecit, & interemit.

Aliquando uero pro magno facinore proprio, sicut Saul inobediens Deo. 1. Reg. 15. arreptus est: sicut etiam plerumque insequutores martyrum sunt arrepti. Tertium. Instantibus strigimags homines a diabolo arripiuntur interdum. Omni enim modo, quo per se homines ledere potest, etiam maleficis instantibus potest: non enim uim perdit inuocatus, immo cum strigimaga cooperante Deus magis offenda tur, maior etiam licentia saulendi in homines datur. Vnde tempore Pij II. magister Henri. Instit. quendam arreptitium sacerdotem & declamatorem secum habuit, & in itinere, & Romæ: ex cuius dictis, quæ ad doctrinam conferant, per plura eliciuntur. Mihi (inquit) malefica quedam a me obiurgata, infirmitatem hanc attulit, prius minata quod post dies paucos his intenderem, quæ mihi euenirent. Vsu autem rationis tunc solum priuor, cum aut diuinis vacare, aut pial oca inuisere uolo. Cum uero iste inter ecclesias trãseundo genu figeret pro diua Matre & Virgine salutanda, eius linguam non parum extra os protendebat: & interrogatus an huic posset obistere, minime inquit. sic enim membris omnibus & organis utitur collo, lingua, pul-
A a 2 mone

mone ad loquendum, vel eiulandum, vt ei placet; quod ego quidem verba, quæ ex me format, audio, sed resistere nequeo: & quanto audius orationi in isto, tanto acrius linguam meam prorogat, & protendit. et de his factis. Epilogando vero patet, quod strigimagaræ grauissimis & horrendis criminibus obuoluuntur: puta, conculcationis crucis, abnegationis fidei, adorationis dæmonis, professionis, qua se eius seruitijs etiam cum innocentium damno animæ & corporis adijciunt, nec non homagio, quo se ei æternaliter quantum ad corpus & animam tradunt: insuper additis fornicationibus, adulterijs, maxime cum incubis, damnificationibus iumentorum, & terræ nascentium, homicidijs, maxime infantium non baptizatorum, & eorum vorationibus: quibus sceleribus peccatum abusus sacramentorum adijciunt, vt prædicta medio corpore Christi, chrismate, & alijs factis efficiant. Hoc enim earum confessio & experientia docuerit, quod in omni maleficijs genere eas dæmon edoceat, vt malitiæ suæ instrumenta sacramenta, aut sacramentalia pro viribus sumant: seu quæcunque diuina, aut Deo sacrata, ceu posita imagine cerea sub palla sacri altaris, vel filum per chrisma sacrum trahendo vel eiusmodi. Quod equidem potissimum dæmon multiplici ex causa cupit, & curat. et in primis quidem, vt homines per eiusmodi non solum perfidi fiant, verum etiam sacrilegi, diuina quantum ad se attinet, contaminantes: consequenter autem Deum plus offendant, & irritent, plures in peccata secum trahentes. Deinde vero, vt Deus pius sic irritatus, magis seruiendi in homines dæmonis licentiam relaxet: Sicut & Greg. astruit Deum aliqua hominibus quibusdam concedere iratus, quæ alijs propitijs denegat. Demum, vt sub specie boni apparentis, dum sacris vitur, plures & facilius inuoluat simplices. Henr. Instit. & Socius Mallei male. 2. par. q. 1. cap. 7. ex experientia dum in oppido quodam, cuius nomen tacere maluerunt, inquirerent, sic referunt. Malefica tandem incinerata, dum communionem ageret, sumpto Christi corpore, illudque peplo ad os illato, intoluens in ollam, in qua bufo, & nonnulla alia maleficijs apta, a dæmone sic edocta, proiecit, & sub terra in stabulo sub fossa abscondit: quam diuina pietas, vt tam horrendum scelus pleteretur, sic detexit. Sequenti enim die mercenarius ibi vocem quasi eiulantis infantis audiuit, & tanto clarius, quanto magis loco suffossæ ollæ propinquasset: qui veritus infantem aliquem a muliere ibi subtrahatum Præsidenti insinuauit, qui posita custodia, quæ an mulier aliqua illo se conferret latenter obseruaret, maleficam deprehendit, quæ clanculo sub pallio ollam asportaret, quæ capta, & quæstionibus addicta, rei veritatem falsa est. Sed & illud aduertant plebani, quod vbi sine deprehensione queunt, sub lingua, & non supra linguam

guam, dominicum corpus suscipiant strigimagaræ: siue vt illud facile ex ore recipiant, siue vt abnegationi fidei impedimentum non præstet: siue ne peccata sua interdum velint fateri.

Quod aduersus strigimagarum ueneficia, remedia multa præseruatiua non desint. C A P. IX.

QUIA vero iam quænam sint strigimagarum facinora planū est; reliquum est vt de remedijs quoque aduersus eiusmodi diabolicas artes, quæ nobis diuina pietas elargitur, aliquid agamus: & in primis quidem de illis, quibus aduersus eiusmodi morbos, ne inferantur, tutamur: cuius rei causa multa puncta absoluemus.

Punctum primum. Et quidem in primis illud nosse debemus, quod tria sint hominum genera, quibus illud pessimum strigimagarum genus suis maleficijs obesse non potest. Qui scilicet iustitia, vel officio publico contra eas inuehuntur: qui se remedijs ecclesiasticis tutantur: qui denique per sanctos multifariam proteguntur. Sed nunc de primis agamus, id ratione, & actis probaturi: Et ratione quidem. Nam quem Deus in opus aliquod mouet, ei etiā necessaria ministrat, alioquin deficeret in necessarijs. Omnes autem publicam iustitiā exercentes sunt Dei ministri, in hoc ei seruietes, vt Apostolus ad Rom. 13. profitetur. Exhibet ergo Deus his quæ necessaria sunt, cuiusmodi est contra diabolū patrociniū. Nec tamen contra hanc rationem militat, quod Præsides interdum male tractentur: quippe qui id vel ex imprudentia, vel ex malo animo, aut alio crimine merentur. cæterum Deus regulariter ministrum suum iuuat: quia Deus & natura apud Aristotelem non deficiunt in necessarijs. Præterea, ad idem notauere doctores, quod modis multis vel penitus, vel ex parte potestas dæmonis eneruatur. Primo per limites diuinitus impositos, ceu in Iob. Dominus satanæ dedit potestatem in substantiam, modo non extenderet in personam; deinde etiam in personam, modo cum vita non priuaret: & apud Nider in Form. dæmon inuocatus, vt virum vnum extingueret, se non posse quicquam in personam eius respondit, sed in fructuum partem vndecimam dumtaxat, quod scilicet ille esset bonæ fidei, beneque se crucis signo muniret: quod & his accidit, qui contra diabolū sciunt se pugnare. Secundo autem virtute angeli boni dæmones arcens, sicut de Asmodeo patet, qui viros Sarre virginis interfecit, qui tamē cōtra Tobiam, Raphaelo angelo tutante, non præualuit. Quod & inquisitoribus, & iustitiæ ministris

ministris accidit, qui & custode angelo ut ceteri, & rursus alio, cui com-
muniore boni cura sit, muniuntur. Tertio, ex ipsa propria diaboli vo-
luntate: quippe qui interdum ledere non vult, vt peiora sequantur;
veluti excommunicatum sibi corpore traditum, non vult vexare cum
possit: sicut excommunicante Paulo vexauit Corinthium. 1. Cor. 5. &
id ea ratione, vt fidem de clauium potestate aboleat. Et eodem modo,
et si diuina, aut angelica potestate non arceatur: tamen quando iusti-
tia publica strigimagas supplicio afficit, patrocinium suum maleficis
denegat: uel quod timeat ne tandem conuertantur; vel quod earum
damnationem expleri celerius cupiat. Actis quoque & gestis idē pro-
batur. Nam & idem doctor Nider, & experientia docet, & ipsa met
fatentur, quod ad tactum iustitiæ publicæ omnis maleficorum pote-
stas euertatur. Nam & Petrus Iudex, de quo etiam supra, cum iussu
eius, sui ministri maleficum detinere uellent, eorum manus tremore,
& fetore tanto nares occupatæ sunt, quod cum aggredi non audebāt,
nisi ipse dixisset; Securi inuadite, quia publica iustitia tactus vires om-
nes suæ nequitia perdet: quod & factum est. Vnde eum propter faci-
nora in cineres redegit. Sed & Henri. Insti. ac Socius inquisitores fa-
mosi, et si occulta multa se tacuisse scribant, quod gloria vanæ no-
tari timere; ex his tamen, quæ homines latere nequiuerunt, multa
experti narrarunt. Nam in Rauenspurg. maleficæ incinerandæ a Con-
sulibus interrogatæ, cur dictis inquisitoribus maleficia non inferrent,
responderunt hoc se pluries & tentasse, & nequiuisse: & interrogatæ
de causa, responderunt se nescire, nisi quod sic expertæ, & sic a de-
mone doctæ essent.

Punctum secundum. Genus hominum secundum, cui strigimaga
nequeunt obesse, sunt qui remediis Ecclesiæ catholicæ se tutantur, ut
per veram confessionem, & inuocationem sanctorum, aquæ benedi-
ctæ asperisionem, salis exorcizati sumptionem, candelarum & oliua-
rum benedictarum licitum usum. Nam si eiusmodi contra demones
efficaciam non haberent, deciperetur Ecclesiæ, quæ huius rei gratia
prædicta vel multa ex eis exorcizat: unde & in ciuitate Spirensi, au-
thore dicto Henrico Insti. quædam mulier deuota rixata cum malefi-
ca, vespere infantem cunis reponens, & de malefica timens, herbas be-
nedictas puero supposuit, aqua sancta illum consperxit, exorcizatum
salem ori apposuit, signo crucis muniuit. Nocte media, cum infantem
vagientem audiisset, extensa manu ad cunam, eam quidem mouit
sed infantem minime inuenit. Territa, accenso lumine, cum sub le-
ctica in angulo sanum inuenit, haud dubium protectum exorcismis.
Insuper in Rauenspurg. diabolus in formâ muliebri quendam ad ue-
nerem importune assentire nolentem, sollicitabat, qui sicut in prædi-
catione

catione didicerat, in ingressu stuphæ salem exorcizatum ori suo admo-
uit, & statim mulier conuersa toruo aspectu; quis, inquit, diabolus te
docuit? & repente disparuit. Prædicta ergo admodum & hominū,
& locorum, ac iumentorum, & fructuū præseruatiua sunt: sed & uer-
ba sacra collo appensa, vel corpori quomodolibet admota, si tamē que
sequenti capite dicentur, diligenter obseruentur.

Punctum tertium. Qui uero tertio loco a strigimagas immunes sunt,
hi sunt qui a Deo & Angelo interius per gratiam, & exterius per cu-
stodiam, & suffragia etiam celestium corporum muniuntur. Nam li-
cet nostræ menti Deus per semet gratiam infundat, iuxta illud psal. 83.
Gratiam & gloriam dabit Dominus: cum tamen Deus aliquam nota-
bilem gratiam infundere statuit, secundum nonnullos theologos, an-
gelus bonus dispositiue operatur: quod & Diony. 4. cap. de di. no. præ-
tendit dicens, quod hæc sit diuinitatis lex immutabiliter stabilita, vt
ima per media perficiantur a summis: ita quod quicquid boni a boni-
tatis fonte in nos emanat, totum illud bonorum angelorum ministerio
possidemus. Vnde licet sola deitas vnionem hominis & dei in Virgi-
neo ventre peregerit, tamen angelico ministerio mens virginea per sa-
lutationem, & illuminationem, & monitionem angelicam prædisposi-
ta est. De exteriori uero custodia angelica & diuina pleni sunt libri:
singulariter tamē David eam expressit de homine iusto, dicēs psal. 90.
Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uis-
tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem
tuum. Super aspidem &c. Ex dictis tamen generibus hominum, qui-
dam sunt qui beneficiantur, quantum ad omnia maleficia; & quidam
quantum ad quedam tantum: de quibus, quod necessaria adeo non
sint, sicco pede transeundum est.

*Quod aduersus strigimagarum ueneficia, remedia uana non
congruunt. C A P. X.*

QVIA ergo de remediis præseruatiuis actū est, de curatiuis quo-
que, sed uanis, multis punctis agatur oportet.

Punctum primum. Ante omnia illam quæstionem enodemus oportet:
An maleficia maleficis elidere liceat christiano. & quidem pri-
mo, vt alias eā absoluiamus, ut absoluunt nonnulli: pro quo multa di-
cam. Primum. Quemadmodum in Siluestrina alias scriptimus, tri-
bus tantum modis maleficium auferri potest: Primo authore Deo per
se, uel angelum, aut hominem, ut confessum negat homo nullus. Se-
cundo uirtute naturali angeli mali, qui maleficium intulit, uel alterius,
modo naturæ ordine superior sit, authore malefici angelo itidem ma-
lo: quia

lo: quia enim inter angelos etiam malos ordo est, cum specie differat, ut probatum est: ideo superior in inferiorem imperiū & habet, & pro voto exequitur: alligando, aut etiam alligatum soluendo, & de obleso corpore pellendo: aut etiam eius effectus, maleficia scilicet abolendo. Quod Iudaei perfidi non ignorantes de Christo domino blasphemando dicebant Luc. 11. quod in dæmoniorum omnium principe, ac perinde superiore Belzebub eiceret dæmonia. Tertio naturali virtute angeli boni, si angelo auctore maleficij naturę ordine itidem superior sit: non enim est de eo ratio minor, & de angelo malo itidem superiore: quæ tamen omnia intellige, nisi ad maleficium iuuetur malus angelus per malum naturę ordine altiorem, qui contra maleficium naturaliter pugnat. Non enim aliter maleficia destrui possunt, cum effectus inferioris non nisi vel ab eo, vel a superiori destrui possit: & præterea, si hoc esse posset, nullo alio modo esse posset, nisi ab homine ad sanandum actiuis naturalibus admotis: quod inuito dæmone maleficij auctore esse nequit: quippe cui ista actiua in motu locali obediunt ad nutum. Secundum. Vt supra lib. 1. liquet, maleficium, a quo & malefici dicti sunt, sumi consuevit & pro nocumento illato per dæmonem instante maleficia: & pro signo fœderis dæmonem inter ac maleficium, ut imago ad cuius torturam maleficiatus quoque torquetur, & cedula, vel quicquid est sub limine, vel aliter aut defossium, aut quolibet modo delitefcens. Tertium. Apud diuum Tho. 1. sec. q. 92. Superstitio vitium religioni oppositum est, & hoc per excessum, & non per defectum: in quantum utique diuinum cultum exhibet, aut cui non debet, aut nõ eo modo, quo debet. Huius vitij duæ sunt subalterne species, idest, species alias sub se ordine quodam habentes: quarum prima in eo consistit, quod est exhibere cultum Deo vero, modo tamen indebito: puta, secundum ritum perfidiæ Iudaicæ: secunda vero in exhibere diuinum cultum ei, cui nõ debetur, sicut spurcissimo Machometi, ut Agarreni: uel incubo dæmoni, ut strigimaga. Hæc uero species in tres alias subdiuiditur. Harum prima idolatria est. Secunda est diuinitatiua, quæ & ipsa in multas species subdiuiditur, de quibus nõ est nostri instituti modo loqui. Tertia, ac perinde ultima obseruantia est, ad quam ars notoria pertinet: & obseruationes uniuersæ ad corporum immutationes ordinatæ, puta, sanitatem, aut ægritudinem, idest omnes incantationes & ligaturæ. Quartum. Generaliter omnes diuinatores & incantatores apud iura dicuntur malefici, ut. 26. q. 5. Nec mirum. Quintum. His præmissis ad quæstionem dico, maleficium rite & licite destrui orationibus, item & adiurationibus ecclesiasticis & catholicis, ut confessum est. Potest quoque quisque etiam auctor eius, maleficium, idest signū fœderis sciens destruere, si potest, idest, si cõtra diabolum

bolum valeat: hoc enim non est inniti diaboli suffragio, sed sua vi ad proximum subleuandum: sicut si maleficalem ollam suffossam inuenio, & ignibus arsuram trado. Nulli tamen licet hoc signum, aut maleficium ipsum per aliud maleficium, idest ritum maleficalem, aut incantationem quancunque contere, hoc enim esset esse maleficium, & cum diabolo expresse, vel tacite pacisci. Similiter nulli licet alium inducere ad maleficium per maleficium soluendum: quia idem esset acti inducere ad peccatum: nec similiter licet uti parato soluere per maleficium, idest maleficalem ritum, qui ad id suasionem non eget, ut patebit: & multo minus per maleficium, idest damnum illatum alteri virtute diabolica per magum aut strigimagam. Sextum. In hoc tamen ultimo, quod statim dictum est, de parato ad eiusmodi, sunt inter Summistas opiniones. Nam Summa Rosellæ, & supplementum doctrinam diui Tho. obseruantes, Petri de Pal. Alber. Mag. & quam plurimum, dicunt hoc aliquo pacto non licere: Summa uero Angelica eiusdem ordinis sibi suo more fidens & audens, hoc licitū astruat, id probare nixa auctoritate Petri Aureoli. et ratione, quippe quod ad nostrum bonum alieno malo uti possumus; et exemplo, quia apud Aug. licitum est uti iuramento infidelis in nomine Dei sui iurant; et adici potest de parato fœnerari, a quo quis licite mutuum capit. Septimū. Sed ista opinio nefanda est, & infinitarum culparum occasio maxime conducens dilatazioni diabolici regni: quod sic eluceat. Nam legi naturali aduersatur, quæ reuerentiam, fidem, ac obseruantiam ad suum dominum exquirat: non enim suo domino fidelis est, qui ab inimico eius, & qui cum eo de regno certet, auxilium aut accipit, aut petit, etiā auxiliari parato, pacto intercedente, quo se eius seruituti adiciat: hoc enim est cum eo amicitiam componere, cum naturale sit benefactorem & diligere, & amare; diabolus uero inimicus Dei est, & talis qui sibi dominium mundi ambiat, & pro viribus nanciscatur, & ut Deus cupiens adorari, etiam ab ipso Christo Deo Matth. 6. & nisi suscepta professione, immo interdum & homagio, homini non suffragatur: nisi ideo suffragetur, ut ad homagiū pellat, ut cernere liquet ex dictis. Est etiam contra legem Dei: nam magi maleficique sunt idem, ut ex dictis liquet; & nihilominus dicitur Leui. 20. Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, ponam faciem meam contra illam, & interficiendo, eorum suffragijs uti quomodo licebit? Est quoque contraria iuri Pontificio, quod nedum prohibet suadere alicui, ut eiusmodi faciat, uerum etiam & ad domum talium accedere. Nec aliquo pacto mihi dubium est, quin Aug. talem determinatorem a fide apostatam appellaret, qui. 26. q. 7. in ca. Non obseruetis. enumeratis multis diuina-

tionum speciebus, & incantationibus, ac alligatoris concludit. Qui has (scilicet obseruantias) & quascunq; diuinationes obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus &c. & paulo infra. Qui autem talibus credunt, aut ad domum eorum euntes, aut suis domibus introducunt, & interrogant, sciant se fidem Christianam & baptismum præuicasse, & tanquam paganum & apostatam, id est retro abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternum incurrisse. Hæc ibi. Ex quibus nota non solum suasionem maleficij prohiberi, verum etiam consensum. Est etiam contra iura ciuilia, quæ istos consuli vetarunt. Vnde istemet Summistæ in verbo, Mathematicus, dicit, quod diuini ad limen alterius accedere non debent, alioquin cremantur: nec eos aliquis suscipere seu consulere, alias deportantur, & eorum bona confiscantur, & diuinator gladio ultore sentur. C. de male. & mathe. l. nullus. l. nemo. l. culpa. Ecce ergo, quod, quantumcunque sint parati, non licet eos adire, vel consulere, & longe minus eorum suffragijs niti. Est etiam hæc opinio occasio criminum plurium, & sine numero: aperit enim viam omnibus incantationibus, cum utique multi sint cum viis, tum feminæ præsto eiusmodi exercere, & maleficia per maleficia soluere: & consequenter multi ad eiusmodi homines current, in qua re diabolicum regnum consistit, cum adire eiusmodi homines, sit a diabolo, cuius ope nituntur, sanitatis auxilium expetere. Octauum. Ad auctoritatem vero, quam iste eitat: dico doctorem illum Petrum Aureoli nullius esse auctoritatis, quippe qui multas falsas opiniones fundauit, utpote, cuius studium fuit omnium sententias euertere, in quo multum quidem valet, in determinando autem nihil. Ad rationem dico, licere ad nostrum bonum alieno malo uti, quâdo ipse noster vsus, vel actus, quo utimur, nihil est de se illicitum, aut malum: veluti Deus omnibus peccatis ad sui gloriam utitur, permittendo, & bona inde eliciendo: quia ea permittere, aut inde bonum elicere, non est in se malum: secus autem si ipse noster vsus in se sit illicitus, sicut non licet mihi uti parato ad iniuste interimendum inimicum meum, quod cedit in bonum meum: quia ipse meus vsus esset in se illicitus, quippe qui sit consensus in occisionem hominis iniustam. Vnde diuus Tho. q. 13. ar. 4. Aliud est, inquit, consentire alicui in malitia: aliud alicuius malitia uti ad bonum. Ille enim alicui in malitia consentit, cui placet ut malitiam ille exerceat, & ad hoc forte eum inducit; quod semper peccatum est: utitur autem alterius malitia, qui illud malum, quod alius facit, intorquet ad bonum. Hæc Tho. Et ita est in proposito, scilicet quod talis vsus de se est illicitus, & consensus in malitiam: Tum quia hic vsus est cum accessu ad tales, quem nedum ius diuinum, verum & canonicum, & ciuile vetarunt: Tum quia est cum

eam directo consensu in aliquid, quod sine peccato esse nequit, ut scilicet quis utatur auxilio diaboli pacto expresso, vel tacito, in quo semper est apostasia perfidia, ut patuit: & consequenter est consensus in crimen horrendum. Ad exemplum autem dico, non simile, sed longe dissimile esse: nam in eiusmodi iuramento consensus non est in id, quod per falsum Deum iuretur: sed in id, quod talis dictum suum iuramento firmet: vnde consensus est in aliquid, quod sine culpa esse ac fieri potest, id est, in iuramentum: licet iurans ex sua malitia hoc faciat cum peccato, iurans per Mahometum. Et si dixeris, quod pari modo hic consentitur in hoc, quod maleficium destruat, non in hoc quod illicite destruat. hoc nihil est: quia maleficus illud non nisi per maleficium destruire potest, ille autem iurare sine peccato, id est, per verum Deum potuit. Et simile est, quod accipiens mutuum sub vsuris non peccat: quia consentit in mutuum, non autem in vsuram, quia vsurarius mutuum sine vsura dare utique potest: quod si non posset, illicite ab eo peteretur, quia esset consecrare in peccatum. Et ita liquet rationem dissimilitudinis in hoc stare, quod in maleficio directe consentitur in peccatum, non autem in eo iuramento: quod ex verbis Augustini ad Publicol. liquet, dicentis, quod qui fide utitur per falsos deos iurantis ad bonum, non peccato illius se sociat, qui per dæmonia iurauit: sed pacto eius bono, quo fidem seruauit: & similiter ex verbis diui Thomæ qui secunda secunda. q. 78. art. 4. dicit, quod accipiens mutuum sub vsuris, in crimen vsurarij minime consentit: sed eo utitur, nec placet ei vsurarum acceptio, sed mutuatio, quæ bona est: Vnde istius Summistæ opinionem in 4. dist. 34. art. 3. ad tertium damnat: & idem Albertus Magnus, & Petrus de Palude. Nonum. Vtrum vero in curandis maleficijs tolerabile sit vanis vana retundere, quod quidam astruxere, præcipueque Hostien. de frigid. & mal. in capit. Litteræ. §. Mulier. dico illicitum esse secundum iura allegata credere maleficijs, quod non ea ratione dici putandum est, quali peccatum sit credere, quod per maleficos fiant veræ sanitates, aut etiam ægritudines: in hoc enim dubium esse nequit propter infinita experta, sed potius ea ratione, quod peccatum sit credere, quod effectus, quos cernimus morborum, sanitatum, iacturarum, sint virtute Dei, aut verborum malefici, aut operationum eius, aut admonitione rerum, quæ ad id apud medicorum disciplinam operentur nihil. Sunt enim hi effectus a malo spiritu ex pacto cum malefico, ut eo eiusmodi prosequente, dæmon miranda, quæ cernuntur operetur, ut libro primo ostensum est. Et hæc est Henri. de Gan. mens, & patet. 26. q. 5. Nec mirum: finem capitali iungendo principio: Et ibidem. q. 2. Illud. Ad quæstionem vero dico, illud dictum habere

posse ueritatem. Primo, quando ista uana idest indifferentia, de se nec bona, nec mala, ea ratione faceret, quasi credens aut experiri uolens: an per talia soluatur maleficium, non diabolo operante, sed ab operatione cessante, utpote quod illud cum malefico pactum haberet, siquid tale fieret. Talia enim aliquando diabolus detegit: consequenter autem ueniunt in notitiam hominũ, uel etiam ex ipsa experientia: sicut crebro experiri est demonem Siluanum ab inquietando, pedicis pregrandi crepitu desiuisse. Secundo, quando ea mente quis talia facit, quasi nesciens ea illicita, aut peccata fore: tunc enim illud factum tolerari potest, nõ quasi omnino culpa uacet, sed quia non est culpa mortalis, & forte ista erat mens. Hostien. Est autem illud dictum falsum, si quis eiusmodi indifferentia superstitiose operetur, credens scilicet talibus eo modo, quo & alijs incantationibus: omnia enim remedia de se ad tales effectus uana & naturaliter non conducentia, illicita & perniciosa sunt. 26. q. 2. Illud. Et longe magis illud dictũ falsum est, si quis eiusmodi uana, utique uana crediderit, ad talium tamen exercitium, diabolũ operari putat ad maleficia dissoluenda: immo erit culpa mortalis, quia non refert qua re demon aduocetur, modo aduocetur: quia in aduocando culpa est, nõ ex re qua inuocatur, si de se iniqua nõ sit.

Punctum secundum. Cum ad dictam quæstionem ex mente propria responsum sit, libet quoque eam ex aliorum opinionibus tractare: pro qua re, multa dicentur. Primum, Dux in quæstione hæc sunt sollemnes opiniones, quibusdam cum canonistis, tum etiam theologis sentientibus, quod etiam per opera superstitiosa & uana licite maleficia destruantur: quod apud quosdam Sco. Godo. Host. & pene regulariter quisq; canonista uerum putat. Verum hæc opinio male Scoto ascribitur, qui non sensit quod liceat sanare maleficiatũ per maleficium, sed quod liceat destruere maleficium, idest signum feederis, de quo supra. Vnde in. 4. dist. 34. sic egregie loquitur. Si per orationes Sanctorum uirtus demonis impediatur, bene fit: si tamen Deus illas nõ exaudiat, tunc si maleficium sciretur, & destrueretur, demon non fatigaret maleficiatũ amplius: quia ex pacto non adest, nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet quod trufatica est illa quæstio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatũ: non enim solum licet, sed est meritorium destruere opera diaboli: nec est in hoc infidelitas aliqua, quia destruens non acquiescit operibus malignis, sed credit demonem posse & uelle fatigare, dum tale signum durat, & destructio talis signi imponit finem tali vexationi. Hæc Scotus, ualde bene. Cui addo, quod ipsamet malefica rogari potest, ut illud destruat: quia id facere sine demonis auxilio pro sua uoluntate potest. Host. autem in Sum. de frigi. & mal. & tit. de impo. cocun. super ea. Litteræ. s. Mul-

licrem, dicit quod in hoc defectu recurrendum est ad remedia medicorum: & licet quædam remedia contra hæc scripta uana, seu superstitiosa uideantur: tamen cuilibet auctori in sua arte credendum est, sed & satis tolerare potest ecclesia retundere uana uanis. Hæc ex illo, qui etiam bene loquitur ad sensum puncto priori datum: quamuis aliud dicere uideatur nihil, quam quod remedijs per medicos admotis (quamuis nihil in eis uirtutis intelligamus) acquiescendum sit, quasi quæ sint peritorum: quod uerum est, nisi de contrario esset uel scientia, uel suspicio, puta, quia creditur necromanticus. Sed & illud uerbum, tolerare, ponderandum est: quod longe aliud est quam efficere. Hubertinus quoque in suo. 4. dist. 34. dicit, quod maleficia aut per sanctorum preces, aut per artem qua facta sunt, tolli possunt: quod etiam benedicuntur, si sermo sit de posse facti, & non iuris, nisi iuxta prædicta. Et breuiter omnes opinioniones glossari possunt, & ad uerum sensum deduci: nec uidetur unquam aliquis catholicus scripsisse, quod liceat demonis auxilio uti pacto tacito uel expresse, & si qua possint tolerari, cum etiam lupanaria tolerantur. Vnde alia opinio, si tamen est alia, diu. Tho. Bonauen. Alber. Mag. Petri de Pal. & aliorũ quamplurimũ est, quod nullo modo facienda sint mala ut ueniant bona: & quod magis debet homo eo casu mori, quã superstitioso, aut uano remedio ope demonis liberari: quæ proculdubio uera est, ut probatum est. Distinguit ergo quidam. Nam maleficium aut per aliud maleficium, idest iniustũ, damnum a diabolo illatum instante malefico, aut sine maleficio, sed tamen per maleficium, seu maleficiales ritus tolli potest: & hoc dupliciter, scilicet per ritus maleficiales uanos & illicitos, aut uanos tantum. Primum, illicitum est penitus ex parte auctoris, & ex parte ipsius remedij. Secundum etiam, scilicet sine maleficio quidem, sed tamen per maleficiales ritus, siue per maleficium, siue alias per honestam personã, etiam illicitum dicunt. Tertium est tolerabile. Dicunt ergo isti, quod multipliciter maleficium soluitur. Primo, per maleficium & maleficiũ aliud. Exemplum. Tempore Nicolai V. quidam ex Germania Episcopus, cuius nomen charitatiue subicitur, Romam uenit Pontifici prædilectus, qui cum amore detentus iuuenulam ad dicecesim misisset cũ duobus famulis, & nonnullis preciosis: illa ut furto eiusmodi subriperet, in mortem Episcopi, cũ malefica esset, machinata est, ut ea iter carperet, antistes occumberet. Igitur nocte sequente Episcopo in aestimabili pectoris calore pene periclitante, cum de ueneno suspicaretur, sine spe uitæ, die tertia adest altera malefica, dicens cum maleficio laborare, nec aliter, quam ad eam, quæ eũ infecerat, delato morbo sanari posse. Cui Episcopus assensit, & media nocte sanũ se penitus sentiens per internuncium, quod ea hora puella periclitari coepisset agnouit. Cum ergo

ergo gratia impiæ pietatis Episcopus eam visitare tentasset, horribilibus maledictionibus exceptus est, ea dicente: maledicaris in æternum cum tua, quæ te docuit. Cumque eam Episcopus emollire tentaret, & vt omnem offensam remitteret hortaretur, illa vultu auerso clamabat: ex eas maledicte, hic nulla spes veniæ: animam meam demonibus cunctis recomendo, & sic vt merita erat, expirauit. Simile aliquid Nider in Form. narrat. Læsus, inquit, maleficam adijt, petens de malefico vindicari: malefica facta opere demonis imagine ex plumbo in aquam fuso; vbi vis, inquit, lædi eum qui te læsit: at ille in humero, inquit, exempli gratia: qua ibi configente, acum, aut gladium, quod similibus locis ille torqueretur, inuentum est. Et eiusmodi remedia illicita fore non est dubium. Secundo, dissoluuntur maleficia per maleficos absq; nocumento personæ, inito tamen cum dæmone pacto expresso, vel tacito: sic enim multæ sunt maleficæ sanantes, & non lædentes, & infirmitatum causas indicantes: quod dæmon cupit, vt vel sic etiam homines in crimina pellat. Hac enim ratione quædam malefica in quodam oppido Germaniæ Richoffen. adeo crebro pro rehabenda sanitate ab infectis maleficio visebatur, quod Princeps inde pedagium sibi redimere voluit, quolibet visitantium pro se certum quid exolvente: vnde & plurimum se lucratum gloriatus est. Et in diecessi Constantiensi & alibi eiusmodi comparuere. Tertio soluuntur non quidem per aperte maleficos, sed tamen superstitionis ceremonijs: veluti quidam maleficius pedem, liberatus est per quandam, Dei adiutorio, vt dicebat, qui primo ex fusione plumbi in aquam nouit morbū illum ex maleficio esse: & interrogatus de modo sciendi, dicit, quod septem cum sint genera metallorum, & Saturnus super plumbum dominetur, proprium eius dixit esse vt maleficium plumbo detegat: denique sanauit infirmū aliquoties visitando, id est tot diebus quot sub infirmitate detentus erat: inspiciendo pedem, & tangendo, & aliqua verba submisit proferendo. Hic tamen videtur interuenisse pactum implicitum, non tamen explicitum cum dæmone. vnde etiam eiusmodi non licent. Quarto vero soluuntur vanis nullo pacto etiam tacito cum dæmone, saltem ex intentione practicantis: sicut alicubi rusticæ vbi vaccas lacte siccas viderint, ad maleficam deprehendendam, imposito viri saraballo, aut alio immundo vase, eam de domo baculis trudent: quæ recto calle domum maleficæ petens, magno mugitu ostium cornibus impetit. Eiusmodi sunt quæ Canonistæ dicunt toleranda. Multa eiusmodi practicantur leuia. Ego tamen omnia ista dico superstiosa, & tolerabilia quidem, non tamen facienda, iuxta supradicta.

Quanam aduersus strigimagas vera remedia congruant. CAP. XI.

IAM vero huic secundo volumini manum ultimam allaturi, de veris maleficiorum remedijs agendum est, punctis quamplurimis. Punctum primum. Sunt quidam demones incubi ac succubi, non modo strigimagarum genus agitant, verū qui cum mulieres, tum etiā interdum viros in Venere, etiam inuitos, sollicitent, siue interueniente malefico, siue etiam non: maxime vero mulieres, quod minorem habeant vigorem rationis, & eis facilius sit in Venere inferre violentiā. Nam Henricus Infortioris & Socius in hanc sententiam referunt. In ciuitate Confluentiæ pauper est sic maleficiatus, vt etiam præsentem & euulante vxore, se ad instar cogantis cum muliere agitet, nullo apparente succubo, tantummodo auditis vocibus eius: quibus duobus vel tribus actibus expletis, dicit: volumus incipere de nouo, vnde tandem viribus remanet destitutus. Extra casum istum sepositus, & de his interrogatus, dicit se nihil videre sibi succumbens, se tamen ita demerari, vt abstinere omnino non possit. Dicit autem se in hoc suspectam habere maleficam, quæ illi comminata sit. Tho. etiam Brabantinus in libro de Apibus, in hæc refert verba. Quandam sub religioso habitu virginem cum lacrymis cōfitendo audiui a dæmone incubo primo volentem subagitatam, quæ tamen inde dolens, quotidie lacrymabiliter confitebatur: nec ingenio, arte, vel studio ab eo liberari poterat: sed nec signo crucis, vel aquæ benedictæ asperzione munita, nec sacramento corporis Christi. Creditur tamen quod ille concubitus, postea quam dolens cōfitebatur, ei fuerit potius pœna quā culpa. Hæc eadem cum apud Christinam virginem Deo & deuotam, & dicatam monachali habitu in valle Ducilla Brabantiæ lamentaretur, quod non auderet sequenti die Pentecostes communicare propter dæmonis uexationem importunam, compatiens ei Christina: uade inquit secuta, & communicata in crastinum: in me tuā penā excipio. Abijt, quieuit, cōmunicauit: uerum Christina penas hinc. Nā diu noctu exercitata, & territa, tandē intellexit dæmonis præsentiam, de qua iā nō cogitabat: unde postea quā pluries e lecto dissiluerat, tandē eo ex toto postergato, noctē infomne ducebat; & orare uolens, dæmonis cruciatur infultibus. Facto uero mane renuncio uobis, ait, pœnā uestram: Tandē orationibus & ieiunijs pie curata est. Aduersus ergo eiusmodi incubos, etiā maleficio intercedente, uexantes eiusmodi remedia sunt: Primo per confessionem sacramentalē. Secundo per iugē & sanctissimā aliquā exercitationem, orando, slectendo genua, imprimendo crucem, salutādo Virginem, cōmunicando crebro, & eiusmodi. Tertio per ecclesiasticos exorcismos. Quarto per cantā dæmonū excommunicationē,

Et de predictis omnibus modis exempla leguntur per Casariū in Dial. nec abiicienda sunt prima, propterea quod dicta mortali non profuerint. Quod enim vni est remediū, non statim ideo erit alteri: nec quod non est, non erit: unde omnia sunt probanda, exercendum uero crebrius quod melius est. De excommunicatione tamē, longa disputatio deduci posset: experientia tamen docet, quod eam timeant dæmones, & per eam diuus Bernar. mulierem ab incubo liberasse dicitur. Nec hoc ideo est, quia dæmones cōmunicent, & consequenter excommunicabiles sint: sed quia Deus uult clauis esse in reuerentia. Vnde & alibi locuste excommunicatæ intereunt, & dæmones id in magnū despectum accipiunt, cum hoc sit ultimum Ecclesiæ flagellū: unde si uexare propter podicis crepitum desinit, nil mirum, si etiam propter excommunicationem desinat.

Punctum secundum. Pro maleficio circa uim generatiuam, antidota remedia. Nam 33. q. 8. in capitulo Super sortiarias, ista remedia ponuntur: ubi dicitur. Si per sortiarias atque maleficas artes nonnunquam occulto Dei iudicio permittente, & diabolo preparante, cōcubitus nō sequitur, hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito & spiritu humiliato Deo & sacerdoti de omnibus suis peccatis puram cōfessionem faciant, & profusis lacrymis, & largioribus elemosynis, & orationibus atque ieiunijs Domino satisfaciant. Hæc ibi: ubi & innuitur quod superius dictum est probabile esse, quod existētibus in matrimonio, non eueniant eiusmodi, nisi aut alter, aut uterque sit in culpa mortali. Obiter ergo his hæc remedia congruunt. Peregrinatio ad sancta, & ibi deuota confessio, signi crucis & orationis continuatio, maleficii combustio, uel destructio, & exorcizatio, de qua infra.

Amor lasciuus

Punctum tertium. Contra maleficium amoris uel odij inordinati remedia. Ex capite multiplici inordinatus & lasciuus amor oboriri solet: & in primis ex incauta circumspectione oculorū Iacobi. i. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua: Vnde & hac ratione Sichem Dinam filiam Iacob adamauit Gen. 34. Deinde uero ex hostis tentamentis, ueluti pater de Amnone qui sororem suam Thamar ita adamauit, ut deperiret in eam. 2. Reg. 13. neque enim in facinus adeo horredum & indecorum sine zabuli insufflatione descendisset. Postremo uero ex arte malefica, ut supra prolixè deductum est. Vbi uero quam ex causa hic iuuenilis ardor oboritur, ignotum est, an ex maleficio sit ex cōiectatis accipiendum est: si uidelicet quis adeo inflammatur, ut uerbis, plagis, confusione nulla diueri queat: si pulchra uxore postergata, sordidam insequitur: si tēpore nocturno quiescere nequit, sed adeo dementatur, ut per deuia quæque incedere ad dilectā cogatur. Et quidem eiusmodi amor, quando ex maleficio minime est, & tamen adeo infestat,

infestat, ut etiam valetudinem inducat. Auicenn. lib. 3. septenario numero remedia docuit, ut scilicet si lex sustinet, matrimonio copula fiat, aut adiuuancur medicinalia, de quibus ibi: aut licite ager animum ad alium diligendum uertat, & præsentiam dilecti fugiat: aut si corrigibilis est, ager tribuletur, hortetur, ostēsa amoris miseria: aut submittantur, qui quātum cum Deo ualent, corpus dilecti vituperent: uel in rebus arduis & distractiuis occupetur. Sed quia eiusmodi instituto nostro minime, aut parum conducunt, missa sint. Si uero ex maleficio quis eiusmodi amoris morbo laboreat, iam quæ proxime puncto secundo remedia data sunt, etiam hic congruunt: præcipueque licita exorcizatio, quam sibi maleficiatus adiuuere potest, tum legēdo, tum etiā portando ad collum, ut infra: & Angeli custodis crebra inuocatio.

Punctum quartum. Contra præstigiōsam membri uirilī ablationē, aut in bestiarum formas uersionem, remedia. Nam cum tales, ut supra dictum est, sint diuina gratia destituti (ut probabile est, & de Nabucho donosor patet) quæ destitutio eiusmodi maleficii fundamentum est, nec uulnus curam recipiat, immanente ferro: ideo contra eiusmodi præter priora remedium primum, uera confessio est, qua Deo anima concilietur: deinde uero quia eiusmodi membra non uere, sed præstigiōse subtrahuntur, secundum remedium & proprium est, bonis uerbis maleficam ad id ducere, ut maleficium soluat: quod non est uti auxilio dæmonis, sed malefice, non in quantum malefica, sed in quantum potest sua uirtute signum diabolici foederis abolere, aut aliqua naturalia uirtua docta per dæmonem ad id efficacia adiuuere. Quantum uero attinet ad transformationes, quantum ad ipsas quidem strigimagas in regnis Occidentis uisitatū est, ut sub aliena specie malefica plerūque adeant: puta, lupi, catti, & eiusmodi: unde & crebro leguntur uulnerata ab his, qui se cattum uulnerasse putabant: & ita factum in diocesi Argentinensi in oppido, cuius nomen subicitur, Henr. Instit. Malle malef. 2. par. q. 1. cap. 9. astruxit. Quod uero alias personas transformēt uisitatū in Orientalibus euenit, unde ex militaribus fratribus sancti Io. Hierosolymitani Rhodum incolentibus, factum mirum pulchrū & uerum, idem Inquisitor cum Socio in hanc sententiam scribit lib. eo. 2. par. q. 2. cap. 4. Cum ad portum Salamina in Cypri regno nauis applicuisset, cunctis gratia commearum exeuntibus, quidam iuuenis robustus, & fortis exiens, ubi ad domum cuiusdam maleficæ ad littus maris uenit, uenalia oua requisit: responsum bonum, & oua suscepit, & adiunxit malefica, si nauim intrare nequueris, regrediare. Igitur apud nauim dum reliquos præstolatur, oua comedit: & post horulam mutus factus, & pene mente destitutus est. Cumque nauis tentaret ingressum, cum nauæ uerbis & baculis risu magno quasi asinum abegerunt,

runt, & idem etiam secundo fecerunt: unde abeunte naui, coactus est non abire: & huc illucque discurrens asinus ab omnibus habebatur, intellexitque tandem se maleficio affectum, & seipsum quoque quantum ad imaginationem & sensum asinum videbat, licet mente, qua non erat ex toto destitutus, se hominem nosset. Coactus igitur maleficam adiit, & pro sua vita ei triennio seruiuit omnia asinorum officia peragens: hoc tamen habens solatij, quod ab ipsis maleficis coniunctum, & diuisum ut homo habebatur, & tractabatur. Si quaeratur quomodo illa onera portare quibat: dico ut supra, quod daemone iuuabat, ubi iuueni vires non suppetebat. Simile huic narrat August. 18. de ci. Dei. cap. 17. ut supra citatum est. Peracto triennio, dum die quadam ante meridiem ciuitatem Salaminam intraret, malefica sequente cum virga a longe (ut forte cum aliquo locutura moram traxerat) & nolam pro eleuatione corporis Christi pulsantem, audiens (ibi enim latino, non graeco more celebratur) ad ecclesiam hic rationalis asinus se vertit: verum verberum metu intrare non audens, foris stans flexit genua, pedes scilicet posteriores asini, ut videbatur: & manus erexit, id est pedes anteriores, & asinino ut putabatur capite, sacramentum intuebatur, & se Deo commendabat. Quod prodigium nonnullos mercatores Genuenses in stuporem & in circulum circa asinum vertit, & ecce malefica asinum tundens, vrgebat. Quia vero in eis partibus huiusmodi maleficia plurimum in vsu sunt, ad Genuensium instantiam, & malefica, & asinus per Iudicem detinetur, & malefica per quaestiones interrogata, crimen falsa est: & iuuenem suae formae restituere spondit, si domum rediret. Rediit, restituit, & denuo capta pro demeritis interijt. In eiusmodi ergo miserandis casibus remedium est oratio, ut patuit, & exorcismi: quibus interdum daemone contra suum maleficium obedire cogitur, ab eo desistendo secundum potestatem a Christo traditam nobis super daemonia: sicut & obediuit tempore Macharij, oratione iuuenula ex forma equae ad humanam reducta: & tertio concordare maleficam, iuxta dicta superius.

Punctum quintum. Contra arreptitios intercedente maleficio remedia. Nam si id dubitatur ex peccato obsessi, aut personae coniunctae, quae in eo puniatur euenisse, remedium primum vera confessio est: deinde exorcismi ecclesiastici, quibus & Deus me praesente nobilem matronam in ciuitate Bononia liberauit, quae ad instantiam cuiusdam famosae strigimaga annis tredecim arreptitia fuit: quae strigimaga Cimera dicta est, quam tandem inquisitor magister Io. de Tabia, author Tabienae Summae, qui etiam modo viuit, in cineres rededit. Sunt praeter haec & alia remedia, & Eucharistia in primis: unde & Cassianus dicit, si possibile foret, eam eis quotidie exhibendam, cum sit quasi ignis spiritus

spiritus malos exurens. Quod intellige etiam si sunt mente capti, modo prius illud sana mente appetuerint sacramentum. 26. q. 6. Is qui. Intellige etiam nisi adsit periculum vomitus, aut irreuerentiae ad sacramentum. Et hoc remedio Cassianus curatum scripsit abbatem Andromicum. Et est oratio propria, ac aliorum.

Punctum sextum. Aduersus grandines, quae victum nobis auferunt, remedia: cuius rei gratia multa dicantur oportet. Primum. In verbis ex eo quod verba sunt, nulla virtus est, nisi mouendi auditum, ut probat Guil. gloss. Ray. Siqua vero, si, pro quia, in aliquibus verbis est virtus, ut in sacramentalibus, & benedictionibus, & quibusdam licitis carminibus, de quibus capite sequenti: non ideo est, quia verba sunt, verum ex institutione & ordinatione Dei potius, ut hoc quod ad formas quibus ecclesia in sacramentis & sacramentalibus vitur, applicatur, quibus Deus spirituales intentionales virtutes largitur: & idem est de verbis multis diuinae scripturae, ut de euangelio S. Ioannis creditur, & forte de omnibus. Interdum tamen, etsi in verbis non sit virtus, nihil tamen prohibet eam diuinitus adesse, ut si adiuratur daemone in virtute Dei, vel sanguinis Christi, & eiusmodi. Secundum. Contra grandines, quidam sic praedicant. Tria grana grandinis in nomine sanctae Trinitatis in ignem iaciuntur, in signum destructionis diabolici operis, & ignis perpetui diabolo & angelis eius preparati, & ad diabolium molestandum, adiunctis ter dominica oratione, & salutatione angelica, necnon & euangelio sancti Ioan. In principio erat verbum, semel cum signo crucis contra tempestatem vndique ante, & retro, & ex parte omni. & illud: Verbum caro factum est, ter replicatur: & deinde ter dicitur per euangelica dicta deleatur, & fugiat tempestas ista. Et quidem si tempestas ex maleficio est, subito cessat. Haec sunt verissima experimenta, & catholica. Secundum. Quaedam malefica interrogata per Iudicem an modo aliquo tempestates a maleficis concitatae sedari queant: respondit quod sic, modo isto. Adiuro vos grandines, & ventos per quinque vulnera Christi, & tres clauos, qui manus eius ac pedes perforarunt, & per quatuor euangelistas sanctos Matthaeum, Marcum, Lucam, & Ioannem, ut in aquam resoluti descendatis. Hic nihil superstitionis est, aut illicitum: quia a Christo potestatem accepimus imperandi daemone, id est grandini, est imperare diabolo concitati, cum irrationalia praecipiti capacia non sint. Ad idem est, quod intra vineas, aut fruges quidam signum crucis erigunt cum floribus, aut frondibus benedictis in die Palmarum, qui & id asserunt, quod frugibus grandine vndique laesis, illesae in eorum campis durant: quod totum licitum videtur. Tertium. Fatentur etiam maleficae quaedam quidem

sponte, quædam vero per tormenta, & difficulter: quod quædam sunt, quibus multum impediuntur ex toto, vel in parte, & ne in personam vel amicos fiant, & sunt: integra fides cum obseruatione mandatorum Dei, & signo sanctæ Crucis, ac oratione. Item sunt cultus, ecclesiastici ritus, & ecclesiasticarum ceremoniarum, bona executio iustitiæ publicæ, ruminatio Passionis Christi verbo, aut mente. Quartum. Dicit quoque Nider, quod eadem causa generaliter campanæ contra aera pulsantur, vt recedant demones a strepitu consecratarum Deo tubarum: tum etiam, vt populus excitatus contra tempestates Deum aduocet. Adde etiam, quod ex naturali virtute omne, quod aerem mouet, vt magnus sonus campanarum, & machinarum, aduersatur grandini. Quintum. Eadem causa cum sacramento altaris & sacris verbis ad auram proceditur, quod qui superstitiosum putant, regulas superstitiosa discernendi minime norunt, quæ excipiuntur ex gloss. col. 2. super illud. Quæ sunt rationem habentia: & sunt hæc. Prima. Cum in omnibus operibus nostris Dei gloria noster principalis scopus & finis esse debeat, iuxta illud: Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. 1. Cor. 10. ideo in omni opere, quod ad Christianam religionem attinet, attendatur an illud sit ad gloriam Dei, & an homo in opere illo Deo gloriam principaliter tribuat: ita quod per ipsum opus etiam mens hominis Deo subiciatur. Secunda. Attendatur an opus exercitum ad exercitium corporis sit, vel frenum concupiscentiæ, aut conferens corporali abstinentiæ secundum medium virtutis, aut quasi, hoc est, secundum ritum ecclesiæ vel doctrinam moralem: quia rationale debet esse obsequium nostrum, Ro. 12. Vnde propter hanc regulam fatua sunt vota de non peccando capite die Sabbathi, vel die Dominico ieiunando, & eiusmodi. Tertia. Attendatur an opus sit secundum statutum vniuersalis ecclesiæ, vel secundum testimonia scripturarum, vel saltem secundum ritum particularis ecclesiæ: aut generalem consuetudinem, quæ secundum Aug. pro lege habenda est: Vnde Greg. Anglorum Episcopo, quod essent ecclesiarum consuetudines diuersæ in celebratione missarum, quærenti respondit. Sive in Romana, sive in Galliarum, sive in quacunque ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo placere possit, sollicite eligas: diuersæ enim consuetudines ecclesiæ in cultu diuino in nullo veritati repugnantes, ideoque seruandæ, & eas præterire illicitum est. Quarta. Inspiciatur, vt opus quod sit, habeat vel a Deo, vel a natura proprietatem ad effectum, qui expectatur: a Deo quidem, vt verba consecrationis ad transubstantiationem panis & vini: a natura autem, vt paleæ ad niues asseruandas: alia enim, si hæc non habuerit, superstitiosum est: ex qua consideratione characteres omnes ignoti & imagines astronomica & necro-

necromantica & nomina ignota tanquam superstitiosa omnia refutatur. Quinta. Attendatur ne opus quod sit, occasionem scandali præbeat: quia, etsi tunc superstitiosum non est: propter scandalum tamen aut omittendum, aut differendum est, vel occulte peragendum. Efferre autem contra demonum tempestates corpus Christi, aut reliquias sanctas ad auras: sicut Genuæ contra imperum maris reliquie Præcursoris admouetur, contra nullam est dictarum regularum, immo est secundum tertiam: quia ita Galliarum ecclesiæ, & multæ in Germania antiquitas consueuerunt: ita tamen quod eo modo, quo est consuetudo, feratur, id est in atrio sacrorum, vel alio secreto loco ad auram reuerenter, quin etsi publice ferretur iudicio discretorum fidelium, sicut in die corporis Christi nihil superstitiosum video: nisi quod si effectus gratia cuius defertur, non sequatur, scandalizari possent imbecilles: vñ eiusmodi celebranda sunt, quanto secretius fieri poterunt.

Punctum septimum. Aduersus maleficia iumentorum, remedia: cuius rei gratia multa dicuntur. Primum. In partibus Sueviæ sic practicatur. Prima die Maij, ante solis exortum, exeunt rusticæ mulieres ex syluis & arboribus deferentes salicem, & aliarum frondium ramos, in circulo modum ad ostium stabuli suspendentes, asserentes anno integro iumenta a maleficijs illa seruari. Quod equidem remedium non est illicitum apud eos, quibus vanis vana retundere licet: sine offensa tamen Dei, dico quod si non obseruata die prima, plusquam secunda, neque solis ortu, colligatur herba vel frondes cum oratione Dominica, vel Symbolo, & fide bona, dicto modo suspendantur, committendo iumentorum custodiam Deo, non est reprehensibile, vt liquet 26. q. 7. Non obseruetis, ex verbis Aug. Nam & sine incantatione licet arreptio herbas, & lapides habere. Ad idem est, quod quædam mulieres, ne vacca maleficio lacte siccentur, lac, quod die sabbathi emungunt, ex integro pauperibus erogant, astruentes inde vaccas non modo illas durare, verumetiam & magis lacte exuberare. Quod totum probamus, si ex causa licita dies illa seruetur: puta, ob deuotionem ad beatam Virginem, vel huiusmodi: & Deo iumentorum asseruatio per eiusmodi pietatem commendetur. Secundum. Nider in suo Præceptorio præcepto primo dicit etiam per carmina, & verba sacra licere, sicut homines infirmos, ita & iumenta benedicere: etiam si incantationis speciem habere videantur, modo seruentur hæc conditiones, de quibus capite sequenti, asserens se a deuotis personis & uirginibus experientiam tenuisse, quod adhibito signo Crucis in uaccam, & oratione Dominica una cum salutatione Angelica, ter, uel circiter, cessat opus diabolicum, etiam si maleficio intercedente sit. Qui & in suo Form. dicit constare per maleficos, quod ritibus ecclesiæ ueneratis, & seruatis, eorum maleficia præpediuntur, ut per aqua benedictæ

dictæ asperionem, per salis consecrati sumptionem, per candelarum in die Purificationis & Oliuarum ac Palmarū in die sua benedictarum, vsus: quia huius rei gratia ab ecclesia exorcizantur. Non est vero mirum, si in eiusmodi aliqui fideles simplices mira faciunt: quia fidei miracula consueuerunt ascribi. Eo tempore, quo Cardinalis sancti Petri ad vincula, qui & deinde Iulius II. a facie Alexandri Borgiæ fugiebat, Saona per Gallos impugnata, sed non expugnata est. Mauro & Venetis suffragantibus: ego Saonam prædicationis gratia missus, tempore carnispruij, in Fraschea Terdonam & Serrauallē inter peditum ducem quendam Marzochæum nomine, offendi: cum quo ex Burgo, quem fornariorū dicunt, Genuam, relicti copijs, adiuui: cuius mula cum pedi pedem imposuisset, se adeo vulnerauit, vt singulis passibus singulas sanguinis guttas effunderet. Super quo cum plurimum anxietur, quod pulchra, & non sua mula esset, rogauit an eam signare noscerem. Respondi, me eam in nomine sanctæ Trinitatis signaturum, & confidere quod ei bene esset. Acquieuit signo Dei, cum diabolicum habere nequiret. Signata per me mula signo crucis in nomine sanctæ Trinitatis, statim sanguis stetit: & sic iuga superantes ad oppidum, qui Punctus decimus dicitur, deuenimus, illudque paululū excessimus. Cumque alius dux peditum nobis obuiaisset, vt mulam signaret, petiuit. qui an aliquis signasset, inquisiuit: & audito quod ego signassem, suspirans: o diabole, inquit, quasi scilicet ipse vir, vt erat diaboli, nihil posset, vbi Dei seruus manum admouisset. Signauit tamen, & abinde vsque Genuam sanguis, qui steterat, semper refluxit. Ecce coram Deo quia non mentior. Tertium. Striginaga, quando iumenta volunt lacte priuare, modicum lactis, aut butiri ex eis iumentis coagulatum petere solent: inde, si queunt, arte sua iumēta maleficijs impetentes: vnde expedit mulieres cautas fore, cum eiusmodi a suspēctis de striginagatu experuntur. Quartum. Sunt mulieres, quæ vbi in coagulando butirum sentiūt se nihil proficere, subito ex domo suspēctæ maleficæ modicum butiri habere conantur, illudque in tria frustra diuisum inuocata sancta Trinitate in vas inferunt, & fugatur maleficium: quod est vanis vana retundere: Si tamen id ex quocunq; butiro indifferēter fieret, adiuncta dominica oratione, & aqua benedicta, & effectus diuinæ voluntati committatur, iam nihil superstitionis haberet, & maleficium atque fugaretur. Quintum. Quia per sepe omnia stabuli iumenta maleficijs inficiuntur, sub limine ostij, aut e præsepio, vel vbi adaquantur, terra exportetur, & alia eum aquæ benedictæ asperione reponatur: quia sepe striginaga factæ sunt, se malefici signum locis talibus oculisse per dæmonem, fossula tantum per eas effecta: quod quidem signum res vilissima fuit, aut lignum, aut lapis, aut serpens,

serpens; aut eiusmodi.

Punctum octauum. Contra quosdā occultos dæmonū effectus tam in frugibus, quam in personis remedia, gratia cuius multa dicuntur. Primum. Deo permittente, plerumque dæmones per locustas, & eiusmodi non tam aues, quam volantes terræ vermiculos cuncta virentia terræ demoliuntur: & remedium est per adiurationes, quæ apud Sanctū Tho. sec. secūda. q. 90. ad irrationalia fieri possunt sub relatione ad rationales dæmones, ne nobis vt dæmonum & maleficarum instrumēta sint nocumēto, vel nostris: necnon & per excommunicationes, quæ dæmonibus adiurationes sunt: quo tamen casu processiones, orationes, & ieiunia deberent iniungi: quibus Deus placatus misereri vellet, cū propter adulteria, & alia eiusmodi crimina, talia Deo permittente plerumque inferantur. Secundū. Aliud horribile Deus permittit, quod subtractis interdum mulieribus filijs proprijs, alienos dæmones supponunt, & hi suppositi in Germanico vulgari, vt fertur, Campfores appellantur, seu Nechsekind: & in differentia triplici sunt. Quidā enim maleficijs acti, semper macilenti eiulant, etiam quatuor mulieres lacte vberes exugentes. Quidam incuborum coitu modo supra exposito permittente Deo sunt producti, quos interdum supponunt. Quidam rursus dæmones sunt in paruulorum forma apparentes, & sese nutritibus adiungentes. Huic triplici generi commune est, esse ponderosos, macilentos, non excrecentes, nec satiabiles potu lactis, & sepe dicuntur euauisse: quod tertio generi proprium est. Tertium. Quantum capere possumus, diuina pietas ideo talia permittit, tum quod pueros nimium parentes ament, consequenter autem ad vtilitatem animæ eorum talia permittuntur: secundo quia præsumitur, quod eiusmodi mulieres, quibus accidunt talia, vt plurimum superstitiose sunt, & in multis alijs, & in hoc a dæmombus in penam seducuntur. Quartum. Remediū vero ad hæc est vera confessio, & oratio: consequenter reconciliatio Dei: deinde arma spiritualia exorcismi, de quibus pene statim,

Aduersus morbos omnes in genere per exorcismos remedia, ac de modo exorcizandi. CAP. XII.

QUIA iam & striginagarum opera, ac maleficia, & specialia etiā remedia, pro nostra viri, attulimus: vltimo loco circa exorcismos, qui cōtra omne opus diaboli valent, & modū vtendi nos versari oportet: quod multis punctis faciemus.

Punctum primum. Licite & illicite carminibus quis vtitur: pro quo dico multa. Primum. Diuus Tho. in. 4. dist. 22. innuit, quod non modo Exorcista, sed quilibet fidelis dæmones licite adiurat, vt eius nocumēta

menta a se, & a proximo, ac rebus repellat; licet exorcistæ soli hoc ex suo officio faciant. Nam & virgo quædam visitans amicum maleficiatum pedem, medicorum iudicio rogata, vt aliquid benedictionis apponeret, oratione Dominica & Symbolo Apostolorum silenter dictis, & geminato signo crucis, cum statim sanauit. Qui in futurum perspicuus, & quarens, quid remedij attulisset; Vos, inquit, alij ex fidei debilitate, reiecitis Dei remedij, quibus curaremini, illicita carmina morbis admouetis, ecce oratione Dominica & Symbolo ac signo crucis estis sanatus. Secundum. Vnde vero vsus & abusus carminum exortus sit, ex his liquet. Nam principium horum sanctissimum fuit: Apostoli enim, & alij viri sancti, secundum illud Mar. vlt. In nomine meo dæmonia eijcient: infirmos visitantes, super eos orationes per sacra Dei verba fundebant: immo interdum ipsa Dei verba scripta super ægros deponebant, vt Barnabas euangelij diui Matthiæ. Successu vero temporis sacerdotes similia peregerunt: propter quod etiam & exorcismi, & deuotissimæ orationes in antiquis ecclesijs etiam hodie conspiciuntur, ad omnia quæ homines circa dæmones, aut agere, aut pati potuissent, sine omni prorsus superstitionis labe: ceu etiam hodie catholici & litterati viri infirmos visitantes efficiunt. Diabolus vero hominum genus deludere cupiens, per supersticiosos homines multa cum vana, tum etiam illicita, instar prædictorum, adinuenit, quibus hodie circa infirmos, & reliqua vtuntur, adeo vt mundus his superstitionibus plenus sit, & sacerdotes Dei licita remedia ex defidia postergant. Dicit tamen Guil. Duran. gloss. Ray. quod religiosus sacerdos, & laicus siue vir, siue mulier excellentis vitæ, & probatæ discretionis, præfata exercere potest, fusa licita oratione super infirmum, non super pomum, aut euangelium, aut eiusmodi: iuxta illud, Super ægros manus imponent, Mar. 16. neque huiusmodi personæ sunt arcendæ a talibus, nisi timeatur quod inde alij carminationibus horum exemplo abutantur. Adde vero tu, quod cum Christus hanc autoritatem contulerit Christianis, & non Christianis bonis tantum, adiurandi dæmones (quod etiam Iudas fecit, vt creditur) ideo quisque potest adiuratione dæmonem, & a se, & a socio propellere: licet habita copia exorcistæ, ei sit deferendum: & licet prælati talia possent interdiceri, ne publice ab aliquo fierent, ratione aliqua bona permoti. Tertiū. In cultu vero Christianæ religionis, id est in cultu Dei id licet, quod non est supersticiosum: supersticiosum vero id est, quod est in religione seruatum supra modum: vt liquet per gloss. ad Col. 2. id est, cum circumstantijs malis & defectuosis practicum. Est etiam supersticiosum quicquid humana traditione absque superioris voto nomen religionis vsurpat, vt hymnum Angeli cum defunctorum Missis interpo-

superstitiosum

nere,

nere, Præfationem abrumpere: Symbolum fidei breuiare: in Missa cum qui respondeat, non habere, & his similia. Quartum. Qui ergo infirmos carminare licite cupit, septem conditiones obseruet, quibus extantibus, benedictio licita erit: quæ, etsi modo adiutorio fiat per virtutem diuini nominis, aut sanguinis Christi, aut alterius rei sacra, dicentur eiusmodi carmina licita, & liciti exorcismi: & qui exercent, exorcistæ dici poterunt, & carminatores: Item & incantatores catholici, & liciti, iuxta illud Isid. 8. Etym. Incantatores dicuntur, qui artem aliquam verbis peragunt, quamquam hoc nomen vsitatus in malum resonet. Prima ergo conditio est, vt nihil, quod ad inuocationem dæmonum attineat, verba contineant. Secunda vero conditio est, ne carmina ignota nomina complectantur: talia enim secundum Chrysostomum metuenda sunt, ne ibi superstitio lateat. Tertia, ne materia verborum quicquam falsitatis contineat, sic enim effectus expectari a Deo nequeat: quippe qui nequeat testis esse falsitatis, in quo delinquant verulæ suis carminibus, fatua nedum falsa complectentes. Quarta, ne adducantur vana, & characteres inscripti præter signum crucis. Quinta, ne spes in modo scribendi, ligandi, aut quauis eiusmodi vanitate nihil ad rem aut diuinam reuerentiam faciente ponatur, alias omnino totum supersticiosum iudicatur. Sexta, vt in recitatione, & prolatione diuinorum verborum, aut scripture sacrae, respectus solum ad ipsa sacra verba, & eorum intellectum habeatur, & ad reuerentiam Dei, ac Dei uirtutem, a qua quis effectum præstolatur: vel ad Sanctorum reliquias, a quibus aliquid secundoario expectatur. Septima, vt effectus expectatus diuinæ voluntati & beneplacito relinquatur, qui scit quid plus, & quid minus postulanti conducatur. His obseruatis, licitum est etiam serpentes tollere, Mar. vlt. Collecta sunt hæc ex medulla doctrinæ Sanctorum. Quintum. In eiusmodi tamē multum aduertere debet exorcista, & cauere, vt etiam Nider testatur. Primo, ne de suis uiribus præsumat: nam apud Greg. in Dial. hac ratione diabolus sacerdotem, qui super arreptam in oratorio diui Sebastiani sindonem de altari posuit, inuasit. Et secundo, ne in serio Deo opere iocos misceat, aut supersticiosum uel suspectum: alioquin mirum si penas non luat: unde idem dicit se in conuentu Coloniensi ordinis Prædicatorum, fratrem nouisse ualde iocosum, & ad dæmones expellendos multum uirtuosum, qui cum infra eiusdem conuentus terminos dæmonem in obsessio corpore coarctaret, iam dæmon petiuit quo recedens secederet: & frater latus iocose in cloacam (inquit) meam uadas. Cum ergo noctu frater uentrem purgaret, pene est a diabolo ibi suffocatus, & uix euasit. Et tertio, ne eiusmodi carminibus aut exorcismis aliter, quam pro necessitate ad repellenda nocumenta quis

D d vtatur.

*7. m. conditiones
ad hoc ut exorcismu
tio licita sit*

1.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

utatur. Author est Henr. Instit. Mal. male. 2. par. q. 2. cap. 6. In ciuitate Saltzburgenfi, incantator ad spectaculum multorum ex spacio unius miliaris serpentes omnes se ad fossam quandam adducturum, & in ea interempturum, & spondebat, & moliebatur, & perficiebat. Cumq; post omnes vnus ingens ac terrificus serpens conuenisset, & faram fossam ingredi recularet (quinimmo motibus corporis quasi licentiam petere videbatur abeundi) & nihilominus incantator vrgeret: tandem ex opposita ripa fossa steterunt incantator, ac serpens, qui impetu facto fossam transiliens in incantatorem irruit, ac ventrem eius circa cingulum stringens, secum in fossam traxit, amboque interiit. Igitur non nisi pro hominum vtilitate cum timore ac reuerentia Dei sunt talia practicanda.

Punctum secundum. Quomodo vero carminibus & exorcismis vtendum sit, aut quonam pacto ad personam ferantur alligata, dictis nonnullis, consulerit. Primum. August. in. 2. de doct. Christiana dicit ad superstitionem pertinere mille magicarum artium ligaturas, & remedia, quae medicorum quoque disciplina condemnat. Chryl. quoque super Matth. reprehendit, quod aliqui partem euangelij scriptam portant ad collum, quod virtus euangelij non sit in characteribus, sed in sensu intellectuque verborum: consequenter autem praedicta superflua videntur. Sed diuus Tho. in 4. dist. 15. dicit, quod in eiusmodi duo cauenda sunt. Vnum, ne in scriptura aliquid contineatur quod ad daemonum inuocationem pertineat manifeste: quia illicitum, & apostasia a fide esset: Secundum, ne contineat ignota nomina, vel characteres, iuxta superius dicta. Quibus stantibus, sicut super infirmos, ita super propriam personam ista licite & dicuntur, & ponuntur. August. autem damnat alligaturas & remedia superstitionosa: Chrylost. vero damnat eum qui magis ad characteres quam ad intellectum verborum attendit. Et si quis intellectum verborum non habet, veneretur Dei virtutem in euangelio scripto, quod in genere nouit euangelicam continere veritatem, se diuinae voluntati committens: & non peccabit, sed mentorie ager. Secundum. Cuiusmodi vero res exorcizari possint pro demonibus compescendis, dico ex doctoribus, maxime diuo Tho. in 4. dist. 6. quod quia propter peccatum in hominem diabolus accipit potestatem, & in omnia quae in usum hominis veniunt in nocumentum ipsius, & Christi ad Belial conuentio fit nulla: ideo quotiens aliquid in diuinum cultum sanctificandum est, prius exorcizatur, vt liberum a potestate diaboli, qua in nocumentum hominis assumere potuisset, Deo consecratur: quod in consecratione templi, benedicta aquae, & omnibus huiusmodi liquet. vnde cum prima consecratio qua homo dicatur Deo, in baptismo sit, oportet

ter hominem prius exorcizari, quam baptizari. Cum ergo exorcismis diabolus compescere oportet, prius exorcizandus est homo maleficiatus, quam adiuretur daemone vt recedat: sicut etiam puer prius exorcizatur, deinde iubetur diabolo quatenus recedat. Item sicut exorcizatur sal & aqua, ita omnia quae in usum maleficiati conuerti possunt, vt cibaria, & potagia exorcizanda, & benedicenda sunt. Tertium. Licet vero multa caeremoniae circa puerum baptizandum seruentur, vt exufflatio versus Occidentem, abrenunciatio, & eiusmodi: circa maleficiatum tamen exorcizandum eiusmodi obseruare neque oportet, neque expedit; quod vtrouique eadem signa, & signata non congruant: ceterum sufficit si sit pure confessus, & communicauerit, & succensam benedictam candelam, si valet, teneat: & loco vestis candidae, quae in baptismo traditur, candida & benedicta candela secundum longitudinem corporis Christi, si haberi potest, ad corporis nudam cingatur: deinde sic dicatur. Quartum. Exorcizo te. N. infirmum, vel infirmam: sacro tamen baptismo regeneratum, per Deum viuum ✠ per Deum verum ✠ per Deum sanctum ✠ per Deum, qui te precioso suo sanguine redemit, vt fias homo exorcizatus, vt effugiat atque discedat a te omnis phantasia & nequitia diabolice fraudis, omnisque spiritus immundus adiuratus: per eum qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & saeculum per ignem. Amen. Oremus. Deus misericors, Deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum tuarum, quos diligis, corripis: & quos recipis, pie ad emendationem coeres: te inuocamus Domine vt famulo tuo. N. qui in corpore patitur membrorum debilitatem, gratiam tuam conferre digneris, & quicquid terrena fragilitate corruptum, quicquid diabolica fraude violatum est, unitati corporis ecclesiae membrum redemptionis annecte: Misere Domine gemituum, misere lacrymarum eius: & non habentem fiduciam nisi in tua misericordia, ad tuae reconciliationis sacramentum admitte. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Deinde diabolus adiuretur in hunc modum. Quintum. Ergo, maledicte diabole, recognosce sententiam tuam, & da honorem Deo viuo & vero, da honorem domino Iesu Christo, & recedas ab hoc famulo Dei. N. cum tua factura: quem dominus noster Iesus Christus suo precioso sanguine redemit. Demum secundo & tertio iterum exorcizetur, & adiuretur, vt supra: & in secundo exorcismo oratio. Deus qui facturae tuae semper pio dominaris affectu: inclina aurem tuam supplicationibus nostris, & famulum tuum. N. aduersa valetudine corporis laborantem, placatus respice, & visita in salutari tuo, & caelestis gratiae ei presta medicinam. Per Christum Dominum nostrum. Amē. Pro tertio exorcismo oratio. Deus infirmitatis humanae singulare praesidium,

fidium, auxilij tui super infirmum nostrum ostende virtutem, vt ope misericordiae tuae adiutus, ecclesiae tuae sanctae incolumis representari mereatur, Per Christum Dominum nostrum. Amen. Et crebro aspergatur aqua benedicta. Sextum. Et nota primo, quod non limitatur quis vt his praecise vtatur exorcismis, sed vt catholicis vtatur. Nota secundo, quod in arreptio diabolus semper in se est praesens, quando cruciatur: quia vbi operatur angelus, ibi est: non autem semper praesens est secundum suum esse in maleficiato dum torquetur. Ratio autem diuersitatis est, quia arreptitium torquet per se, nisi simul etiam sit maleficiatus, habens scilicet in corpore suo aliqua actiua naturalia, quibus crucietur: maleficiatus vero actiuis naturalibus torquetur, vnde sufficit si daemon sit praesens in suo effectu. Si tamen maleficium esset extra, vt in olla suffossa, cum torqueretur maleficiatus, daemon esset praesens secundum esse. Notandum est tertio, quod sicut licet nobis vtī daemōnis auxilio quasi superioribus praecipiendo, vt facturam suam, siue maleficium destruat, & cum eo recedat (non enim esset infirmus sanus daemone solum desinente cruciare, si naturalia actiua intus remaneret, quia ipsa nocumentum inferrent) ita licet nobis superioris daemōnis auxilio vtī, iubendo vt inferiorem coerceat. Omnia enim haec ad id tendunt, ne nobis diabolus noceat: non autem vt nobis suffragetur, quippe qui ope superioris daemōnis nil nisi carentiam mali nanciscamur. Septimum. Haec ergo practica in eiusmodi obseruetur. Primo maleficiatus pure confiteatur, iuxta cap. Si per fortianas 26. q. 6. & absoluat ab excommunicatione, si opus est, vel ad cautelam, & communicet: deinde fiat diligens inquisitio per domum, lectum, ac vestes: etsi inuenitur maleficium, statim ignibus absumatur: si etiam commode fieri possit, mutantur vestes, & lectisternia, & domus: deinde vero pro posse ecclesiam intret, & genua flectat cum candelis, vt supra: & astantes orent, ac sacerdos confiteatur, & deinde incipiat; Adiutorium nostrum &c. & aquam sanctam aspergat. deinde dicat: Deus in adiutorium, & prosequatur letaniam, eo modo quo super infirmos dici consuevit: dicendo ora pro eo, libera eum, & eiusmodi vsque ad orationes, quarum loco subinferat exorcismos & adiurationes, vt supra, vel alio meliori modo, si potest, bis vel ter in hebdomada. Expedi etiam legere Euangelium, Missus est, & Euangelium, In principio erat verbum, & collo suspendere: & Passionem Domini, & Psal. 90. Qui habitat, qui mirandae virtutis contra daemones est: quod expertus, compertum habeo. Notandum quarto ex duo Tho. 4. dist. 6. quod tam exorcismus, quam aqua sancta contra daemōnum molestias ordinatur, verum exorcismus congruit contra vexationem intrinsecam: vnde exorcizantur

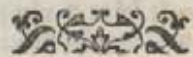
energum-

energumeni, id est, intus laborantes: aqua vero benedicta contra extrinsecam.

Punctum tertium. Quae vero supersint remedia, si exorcismi & praemissa agrum non curarint, quibusdam diētis absoluaui. Primum. Ex multis causis euenire solet, quod praedicta non liberent: quorum nonnulla colliguntur Matth. 17. & Mar. 9. vbi praesente Christo, & discipulis vnigenitus patri lunaticus curam suscepit. Prima est circumstantium vel offerentium fides exigua: vnde pater ille dicebat, Credo Domine, adiuua in credulitatem meam: & ad turbam circumstantem Iesus dixit: O generatio incredula. Secunda est peccata sustinentis maleficium, vnde illum filium Iesus increpauit: & ibi Hieronymus dicit, eum propter sua peccata fuisse a daemone oppressum. Tertia est negligentia exhibentium remedia: vnde ibi viri perfecti non fuere praesentes, vnde ibi dicit Chrys. quod fidei columna Petrus scilicet, Iacobus, & Ioannes non aderant, sicut Christi transfigurationi affuerant: nec aderant itidem oratio, & ieiunium, sine quibus minime curatur genus illud. Quarta est aliquod exorcista in fide vitium: vnde ibi Christus, discipulis quaerentibus, cur spiritum nequiuissent eicere, respondit propter incredulitatem vestram: vbi Hilarius, Crediderunt, inquit, Apostoli, sed nondum erant in fide perfecti. Quinta est vt notificetur virtus in alio, quam in exorcista existens: sic enim in vitis Patrum legimus, obsecros, quos beatus Antonius non curarat, aliquando Paulum eius discipulum curasse. Sexta est purgatio eorum qui patiuntur: saepe enim abolita culpa, poena non aboleretur ad expurganda priora delicta. Septima est si ritus baptismi non fuit ex toto bene obseruatus: experientia enim docuit, nonnullos liberatos ex rebaptizatione conditionata: quo tamen remedio vtī non licet, nisi in dubio, prout Doctores limitarunt: quia tamen deficientibus his, quae sunt in baptismo annexa, diabolus minus recedit ab homine, & sacerdotes circa eiusmodi multos defectus admittunt, & multo magis vetulae non exorcizantes: omissa repetere bonum est. Secundum. Etsi vero praedicta impedimenta super energumenos & arreptos sonant, in maleficiatis tamen locum habent: quia vtrobique eadem diuina virtus exquiritur, immo maioris videtur esse difficultatis maleficium quam arreptum curare: quia arripiuntur homines interdum pro nullo proprio delicto, vt patuit supra: maleficia vero adulatorum vt plurimum ex peccatis eorum emergunt. Tertium. Qui vero praedictis licitis remedijs curari nequeunt propter impedimenta quae diximus, ad patientiam & tolerantiam commonendi sunt, in remissionem suorum peccaminum: & ne ad illicita remedia contra Dei voluntatem nitantur, ne eis deteriora contingant.

DE

DE STRIGIMAGARVM
DAEMONVMQVE MIRANDIS,
LIBER TERTIVS.

An in strigimagas ut in hereticum genus sit animaduertendum.

C A P. I.

VIA vero iam de principijs mirandorum creature damnatae in primo, & de mirandis ipsis atque antidotis eorum remedijs in secundo libro pertractatum est: reliquum & vltimum putarim, vt de remedijs contra ipsas damnatas creaturas agamus, ne mundus tanta labe confectus tabescat: quae equidem remedia aduersus daemones nulla sunt, quippe qui nec ad ho-

nũ verti vt obstinati: nec eliminari e mundo vt incorruptibiles queat: vnde aduersus strigimagas remedia meditemur. Quae cū duo sint, earũ ad Deum scilicet versio, & earum e mundo explosio, primo veluti difficillimo misso, de secũdo tractandum restat, quonã scilicet modo aduersus eas criminaliter ad supplicium, aut correptionem procedatur: vt vel elimentur moribus, vel ignibus eliminẽtur. Illud autẽ ante omnia enucleandum est, an contra eas veluti contra hereticos, aut apostatas per Inquisitores inquirendum sit: quod multis punctis facturi sumus.

Punctum primum. In hac re duae sunt Inquisitorum opiniones cõpugnantes in ordine meo: in causa fuit quod eorum quidam, quantũ cum Deo poterant, vt ipsimet testantur, voluerunt Inquisitoribus esse laborũ subleuamento: vnde eis cõmuni iure, etsi non priuato, strigimagarũ negocium subtraxerũt, vt Henr. Inst. & Socius ac reliqui Germaniae superioris Inquisitores. Alij vero zelo fidei in strigimagas ardẽtes, eas Inquisitoribus etiã cõmuni iure subiugarũt, vt hi qui in Hispanijs inquirent. Si autẽ me nec inuidia, nec obsequio docentẽ, verum dicere oportet, est Hispanorum, vt patebit, opinio vera. Vtramq; ergo citabo, & Hispanorũ in primis. Hi quod ad Inquisitores pertineãt cõmuni iure omnes malefici, sortilegi, diuinatores, necromantici senserunt: modo aliquid dicerent, aut facerent, quod haeresim saperet manifeste; sic tamen, vt in tribus, quae in ca. Multorum querela, notantur de haere. in Cle. nec Inquisitor sine Episcopo, nec sine Episcopo Inquisitor iure procedat: quamquã in multis alijs possint diuisim & in solidũ procedere,

dere, de quibus ibi. His addunt blasphemos (quod intellige de blasphemia proprie, & ex obiecto, quae scilicet Deo aut indebitum tribuit, aut debitũ aufert: & cõsequenter semper haeresim sonat) & quocũq; modo daemones inuocãtes (quod scilicet hoc haeresim sapiat) & eos qui in causa fidei, sententiã ex cõmunicationis obstinato ammo anno integro tulerunt. Alia vero opinio (immo potius voluntas) est, quod Ordinarij contra maleficos sine Inquisitoribus procedere possunt, licet nõ sine Iudice seculari, vbi punitio in sanguinis vindictã transiisset: nec ipsi Inquisitores cõmuni iure cõtra eos procedunt. Ceterũ, vt dictũ est, opinionẽ hanc voluntatẽ potius dixeris, quam opinionẽ: quippe ipsimet opinãtes viderunt se suam nõ posse firmare sententiã, nisi per antiqua iura, limitata per noua: vnde & de ea dubitarunt manifeste, & falsi sunt Inquisitores cõtra eiusmodi bene facere procedẽtes, vbi Ordinarij non procedunt: quod vtrique verum minime esset, si id iure nequirent: iniuria enim procederent. Procedunt ergo Episcopus & Inquisitor, etiam diuisim, iuxta cap. Multorum querela, de haere. in Cle. nisi (vt ibi patet) in tribus, scilicet, addiõione ad pœnalẽ carcerem, addiõione ad torturã, & in sententia cõtra delatũ. Quod intelligo etiã, si nõ sit contra in ordine ad sanguinẽ, ceterũ in ordine ad purgationẽ canonicã, vel abiurationẽ: quia talis sententia est cõtra, etsi etiã sit pro delato in parte, pro quãto absoluitur a morte: & hoc per regulã O dia. lib. 6. & maxime quia per se sententia est contra, per accidens autẽ est pro, id est, non ex causa Iudicis, sed ex qualitate delati. Et ita multotiẽs per peritos conclusum est, & tenet Inquisitorum Directorium.

Punctum secundũ. Quomodo autẽ in his sese veritas habeat, olim per multa dicta, in hanc sententiam monstrauimus. Primum. Inquisitor haereticae prauitatis, contra haeticos, & comparticipes, id est, fautores, defensores, receptatores, possit inquirere & procedere: extra eodem Contra, libro 6. adde & contra credentes, quippe qui veri sunt haeretici. Secundum. In eodem etiam cap. dicitur. Contra Christianos qui ad ritum transierunt, vel redierint Iudæorum: etiam si eiusmodi redeuntes, dum erant infantes, aut metu mortis, non tamen absolute aut precise coacti baptizati fuerunt, erit tanquam contra haeticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos siue Iudæos cõuicti: & sicut cõtra fautores, receptatores, & defensores haeticorum, sic cõtra ibi. Et addit gloss. quod in Iudæorum ritum hi transeunt, qui nunquã antea fuere Iudæi: redeũt vero qui fuerũt aliquãdo; nec nõ quod horũ bona sicut ahorũ cõfiscãtur, nec ad filios etiã catholicos deuoluuntur. Tertiũ. Sicut etiã ibi gloss. probat, & tenet Io. An. in no. & Archie. 3. parte, titulo 19. ca. 2. §. pe. in fi. p. litteras Clemẽtis. III. & Gregorij. X. Iudæi

Iudæi Christianos vtriusque sexus ad ritum prædictum inducentes, in Inquisitorum officium cadunt: quippe qui, etsi non sunt hæretici proprie, aut hæreticorum fautores: large tamen fautores, immo factores hæreticorum sunt. Regulariter tamen contra eos pro iustitia sæculares iudices adire solent, vt extra de Iudæis, Iudæi. & ca. Si nullus: & in Cle. Cedit eo, titulo dicitur de Sarracenis. Et quia tales Iudæi ad iudaicum redeunt, solent se nouiter irrisorie baptizare, lauando, atq; radendo caput, videtur per sæculares iudices capitis pena imponenda C. de apostatis: quia si rebaptizanti imponitur. C. ne sanctum baptismum. l. i. fortius se rebaptizanti, seu volenti baptismum tollere. Si tamẽ Inquisitores illud punire volunt, possunt, vna tamẽ cum Episcopo, per Cle. primam de hære. Quartum. Contra diuinos autem vel sortilegos, Inquisitor procedere non potest: dicente Alexandro de hære. Accusatus, libro. 6. quod de diuinationibus & sortilegijs Inquisitores se intromittere non debent, nisi hæresim saperent manifeste: vbi gloss. infert, quod in dubio non habent iurisdictionem: quod nequaquam intelligendum est in dubio, an factum sit patratum necne: sed in dubio, an hæc sapiant hæresim, vt ex Direct. Inquisi. & ex textu liquet. Ibi etiam gloss. Io. An. exemplificat de sapientibus hæresim: sicut, inquit, est circa aras idolorum nefarias preces effundere, sacrificia offerre, demones consulere, eorumque responsa suscipere, vt 26. q. 2. Hi qui, vel si associant sibi propter sordes exercendas hæreticos, vel faciunt prædicta cum corpore & sanguine Christi: vel in fontibus, vt possint a demonibus habere responsa, puerum baptizant: vel his similia. Hæc ibi Oldradus tamen consilio 210. limitat inuocationem demonis hæresim sapere manifeste, si fiat ad exercenda opera ei naturaliter impossibilia, alias secus: puta, si inuocetur vt mulierem tentet: quam quidem limitationem alias in Siluestrina retulimus truncate. Ipse enim non distinguens inter esse hæresim, & hæresim sapere, dicit sapere hæresim demonis inuocationem, si ad impossibile sibi inuocetur, vt ad prædicendum futura, quod Dei est proprium: si vero ad tentandum mulierem, quod est ei proprium, non sapit hæresim manifeste, si fiat per modum imperij: sapit vero, si demon adoretur. Hæc ille valde bene. Quintum. Pro his ergo sciendum est, quod cum hæresis essentialiter in intellectu sit: est enim infidelitatis species; & infidelitas in intellectu est, veluti & fides, ex nullo sortilegio probatur quis esse vere & proprie hæreticus: cum omnia eiusmodi ex concupiscentia possint, non ex infidelitate proficisci: propter talia tamen interdum est quis hæreticus præsumptiue, secundum Io. An. vbi supra, & Oldr. similiter vbi supra: & Direct. inquisi. & omnes pene doctores: & ita etiam consuetudo legum interpret obferuat, & idest quando sapiunt hæresim manifeste.

Quod

Quod equidem quantum ad inuocationes demonum attinet, tripliciter est, vt probat Direct. Inquisitionis, primo si eis honor patriæ deferatur. secundo etiam si honor dulciæ. tertio si nullus quidem deferatur honor, inuocantur tamen ad sibi impossibile, vt ad noscendū futura, aut cordis arcana: & hæc etiam est mens Oldr. vbi supra: apud quem hæc sapiunt hæresim, si ad impossibile inuocentur: vel ad possibile quidẽ, sed non per imperium, verum per adorationem: quæ, supple, est aut latria, aut dulia. Addit tamen vnum non vsquequaque bene dictum: quia (inquit) si adorans hæreticum hæreticus est, de hære. Quicunq; & eo. ca. Accusatus in 6. multo magis adorans diabolum: hoc enim nõ procedit nisi quando quis diabolum adorat credens adorandum: non aliter, sicut nec hæreticus est adorans hæreticum propter timorem humanum, aut amicitiam, aut terrenum commodum, vel eiusmodi, sine hoc quod eius doctrinæ credatur. Quantum ad alia vero dicendum est de mente Doctorum, quod hæresim sapiunt manifeste, quando ex sua natura aliquid præferunt, quod manifeste est hæresis: sicut baptizare imaginem, præ se fert quod eiusce sacramenti ipsa sit capax, & rebaptizare puerum præ se fert quod eiusce sacramenti ipsa sit capax, & reliquis. Sextum. Nec ipsi Inquisitores id possunt in dubio, an quid hæresim sapiat necne cognoscere: quia non est eis attributa iurisdictione, vt gloss. no. in d. ca. Accusatus. Et licet alias in dubio Iudex cognoscat an sua sit iurisdictione, & eam habere dicatur in dubio, vt ff. de iudi. l. si quis ex aliena: tamen secundum Io. An. hoc locum habet in ordinario: Inquisitor vero nisi clare & manifeste pateat, non se intromittit: quippe qui nõ ordinarius, sed delegatus Iudex est. Glo. autem in ca. t. de offi. dele. quæ videtur sentire contrarium, secundum Angelicam Sum. intelligenda est, quando certum est, quod aliquid sapiat hæresim, sed dubitatur an sit manifesta necne, idest notoria: quasi id velit dicere, quod Inquisitor potest se intromittere de sapientibus hæresim, si sint notoria, vel dubia de notorietate: non autẽ si sint occulta, licet sit manifestum quod hæresim sapiat. Qui sensus nullo modo procedit: quia non dicitur de sapientibus hæresim manifestis: sicut tex. illius gloss. loquens de conseruatoribus dicit de iniurijs manifestis: verum tex. no. ster dicit, manifeste: quod aduerbium cum sit, consequenter autẽ verbum limitet oporteat, necesse est vt ad verbum, sapere, referatur, cuius adiectiuum est: non autem ad ipsum esse manifestum. Vnde dico illam gloss. in istis iudicibus locum minime habere, sed in alijs.

Punctum tertium. Opinio ergo prima, quod contra strigimagas, & Inquisitores po omnes quocunque modo demones inuocantes cum hæresis sapore Inquisitores communi iure procedant, etsi iam ex dictis liquet, sic tamen contra strigimagas amplius probatur. Primo. Siquid enim obstat, id maxime obstat, Ee quod

quod hi possunt prædicta facere, nec tamen de hæresi conuinci: quia cum eiusmodi facere possint, & ex infidelitate, & ex voluptate, concludi nequit, quod ex infidelitate: interuenit enim fallacia consequentis in eo, quod est a duabus causis possibilibus ad earum vnam determinate descendendo concludere. Sed hoc aliquo pacto obtare nequit, alioquin contra nullum penitus hæreticum concludi poterit, quod hæreticus sit, quantumcūque dicat hæreses, & affirmet. Potest enim quis hæresim astruere, aut Iudæorum dogma profiteri, quia ita credit: vel etiam si non credit, propter alium finem: puta, propter schisma tuendum. 24. q. 3. Inter hæresim: aut certe vt Iudæam dilectam vxorem ducat: vel vt sceneretur: vel vt licentius peccet, dum aliquod vitium esse vitium negat, & infinita eiusmodi. Consequenter autem cum omnis hæresis ex infidelitate, vel alia causa possit emergere, concludi nequit determinate, quod ex infidelitate emergat, & consequenter nullus conuinci potest esse hæreticus proprie: & consequenter nullus poterit hæreticus damnari, quod est absurdum. Possunt ergo Inquisitores contra prædictos procedere. Et obfirmatur amplius ratio: quia in cap. Contra, de hære. lib. 6. statuitur, vt contra Christianos, qui fiunt Iudæi, vel redeunt ad Iudaismum sicut contra hæreticos procedatur: & tamen constat quod crebro qui ex Iudæis baptizantur, ad Iudaismum redeunt plerumque non ex infidelitate, sed ex paupertate, vt plerumque experientia docet. Secundo. Nam hæc opinio est determinata per canones, in ca. Accusatus, de hære. in 6. vbi dicitur, quod Inquisitores de diuinationibus & sortilegijs se non intromittant, nisi hæresim saperent manifeste. Sensus enim horum verborum, quibus Inquisitoribus annuitur in casu aliquo posse de sortilegijs & diuinationibus cognoscere, aut est vt id possint, quando hæresim sapiunt sortilegi & diuini: aut quando id sapiunt diuinationes & sortilegia, etiam si eiusmodi homines non sapiant. Sensus primus aliquo modo procedere non potest. Primo, quia textus non loquitur de dictis hominibus, verum de dictis operibus, quippe qui non dicit de sortilegis & diuinatoribus, sed de sortilegijs & diuinationibus: vnde ad istum sensum ly, saperent verbum, non haberet casum, nisi per suppletionem, quo modo loquendi Pontificium vt non consuevit. Secundo, quia apud istum intellectum non distingueretur inter esse hæresim, & sapere hæresim, & consequenter nec inter esse hæreticum, & hæresim redolere: quia ipsi sortilegi, vel diuini seclusis suis operibus, non aliter sapiunt hæresim, nisi quia credunt: sapere enim ad intellectum pertinet, in quo, respectu spectantium ad fidem, non est nisi credere, decredere, dubitare, quod etiam ad decredere spectat. Oportet autem omnino distinguere inter esse, & sapere hæresim, alioquin nullus suo opere sapere posset hæresim, nisi etiam

etiam hæreticus esset: quod contra omnes doctores est, præcipue Ioan. Anto. & Oldr. d. conf. 210. apud quos inuocatio dæmonum semper est cum sapore hæresis, & clarum est quod non semper cum hæresi. Oportet ergo secundum dicti capituli sensum procedere, quod est nostrum institutum, vt scilicet Inquisitores de crimine sortilegiij & diuinationum eo casu se intromittant, quo ista redolent, id est præ se ferunt hæresim: quamquam forte qui hæc exercent, hæretici non sint. Tertio. Omnis sensus, qui ex littera legis non extorta aut violentata haberi potest, & ex consuetudine quæ legum interpret est, seruatur, & a doctoribus omnibus vel præcipuis traditur, sequendus sit oportet; nihil enim obstat. Sed quod Inquisitores procedere, & inquirere, ac pronunciare possint contra diuinos & sortilegos, etiam si non sint hæretici, modo faciant prædicta quæ hæresim præ se ferunt, est sensus eiusmodi in illis verbis d. cap. Accusatus: nisi hæresim saperent manifeste, & quantum ad litteram patet, quia de sortilegijs & diuinationibus, non de eorum authoribus loquitur: & quantum ad consuetudinem, quia vbique Inquisitores ita obseruant. Et ex doctoribus vel præcipuis, vt patuit de Ioan. Anto. & Oldr. & idem Archi. super eodem cap. §. Sane: & super eodem verbo, saperent: & Ioan. Mo. & Guil. de Mon. Laudu. & Ray. cuius dicta de omni simili in quantum simile accipienda sunt. Is enim vbi loquitur de reuertentibus ab apostasia, dicit. Reuertentes ab apostasia: perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi: qui vero metu mortis fidem abnegant, & erroribus non credunt, licet vere hæretici non sint, postquam non habent in mente errorem, iudicio ecclesiæ, quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici habendi sunt. Hæc ille. Si ergo iudicio ecclesiæ hæretici sunt, & vt hæretici recipiuntur, & tractantur, qui metu mortis fidem negant: quid dicemus de his, qui id non causa vitandæ mortis, sed assequendæ voluptatis patrarunt, vt strigimaga? Est ergo sequendus hic sensus. Quarto. Qui hæretici, & plusquam hæretici sunt, in iudicium Inquisitorum veniant necesse est: hos enim Inquisitores dico, qui contra hæreticos inquirunt. Sed omnes malefici, incantatores, diuinatores, strigimaga, & eiusmodi monstra, habentia cū diabolo & morte pacta expresse, vel tacite: seu (quod in idem redit) qui faciunt erga dæmones ea quæ hæresim redolent, sunt hæretici, pro quanto aliquid de fide negant: & plusquam hæretici, pro quanto negant totam: sicut si dicamus te tragonum trigonum esse, & amplius: aut quaternarium trinarium, & amplius: quia oēs eiusmodi sunt apostata: quippe qui fidem aut expresse, vt strigimaga; aut implicite, vt reliqui negant, dum se inimico tradunt.

Et Quod

Inquisitores po
sunt procedere
contra strigima
gas sunt qui omni
apostata qui fide
non negant

Quod utique sensit diuus Thomas in 2. dist. 7. ubi querit, an uti auxilio demonis sit peccatum: ubi inter alia pertractans illud Isa. 8. Nunquid non populus a Deo suo requiret visionem? dicit. In omnibus, in quibus operis complementum ex demonis virtute expectatur, est apostasia a fide propter pactum initum cum damone: aut verboteenus, si inuocatio interfit: vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint. Et idem Petrus de Taran. & Alber. Magnus ibidē, & S. Bona. & Alexan. de Al. & Guid. ord. Carmel. q. omnes id vnanimitē astruūt, quod qui demones inuocant, apostata a fide sunt, & consequenter plura hæretici sunt. Et consequenter iudicio Inquisitorum veniunt condemnandi, & maxime striginaga, quæ ultra fidei sanctæ abnegationem, habet crimina maxima & horrenda, ut patuit. Propter quæ apud Aug. Botan. iuris vtriusque doctorem, possunt etiam non relapsæ tradi brachio seculari: sed de hoc modo nihil. Sic ergo patet, quod habito quod aliqua persona negauerit fidem, vel inuocauerit demones, non est querendum necessario quæ de causa id effecerint: quia siue ex infidelitate, siue ex voluptate, aut utilitate id fecerint, puniuntur ut hæretici, aut vere, aut præsumptiue. Alioquin adorans hæreticum non esset conuictus, contra ca. Filij. & ca. Accusatus, de hære. lib. 6. & cōtra no. per Archi. ibi in ca. Quicumque, sed oporteret interrogare de causa. Et præterea expresse ut hæreticus damnatur, qui forte in re non est hæreticus, ut contumax in causa fidei, & propterea per annum manens excommunicatus, ut in ca. Cum contumacia, de hære. lib. 6.

Punctum quartum. Sed contra prædictam opinionem sic declarata, ac firmata, argui multipliciter potest. Primo. Nam crimen, contra quod eiusmodi Inquisitores possunt procedere, oportet esse & hæresim, & manifestam hæresim, ut patet per ca. Accusatus, in 6. eo. titu. in verbo, Nisi hæresim saperent manifeste. Sed ea quæ Canonistæ & Theologi dicūt sapere hæresim manifeste, ut inuocatiōes demonū & c. non sunt crimen hæresis: quippe quæ sine hæresi committi possunt: puta, ex voluptate, vel commoditate, & eiusmodi. Non ergo de his debent se Inquisitores intromittere, nisi ex radice procedat infidelitatis. Sol. Negatur maior de hæresi proprie, quæ vera est de hæresi præsumptiue, de qua loquitur capitulum adductum: negatur etiam minor de hæresi præsumptiue, quæ tamē vera est de hæresi proprie: & hoc probatio cōcludit, & aliud nihil. Secundo. Ad hoc quod aliquis sit hæreticus, quinque requiruntur. Primum, ut sit error in intellectu: Tum quia id omnes astruunt, quod duo sunt quæ hæreticum faciunt, error in intellectu, quasi materiale; & obstinatio in voluntate, quasi formale: Tum quia apud August. hæreticus is est, qui opiniones nouas & fal-

fas aut

fas aut gignit, aut sequitur: Tum quia hæresis est species infidelitatis, & consequenter sicut & fides in intellectu est, in quo non est nisi cognitio vera, vel falsa. Nec huic obstat, quod sine errore Simoniacus est hæreticus. 1. q. 1. Quisquis: quia ibi sermo est de hæresi improprie per quandam assimilationem: vel allusiuè ad nomen hæresis, quod diuisionem sonat, quam Simonia facit a gratia Dei & discipulatu Christi. Secundum, ut ille error circa ea sit, quæ fidei sunt, vel circa determinationes ecclesiæ in spectantibus ad fidem, & mores: ecclesia enim est regula fidei 24. q. 1. Quotiens. secus si error esset in philosophicis, ut quod sol sit minor terra. Tertium, ut is, in quo est error, sit catholicæ fidei professus, alias esset Iudæus vel Paganus, non hæreticus. Vnde dicit August. in lib. de ciui. Dei, quod diabolus videns humanū genus a cultura idolorum ac demonum liberari, hæreticos mouit, qui sub vocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ. Quartum, ut talis errans aliquam veritatem de Christo confiteatur: alias si totum negat, apostata est, ut Iulianus, non hæreticus proprie, etsi quandoque vnum pro reliquo ponitur. Quintum, ut errorem eiusmodi comitetur voluntatis pertinacia: vnde non qui falsas opiniones gignit, vel sequitur, sed qui pertinaciter defendit apud August. hæreticus est censendus. Vnde & dicebat: Errare potero, hæreticus non ero: quia scilicet paratus erat corrigi, vide 24. q. 3. Dixit Apostolus. Sed in diuinis, fortilegis, striginagis, & huiusmodi, non sunt necessario ista: immo possibiler deficit eis error in intellectu, ut plerumque experientia docuit, quod eiusmodi multi de fide per omnia bene sentientes, abusi sunt sacramentis, baptizarunt imagines, Christi corpus & crucem conculcarunt, fidem negarunt, ut a demonibus assequerentur optata. Non ergo eiusmodi necessario sunt hæretici, & consequenter non incidunt in iudicium Inquisitorū: Vnde & beatus Antoninus in 2. parte. tit. 12. ca. 5. §. 1. dicit quod huiusmodi non sunt hæretici, quamuis Ecclesia statuere posset quod punirentur ut hæretici. Sol. Conceditur quod concluditur, scilicet quod eiusmodi in veritate non sunt hæretici proprie, sed præsumptiue: cum vero infertur; consequenter autem non incidunt in iudicium Inquisitorum, hoc utique negatur, ut iam liquet. Beatus vero Anto. omnia bene dicit, nec oportet aliquid addere, nisi id tantū, ut quod ecclesiam dicit posse facere, nos dicimus ecclesiam fecisse in d. ca. Accusatus, ut probatum est. Tertio. Si striginaga, & huiusmodi ostendat, quasi hæreticæ vel apostatæ: pari ratione & Salomon adorando idola cum vera fide in corde, fuisset apostata, vel hæreticus. Hoc autem est falsum, quia nullus hoc dixit. Ergo & c. Sol. Salomon fuit vere apostata in conspectu synagogæ, sicut & Hieroboam, qui vitulos coluit.

coluit: non quia crederet unum verum Deum, sed ne decem Tribus, propter accessum ad templum Domini in Hierusalem regrederentur ad regnum David. Coram Deo tamen, qui cor intuetur, nullus recte credens, apostatat a fide. Cum vero dicitur, quod nullus hoc dicit, arguitur negativè ab autoritate, quod non licet, maxime ubi agitur de regis ignominia. Quarto. Nam si strigimage veniunt puniendæ quasi hereticæ præsumptivæ, aliquis ex præsumptione de hæresi damnaretur, contra ca. Litteras, de præsump. Sol. In primis quidem ca. illud non vitur verbo præsumptionis, sed suspicionis: ne tamen videamur effugere, Dico quod si præsumptio de aliquo crimine inde venit, quod testes sufficienter non probent crimen hæresis, nullus damnatur, & hoc vult capitulum illud. Si vero inde venit, quod unum crimine probat maius hæresi, & illam includens, quod de hæresi crimine minori facit præsumptionem, iam licet talè puniri ut hæreticum: non enim punitur quia sit hæreticus, sed quia commisit crimen, in foro Ecclesiæ hæresim includens. Unde hic est suspitio violenta iuris, immo & de iure: de qua infra ca. ult. puncto secundo. Inducem hic rationes Francisci Ponginibij, si essent alicuius momenti, & non scirem quod ex voluntate, non ex ingenio scripsit. Adduco autem in confirmationem prædictorum eruditissimum virum dominum Io. de Furre cremata, qui super dicto cap. Episcopi, doctissime probat impossibilia fore, & tandem præservans se, ne crederetur tenere contra prædicta, dicit aliud esse quod vera sint, quæ illæ mulierculæ dicebāt, aliud quod diabolus hominē realiter de loco ad locū ferat: quia primū est impossibile, non secundum. Hæc ex illo.

Processum in strigimagas practice & obiter inchoari. CAP. II.

QUIA iam quæ speculativè dicenda erant in modo contra strigimagas procedendi, absolvimus: iam ad practicam descendemus, brevissimam praxim edituri, quod hæc res iam abunde per multos expressa sit, etiam quo ad omnium sententiarum formulas, quas consulto omitemus, quod scilicet passim haberi possint, aut ingenio proprio formari. Igitur obiter quoniam pacto processus inchoandus sit, monstremus oportet: quod multis punctis expediatur necesse est.

Punctum primum. Illud in primis notandum est, quod Inquisitor & quisque Iudex in causa fidei, summarie, simpliciter, & de plano, absque advocatorum & iudiciorum strepitu, & figura procedit: de hære. Statuta, lib. 6. Quæ verba quid prætendant, patet de verb. sig. Sæpe ubi dicitur. Hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut Iudex cui taliter causam committimus (scilicet simpliciter, ut in cap. Statuta) necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet,

let, tempore feriarum ob necessitates hominum indultarum a iure procedere valeat, amputet dilationem, & naturam litis, quantum poterit, faciat breviorē: exceptiones, appellationes, & dilationes frustratorias repellendo: partium advocatorum, procuratorum contentiones, & iurgia, testiumque superfluum multitudinem refrenando. Non sic tamen Iudex litem obruat, quin probationes necessaræ admittantur: citationem vero, ac protestationem iuramenti de calumnia, siue de dicenda veritate, ne veritas occultetur, per concessionem huiusmodi intelligimus non excludi. Hæc ibi.

Punctum secundum. Tres apud iura sunt modi procedendi, extra de accusa. denun. & inquisi. per totum. Primus est per viam accusationis, ubi necessario præcedit inscriptio, quando scilicet quis aliquem accusat de crimine hæresis proprie vel præsumptivæ coram Iudice, offerens se probaturum, ad poenam talionis inscribens. Hunc modum Iudex non facile admittat: Tum quia in causa fidei, aut maleficarum non est visitatus, & merito, quippe quæ horrenda crimina sua, occulte admittant: Tum quia accusanti valde periculosus est, propter talionem: Tum demum quia valde litigiosus est. Secundus est per viam denunciationis, ubi necessario præcedit fraterna monitio, ut cum quis super eo crimine denunciatur aliquem deliquisse, nolens tamen obligare se probaturum, aut sese partem efficere: sed tantum nunciare, vel zelo fidei, vel ut obediat Iudici id exquirenti in genere vel specie, & multam euitet. Tertius est per viam inquisitionis, ubi necessario præcedit clamorosa insinuatio, quando scilicet nec accusator, nec denunciator adest, verum in civitate, aut oppido, aut villa fama de crimine eiusmodi laborat: quo casu Iudex non ad instantiam partis, sed ex officio suo procedet. Et hos duos ultimos modos usus amplectitur: utrumque tamen commiscendo, ut scilicet Iudex decretum suum publicet, & mandet sibi denunciari crimen a scientibus, & denunciantium dicta conscribat.

Punctum tertium. Si ergo processus inchoetur per viam accusationis, Praxis. In nomine domini &c. Tali tempore, tali loco, coram talibus comparuit talis de tali loco, & talis diocesis, offerens schedulam accusationis talis tenoris. Coram nobis, &c. Inferatur tota. Acta sunt hæc tali tempore, loco, & coram tali Iudice, & testibus &c. Sed hunc modum, quia non congruit in sequentibus, omitemus. Si autem secundo modo procedatur, a generali citatione suum processum modo isto Inquisitor exordietur, sequentibus litteris ad loca publica appensis. Cum nos Inquisitor talis loci, totis nostris affectibus inhiantes, ac ex omnibus nostris præcordijs affectates populū Christianum nobis commissum in unitate & serenitate catholice fidei cōfoueri, atque ab omni peste hæreticæ pravitatis

prauitatis visceraliter elongari cupiamus: idcirco nos Inquisitor præfatus, cui ex iniuncto officio hæc incumbunt, ad honorẽ & gloriã recollendã nominis Iesu Christi, & ad exaltationẽ sanctæ fidei orthodoxæ, atque ad depressionẽ hæreticæ prauitatis, præcipue in maleficis: Vniuersis & singulis cuiuscunque conditionis, & status, aut dignitatis existant, qui sunt infra terminos talis loci, ad quorũ notitiam deuenerint hæc mandata, auctoritate qua fungimur in hac parte, in virtute sanctę obedientiæ, ac sub pœna excommunicationis, præcipimus & mandamus, ac mandando requirimus, quatenus infra 12. dies proxime computandos, quorum primos quatuor pro primo, & quatuor immediate sequentes pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino prætorio, hæc trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, si quis scit, vidit, vel audiuit aliquam esse personam hæreticam, & maleficam, diffamatam vel suspectam: & in speciali talia prædicantem, quæ in nocumentum hominum, iumentorum, aut terrenascentium, & damnũ reipublicæ cedere valeant. Quod si quis nostris antefactis monitis & mandatis nostris non paruerit cum effectu, præmissa infra taxatum terminum non reuelando, sciat se excommunicationis mucrone percussum: quam excommunicationis sententiam in omnes & singulos (taliter vt prædicatur contumaces) præfata nostra monitione canonica præeunte, & eorum inobedientia requirente, nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc ferimus in his scriptis, absolutionem ab his censuris, nobis tantummodo referuando. Datum. Et authenticetur. Potest autem quis, vt res exigat, addere, vel subtrahere, & secularis Iudex mutanda mutare.

Punctum quartum. Cum vero aliqui denunciaturi comparebunt, neque probare, neque se partem facere volentes, sed ex obedientia vel zelo bono denunciant, habeat Iudex notarium & religiosas ac discretas personas, saltẽ numero duas, siue clericalis ordinis, siue laicalis sint, secundum Archi. & si notarius haberi nequit, loco eius duo idonei viri habeantur, qui testium depositiones cõscribant, siue scripto, siue saltem verbo deponant, de hære. Vt officium. s. Verum, lib. 6. Et tunc notarius sic exorditur. In nomine domini amen. Anno a natiuitate domini &c. tali die talis mensis, in præsentia mei notarij & testium infra scriptorum, talis de tali loco, & de tali diocesi, comparuit personaliter in tali loco, coram honorabili tali Iudice: & obtulit ei schedulam tenoris sequentis: Inferatur tota. Vel si verbo deponit, dicat: & denunciauit eidẽ, quod talis de tali loco talis diocesis, asseruit & dixit, quod sciret hoc, vel quod quis talia nocumenta sibi vel alijs personis intulerit. Quo facto, ipsum denunciante in continenti iurare faciet, modo consueto ad sancta Dei Evangelia, vel super crucem, de veritate dicenda su-

da super denunciatis: & præstito iuramento, interrogabit eum, vnde scit esse vera quę denũciauit, et si vidit vel audiuit. Si dicit se aliqua vidisse, vt puta, quia ibi repertus est tali hora tempestatis, vel quod tetigit iumentum, vel quia intrauit stabulum, interrogabit Iudex vbi eũ vidit, & quando, & quotiens, & quibus præsentibus audiuit: formando articulos de quolibet prædictorum singulariter, & diuisim: & Notarius omnia scribat, & ponat in actis post dictam denunciationem continuando sic. Qua quidem denunciatione, vt præmittitur, facta: ipse Inquisitor incontinenti fecit iurare ad quatuor sancta Dei Evangelia, vel super signo Crucis, denunciante de veritate dicẽda super denunciatis, & interrogauit eundem, vnde, & quomodo ea quę denunciauerat, sciret, vel suspicionem haberet esse vera. Respondit, quia vidit, vel audiuit. Interrogatus vbi vidit, vel audiuit &c. & formentur articuli, vt dictum est: & totum ponatur in actis, idest in processu. Et specialiter interrogetur qui sciunt cum eo in tali causa, & qui scire possunt. Quibus peractis, vltimo interrogabitur, si mala voluntate denunciat, odio, vel rancore: vel si aliquid omittat fauore, & amore: aut si denunciatus rogatus & subornatus. Et postremo illi in virtute præstiti iuramenti iniungetur tenere secretũ quicquid ibi dixit, vel dictum fuit per Iudicem, & totum in actis ponetur. & omnibus expletis, ponatur paulo infra. Acta sunt hæc in tali loco, tali die talis mensis, & tali anno, in præsentia mei notarij vel scriptoris, adiuncto mihi tali in vigorem officij rebellionatus, & talium testium ad hoc vocatorum & rogatorum.

Punctum quintum. Quantum vero ad tertium modum, & vltimum, & communem, si nullus aut accusator, aut denunciator apparet, sed laborat fama alicubi de aliqua strigimaga, aut etiam de tali: & propter famam ex suo officio absque accusatore vel denunciatore Iudex procedere institueret, absque citatione generali, & monitione, de qua supra, eo quod talis clamor frequenter venerit ad aures eius: tunc iterum processum inchoare poterit, in præsentia personarum, vt supra. In nomine domini amen. Anno a natiuitate domini tali, de mense tali, seu de mensibus talibus, ad aures talis Iudicis, talis loci, peruenit pluries, fama publica referente, & clamorosa insinuatione producente, quod quidã vel talis de tali loco, dixit vel fecit talia ad maleficia pertinencia, contra fidem ac communem vtilitatem reipublicæ: & ponatur totum prout fama laborat, & exprimat suam intentionem inquirendi. Et Paulo infra. Acta sunt hæc die tali talis mensis, de anno tali, in præsentia talium testium vocatorum & rogatorum, & mei notarij tali auctoritate, seu scriptoris & socij vigore tali. Deinde Inquisitor citabit & examinabit testes iuxta formam dicendam.

Punctum sextum. Quot vero & quales debeant esse testes, dico quod

quod ubi testes non sunt singulares, vel parciales, sed in omnibus concordant, de rigore duo testes sufficiunt ad damnandum de crimine hæresis strigimagarum: cum regula sit, In ore duorum vel trium testium stare omne verbum. De æquitate tamen sufficere semper non videntur propter criminis enormitatem, quia in criminibus probationes esse debent luce clariores. ff. de proba. l. si autem. Si vero dicatur in crimine hoc sufficere leuiore probationes, quod leui quis argumento detegatur. C. de hære. l. 2. & leui argumento, recedendo a iudicio catholice religionis, & tramite, hæreticum se facit. Respondetur hoc utique verum esse ad suspicandum, ceterum ad condemnandum minime; quia in crimine eiusmodi iuris ordo truncatur: quia delatus nec testes iurare videt, nec sibi innotescunt, ubi præiudicium graue illis imminere posset, ut in ca. Statuta. de hære. l. 6. vnde tenetur ipse Iudex per se, & ex suo officio de testium inimicitia perquirere, quia excluduntur, ut patebit: & si confuse deposuere, iterato de causa scientiæ eos interroget: quod utique potest. de test. Per tuas. ff. de quæst. l. repet. Igitur ad duorum legitimorum testium dicta, aliquem de tanto crimine damnare tutum non videtur, si sit bonæ famæ: verum potius si diffamatus esset, purgatio esset indicenda, vel abiuratio propter vehementem suspicionem ex duorum dictis obortam, vel esset quæstionibus exponendus, aut sententia differenda. Si vero esset malæ famæ, secus. De his Archi. in ca. Vt officium. s. Verum. de hære. lib. 6. & in cap. Fidei. in fine glosæ: & Io. An. ibi.

Punctum septimum. An vero per testes singulares cum infamia possit quis de eiusmodi crimine damnari, respondetur quod non, extra de testib. Tam litteris: quia oportet in criminibus probationes esse luce clariores, ut patuit: & in hoc crimine nemo est ex præsumptione damnandus. de præsump. Litteras. Vnde tali indicitur purgatio ratione infamæ, & abiuratio ratione suspicionis vehementis, ex dictis testium confurgentis. Vbi tamen testes sunt singulares, concordant autem in substantia facti, necnon facti euidentiâ cõcurrunt, tunc Iudicis cõscientia oneratur, & ex Directorio liquet quotiens possit testes examinare.

Punctum octauum. An vero Iudex ad iuramentum de veritate dicenda in causa fidei seu strigimagarum, testes compellere possit, aut etiam eos pluries examinare: dicendum est quod sic, præsertim ecclesiasticus. de hære. Vt officium. s. Verum. lib. 6. vnde in causis ecclesiasticis testes cogendi sunt medio iuramento veritatem deponere. de testi. cog. Peruenit & de hære. Excommunicamus. s. Adijcimus. dicitur, quod Archiepiscopus vel Episcopus parochiâ, in qua fama est hæreticos habitare, circueat, & tres vel plures boni testimonij viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam iurare compellat: & sequitur infra, & iurare nolentes hæretici reputantur. De repetitione vero examinis per In-

per Inquisitorem, vel Iudicem, Archi. in ca. Vt officium. s. Verum, super verbo Testium. & ibi textus. de hære. lib. 6. quod etiam iure fieri posse liquet, de test. Per tuas. ff. de quæst. l. repet.

Punctum nonum. Quantum vero ad testium qualitatem, id notandum in primis est, quod excommunicati, participes criminis, in defectum aliarum probationum contra hæreticos admittuntur. de hære. In fidei fauorem, lib. 6. Et similiter infames, criminosi, serui contra dominos, in causa fidei ad agendum & testificandum admittuntur. De quo Archi. eo. tit. in ca. Accusatus, lib. 6. dicit, quod tanta sit labe criminis hæresis, quod ad eius actionem etiam serui aduersus dominos suos, & quilibet criminofus etiam infamis aduersus quemlibet admittuntur, ut 2. q. 7. ca. Præsumunt. s. Huic oppositioni. Item sicut hæreticus contra hæreticum, ita maleficus contra maleficum ad testificandum admittitur: in defectum tamen aliarum probationum, & semper contra, non pro. Vxor etiam, & filij, & familiares contra, & non pro: arg. cap. Filij, de hære. lib. 6. Et idem de periuris: ut in ca. Accusatus, de hære. in 6.

Punctum decimum. An vero & capitales inimici admitti debeant, respondetur quod minime, ut dicit Archi. ubi supra. & 3. q. 5. cap. 2. & de simo. Licet heli. in fine: de quo etiam Host. in Sum. de accus. s. Quis possit. Non tamen omnis inimicitia est repellendi causa, sed capitalis: quæ tunc intelligitur, quando de facto mors interuenit, vel intentata fuit, vel ea quæ ad mortem inductiua, & via sunt, secuta sunt, ut vulnera graua, & lethalia, & huiusmodi. Aliæ vero inimicitia, præsertim graues (prout etiam mulieres ad inimicitiam faciliter commouentur) etsi a testificando a toto non repellunt, dictum tamen inimicorum dubitabile utcumque faciunt, ut non sit plena fides huiusmodi attestationibus adhibenda: cum alijs tamen adminiculis & aliorum testium dictis plenam probationem possunt efficere: præsertim ubi Iudex delatum interrogat, an ne putet se talem habere inimicum, qui sibi tale crimen aueret imponere, & ille aut respondet quod non, aut spiritualiter de persona interrogatus, eam non nominat, quæ deponit, etiam si alij eum inimicum asserant, & inimicitia causa deposuisse. Si vero per alios honestos informatur, & alia adminicula non succurrunt, eiusmodi testem merito Iudex repellit. Non ergo prudenter plerique repellere conantur mulierum depositiones, quod crebro rixas habeant inuicem, aliud enim suadent Iudicium cautela, de quibus infra.

Processum in strigimagas continuari practice & obiter. CAP. III.

QUIA iam ostensum est quonam modo processus inchoatus sit, quantum sit continuandus ostendendum restat: quod multis punctis fiet.

Punctum primum. Quia superius dictum est quod Iudex denunciante interrogare debet de his qui crimen nouerunt, aut nosse potuerunt: ideo testes illos citari faciet, quos denunciante nominarit, & qui magis oportuni videntur: scriptor vero processum hoc modo continuabit. Postquam attendens ipse Iudex denunciata sibi antedicta haereticalia fore, & ex sui natura talia, & tam graua, quae nec possunt, nec debent conuenientibus oculis tolerari, cum cedant in diuinae maiestatis opprobrium, & tam fidei catholicae quam reipublicae detrimentum: descendit ad se informandum, & ad testes examinandum, per modum qui sequitur.

Punctum secundum. Interrogatoria testium. Talis testis de tali loco citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem, exprimendo nomen delati, dixit quod sic. Item, interrogatus de causa cognitionis, dixit, quod pro eo quod vidit, & locutus est sibi pluries: vel sic, vel sic. Item, interrogatus de cognitionis tempore, dixit &c. Item, interrogatus de fama illius, & praesertim in his quae fidei sunt, dixit &c. Item, interrogatus si vidit, vel audiuit eum tale quid fecisse, dixit. Item, interrogatus ubi, dixit in tali loco. Item, interrogatus de tempore, dixit. Item, interrogatus si ex sua consanguinitate aliqui propter maleficia fuissent incinerati, vel suspecti habiti, dixit. Item, interrogatus, an cum suspectis maleficis habuerit familiaritatem, dixit. Item, interrogatus de modo, & causa quod dicta fuerunt, dixit. Item, interrogatus si videtur sibi quod talia dixerit, aut fecerit trufatorie, seu recitatorie, seu animo indeliberato, vel assertive potius & deliberato animo, dixit. Item, interrogatus de causa credentiae huius, dixit. Item, interrogatus si haec deponit odio, vel amore, aut favore, dixit. Et sequitur. Et iniunctum est sibi rem habere secreto. Acta sunt haec in tali loco, die tali, in praesentia talium testium vocatorum, & rogatorum, & mei Notarij, seu scriptoris, & socij. Vbi & illud aduertisse oportet, quod in eiusmodi examine semper oportet esse personas, saltem quinque praesentes: quae sunt, Iudex inquirens, testis, vel denunciante, respondens, vel ipse delatus postea comparens, & Notarius, seu scriptor, ubi Notarius deest (& tunc adiungitur sibi alius honestus, & hi duo vicem Tabellionis implent apostolica autoritate, Vt officium, de haere. lib. 6.) & duo honesti viri testes eorum, quae deponuntur. Aduertere rursus oportet, quod testis citatus, scilicet ad deponendum, semper iurare debet de veritate dicenda: aliter falso scriberetur citatus, & iurans. Modo consimili alij testes omnes examinandi sunt.

Punctum tertium. Quibus examinatis, si Iudex factum aduertat probatum plene: aut si non plene, tamen videt esse maxima indicia, & suspensiones vehementes, id est, non quae ex leuibus coniecturis, sed
quae ex

quae ex multa diffamatione super crimine proueniant: tunc & eo casu, si de fuga timet delati, eum capiat: alioquin si minime timet, cum citet, habito tamen, si expedit, consilio peritorum. Et siue capiat, siue citet, ex improviso scrutari faciat domum eius, apertis serinjs, & pixidibus angulorum: & omnia instrumenta, & scripturae tollantur. Consequenter autem collectis his, de quibus est delatus, aut conuictus, aut suspectus, super eis interrogatoria formet, atque inquireat, habito secum Notario, vt supra: praestito prius corporali iuramento de veritate, tam de se, quam de alijs dicenda: & omnia per modum qui sequitur describatur.

Punctum quartum. Interrogatoria generalia super delato, & constituto. Talis de tali loco, delatus, iuratus super quatuor Dei Evangelia corporaliter tacta, tam de se, quam de alijs dicere veritatem, interrogatus unde est, siue unde originem traxerit: respondit, quod in tali loco, talis Dixce sis. Item, qui sunt eius parentes, & si viui vel mortui: respondit. Item, an naturali morte, vel incinerati: respondit. Nota id fieri, quia communiter tota progenies Strigimagarum infecta est: & ubi negant quod testes deponunt, se suspectos exhibent. Item, ubi fuit nutritus, vel vt plurimum conuersatus. Item, quare locum natiuitatis mutarit. Item, si in dictis locis, vel alibi de maleficarum natura loquentes audiuit, & de operibus earum. Item, quid loqui audiuit. Item, si credit maleficas esse, & talia posse, aut facere: Et si negat, vt consueuere prima fronte, inde oritur suspitio: unde subito, interrogetur an credat quod innocenter damnentur. Deinde vero Iudex specialius interroget, cur populus eum sic timet. Item, an sciat se diffamatum. Item, cur illi persona minatus sit: tu non transibis impune. Item, quid sibi fecisset illa persona, vt talia proferret. Vbi & illud aduertendum est, quod interrogatio haec est necessaria, vt inimicitiarum fundamenta vestigetur: quia delatus tandem inimicitias allegabit: quamquam ubi non est capitalis, sed muliebri more concitata, non praepediat. Hoc enim Strigimagarum est proprium, verbis, aut factis inutilibus efficere, puta, expetendo sibi aliquid mutuari, vel damna inferendo in horto, & similia, & id ea ratione, vt occasionem caprent: ab aliorum tamen praesentia cauent, ne testes esse possint. Interrogetur etiam quomodo effectus tam cito sequi potuit post minas. Item, quare dixit illud verbum, & ita factum est. Item, si omnia negat, interrogetur de alijs maleficijs, & effectibus illatis hominibus, iumentis, & frugibus: Item, si visus est in campis, vel in stabulo cum iumentis, ea tangens: Item, cur tetigit puerum, qui deinde aegrotauit. Item, quid egit in campis tempore tempestatis. Item, cur plus lacte abundat vna vacca, quam alij duabus, aut tribus. Et omnia responsa scribantur: & super eodem, repetitis vicibus, interrogetur: vt norit Iudex an vacillet, necne. Qua confessione peracta,

peracta, & scripta, siue affirmatiua, siue negatiua, siue ambigua, deinde subiungitur. Acta sunt hæc tali loco &c. vt supra.

Punctum quintum. Quid Iudici curandum sit, vbi delatus persiluit in negatiua. Eo casu attendat Iudex ad tria, infamiam, indicia facti, & testium dicta: & vbi hæc tria concurrunt, immo duo vltima, immo tertium solum, est manifeste in hæresi maleficarum, seu strigimagarum deprehensus. Apud Iuristas enim tribus modis aliquis in prauitate hæretica deprehensus dicitur (vt notat Bernar. de hære. Ad abolendam. §. Presenti, verbo deprehensus.) Primo facti euidencia, puta, quia publice hæresim prædicauit, loco cuius hic ponimus indicium facti: quia publice minatus est in genere, dicendo videbis &c. & talis effectus secutus est, quem homo efficere nequiret: Vel secundo, legitima probatione per testes: Vel tertio, per propriam confessionem. Si autem horum vnumquodque reddit aliquem manifeste in hæresi deprehensum, multo magis illa tria: quia cum sufficeret vltimum, scilicet testes, numero, & qualitate legitimi, sufficiunt illa tria, vel duo, vel vltimum, immo vltimum solum. Eo etiam casu locus est pœnæ d. cap. Ad abolendam. & cap. Excommunicamus secundo, de hære. etiam si crimen minime factus sit. Nam sic deprehensus, aut fatetur crimen: & tunc vt peccator nitens sæculari brachio relinquatur puniendus vltimo supplicio, vt in cap. Ad abolendam (vide tamen mitigationem, quæ ibi fit) vel perpetuo carceri mancipandus, vt in capitulo Excommunicauimus. Si vero non confitetur, est impœnitens tradendus potestati sæculari, vt no. Host. in Sum. tit. de hære. Vnde casu isto Iudex, maxime cum simpliciter, & summarie procedat, nihil erroris admitteret, si delatum ad carceres perpetuos, aut temporales adiudicaret, vt forte squaloribus attritus fateretur.

Punctum sextum. Amplior præteritorum declaratio. Quid eo casu faciendum sit, vbi fama, indicia facti, & testes concurrunt: sunt tres dicendi modi differentes. Vnus, quod mancipetur carceri delatus, & nec quouis modo, sub quacunque cautione dimittatur, vt rursus citatus respondeat: hæc ratio, quod sicut manifeste deprehensus habeatur. Alius quod ante incarcerationem, fideiussorum cautioni relinquatur, ita quod si fugam caperet, pro conuicto censeretur: licet post incarcerationem non sit relinquendus cautioni. & hic modus consuetudini innititur. Tertius vero is est, quod regula infallibilis danda sit minime, sed Iudicis moderationi relinquendum, vt secundum testium dicta, personæ infamiam, & indiciorum facti concursum, discernatur: etsi fideiussores idonei haberi nequeant, & de fuga sit fortasse suspensus, eo casu tradatur in carcerem. Qui modus tertius rationabilior videtur, modo modo modificatus seruetur, qui constat ex tribus. Primo,

vt do-

vt domus eius diligenter periusretur in omnibus scrinijs, angulis, foris, & latebris. Secundo, vt si ancillam, aut sodales habeat maleficas, seorsum includantur ad custodiam, etsi non ad pœnam, etiam si non sint delata, vt nonnullis placet: præsumitur enim quod eius secreta aliqua norit. Tertio, vt si in domo propria capitur, spatium intrandi cameram negetur: solent enim si intrarint certa maleficia secum ferre, gratia taciturnitatis in quæstionibus seruandæ: immo alicubi id seruatur, vt capta malefica subito eleuentur a terra, & in sporta reposita de cætero terram non attingunt. et id merito quidem, & licite: Tum in primis, quod attingentes pede terram, & se maleficijs liberarent interdum, & multos alios fulmine interimerent, vt nonnunquam sic capti & terram tangere eis id petentibus vetati, falsi sunt se effecturos, si tetigissent. Deinde vero, quia etsi omnes vires ad tactum iustitiæ publicæ perdunt, quo ad præterita maleficia, vt supra dictum est, tamen maleficio taciturnitatis, interdum a diabolo eis succurritur: quod hic cauetur. Illud etiam aduertere oportet, quod cum duplex sit carcer, ad pœnam scilicet querela, in Cle. ad minus ad custodiam, de hære. Multorum foret. Si autem ea, pro quibus est quis delatus, forent leuia, ita quod non extaret infamia, nec indicia facti in pueris, & iumentis, vel frugibus, remittatur ad domum: verum, quia forte cum strigimagis familiariter versatus est, & eorum secreta nouit, det fideiussores, si potest: alioquin iuramentis, & pœnis astrictus, domum, aut certos confines non exeat. Si vero sic delatus aufugerit, agendum est iuxta cap. Vt commissi. & ca. Vt inquisitionis. de hære. lib. 6.

Punctum septimum. Quid vero post captionem agendum sit, dico multa. Primum. Si delatus, ac detentus stet in negatiua, & se delatores, & delata velle scire dicat, ad nullam horum Iudex tenetur; nec nomina pandere debet nisi delatoribus placeret, & videri, & delata in faciem effundere. Licet enim diuersa, diuersi Pontifices senserint, tamē quod Iudex eo casu pandere deponentium, aut accusatorum nomina teneretur, senserit nullus: quin potius aliqui id senserunt, vt numquam; alij quod non semper, verū in casu, liceat. Tandē vero Bonifacius VIII. in cap. Statuta, de hære. §. inhibemus, statuit in hunc modum. Inhibemus tamen, quod si accusatoribus, vel testibus, in causa hæresis interuenientibus, seu deponentibus, propter potentiam personarum, contra quas inquirunt, videat Episcopus, & Inquisitor graue periculum imminere, si fieri contingat publicationem eorundem: ipsorum nomina non publicent. Hæc ibi. Vbi Episcopi, & Inquisitoris nomine, omnis Iudex intelligitur, procedens ex horum consensu, etiam laicus, quod eadem sit ratio: quia procedit autoritate apostolica, & non imperatoria so-

ria solum. Secundum. Potentia autem personarum triplex est: prima generis & familiaris, secunda pecunie, tertia malitiae: quae alijs duabus est formidolosior: maius enim periculum est praedicta pandere delato pauperi, habenti in malo complices, rebelles, & homicidas, qui propter personam perdere possunt nihil, quam generoso, vel diuiti temporalibus bonis affluentibus. Tertium. Graue autem periculum Io. Anti. ibi dicit illud esse, si mors, vel truncatio timeatur eorum, vel filiorum, aut parentum, aut substantiae deuastatio, & huiusmodi. In eodem tamen cap. subditur. Caeterum in omnibus praecipimus, tam Episcopos, quam Inquisitores, puram, & prouidam intentionem habere, ne accusatorum vel testium nomina supprimendo, ubi est securitas, periculum esse dicant: nec, in eorum discrimine securitatem asserant, ubi tale periculum immineret, super hoc conscientias eorum onerantes. Haec ibi. Vbi etiam patet, quod sicut poena annexa est, nomina testium indebite publicantibus; ita & indebite occultantibus, scilicet his quibus merito essent manifestanda, ut assessoribus, & peritis, de quorum consilio ad sententiam est procedendum. Quartum. Quia vero omnia praecedentia, & sequentia, usquequo ad modos sententiandi veniatur, absque poena sanguinis fieri possunt in quibus Iudex ecclesiasticus iudicat, fieri possunt cum dioecesanorum consensu, per Iudicem saecularem: ideo non miretur quis, si in d. capite nominatur Iudex ecclesiasticus, non saecularis, qui modum sententiandi super sanguinem, & ex modis sententiandi etiam, & penitentiandi Ordinarius capiet. Quintum. Petit autem delatus defensionem sibi dari, & expresse, & etiam implicite, ut cum dicit se cupere videre delatores, & huiusmodi. Quae defensio stat in tribus. Primo, ut ei detur Aduocatus, qui et iam procuratorio nomine agere poterit. Secundo, ut Aduocato nomina testium non pandantur, etiam praestito iuramento, quod non reuelabit (nisi esset irreprehensibilis, & zelator, & iustitiae amator) sed de his, quae in processu continentur, informetur. Tertio, ut Aduocatus causam delati, quantum potest, in meliorem causam interpretetur, sine tamen scandalo fidei, & iustitiae damno, ut patebit. Et idem de procuratore. Pro his nota quod Aduocatus nullo modo dandus est ad arbitrium delati, sed Iudicis, qui det probum, non autem litigiosum, vel maleuolum, qui facile pecunijs corrumpatur: unde Iudex eum monebit, quae sunt boni Aduocati partes, & specialiter quod non mentiat allegando falsas leges, vel quid simile faciendo: & diligenter moneat, ne de aduocato fiat fautor, quia eo casu excommunicatus esset. per cap. Excommunicamus primo, extra de Haere. Nec prodest si personam, & non errorem se defendere dixerit: quia non debet sic quouis modo defendere, quin procedatur summarie simpliciter, & de plano: quod faceret, si pereret
omnino

omnino dilaciones, vel immisceret appellaciones: quae omnia refutantur. Licet enim non defendat errorem: quia peior esset ipsis maleficis, & haereticis. 24. q. 3. Qui illorum. tamen quia indebite defendit, iam suspectum de haeresi, tanquam fautorem se facit, etiam uehementer secundum defensionem quam facit: & debet publice abiurare coram episcopo, iuxta ca. Accusatus. de haere. in 6. Si ergo Aduocatus sit reprehensibilis, repellatur, & secundum acta & probata iudicetur: alioquin ex malo Aduocato mala multa prouenient, ut ipse expertus sum Romae: ubi tamen non Iudex, sed adiunctus iudici eram.

Punctum octauum. Quid vero sit Aduocatus facturus, etiam procuratorio nomine agens, ubi sibi nomina testium celantur, & clientulo suo. Dico, quod de omnibus contentis in processu diligenter informabitur, habita etiam eius copia si mauult, suppressis tamen testium nominibus, qui delatum adiens, singula proponet, dicens, sic dixisti, sic fecisti: ut ex his ipse coniectet, & tandem ad id ueniat, ut inimicitias alleget, aut se excuset, se talia quidem dixisse asserens, sed non eo animo ut noceret, & eiusmodi. Quo casu, quantum attinet ad inimicitias, eas Iudici proponet, & ille inquiret an capitales interuenerint, necne: & si sunt, cum suis assessoribus Iudex prouidus discutiet, an ex parte delati aggrauetur inimicitia, vel ex parte deponentis: puta, quia coniuncti delati alios ex parte deponentis iniuste oppresserunt: tunc si desit infamia & indacia facti, nec sunt alij testes, praesumitur quod ratione uindictae depositum sit, & delatus absoluitur sub cautione de non vindicando. Quid si Catherina maleficiata in se uel in suis, super illam suspicatur, cuius coniuncti in publico iudicio oppresserunt suum maritum, scilicet Catherinae? Respondetur, hic est duplex inimicitia ex parte deponentis, scilicet ratione maleficij, & oppressionis: unde si desint alij deponentes, nec laborat infamia contra delatum, depositio ista repellitur: delatus tamen redditur suspectus, si & in quantum moribus est maleficiosus: de quo tamen infra. Si vero adsint alij deponentes, qui super alia indicia facti deponant, res plana est: si vero super infamia solum deponunt, & in re ita est, tunc licet Iudex propter inimicitiam repulerit deponentem, ipsum tamen indicium facti, quod protulerat & ostenderat, Iudex ex alijs testibus super infamia, capiet pro inter signo super suspicionem uehementem, ex qua delatus potest multipliciter plecti. Primo poena canonica purgationis, propter infamiam, iuxta ca. Inter solitudines, de purg. ca. 10. Secundo abiurationis, propter suspicionem, iuxta ca. Accusatus, in principio, de haere. in 6. & secundum uarias suspensiones ad uarias abiurationes, ut infra. Et si accesserit confessio criminis & penitentia, propter indicia facti non relinquitur brachio saeculari ad punitionem sanguinis, sed per Iudicem
G g ccm

cem ecclesiasticum ad perpetuos carceres damnatur: quo non obstante, propter temporalia damna potest per secularē Iudicem ignibus tradi, iuxta ca. Ad abolendam. s. per se. & iuxta ca. Excommunicamus, secundo. de here. & de his omnibus infra. Epilogando obiter. Primo, non facile credat Iudex Aduocato super inimicitijs capitalibus: quia depositiones eiusmodi rarissime sine inimicitia fiunt, cum malefica omnibus sint odiosa. Secundo, attendat quod quatuor modis posset maleficus conuinci: per testes, per euidentiā facti, per indicia facti, per confessionem propriam: & hoc vel super infamiam tantum, quod solum per testes fit: vel super suspicionem leuem, uehementem, violentam, & quantum ad hæc omnia sine confessione propria: quæ si accedat, quid agendum sit, dictum est. Tertio, applicet prædicta ad suum propositum, ut super inimicitijs respondeat Aduocato. Vbi autē ipse Aduocatus allegaret secundum, scilicet verba non esse dicta animo nocendi, adducens quod licet illa verba dicta sint, ex alia tamen causa potuit effectus uenisse, cum nouis modis infirmitates emergant, & commune sit mulierum uerbis eiusmodi corrigari. His allegationibus Iudex obuiaturus; si quidem ex naturali defectu infirmitas aduenit; excusationem admittere poterit: ex signis tamen an maleficium sit, aduertet si nullo remedio naturali curatur, si medicorum sententia est morbus maleficialis, aut etiam aliarum incantatricum, si absque debilitatione præuia superuenit, si curata fuit subito, quia signum maleficii sub lecto vel indumentis repertum, destructum est. Per hæc enim obuiabit Iudex accedentibus minis, quæ de maleficio suspensionem ingerunt: sicut si quis dicat: succendam horreum tuum, & effectus sequitur, suspicio aut violenta aut uehemens emergit: licet id alius potuerit effecisse.

Punctum nonum. Rursus capitales inimicitias subtilius indagaturi sumus, si circa eiusmodi difficultas emergat: poterunt hi modi, & si cautelosi, ad bonum fidei & reipublicæ practicari. Primus. Nam Aduocato in folio uno copia processus tradatur: in alio vero nomina testium, non eo ordine quo deposuerunt: sed tali, ut nequeat coniectari, quod talis tale quid deposuerit. Secundum. Data copiarum & nominibus ut prius inferantur alia alibi a maleficis patrata, & a testibus in scriptis non deposita. Sic enim delatus assertiue dicere nequit illum, vel illum capitalem hostem. Tertius. Cum delatus examinatur, antequam defensio & Aduocatus detur, interrogetur an putet se inimicos habere, qui tantum crimen auderent imponere: & forte respondebit, non: quod forte ex improviso faceret: & si dixerit quod sic, nomen eius & inimicitiarum causa scribatur, ut loco suo Iudex rem certius uestigare queat. Quartus. Antequam defensio, aut Aduocatus detur, accepto nomine eius qui grauissime deposuit, interrogetur delatus an illum norit: & si dixerit

dixerit quod non, iam ex post facto eum hostem capitalem in ea causa non potest facere, cum medio iuramento oppositum dixerit. Si uero dixerit quod sic, interrogetur an audierit eum aliquid contra fidem maleficarum more egisse: si dixerit sic, & sic fecit: interrogetur si est eius amicus, vel inimicus: statim respondebit forte, quod est eius amicus, ut ei credatur, & sic non poterit ex post facto hostem asserere. Si autem responderit se nihil scire de eo, interrogetur an sit eius amicus, uel inimicus: & forte respondebit quod amicus, quia allegare inimicum, de quo nihil mali nouit, uidetur dedecus: & sic ex post facto idem erit quod prius. Si autem a principio allegauerit capitalis inimicitiarum causas, iam Aduocato adhibebitur fides. Quintus. Data copia processus Aduocato, testium nominibus suppressis, Aduocatus delatum informabit, qui coniectabit quis contra eum talia deposuerit, & crebro diuinabit. Tunc uero si dixerit, talis est capitalis inimicus, & uolo probare per testes, eo casu Iudex conuocato peritorum vel antiquorum consilio clanculo, testes & causas inimicitiarum examinabit: & si inuenit ita esse, repellet testes, & delatum dimittet, si non sunt aliorum testium grauamina. & hic modus uisitatior est. Est & alius, & finalis modus, qui mandatur in iure, & quo Iudex tandem utetur si prædicti non placerent, ut sine omni imputatione transeat, ut scilicet habito peritorum, & prudentum, & honestorum consilio, iuxta tenorem d. ca. Statuta. ab eis prius habeat iuramentum, quod rem celabunt, & eis processum, & nomina deponentium per Notarium exponat, & quod inimicitiarum radicem habere non ualuit; & si eis uidetur, de duobus alterum fiat: Primum, ut per consilium discernatur qui ex deponentibus sint quasi hostes repellendi: aut eligantur aliqui, puta, tres, uel quatuor, aut quinque in oppido, qui amplius norint amicitias uel inimicitias delati ac testium, & qui in consilio non sint presentes, & eis publicentur nomina delati, ac testium, non autem articuli processus: & eorum iudicio stabitur.

Punctum decimum. Materiam uero questionum multis punctis absoluemus. Primum. Si, ut exigit iustitia communis, ad poenam sanguinis iudicatur nullus, nisi confessione propria deprehensus: quantum quis pro deprehenso in prauitate hæretica ex alijs duobus, scilicet euidentiā facti, seu ex indicijs facti, & testibus legitimis habeatur, utique talis delatus questionibus exponetur, ut crimina fateatur. Pro quo etiam illud sciendum est, quod indicium facti est aliquid minus, quam facti euidentiā: capitur autem ex uerbis maleficorum, & factis simul, etiam si ipsa maleficia non subito emergant, sed temporis lapsu, modo præcesserint minæ. Secundum. Circa questiones tamen oportet Iudicem aduertere ad plura propter taciturnitatis maleficium, &

* in primis ad illud, ne ad quaestiones maleficarum sit pronus: quia nisi diuina uirtus per angelum bonum assistat, ut abeat diaboli maleficium, in doloribus insensibiles aliquando redduntur, adeo ut potius membratim scinderentur, quam faterentur: & id est, quando sicut ore ita & corde diabolus sequuntur cordiali professione, & homagio: de quibus supra. Vnde has diabolus pro uiribus inuauit taciturnitatis maleficio, secus de alijs quae aliquando fatentur se nunquam diabolo uoluntarie adhaesisse, & coactas maleficia peregrisse. Has diabolus, etiam si diuinitus non repellatur, fari sinit, ut confusione & morte in desperationem trahat, quas allicere corde nequiuit. Tertium. Aduertat etiam ut sententiam quaestionum sic, uel modo consimili ferat, mutatis mutandis. Nos Iudex & assessores, considerantes merita processus facti per nos contra te talem, talis loci, talis dioecesis: & diligenter omnibus examinatis inuenimus, quod tu es uariis in tuis confessionibus, ut pote quia dicis te tales minas protulisse quidem, non tamen animo nocendi, & nihilominus sunt indicia uaria, quae ad te quaestionibus exponendum sufficientia sunt. Eapropter, ut ueritas ab ore tuo proprio habeatur, & ut deinceps aures Iudicis non offendas, interloquendo declaramus, iudicamus, & sententiamus die praesenti, & hora tali, te supponendum quaestionibus & tormentis. Lata fuit haec sententia &c. Aduertat tamen Episcopus & Inquisitor ut haec sententia cum sit contra delatum, feratur coniunctum, iuxta cap. Multorum. de here. in cle. Demum. Non sit tamen Iudex ad quaestiones pronus, sed delatum carceri ad poenam mancipet, sicut prius ad custodiam, & adhibitis amicis, videat an carcere, & bonis uerbis suauioribus euellere ab eo possit ueritatem. Quartum. Vbi uero fide bona sibi suadet quod ueritatem teneat, eum quaestionibus modeste exponat, id est, sine sanguinis effusione, illud sciens, quod fallaces sunt quaestiones, & ut dictum est, interdum etiam inefficaces. Dum uero ministri se disponunt ad quaestionandum, illum expolient: uel si mulier est, a matronis honestis priusquam poenitiosos carceres adeat, spoliatur, ne maleficia gerat in uestibus. Et dum ligatur, moneatur & crebro, & ministri paulatim exequantur quasi contra eum turbati. Quintum. An uero Iudex possit ei promittere vitam, si sponte fateatur, cum sit infamatus, & per indicia facti & testes deprehensus, nihilque desit nisi ut crimen suo ore fateatur, sunt opiniones: Quibusdam putantibus quod sic, modo perpetuo carceri macerandus deputetur, modo plene detegat sua & aliena: Alijs similiter quod sic, si carceri deputetur ad tempus, sed post eius interuallum interimatur: Alijs similiter quod sic, sed substituatur alius qui interimat. Mihi uidetur quod absolute possit, cum adhuc non possit iuris requitate inferre mortem, quia confessio non intercessit. An uero debeat, generalis.

ralis regula dari nequit: certum tamen est hoc modo saepe ueritatem elusisse, & multos esse, qui ueritatem faterentur, nisi timor mortis intercessisset. Sextum. Si uero nec sic haberi potest ueritas quaesita, quaestioetur modis uisitatatis, non aliter: & inter quaestionandum de articulis interrogetur, a leuioribus inchoando, & totum Notarius in processu scribat, & quomodo torquetur, & de quibus interrogatur, & quid respondeat. Et quidem si per tormenta fatetur, ad alium locum ducatur, ubi iterum ueritatem recognoscat: si uero minime fatetur, terreatur propositis alijs tormentorum generibus. quod si non iuuat, sententia ad tormenta continuanda pro alia die (non enim possunt iterari nisi ex nouis indijs) feratur in hunc modum. Et nos praefatus Iudex ut supra, assignamus tibi tali, diem talem ad continuandum quaestiones, ut a tuo ore proprio ueritas oriatur. Et totum ponatur in processu a Notario. Interim adhortetur ad fatendum, nec solus relinquatur, quia si diabolus eum deferere aut uult, aut cogitur a Deo, eum, ut sibi ipsi manus inferat, sollicitabit.

Punctum undecimum. Quoniam autem modo sint continuanda tormenta, & de cautelis Iudicis, multis dictis enodabimus. Primum. Sicut uariae sunt delatorum qualitates, ita & modos interrogandi, & cautelas Iudicum oportet esse uarias, nec una regula dari potest, nec expedit: quia facilius filij tenebrarum quasi perditionis suae laqueum euitarent. Vnde si taciturnitatis maleficium uestigare curat, aduertat an coram eo lacrymare delatus possit. Hoc enim pro certo competu est, quod qui maleficus, aut malefica est, etiam si coniugetur ut lacrymetur, non poterit: quamquam uoces gementis dabit, & sputo genas & oculos liniet, ut fleuisse uideatur. Modus autem adiurandi ad ueras lacrymas & ad eas cohibendas, hic uel consimilis est. Coniuuro te per amorosas lacrymas a Domino nostro Iesu Christo in Cruce pro mundi salute suscipas, ac per lacrymas ardentissimas ipsius Gloriosa Virginis Mariae matris, super uulnera eius hora uespertina emissas, & per lacrymas omnes olim Sanctorum & electorum omnium, a quorum oculis iam Deus omnem lacrymam absterfit, ut quatenus innoxia sis, lacrymas effundas, alioquin nullo modo possis effundere, ut in nomine patris &c. Experientia docuit quanto plus noxiae coniurantur, tanto faciores effici, quamquam fingere conantur. Alibi autem a praesentia Iudicis, & extra locum tormentorum, coram custodibus flere possunt. Causa uero eius rei putatur nobilitas doni lacrymarum in poenitentibus: quod diabolus summe odit, & pro uiribus impedit, ut finalis impenitentia inducatur: aut quia facile malefica lacrymans, emollitis uisceribus poenitere posset. Quod si permittente Deo astutia diaboli lacrymas a noxia excuteret, dico eiusmodi non excedere terminos probabilis.

babilis coniecturæ, nec super his iudicium absolutionis, aut condemnati-
onis esse fundandum. Secundum. Cautela secunda semper obser-
uanda a Iudice & assessoribus. Caueant ne se tangi maxime ad nudū,
maxime iuncturarum permittant: armati vero semper signo Crucis se-
rant potius secum sal exorcizatum, palmas & herbas benedictas & ce-
ram itidem benedictam, simul omnibus inuolutis: sunt enim efficacia,
vt ex Ecclesiæ cōsuetudine, & strigimagarum testimonijs constat. Im-
mo nedum a tactu, sed etiam ab auditu & visu talium, esset cauendum
pro viribus: quia & per verba, & visum, cooperante diabolo, eas posse
maleficijs afficere compertum est. Tertium. Cautela tertia. Abradan-
tur omnes delatorum pili: in eis enim sicut & in vestibus interdū pro
maleficio taciturnitatis scripturas aut alligaturas celant: immo interdū
in locis secretissimis non scribendis, nec nominādis, immo interdū
inter cutim & carnē. Et quamquā dæmon haud dubio eiusmodi
taciturnitatem per se posset inducere: tamē eiusmodi alligaturis & scri-
pturis vtitur ad maiorem animarum perditionem, & offensam diuini-
tatis: cum ista per nece puerorum maxime non renatorum, & mille
crimina procurentur. Nota vero taciturnitatem in quæstionibus ex-
tribus emergere. Primo, ex naturali duritia cordis, sicut in quibus-
dam ex mollicie falsio adeo est facilis, vt detiam non admissa fatean-
tur. Secūdo ex maleficio apud delatum retento: Vnde in diocesi Ratis-
ponen. quidam hæretici damnati illæsi in igne manserunt, & rursus
adiudicati submersioni, idem fuit: indicto autem triduo ieiunio om-
ni populo, cuidā innotuit, quod in certo corporis loco sub cute erat ma-
leficium: quo sublato, statim incendio perierunt. Tertio, ex maleficio
aliorū, quantumcunq; distātium, sicut in Isbruch quædam malefica se
iactare solebat, quod si vel minimū filum vestis cuiuscunq; detenti ha-
beret, id posset efficere vt mori potius, quam fateri posset. Quartū. Cau-
tela quarta. Vbi vero eiusmodi rasura foret horrida, nonnulli Inquisi-
tores contra taciturnitatē hoc vtūtur remedio. Abrasis capillis, ciphus
aquæ benedictæ cum guttula benedictæ cerę infusa, ieiunio stomacho
sancta Trinitate inuocata, ter potus delato ministretur. An vero om-
nibus remedijs cessantibus licitum esset diuinatrices inuocare pro sol-
uendis maleficijs, quidam absolute negando respondent. Ego vero dis-
tinguo: quia aliud est per diuinos inuocare dæmones, aliud inuocare
ipso diuinos ad ea quæ sua virtute possunt, nō scilicet vt dæmones in-
uocent, sed ut sua propria notitia & uirtute utantur: quod illicitum
non puto, etiam siquid alias per dæmonem sciuisent, & nō ideo quia
nunc me instante inuocarunt: sicuti licite ad febrem quartanam pel-
lenda naturali adiuo uterem, puta, pulueribus herbæ camedrios,
quæ Italice, callamandrina, nuncupatur, mixtis uino bono albo,
potato

potato in hora accedentis parocissimi, etiam si alias id dæmon reuelaf-
set, modo id me instante non fecerit. Primo ergo Iudex vtatur pro-
pria uirtute, deinde uirtute aliorum, & consilio etiam malorum, nec-
non sanctorum etiam uentium: tandem ad Deum confugiat etiam
indicta oratione & ieiunio, vt prouideat rei suæ eo modo quo suæ bo-
nitati & sapientiæ congruit, iuxta illud 2. Paralip. 20. Cum ignoramus
quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros
dirigamus ad te.

Punctum vltimum. Vltimam vero interrogationem delati nonnul-
lis dictis explicare oportet. Primum. Sacrationibus diebus hora Mis-
sarum cum rebus & verbis sacris, maximeq; septem a Christo in Cru-
ce prolatis, in scheda scriptis, & vt nonnulli scribunt, cum longitu-
dine corporis Christi benedicta, si haberi potest, qua malefica cinga-
tur, & sanctorum reliquijs, Iudex aqua benedicta in potum exhibita,
delatum iterum quæstionandum aggrediatur, continue hortando, &
dicta testium sine nomine legendo, ac dicendo: ecce per testes conu-
ctus es; & si testes id vellent, interroget an fateri velit, si testes in fa-
ciem deponant: quo annuente id fiat, si forte vel sic rubore aliquid di-
ceret. Et vltimo eo stante in negatiua, interrogabit, an pro sua innocen-
tia iudicium ferri candentis subire velit: quod si annuerit (vt libenter
faciunt, putantes quod a dæmone iuuabuntur) erit signum quod sit ve-
re maleficus: & replicabit Iudex, qua temeritate tali periculo se sub-
mittat: nec illud patietur, sicut nec licet. Secundum. Si vero in nega-
tiua persistit, his cautelis Iudex vtetur. Prima. Carceri ad custodiam,
bene tamen munito, tradetur, nullo autem modo eum sub fideiussio-
ne relaxet: quia nunquam haberetur veritas: sed in dies peior effice-
retur: sed id procurat, vt in cibo & potu humane tractetur: deinde sub-
mittat honestos & tutos, qui de impertinentibus loquentes tandem se
exhibeant mediatores, promittendo quod Iudex gratiā faciet, & idē
etiam tandem faciat Iudex, caute tamē loquendo, intelligēdo sibi vel
reipublicæ, & Notarius omnia scribat verba, & qua intentione sint di-
cta, prius edoctus a Iudice. Secunda. Si qua complices examinati depo-
suerint ad propositum, aut si qua instrumenta, vel vnguenta, vel pixi-
des ex domo eius habuerit, de singulis diligenter interroget, ad quem
vsus &c. Tertia. Procuret Iudex sibi fidum, & malefico non ingratiū,
qui colloquatur, ac tandem causatus temporis tarditatem remaneat cū
eo nocte: & si fieri posset, esset de complicitibus confessis: foris autē sint
qui explorent, & verba audiant, & si opus fuerit, conscribant. Quarta.
Si quando incipiat confiteri, nulla ratione, vel pacto, vel hora Iudex
confessionem dimidiet, donec principalia excepiat: interruptio enim
multotiens ad vomitum reducit. Et post nocumenta illata interroget
Iudex

Iudex de succubo vel incubo, & tempore negatæ fidei, & quando cū incubo conuerit. Hæc enim non nisi dictis alijs fatentur. Quinta. Si prædicta omnia nō iuuent; ubi fieri potest, in Castro aliquo recludatur in carcere, & post dies aliquot, Castellanus se recessurū fingat ad partes distantes, & honesti viri vel feminae intrantes adiutorium spondeant, modo eos de certis experimentis informet: puta, super grandine concitanda, vel de carnalibus cum incubis, & eiusmodi. Eo tamē casu, quo omnia deficerent, vel omnia fateretur, quid agendū sit Iudici pro sententia, iam dicere aggrediamur.

Sententias pro terminatione processus in strigimagas uario modo ferri.

C A P. I I I I.

QUIA vero iam ostensum est processus quonam modo continetur: nunc quomodo per sententiam claudatur, multis punctis ostendemus.

Punctum primum. Iudicium ferri cādentis, aquæ bullientis & duelli, quicquid sit de seculari Iudice (qui tamen in hæresi maleficarū, crimine scilicet ex ecclesiastico, & civili mixto, idest hæresi & maleficio, non potest sententiarum ca. Vt inquisitionis, eo. tit. s. Prohibemus, li. 6.) ecclesiasticus Iudex non exercet. 2. q. 5. Monomachiam. Item ibi cap. Quod sanctorum. Vnde his misis, aut in conuictum, aut in sponte cōfessum sententia ferenda est, per Aug. 2. q. 1. cap. Nos in quemquam. Quæ sententia triplex est, vt ibi dicit gloss. sum. Prima est interlocutoria, quæ apud Ray. dicitur, quæ nō est super principali, sed super alijs quaestionibus emergentibus inter principium, & finem causa: vt de te ste repellendo, vel dilatione danda, vel nō, & eiusmodi. Sic dicta quod inter principium & finē causa Iudex eam loquitur, vel dicit: aut certe quia inter partes sine scriptura solemnitate profertur: De sen. & re iud. Quod ad: quamquam prolata scribitur. de proba. Quoniam. Secunda est diffinitiuā, quæ ea est, qua principalis causa finitur. ff. de re iud. l. 1. Tertia est sententia præcepti, & ea est quæ maior minori præcipit sine causæ cognitione: de qua in d. gloss. & ff. quod me. ca. l. vltima. Sed ista tertia ommissa, de prima, & de secunda præcipue intendimus. Prima autē & præcipua, idest diffinitiuā, si lata fuerit iuris ordine prætermisso, nulla est. 2. q. 6. Si quando. s. Diffinitiuā. Quod de eo ordine secundum gloss. ubi supra intelligitur, qui de substantia Iudiciorum est, vt scilicet fiat litis contestatio, & testes legitime recipiantur: non autē de eo ordine, qui de Iudiciorum substantia non est, vt quod sententia non feratur sub conditione, vt prius nō pronuncietur de proprietate, quam de possessione, quæ si non seruentur, sententia tamen tenet. 2.

q. 6. An-

q. 6. Anteriorum. s. Biduum. In causa tamen strigimagarum, quia est causa fidei, & crimen hæresis, licet mixtum, proceditur summarie, simpliciter, & de plano, vt supra dictum, & declaratum est: & semper debet Inquisitor & Iudex in videndo merita processus & sententia ferenda, adhibere peritos omnium facultatum pro viribus. Profertur autem debet a Iudice, non ab alio; alioquin non tenet: Item in loco publico, & honesto, & sedendo. 3. q. 3. Inducia. s. Spacium: & similiter de die, non in tenebris: & sic de multis quæ ibi notantur. Hic tamen fertur, si Iudici placet, etiam diebus feriatis; quod ibi prohibetur: & similiter sine scriptura, cum secundum Io. An. multotiens sine scriptura tenet, maxime ubi est consuetudo loci, vel fori, di. 1. Consuetudinis: Iudex etiam si est Episcopus, per alium sententiam recitare potest, instar illustrium. Lata autem sententia, licet in actionibus criminalibus executio non sit differenda. 2. q. 1. Sicut: fallit tamen in multis casibus, e quibus pro ista causa duos elicio. Primus est, si lata est in mulierem prægnantem, quia partus expectatur. ff. de re iudic. l. prægnantis. Secundus, cum is qui crimen confessus est, postea negat: quod intellige, si fuit confessus solum in loco torture, vel carceris, non aliter: de quo vide. C. de custo. re. l. 2. Si autem est facta sponte in libertate, non metu, non est audienda: alioquin quilibet vicinus patibulo se pro voto liberaret ad tempus, & totiens quotiens: quod nota.

Punctum secundum. Suspicio autem vnde ad interdum sententia emergit, multis dictis absoluitur. Primum. Glo. in ca. Nos in quemquam. 2. q. 1. dicit quatuor esse modos conuincendi reum: Aut iure, sci licet instrumentis & testibus: aut facti euidencia. de cohabi. cle. Tua: Aut iuris interpretatione, ut sapius citatum esse reum 3. q. 9. Decreui-mus: Aut suspitione violenta 3. q. 1. Dixit. Canonistæ vero suspitionem trifariam secundum antiqua iura diuidunt: Et prima est temeraria, quæ in reum nihil iure operatur, & de qua 2. q. 1. Nullum iudicetis suspitionis arbitrio. Secunda est probabilis, & est quando aliquid videtur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus (tu hic accipe prudentibus) & his, aut omnibus, aut pluribus, aut præcipuis, vt patet ex diffinitione probabilis apud Arist. in lib. 1. Topi. Et hæc inducit purgationem canonicam 2. q. 4. Presbyter. Admittitur etiam ad semiplenam probationem, de præsump. cap. In multis. Vnde ad probationem coadiuuat, si alia adsint admimicula: Tertia est violenta, quæ condemnationem inducit: de qua illud Hiero. intelligitur 3. q. 1. Dixit: Vxor dimitti potest propter fornicationem, aut fornicationis suspitionem. Et ista est duplex: Quædam, scilicet iuris, & de iure, vt cum ius fingit, & statuit aliquid super factō: contra quam probatio non admittitur, de spons. Is qui fidem. veluti si data fide de contrahendo, sequitur copula, ma-

H h trimo-

trimonium præsumitur. Quædam vero est iuris, sed non de iure, ut ibi ius præsumit, sed non statuit: ut si vir diu mulieri cohabitauit, præsumitur cognouisse. 32. q. 1. Dixit: & contra hanc admittitur probatio. Secundum. Quantum vero attinet ad nostrum institutum, & noua iura, suspitio probabilis diuisa, tria nobis membra parit suspitionis, quæ sunt modica, magna, maxima. Prima, idest, parua in iure vocatur leuis, ut in cap. Accusatus, de hære. lib. 6. quod, scilicet, leuibus coniecturis oriatur: & parua vel modica, quod paruis indicijs seu modicis constet, & pro hac punitur strigimaga, non tamen pœna relapsi. Exemplum in simplici hæresi: Siqui occulta conuenticula celebrant, aut vita vel moribus a comunni vita fidelium deuiant, de hære. Excommunicamus primo. Exemplum in hæresi strigimagarum: Si in angulis conuenticula celebrant, aut in temporibus anni sacratoribus in campis vel syluis nocte vel die, aut si seorsum aliquæ reperiantur non frequentantes ex more diuina, aut modis consuetis, aut cum suspectis maleficis secretas familiaritates contrahere, eiusmodi enim saltem leui suspitioni de hæresi subiacent; quippe quod talia crebro eiusmodi hæretici facere confueuerunt. De hac leui suspitione habetur. C. de hære. lib. 3. in fi. ubi dicitur, Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sententijs debent succumbere, qui vel leui argumento a iudicio catholice religionis & tramite detecti fuerint deuiare: Quod dictum Hosti in Sum. tit. de præsum. §. fi. exponit, quod hæretici leui argumento deteguntur quantum ad hoc, quod suspecti habeantur, tamen non debent ut hæretici haberi. Adde tamen quod subijciuntur sententijs datis pro leui suspitione, non aliter. Secunda vero suspitio, idest magna, in iure vocatur uehemens, siue fortis: de qua rursus in d. c. Accusatus, ubi dicitur suspitio magna, & uehemens: ubi ly, &, non copulatiue, sed expositiue tenetur, secundum Io. An. ubi. Uehemens autem idem est quod fortis, secundum Archi. ubi. Et sic dicitur, quod nisi uehementibus & fortibus defensionibus repellatur, & rursus quod ex uehementibus magnis & fortibus coniecturis emergat. Exemplum in simplici hæresi: Aliqui eos, qui sciuntur hæretici esse, occultant, fauorē impendunt, associant, uisitant, munera offerunt, recipiunt, defensant, & eiusmodi faciunt. Et similiter cognoscuntur circa hæresim strigimagarum, eo quod suspitio oriatur, quia participant cum eis in crimine. Et hæc patet per dicta Archi. in d. c. Accusatus. Tertia suspitio est maxima, & in iure vocatur uolenta, ca. Cū contumacia. & c. Accusatus, de hære. lib. 6. Quæ sic dicitur, quod uolenter & cogat ad credendum, nec quacumque tergiuersatione resellitur, vel quod ex indicijs & coniecturis conuincentibus emergat. Exemplum in simplici hæresi. Siqui hæreticos adorauerint, idest, reuerentiam suo more exhibuerint, consolationem vel communionem ab eis acceperint, vel similia

quæ

quæ ad eorum ritum attinent, perpetrarint: qui conuicti sunt per ca. Filij, & per ca. Accusatus, de hære. in 6. Et per no. per Archi. super ca. Quicumque hæreticos. & in verbo Credentes, eo. tit. li. 6. cum non sit dubium eos ita facere in credentiâ hæreticæ prauitatis. Et in hæresi strigimagarum a simili. Siqui patrant pertinentia ad ritum strigimagarum, in verbo, Vt, Tu senties in breui quid tibi continget, & sequitur effectus, & similia. Et similiter in effectu, ut solo tactu inficiendo hominē, aut bestiam, & eiusmodi. Hi enim ubi laborant infamia, sunt conuicti. Tertiam, Igitur suspecti de strigimagarum secta triplices seu certe tripliciter homines sunt: leuiter, uehementer, uolenter. Et leuiter quidem, qui talia leuia seu modica peragunt, quod ex his leuis aut modica suspitio emergat: qui quamuis hæretici minime habendi sint, his tamen indici debet canonica purgatio, de hære. Excommunicamus primo. vel tamquam pro leui suspitione abiuratio, Vt per ca. Accusatus patet. in 6. eo. ti. Non tamen punietur ut relapsus, si deinde hæresim committat, ut ibi liquet. Quidam vero sunt suspecti uehementer, ut dictum est: qui licet nec sint hæretici, nec ut hæretici damnandi: ut liquet in cap. Literas. §. Quo circa, de præsump. Tamen talibus debet mandari ut abiurent uniuersaliter omnem hæresim, ac particulariter in quam inciderunt, ut in cap. Accusatus, de hære. in 6. Et per cap. Inter sollicitudines, de pur. can. Et per ca. Literas, de præsump. Et ex verbis. d. c. Accusatus, patet quod post abiurationem in triplici casu pœna relapsorum plectuntur: Primo, si relabatur in hæresim, de qua erat suspectus uehementer. Secundo, si hæresim in genere abiurauit, & in aliam labitur. Tertio, si hæreticos recepat, & deducit, uisitat, associat, dona mittit, aut eis fauet. Quod si ad j. mandatum Iudicis talis abiurare recuset, quidam dicunt tradendum brachio sæculari, secundum ca. Ad abolendam. §. Preſenti, de hære. Quod non bene probat: quia non loquitur de uehementer suspecto, sed de manifeste deprehenso, cum quo agitur rigorosius. Unde melius alij dicunt procedendum per ca. Excommunicamus primo. eo. ti. §. Qui uero sola. Unde excommunicatione plectetur, in qua si anno integro durarit, ut hæreticus damnabitur. Quidam uero suspecti sunt uolenter, ut etiam patuit: & hi ut hæretici sunt habendi. Unde si crimen fatentur, & uolunt redire, abiurata hæresi ad penitentiam admittuntur per ca. Ad abolendam. & per ca. Excommunicamus secundo, eo. tit. Si uero abiurare reculant, tradendi sunt curiæ sæculari per d. c. Ad abolendam. §. primo. Si autem crimen non fatetur postquam est conuictus, nec consentit abiurare, est ut hæreticus impatientis condemnandus per ca. Ad abolendam. Uolenta enim suspitio sufficit ad damnandum, & probationem in contrarium non admittit, de præsump. Literis. & ca. Afferte. Quartum. Et cum hæc in simplici hæresi uera sint absque euidentiâ,

H h 2 aut

aut iudicijs facti (sicut infra in sexto modo sententiandi patebit, ubi quis ut hæreticus damnatur, etiã si in re non sit hæreticus) quanto magis circa hæresim strigimagarum, ubi semper concurrit aut euidens factum in pueris, hominibus vel iumentis, aut iudicium facti, puta per instrumenta reperta. Et licet in simplici hæresi penitentes & abiurantes, ad penitentiam & perpetuos carceres admittantur, in hac tamen hæresi, licet ecclesiasticus Iudex, ut sic, recipiat ad penitentiam: Laicus tamen potest propter damna forte facta, ultimo supplicio interimere.

Punctum tertium. Si delatus, attentis meritis causæ, adhibito peritorum consilio, inuentus fuerit immunis, idest, nullo ex prædictis modis deprehensus in hæresi, nec alias de ea infamatus, vel suspectus, sententiandi præctica. Nos N. talis Episcopus, aut Iudex, talis domini, attendentes quod tu talis, de tali loco, talis diocesis, fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate: attendentes etiam illa esse talia quod nequibamus, nec debuimus conuientibus oculis pertransire, descendimus ad inquirendum si prædicta fulsissent aliqua ueritate, testes recipiendo, te examinando, & alia faciendo, quæ decebant secundum canonicas sanctiones. Eapropter uisus, & diligenter examinatis omnibus actis & actitatis in hac causa, habitoq; peritorum in iure ac Theologica facultate, consilio, illoque sæpius repetito, sedentes pro tribunali more Iudicis iudicantis, ac habentes præ oculis solum Deum & negocij ueritatem, sacrosanctis Euangelijs positus coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant aequitatem: ad nostram diffinitiuam sententiam Christi nomine inuocato descendimus in hunc modum. Quia per ea quæ uidimus, & audiimus, & producta, & oblata acta, & actitata sunt coram nobis in præsentia causa, non inuenimus aliquid contra te legitime probatum esse, de his, de quibus delatus fueras coram nobis: pronunciamus, declaramus, & sententialiter diffinimus, contra te non esse actum legitime coram nobis, propter quod possis, aut debeas ut hæreticus, aut maleficus iudicari, aut de hæretica prauitate aliquo modo suspectus haberi: quare a præsentia instantia, inquisitione, & iudicio totaliter te relaxamus. Lata fuit hæc sententia, &c. Cauendum uero est, ne in sententia delatus dicatur infons, vel immunis, secundum quod non fuerit contra eum legitime probatum; quia si processu temporis iterum deferatur, & legitime probetur, potest non obstante prædicta absolutoria sententia condemnari. Nota insuper eodem modo absoluendos esse, si deferantur aliqui de receptatione, defensione, vel alia fautoria hæreticorum, ubi nihil legitime probatur. Et eiusmodi sententia cum sit pro delato, non contra eum, diuisim fieri potest ab Episcopo solo, vel Inquisitore solo, per ea. Multorum de here. in cle. & ibi glo. Io. An.

Pun-

Punctum quartum. Aliquando delatus examinato processu cum peritorum consilio, inuenitur de hæresi diffamatus solum: quod tunc est, quando nullo ex dictis modis est deprehensus, nec indicia aliqua uerborum, aut factorum probata sunt contra illum, sed infamia sola, quam in causa hæresis non refert apud bonos, aut apud malos etiã uilissimos esse: quia a quibus potest quis legitime accusari, apud hos etiam potest legitime infamari: & tunc hæc sit præctica. Nos talis Episcopus aut Iudex talis domini, considerantes quod meritis processus facti per nos contra te talem, talis diocesis nobis delatum de tali hæretica prauitate, diligenter discussis de peritorum consilio, non inuenimus te confessum, aut conuictum de prædicta labe, nec alias suspectum: nisi quod te reperimus legitime & ueraciter in tali loco apud bonos & malos publice diffamatum: ea propter ad purgandam eiusmodi infamiam, & ut odor bonus in cœtu fidelium exsultat; tibi indicimus canonicam purgationem, ut iuris est, assignando tibi talis mensis, talis diei, talem horam, in qua coram nobis personaliter compareas, ut infamiam tuam purges tanta manu vel personarum numero ordinis tui: qui quidem compurgatores sint homines fide catholici, ac uita probati, & qui tuam conuersationem & vitam nouerunt, non tam moderno tempore, quam transacto: significantes, quod si in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto, prout uolunt Canonice sanctiones. Eiusmodi autem sententia authores Mallei malefic. uidentur uelle, quod ab Inquisitore sine Ordinario, & e contra ferri possit: Verum ego puto, quod non: quia est contra delatum, qui si deficiat, damnatur. Nec obstat si aliquo modo sit pro eo: quia odia restringi, & fauores conuenit ampliari. de reg. iur. in 6. & tanto plus, quanto Inquisitor per se quidem damnat, & grauat, iuuat autem per accidens. Et ita tenet Directorium inquisitionis. Eiusmodi tamen sententiam multi tenent posse Inquisitorem sine Ordinario facere: quia aut clarum est, aut dubium de iure. Et si est dubium, cum Inquisitores possint ex priuilegio interpretari ius in causa fidei, poterunt facere eiusmodi soli. Multo autem magis si est clarum, ut uidetur: quia in cap. Ut officium, in 6. hoc Inquisitoribus conceditur, nulla habita mentione de Ordinario. Et confirmatur: quia in litteris Clementis, unde illud cap. sumptum est (quæ incipiunt, Licet ex omnibus) postquam mandatum est Inquisitoribus recipere abiurationem, statim subiungitur de aliquibus, quæ non potest Inquisitor solus, dū subditur. Quod si aliqui fuerint iudicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetue &c. & tunc mandatur Inquisitoribus ut Ordinarium requirant. Quia ergo hoc eis licet per hoc ius antiquum, & per nouum non exprimitur contrarium, tenendum est: iuxta gloss. in Cle. Multorum, co. tit.

eo. tit. Nec obstat, quod eis ibi prohibetur sententia contra eos, scilicet hæreticos: quia intelligitur de sententia damnativa de hæresi. Hæc ex his. Sed primum est veritas: quia illud verbum, contra, corrigit antiqua iura, & hic male glossatur. Vide de his, De purg. cano. Inter sollicitudines: Et nota, eiusdem ordinis, si haberi possunt, alioquin erunt ordinis inferioris, vel etiam laici 24. q. 5. Si legitimi. Nota etiã, sui ordinis: ut si delatus est religiosus, compurgatores religiosi sint: si clericus secularis, clerici seculares: si miles, milites: sumitur enim ordo in genere. Vnde si purgatur Episcopus, admittuntur non Episcopi modo, verum etiam abbates, & religiosi presbyteri: & in alijs pari forma: De pur. cano. Quotiens. Numerus autem compurgantium hodie secundum Ray. Iudicis rationabili taxatur arbitrio, omnibus pensatis. Quod videtur graue, nisi vtatur proborum consilio, alioquin posset tot imponere, quod pro voto damnaret. Si autem hic delatus se purgare noluerit, excommunicetur: & si per annum indurato animo sic steterit, extunc vt hæreticus damnatur, de hære. Excommunicamus itaque. §. Qui autem. Si autem voluerit quidem se purgare, sed nequiverit, quia quot & quales iniuncti sunt, non inuenit, pro conuictio habetur: & consequenter vt hæreticus damnatur, de hære. Excommunicamus primo. §. Adijcimus. & de pur. cano. Cum dilectus. Si vero se purgare & voluerit, & potuerit, vt colligitur de pur. cano. Quotiens. §. Porro. & cap. Accepimus. hæc erit practica. In termino, & loco statuto, in quo scilicet est infamatus, purgandus cum suis coniuratoribus coram Episcopo & Inquisitore personaliter comparebit: & manu super libro Evangeliorum posita, sic exordietur. Ego iuro super ista quatuor Evangelia sancta Dei, quod hæresim talem (eam exprimendo) de qua sum infamatus, nunquam tenui, nec credidi, nec docui, nec credo, nec teneo. Quo facto, omnes compurgatores ponent manum super Evangeliorum libro, & quisque eorum sic dicet: Ego iuro super ista sancta Dei Evangelia, quod credo ipsum verum iurasse, & tunc est Canonice purgatus. Si autem in pluribus locis fuerit infamatus, iniungatur vt in omnibus publice fidem catholicam profiteatur, & hæresim de qua infamatus est, detestetur, de pur. cano. Inter sollicitudines. Nec contemnat sic purgatus: quia si deinde labatur in hæresim iam purgatam, pro relapso iudicatur, & traditur curiæ seculari, de hære. Excommunicamus primo. §. Adijcimus. & cap. Ad abolendam. §. illos quoque.

Punctum quintum. Aliquando vero delatus, peritorum consilio trutinato processu, reperitur quæstionibus dignus: vel quia varius, vel quia sufficienter ad id indicatus, & nullo dictorum modorum deprehensus. Quo casu sententia est ferenda coniunctim, & nõ diuisim per cap.

cap. Multorum, de hære. in Clea. nec per Inquisitorem solum, nec per Episcopum solum: & hæc erit praxis. Nos talis Episcopus vel Inquisitor talis, attentis meritis processus per nos contra te talem talis loci, talis diocesis, facti, & quod tu es in tuis confessionibus varius, aut nihilominus sunt indicia varia sufficientia ad te exponendum quæstionibus & tormentis, ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures Iudicum non offendas interloquendo, declaramus, iudicamus, & sententiamus die præsentis, & hora tali, te supponendum quæstionibus & tormentis. Lata fuit hæc sententia &c. Si autem delatus reperitur & varius, & sufficienter indicatus simul, totum in sententia ponatur: si alterum tantum, ponatur illud. Sententia vero lata executioni mandetur: videantur tamen illa, quæ cap. priore, puncto 10. scripta sunt, assignata etiam die ad continuandum quæstiones, si oportuerit, vt supra. Si ergo veritatem falsus veniam petuerit, abiuret, iuxta cap. Ad abolendam. §. Præsentis. de hære. & sententialiter vt deprehensus publice damnetur per modum, qui dicitur infra puncto nono. Si vero veritatem dixerit, non tamen penituerit, sed in hac pertinaciter steterit, & relapsus non fuerit, condemnabitur, iuxta. d. cap. Ad abolendam. §. præsentis: & expectatus competenter & decenter informatus, tradetur brachio seculari, vltimo supplicio feriendus, vt infra puncto vndecimo. Quod si relapsus fuerit, damnabitur, vt infra ibidem. Si vero decenter tormentis expositus, veritatem fateri noluerit, de cætero non vexetur, cæterum liber dimittatur. Illud vero aduertendum est, quod ea quæ diximus de eo quæstionando, vera sunt, de quo nihil ante quæstiones probatur, sed neque ipse fatetur, propter quod hæresim abjurare debeat, vel possit vt hæreticus condemnari. Aliquando tamen est deprehensus, vel ea sunt probata indicia, propter quæ deberet abjurare, vt leniter, aut vehementer suspectus, propter quæ non est quæstionandus: sed aliquando vltra hoc negat aliqua, quæ non probantur, sed sunt indicia ad quæstiones sufficientia. Cum ergo pro talibus torquetur, & nihil confitetur, non est absoluendus eo modo, quo dictum est, sed secundum probata contra eum procedatur, & abiurabit vt suspectus, vel deprehensus, secundum merita processus. Si vero propter quæstiones, illa vel eorum aliquid fateatur, tunc abiurabit hæc & illa coniunctim, & non diuisim: quia est contra, etiam si suspicio sit leuis: & pro his & illis sententia contra eum feretur.

Punctum sextum. Aliquando vero delatus, processu peritorum consilio trutinato, inuenitur de hæresi solum suspectus, & leniter: quod tunc est, quando nullo ex tribus dictis modis est deprehensus, nec contra eum sunt alia indicia fortia aut vehementia, sed leuia tantum indicio

dicio consilij: quibus talis debet hæresim, de qua delatus est, abiurare, & si relabatur, non ut relapsus punitur: licet grauius plectatur, quam si nunquam abiurasset, ut in cap. Accusatus. de hære. in 6. & tunc ista est praxis. Abiurabit enim & publice in Ecclesia, si publice est suspectus in hunc modum. Ego talis, diœcesis talis, habitator talis loci, in iudicio constitutus coram vobis domino Episcopo tali, vel Iudice tali, sanctis Euangelij positis coram me, & proprijs manibus eis per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quam Sacrosancta Romana Ecclesia credit, confitetur, prædicat & obseruat. Item, iuro me credere, & profiteor ore, quod Dominus Iesus Christus cum omnibus Sanctis detestatur hæresim talem, puta, pessimam maleficarum, vel aliam: & quod omnes illam sequentes seu illi adhaerentes æterno igni cruciabitur cum diabolo & angelis eius æternaliter, nisi resipiscant, & Ecclesie Sanctæ per pœnitentiam reconcilientur. Consequenter autem abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, de qua habetis me suspectum, videlicet, quod familiaritatem cum maleficis habui, eorum errorem ignoranter defendi, odio habui Inquisitores, & illarum persecutores, seu etiam quod earum crimina non detexi. Item, iuro quod nunquã prædictam hæresim credidi (supple pertinaciter) neque credo, nec illi adhæsi, nec adhærebo, neque vnquam credam vel adhærebo: nec illam docui, nec docere intendo. Quod si aliquod prædictorum fecero, in futurum (quod Deus auertat) pœnis viris taliter abiurantibus debitis prompto animo me submitto, paratus subire omnem pœnitentiam, quam pro his quæ feci & dixi, pro quibus merito me habetis suspectum, volueritis mihi iniungere, & illam iuro me pro viribus adimplere, & nullatenus contrauenire: sic Deus me adiuuet, & hæc Euangelia sancta. Et si publice adiuratio fit, vulgariter fiat, quo intelligatur ab omnibus. Qua facta, moneatur delatus, ut nouerit quid fecit, & caueat. Consimili modo abiurabit in camerali, vbi factum publicum non est. Quibus peractis sententia hoc modo feratur. Nos talis Episcopus & talis Inquisitor (si adest, vel econtra) attendentes, quod visis & diligenter consideratis meritis processus per nos facti contra te talem, talis diœcesis, talis loci, nobis de hæretica prauitate delatũ, reperimus te hoc, & illud, vel illud admisisse, quæ de hæresi te leuiter suspectum reddunt: propter hæc te talem merito habentes, te fecimus ut leuiter suspectum de prædicta labe eandem hæresim abiurare. Verum, ne prædicta per te commissa remaneant impunita, & ut in futurum cautior efficiaris, de consilio multorum & magnorum iurisperitorum, ac etiam religiosorum, in, & super his habito, maturo pariter & digesto, habentes præ oculis solum Deum, ac irrefragabilem

bilem sanctæ fidei catholicæ veritatem, sacrosanctis Euangelij positis coram nobis, ut de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, sedentesque pro tribunali more Iudicum iudicantium, te talem hic in nostra præsentia personaliter constitutũ per modum, qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius pœnitentiamus, scilicet ut de cætero nunquã scienter teneas, associes, vel defendas talem &c. ponantur ea propter quæ fuit suspectus. Lata fuit hæc sententia seu pœnitentia &c. Videatur etiam pœnitens sequens, & caueat Notarius, ne, pro leuiter, ponat, vehementer: alias possibiliter esset magnum præiudicium.

Punctum septimum. Aliquando peritorũ consilio examinato processu, delatus reperitur de hæresi suspectus vehementer: quod tunc est, quando non est aliquo trium dictorum modorum legitime deprehensus: sunt tamen iudicia contra eum magna & grauius probata, & talia per consilium iudicata: & eo casu hæc est praxis. Hic enim abiurare debet ut suspectus vehementer, adeo quod si labatur, teneatur pœna relapsi, iuxta cap. Accusatus. de hære. in 6. & abiurabit publice, vel secrete, secundum quod publice vel secrete fuit suspectus. Modus vero abiurandi hic est. Inquisitor enim, vel alius sermonem habebit in die Dominica, quo expleto, per Notarium vel Clericum legentur ea, de quibus est conuictus, & ea quæ illum reddunt suspectum vehementer. Deinde subiunget Iudex vel officialis eius: Ecce ex his es nobis de tali hæresi suspectus vehementer: vnde quod te de hoc purges, & hæresim illam abiures, oportet: & proposito Euangeliorum libro, delatus imponet manus super eo, & si scit competenter legere, cõsequens abiuratio ei legenda tradetur in scriptis, & leget audiente omni populo: si vero legere nescit, Notarius leget eam vulgariter, & morose, & delatus semper Notarij verba replicabit alta & intelligibili voce. Hæc autem est abiurationis forma. Ego talis, de tali loco, talis diœcesis, in iudicio personaliter constitutus, coram vobis Reuerendissimo domino Episcopo tali, & Iudice vel Inquisitore tali, sanctis Euangelij positis coram me, proprijs manibus per me tactis, iuro me credere, & profiteor ore &c. ut puncto priori, mutatis mutandis. Deinde sequitur sententia vel pœnitentia, hoc modo. Nos talis Episcopus & talis Inquisitor, si adest, &c. ut priori puncto, mutatis mutandis. Aduertendum vero est, quod suspecti de hæresi, siue leuiter, siue vehementer, & non deprehensi, non debent perpetuo aut incarcerari, aut immurari: quia hæc est pœna hæreticorum pœnitentium, ut in cap. Excommunicamus secundo, eo. tit. & in cap. Quoniam, eo. tit. lib. 6. Possunt autem in carceres ad tempus trahi, & deinde ut videbitur liberari. Non sunt etiam eiusmodi consignandi Crucibus, quia ista sunt insignia hæretici pœnitentis: isti autem su-

spe et quidem habiti sunt, non autem hæretici. Potest tamen eis imponi, ut certis diebus sollempnibus ad valvas stent ecclesie, aut circa altare, dum missarum sollempnia celebrantur, tenentes manibus ardentem cereum, aut talem adeant peregrinationem, & eiusmodi.

Punctum octauum. Aliquando vero trutinato peritorum consilio processu, delatus inuenitur suspectus violenter: & id est quando non est legitime aliquo illorum trium modorum deprehensus, sed sunt indicia non leuia, aut vehementia solum, verum iudicio consilij fortissima & violentissima. Exemplum in simplici hæresi. Non deprehensus, citatus tamen, non in causa fidei, & propter non comparere excommunicatus, excommunicationem animo indurato integro anno sustinens, est de hæresi leuiter suspectus: quia hoc non caret scrupulo hæreticæ prauitatis, De pœnis. Granem. Citatus vero de fide responsurus, & excommunicatus propterea quod renuit comparere, iam est suspectus de hæresi vehementer, leui suspitione in vehementem transeunte: & si integro anno sic sustinet indurato animo, est iam de hæresi suspectus violenter, vehementi suspitione in violentam transeunte: contra quam non admittitur defensio, ut in ca. Cum contumacia, eod. tit. lib. 6. Exemplum in hæresi strigimagarum. Si dixit vel egit aliqua, quæ ab eiusmodi practicantur, quando aliquem maleficijs volunt inficere: ut si minatus est alicui; In breui senties quod tibi accidat, & sequatur effectus aliquis inconfectus, & maleficialis. Item, si adiuit diabolicum ludum ex voluptate, & id fatetur, negat tamen se Christum negasse, vide supra, Vbi de triplici suspitione tractatur. Eo casu hæc est praxis in simplici hæresi. Licet enim violenter suspectus forte non sit hæreticus: quippe qui nec in mente errorem, nec in voluntate forte habeat pertinaciam, ut no. Archid. in ca. citato: nihilominus est veluti hæreticus damnandus, propter eiusmodi violentam suspitionem, contra quam probatio non admittitur. Damnatur autem hæreticus sic, quod si nolit resiliire, & abiurare, & condigne satisfacere, traditur brachio seculari, de hære. Ad abolendam. §. Presenti. Si vero velit, & cum effectu consentiat abiurare hæresim, carceri perpetuo mancipatur, de hære. Excommunicamus. secundo. Et idem de suspecto violenter in hæresi strigimagarum, licet idem modus obseruandus esset: mitius tamen agendo, dicendum quod si stabit delatus in negatione, dicendo ut solent, quod illa verba non eo animo dixerit, sed ex vehementi, maxime muliebri passione, vnde & Iudici ideo videtur cum posse ignibus addicere, non obstante suspitione violenta, tunc Iudex eo in carceribus detento, inquirat, & proclamet si dudum in similibus notatus fuisset: & si sic, vtrum publice sit de tali hæresi diffamatus: ex quibus ad vltiora procedat, ante omnia quæstionibus exponendo:

siendo: et si de tali hæresi apparuerint indicia, aut de maleficio taciturnitatis, ut quia flere nequit, aut in tormentis non sentit, vel statim post recuperat vires, procedat per cautelas superius tactas. Eo vero casu, quo omnia defecerint, aduertat quod si similia dudum patrauit, non est dimittendus omnino, sed per annum ad minus squaloribus carceris mancipandus, & sæpissime examinandus, præcipue sacratoribus diebus. Si autem cum hoc esset diffamatus, licet per ea quæ in simplici hæresi dicta sunt, posset ignibus adiudicari: præcipue propter multiplicationem testium, & quia sæpius in eiusmodi vel similibus maleficijs fuit notatus: pie tamen volens procedere, indicet ei canonicam purgationem, ut viginti vel triginta compurgatores habeat, & procedat prout de iure: ita quod si defecerit, concremetur. Si vero se purgaent, abiuret omnem hæresim modo superius tacto, cum pœna relapsum & pœnitentia perpetua, per modum qui tangetur in sententia. Et hic modus in omnibus sequentibus modis sententiandi seruari posset, vbi Iudex vellet pie procedere. Aduertat tamen Notarius, ut in actis scribat abiurationem factam per suspectum violenter. Postquam abiurauerit ab excommunicatione, absoluator, sicut & omnis hæreticus rediens: cum sit excommunicatus, per ea. Ad abolendam. & per ea. Excommunicamus primo, ac secundo: Deinde sequitur sententia. Nos talis Episcopus & talis Iudex (si adest Inquisitor, vel alius loco Inquisitoris) attendentes, quod tu talis, de tali loco, talis diocesis, fuisti nobis delatus de talibus & talibus fidem sanctam tangentibus, & quod nos processimus ad informandum nos super illis, ut iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatus, & omnibus actis, & actitatis in causa presenti, inuenimus te talia & talia commisisse: ea propter & non immerito de tali vel tali hæresi te suspectum violenter habentes, fecimus te ut taliter suspectum omnem hæresim generaliter, & publice abiurare: prout nobis mandant canonice sanctiones. Sane, cum secundum eadem Canonice instituta, omnis talis sit ut hæreticus condemnandus, & tu saniori consilio inherendo, & ad gremium sanctæ matris Ecclesie redeundo abiuraueris (ut præmittitur) omnem hæreticam prauitatem, propter quod absoluius te a sententia excommunicationis, qua ut obnoxius Dei Ecclesie astrictus merito tenebaris: si tamen de corde vero & fide non ficta reuersus es ad Ecclesie vnitatem. Idcirco inter pœnitentes deinceps computaris, ad misericordie finem sacrosancta Ecclesia te recipit de presenti. Verum, quia indignum valde existit offensas diuinas impunitas conuiuentibus oculis pertransire, iniurias hominum castigare, cum grauius sit diuinam, quam humanam lædere maiestatem: & ne tua

crimina alijs delinquendi incentiuum sint, & vt efficiaris cautior in futurum, ac in posterum minus procliuus reddaris ad prædicta, seu similia committenda, & in futuro sæculo lenius patiaris: nos Episcopus & Iudex præfatus, præhabito in, & super his sano & maturo consilio peritorum, sedentes pro tribunali, more Iudicum iudicantium, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatem, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem: te talem in nostra præsentia personaliter constitutum, hac die & hora tibi inantea assignatum, sententialiter per modum, qui sequitur, condemnamus, seu potius penitentiamus. In primis, quod statim induaris super vestes omnes, quas defers, veste liuida ad modum scapularis monachi sine caputio facta, ante & retro habere Cruces, de panno croceo, longitudinis palmorum trium, & latitudinis duorum: quam vestem deferre habeas super omnes vestes alias tanto tempore: & nihilominus cum dicta veste & Crucibus stes in porta talis Ecclesiæ, tali & tanto tempore, scilicet, in quatuor festis principalibus Virginis Gloriosæ, vel alijs: atque ad talem carcerem perpetuo, vel ad tempus sententialiter condemnamus: retinentes nobis ex certa scientia, & expressè, vt nobis concedunt Canonica instituta, quatenus dictam penitentiam possimus mitigare, aggrauare, mutare, tollere in toto & in parte, totiens quotiens nobis visum fuerit faciendum. Lata fuit hæc sententia &c. Qua lecta, statim executioni mandetur, & induatur veste prædicta.

Punctum nonum. Aliquando delatus trutinato peritorum consilio processu inuenitur suspectus de hæresi, & diffamatus: & id est quando nullo ex dictis modis reperitur legitime deprehensus; reperitur tamen diffamatus, ac sic indiciatus, vt suspectus reddatur, aut leuiter, aut vehementer: vt pote, quia ad hæreticos magnam habuit familiaritatem, qualis fuit is, de quo in ca. Inter sollicitudines de pur. ca. Et eo casu hæc est praxis. Nam tali ratione infamie indicitur canonica purgatio, & ratione suspicionis abiuratio, iuxta d. ca. Inter. Vnde purgabit se modo superius dicto: & deinde etiam modo prædicto abiurabit, vel vt suspectus leuiter, vel vt vehementer: hoc obseruato, quod si vt leuiter, illam tantum hæresim abiuret, de qua est suspectus: si autem vt vehementer, abiurabit generaliter hæresim omnem. Et quidē si vt leuiter, si deinde labatur in eandem, ratione abiurationis non debet puniri, vt relapsus, vt patuit: ratione vero purgationis, videtur quod sic, per cap. Excommunicamus primo, §. Adijcimus, verbo Vel si post. & ca. Ad abolendam. §. Illos quoque de hære. Sit ergo cautus Tabellio, ne in actis ponat, leuiter pro vehementer, aut e converso. Quibus peractis sequitur sententia vel penitentia sub hac forma. Nos talis Episcopus & talis Inquisitor diligentius attendentes,

dentis, quod tu talis de tali loco, talis diocesis, fuisti nobis, de tali vel tali hæretica prauitate delatus: nos volentes, vt tenebamur, iudicialiter informari, ad inquirendum de hac causa, testes examinandum, teque citandum & interrogandum medio iuramento, & ad alia faciēda, quæ faciēda erant per nos, descendimus, & processimus, vt decebat. Quibus peractis, visis & diligenter inspectis pariter & discussis processus meritis huiusmodi cause, & omnibus & singulis productis, actis, & actis tatis, habitoque in & super illis Theologorum atque Iurisperitorum pluries maturo consilio ac digesto: reperimus te de prædicta hæresi in tali loco, seu talibus locis, apud bonos & graues publice diffamatum: propter quod, vt nobis mandant canonica instituta, indiximus tibi purgationem canonicam, qua coram nobis hic publice te purgasti, & ipsi compurgatores pariter te purgarunt: inuenimus etiam te talia & talia commisisse (exprimantur) propter quæ non immerito te suspectum leuiter, aut vehementer habemus de prædicta hæretica prauitate, propter quæ fecimus te, vt taliter suspectum hæresim abiurare (vel talem, si leuiter erat suspectus: vel omnem, si vehementer) Verum, quia non possumus, nec debemus talia quæ peregisti ullatenus tolerare, sed cogimur ea mulctare, iustitia suadente, ad hoc vt reddaris cautior in futurum, & vt crimina non remaneant impunita, & vt cæteri non reddantur procliuiores ad similia committenda, & vt Creatoris iniuriæ non æquanimitè tolerantur: ea propter te talem prædictum, purgatum, & abiuratum, hic in nostra præsentia personaliter constitutum, in hoc loco & hora tali tibi inantea assignatis: nos Episcopus & Iudex præfati, sedentes pro tribunali &c. sententiamus, seu penitentiamus per modum qui sequitur (exprimantur quæ imponuntur) Lata est hæc sententia: qua lata, executioni mandetur: poteritque dispensari, vel mitigari, vel mutari, vt videtur, iuxta cap. Vt commissi, de hære. lib. 6.

Punctum decimum. Aliquando peritorum consilio trutinato processu, delatus inuenitur hæresim confessus, sed penitens, nec alias relapsus: quando scilicet medio iuramento coram Iudice iudiciali vel confitetur talem vel talem hæresim tanto se tempore tenuisse: sed tamen vult resipiscere, & illam & omnem aliam ad libitum Iudicis abiurare, & satisfacere: quod antea nunquam fecit. Et eo casu hæc est practica. Talis, modo verè reuertatur, est ad misericordiam recipiendus, nec tradendus brachio seculari: aut si clericus est, degradandus, de hære. Ad abolendam. §. Presenti: & prius abiurata hæretica prauitate, est perpetuo carceri mancipandus, de hære. Excommunicamus, secundo, §. Siqui autem, absolutionis beneficio impartito, & iniuncto: quod talibus iniungi consuevit, iuxta ca. Vt officium. Deinde vero sequitur senten-

sententia, vt supra, mutatis mutandis: ita tamen vt exprimantur articuli, in quibus deliquit, & in penitentia ponatur quod induatur veste huda, & sententietur ad perpetuos carceres, & referretur sibi Iudex ex certa scientia, & expresse auctoritatem mitigandi &c. Lata fuit hæc sententia &c. & hortetur delatum ad penitentiam, declarando penitentiam, & misericordiam spondendo. Lecta sententia, mandetur executioni, secundum quod in huiusmodi seruari consuevit. Dum tamen indutus, vt supra, ducitur ad portam ecclesie, Iudex ecclesiasticus iam non se intromittit: si autem curia secularis contentatur, bene quidem, alioquin agant ad libitum.

Punctum vndecimum. Aliquando vero delatus trutinato peritorum consilio processu, inuenitur hæreticus confessus, relapsus, sed penitens: quod tunc est, quando delatus iudicialiter confitetur se alias abiurasse, & ita legitime reperitur, & post hæc fit tali errori, vel quod hæresim aliquam specialiter abiurauit, & redijt in eandem, sed post saniori usus consilio penitet, & redit ad ecclesiasticam vnitatem. Tali, si humiliter peccat, non negatur penitentia, nec Eucharistia: traditur tamen brachio seculari ultimo supplicio ferendus, quantum eunq; peniteat: vbi abiurauit vt deprehensus, aut suspectus vehementer, non autem leuiter tantum: Et eo casu hæc est practica. Concluso enim, maturo & digesto (& si opus est) repetito consilio, quod is sit relapsus: mittet ad eum Iudex viros idoneos, qui loquentes de mundi huius contemptu, & vita futura, tandem illi indicent, quod mortem obeat oportet, & hortentur ad prouidendum anime & ad sacramentum penitentiae, & Eucharistiae, & id crebro. Mortem tamen ei Iudex non significet: nam facies Iudicis terret, & impenitentiam magis adducit. Quibus perceptis, post duos vel tres dies, in quibus prædicti eum pro viribus in catholica fide stabiliant, Iudex mandabit potestati loci, vel ei, cum attinet, quod tali die & hora tali loco sit cum sua curia, extra ecclesiam tamen, vbi erit sermo de fide, & talis Iudex condemnabit quendam relapsum tradendum curie seculari. Interim si talis relapsus fuerit in sacris, vel cuiusvis ordinis seu religionis obumbratione fuscatus, est totius ordinis ecclesiastici prerogatiua nudandus, de hære. Ad abolendam. s. Presenti: & hoc conuocatis conuocandis, iuxta ca. Quoniam, de hære. li. 6. & modo, qui sequitur. Cum igitur seculari curie tradendus erit, facto sermone in ecclesia, vel aliqua platea, relapso ibi constituto, & curia seculari, Episcopus pontificalibus indutus, & prelatibus sue diocesis eidem assistentibus, & relapso degradando induto iuxta ordinem suum, eum degradatione, incipiendo a superiori ordine, vt fieri consuevit. Finita degradatione, vbi fienda esset, Officialis mandet Notario, vt sententiam legat, quæ siue relapsus fuerit degradatus, siue non, feratur per hunc modum.

Nos

Nos talis Episcopus, & talis Iudex attendentes &c. ut de more: & in fine sententiæ dicunt: Rogamus tamen, & efficaciter dictam curiam secularem, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum suam sententiam moderetur. Et sic Episcopus, ac Assessores recedentes, curia secularis suum officium exequetur. Quamuis autem & Episcopus, & Inquisitor omnem diligentiam adhibere habeant, vt relapsus peniteat, & saluetur: tamen penitentia quantumcunque gradis, non facit, quin veraciter sit relapsus, & brachio seculari relinquendus. Non consueuerunt autem eiusmodi sententiæ die festiua, aut sollemni fieri, nec etiam in ecclesia: quia sententia est, quæ reum ad mortem ducit, consequenter autem honestius est vt die feriata, & loco profano fiat, quæ non sunt dicata Deo.

Punctum duodecimum. Aliquando vero delatus trutinato peritorum consilio processu, inuenitur confessus, sed impenitens, & non relapsus: quod tamen rarissime accidit. Cum tali autem habita custodia bona, est morose procedendum, vt saluetur. Si tamen expectato congruo tempore, quod est quamdiu spes de eius conuersione haberi potest, nullo modo emollii potest: Episcopus & Iudices se ad eum tradendum brachio seculari disponunt, significantes Potestati, vt puncto priore, quod cum sua curia conueniat: & nihilominus proclamet per vicos, quod omnes conueniant habituri consuetam indulgentiam. Quibus expletis, per sententiam tradetur delatus curie seculari in hunc modum. Nos talis Episcopus & talis Iudex &c. vt de more, in fine precantes curiam secularem, vt supra.

Punctum decimum tertium. Aliquando vero peritorum consilio trutinato processu, delatus reperitur confessus, relapsus, & impenitens, & quando id sit, liquet: & tunc tradendus est curie seculari modo prædicto per sententiam, more consueto.

Punctum decimum quartum. Aliquando vero trutinato peritorum consilio processu, delatus inuenitur conuictus, & deprehensus, omnia tamen negans: quod eo casu est, quod de eius hæresi constat per euidenciam facti, aut testes legitimos, contra quos excipere legitime non potest, & tamen stat firmiter in negatiua: & casu isto ista est praxis. Duro enim carceri compedibus, & catenæ est mancipandus, & crebro per idoneos ad confessionem moneatur, etiam sponsa misericordia si fateatur: alioquin brachio seculari tradetur. Quod si noluerit, repetatur diligenter examen testium, seorsum monendo eos ne se aeterno damnent, vt alius temporaliter damnetur: & singulariter illius, quæ melioris conscientie Iudex putat. Quod si ille in negatiua, isti vero in affirmatiua steterint, tradatur brachio seculari, iuxta c. Ad abolendam. s. Presenti.

fenti. Non tamen cito tradatur: sed modo delatus, modo testes sollicitentur pro veritate indaganda: & si quis ex testibus vacillet, aut indicetur quod falsa deposuerit, de bono consilio peritorum arrestetur, & agatur vt de iure. Frequenter enim repertum est etiam, quod testes agitati malitia seinucem colligarunt ad imponendum hæresis crimen, & diutius fatigati morsu conscientia, instante Iudice, iniquitatem suã detexerunt: & quod delatus post diuturnum tempus ad cor redierit, maxime certificatus, quod brachio sæculari sit tradendus. Si ergo tandem delatus confitetur & pœnitet vere, vt deprehensus pœnitens abiuret omnem hæresim publice, modo supra exposito: si vero confitetur quidem, sed non pœnitet, vt impœnitens tradatur brachio sæculari, modo etiam superius posito. Si vero ipse in negatiua steterit, testes vero culpam suam cognouerint, ille vt immunis absoluetur, & illi vt falsi testes punientur, vt no. Paulus super ca. Multorum, de hære. in cle. & super eos fertur sententia ad arbitrium Iudicium. Habent tamen Episcopi potestatem mitigare, aut etiam aggrauare post annum. Si vero delatus in negatiua, & testes in affirmatiua per annum, vel alio maiori congruo tempore steterint, tradatur brachio sæculari, obseruatis quæ supra in simili dicta sunt. Deinde sequitur sententia. Nos &c. more solito. Quod si forte post sententiam, & iam relictus, & ad locum incendij ductus, dixerit se velle fateri, abiurare, & satisfacere ad arbitrium Iudicium: licet præsumatur hæc facere metu mortis, Quidam tamẽ putant, quod possit ex misericordia recipi, vt hæreticus pœnitens, & perpetuo murari, iuxta glo. super ca. Ad abolendam. s. Præsenti. & uerbo Audientia. & ca. Excommunicamus secundo, de hære. quamuis de rigore iuris tali conuersioni magna fides non adhibeatur: immo propter damna temporalia illata, ipsum semper plerũque possunt. De hoc vero articulo olim in Siluestrina sic scripsi. Quaritur utrum parcendum sit hereticis redire uolentibus, postquã sunt per ecclesiam condemnati: & dicit Io. An. in quadam apostilla in ca. Excommunicamus el primo, de hære. quod sic: Et idem tenet glo. in ca. Excommunicamus el secundo, eodem titulo: & Archi. in ca. Vt commissi, eo. ti. lib. 6. Dicẽs, quod tantum relapsis non parcitur; & idem uidentur uelle iura noua, quæ indistincte parcendum dicunt redire uolentibus, vt patet in ca. Vt officium, eo. ti. lib. 6. Sed tamen contrarium uidetur uerum esse de iure: quia vt patet in ca. ad Abolendam, extra eo. non parcitur nisi redire uolentibus continuo post deprehensionem erroris: Quod quidem continuo ab aliquibus obseruatur de prima sessione Iudicis a prima die qua examinatur causa huius: quod uidetur sensisse Ray. Sed hoc dictum non procedit necessario: Tum quia iura posteriora non distinguunt,

gunt, sed indistincte dicunt parcendum esse redeuntibus: Tum quia consuetudo, quæ ius interpretatur, est in contrarium: Tum quia illud capitulum loquitur de deprehensione manifesta, quæ nõ est nisi post plenam probationem, inter quam & sententiam iam nulla est difficultas, nec medius actus. Vnde quantum ad parcere non est ratio maior, si redire uelint postquam sunt conuicti, aut etiam condemnati: cum statim in eodem actu ista duo fieri possint probatio plena & ultimata, & Iudicium sententia. Et ideo prima opinio, quæ magis pia est, uideatur arbitrio Iudicis tenenda, ubi probabiliter uiderit pœnitentiam esse non fictam: Tum quia in constitutionibus pœnalibus, secundum iura fieri debet interpretatio benignior: Tum quia conuersionem esse ante sententiam, vel post, non est ratio parcendi, sed ueritas conuersionis, eam spe non recidiuandi præsumpta, quæ etiam post sententiam esse potest, & credi: licet non post relapsum, quia præsumitur inconstantia.

Punctum quintumdecimum. Aliquando uero delatus examinato peritorum consilio processu, inuenitur conuictus, sed fugitiuus, seu se contumaciter absentans; congruo tamen tempore expectatus. Et id est in casu triplici: Primo, quando est deprehensus aliquo uicium modorum, de quibus supra, sed legitime citatus noluit comparere. Secundo, quando aliquis est delatus, & ex aliquali informatione leuiter suspectus, aut plus, & citatus contumaciter non compareret, & excommunicatus per annum stetit animo indurato semper contumaciter absens. Tertio, quando quis directe uel indirecte impediuit processum fidei per Episcopum uel Iudicem, uel ad hoc dedit consilium, auxilium, uel fauorẽ, qui est excommunicatus: et si animo indurato per annum sustinuerit, ex tunc est ut hæreticus condemnandus, per ca. Vt Inquisitionis. s. Prohibemus. de hære. li. 6. In primo casu damnandus est ut hæreticus, iuxta ca. Ad abolendam. s. Præsenti. In secundo autem & tertio casu similiter, iuxta ca. Cum contumacia. & per ca. Vt inquisitionis. s. Prohibemus. de hære. li. 6. Et circa singulos horum talis erit practica. Nam congruo tempore expectatus citabitur per Episcopum & Iudicem in ecclesia cathedrali diocesis, in qua deliquit, & in alijs ecclesijs illius loci, ubi domicilium contrahebat, & specialiter uide fugit. Citabitur, inquam, ad audiendam finalem sententiam, que feretur siue compareat, siue non, sic. Nos talis Episcopus, & talis Iudex, &c. Adueniente autem die & hora præfixa ad definitiuam sententiam audiendam; si comparet pœnitens, & omnem hæresim paratus abiurare, & satisfacere ad arbitrium Iudicium (si alias non est relapsus) ad misericordiam admittetur: & si est deprehensus aliquo illorum modorum, abiurabit &

penitebit vt hereticus penitens, modo supra tacto. Si vero est suspectus vehementer (vt in secundo & tercio casu) abiurabit & penitebit vt hereticus suspectus vehementer & penitens, modo etiam superius tacto. Si autem non consentit abiurare, tradetur vt hereticus impunitens brachio seculari, modo supradicto. Si autem contumaciter renuerit comparere, feratur sententia, qua talem absentem tanquam presentem pronunciet hereticum pertinacem, si fuit deprehensus: & vt talem relinquat brachio seculari, a foro ecclesiastico expulsum. Si vero non fuit deprehensus, sed suspectus, vt in duobus vltimis casibus, non iudicabitur hereticus, sed vt hereticus, & vt talis damnandus.

Punctum decimum sextum. Aliquando autem trutinato peritorum consilio processu, inuenitur tantum ab alio malefico incinerato, vel incinerando delatus: & tunc aliquando reperitur immunis: quia non est deprehensus vel indiciatus vt sit suspectus, aut infamatus; & tunc per sententiam absoluetur. Aliquando sic delatus, est etiam de heresi diffamatus: & tunc iudex attendens, quod ultra infamiam nihil ab alijs fidedignis contra eum particulariter probatur (licet forte maleficus grauius contra eum deposuerit, qui fidem perdidit dando eam diabolo, indicet illi purgationem canonicam, iuxta modum superius tactum.) Aliquando autem ultra infamiam, reperitur questionibus exponendus, vt quia infamia aggrauatur delatione malefici asserentis eum secum in criminibus participasse: & facta vtriusque affrontatione, & responsis diligenter notatis, inuenitur veritas vnde iudex suspicari possit, maleficum verisimiliter esse torquendum: quod tunc leuiter faciet, iuxta praedicta. Aliquando reperitur de heresi suspectus leuiter, peritorum consilio, & tunc abiurabit, vel canonicè purgabitur, iuxta praedicta. Aliquando inuenitur suspectus vehementer, iudicio peritorum: & tunc abiurabit omnem heresim vt suspectus vehementer. Ad hanc suspicionem vehementem pertinent omnes officium inquisitionis etiam indistincte impediens, modo id scienter fecerint, ex ca. Vt inquisitionis, de heresi in 6. Et omnes, qui impediens praestant auxilium, consilium, vel fauorem, ex eo, ca. Vt inquisitionis. Et hi qui citatos aut captos hereticos instruit de veritate celanda, vel falsitate dicenda: ex ca. Accusatus, s. h. de heresi in 6. Regula tamen decidendi omnia ista est peritorum consilium. Aliquando reperitur suspectus violenter, vnde damnabitur eo modo, quo supra dictum est: vbi & patet quid faciendum, si an negatiua persisterit. Aliquando reperitur diffamatus, & suspectus simul, leuiter, aut vehementer, peritorum consilio: & tunc ratione infamiae indicatur canonica purgatio, iuxta ca. Inter sollicitudines, co. ti. & ratione suspicionis heresim abiurabit, cum poena relapsus, si su-

si suspitio erat vehemens: vel sine, si erat leuis. Si vero heresim confiteatur, quid agendum sit, liquet ex dictis.

Punctum decimum septimum. Aliquando delatus, peritorum consilio cribrato processu, reperitur maleficus non inferens, sed auferens maleficia: Quaedam enim malefica (experientia teste) curant, & non nocent, non quod diabolus hominem diligat, sed curat corpus, vt afficiat animam ad auxilia diaboli inuocanda, & eo casu qualis sit praxis obseruanda, his dictis accipitur. Primum. Si id licitis remedijs agit, iam non est vt maleficus damnandus, sed vt naturaliter industrius, vel in Deo fidens commendandus. Si vero id agit remedijs illicitis, secundum quid (puta, quia sine expressa, etiam non sine tacita demonum inuocatione) remedia non tantum illicita, quam vana sunt, & per Iudices in foro causarum toleranda: in foro autem animae sunt interdicienda, & plectenda. Si vero sunt remedia illicita simpliciter (vt quia demon expresse inuocatur ore, vel intentione, ab eo scilicet expectando effectum: vel opere, dum aliquid ei exhibetur, quod non nisi superiori exhibetur, vt sacrificium, incensum, adoratio, & eiusmodi, quae sunt quaedam interpretatiuae preces, & eiusmodi) nullo modo etiam in foro causarum sunt toleranda: de here. Accusatus, lib. 6. quia sapiunt heresim manifeste, vt patuit. Et hoc siue his remedijs vtatur sine alicuius hominis nocumento, & multominus si cum nocumento, vt maleficium auferendo, aut etiam inferendo alteri: etiam si is cui inferuntur, sit eque maleficus: immo nec si sit iumentum, vel planta, quia ibi semper est inuocatio demonis expressa voce, vel intentione (vt supponitur) quae semper acriter est plectenda. Secundum. Quod si licitis se remedijs & verbis diuinis, vt assolent, eiusmodi se patrare dixerit, iudex eo citato, diligenter examinet, & si ecclesiasticus est, diligenter per se vel alium per parochiam inquirat, medio iuramento, quibus remedijs vtatur. Tertium. Illicita autem a licitis his modis fecernat. Cum enim eiusmodi sua illicita remedia tegant, ne deprehendantur, & vt facilius illaqueant simplices, ideo verbis & herbis vtuntur: tamen ex quatuor superstitionis actibus tanquam maleficae & sortilegae deprehenduntur. Primo quidem, si ea dicunt & reuelant, quae non malorum spirituum doctrina norunt, vt cum & maleficium, & maleficien-tem, & causam maleficiendi referent: vt puta, die tali cum tali rixatus est, & fecit sic, & sic. Secundo, si ad vnus a maleficio sanationem se intromittunt, non alterius, sicut in dioecesi Spirensi quaedam strigimaga aliquos curare nequibat, & dicebat, quod maleficia essent ab alijs nimium fortiter impressa: non enim semper vnus demon cedit alteri, si sit eo superior. Tertio, dum faciunt quaedam exceptiones, vt die do;

Te sanabo, nisi tale quid apparuerit: sicut in Spira malefica, intuito maleficiatum in tibijs, indicauit ei causam maleficij, cum attamen exire a duobus miliaribus Teutonicis aduentasset, dicens: Nisi in vulnere habueris squammas & pilos, sanabo: quod & fecit. Quarto, vbi superstitiosis inhistunt, aut in histere faciunt ceremonijs; sicut se frequenter volunt ante Solis ortu, aut alio determinato tempore nihil faciente ad rem; aut dicendo, se non posse sanare nisi personas talis patriæ: aut solum duas vel tres in anno, & eiusmodi. Potest etiam ad famam & vitam adueru præteritam. Quartum, Eiusmodi malefica eo modo, quo cetera ab ecclesiastico Iudice plecenda sunt, quamuis damna non inferant: quia vere sunt apostata a fide, & ea agunt, quæ sapiunt hæresim manifeste: cum eiusmodi peragant ex pacto diaboli expresso, iuxta capitulum prædictum Accusatus.

Punctum decimum octauum. Aliquando vero trutinato processu, vt supra, delatus iuste, aut iniuste, appellasse inuenitur, & eo casu hæc erit praxis, quæ per multa diuina explicabitur. Primum, In negotio fidei, summarie, simpliciter, & de plano proceditur, de hære, Statuta, lib. 6. & consequenter appellationis remedium interdicitur, de verbo, sig. Sæpe. Quia tamen Iudices propter arduitatem negotij libenter interdum illud prorogant, & dilatant, aduertendum est, quod vbi delatus sentiret se a Iudice realiter, & de facto grauatum iniuria, vt pote, quia eum se defendere noluit, vel quia solus sine aliorum consilio, vel sine assensu Episcopi, aut eius Vicarij pronunciauit delatum questionari, cum alias sufficientes probationes pro, & contra habere potuisset, & eiusmodi: tunc equidem iusta foret appellatio, alias non. Vnde Iudex eiusmodi appellatione sibi præsentata, quieto animo copiam appellationis petat, protestando verbo, quod sibi non curat tempus. Habita vero copia, aduertat se duos habere dies ad respondendum, & ad apostolos dandum triginta, de appella. ca. Cordi. & ca. Ab eo. li. 6. Licet autem statim & respondere, & apostolos dare possit, hos vel illos: ad grauitatem tamen officij, assignet aliquod spatium infra triginta illos: dies ad dandum, & recipiendum apostolos, quales dare decreuit, cum potestate prorogandi terminum. Non autem ad dandum tantum: alioquin Iudex teneretur eos mittere. Dico etiam quales decreuerit, non autem negatiuos, vel affirmatiuos, vt quales dare debeat mature deliberet. Assignat autem determinatam diem, & horam, & locum ad omnem fraudem tollendum, puta, suam cameram. Secundum. Interim si ex consilio peritorum se inuenerit delatum indebite grauasse, adueniente termino assignato, errorem corrigat, reducens processum ad eum statum & punctum, in quo fuit quando eum grauauit, & gra-

& grauiamen auferat: quo ablato, procedat prout ante: quia per hanc ablationem appellatio, quæ aliqua erat, fit nulla, de appell. Cessante. Si tamen grauiamen auferri nequit (quippe quod irreparabile sit, vt quia indebite questionibus est expositus, vel si qua instrumenta, aut vasa sunt combusta, & eiusmodi) tunc dicta reductio processus locum haberet minime. Tertium. Si vero Iudex, iustitia exigente, decreuerit delatum arrestare, assignet ei tempus ad apostolos dandum, vel recipiendum, & locum opportunum ad captionem, & instante termino det negatiuos, & statim eum detineat. Quartum. Ab hora autem præsentata appellationis vsque ad traditionem apostolorum negatiuorum, aduertat Iudex, ne aliquid innouet circa appellantem, vel capiendum, vel questionando, vel carcere liberando, aut aliter. Adueniente autem termino dationis, si Iudex est paratus apostolos dare, det: alioquin terminum alium statuatur vsque ad diem trigessimum, qui est iuris terminus vltimus. Quintum. Adueniente ergo termino, si vult dare negatiuos, det sub forma, qua dicatur iuste processisse, & rationes appellantis fuisse coloratas, & appellationem nullam: vnde nec eam admittit, et quod hanc responsionem offert delato pro apostolis negatiuis: et statim eam scribi mandat post dictam appellationem sic incipiendo: Et dictus Iudex respondens &c. & tradat etiam Notario, qui appellationem præsentauit. Sextum. Quibus apostolis negatiuis sic exhibitis appellanti, statim Iudex continuando processum, officium suum exequatur, capiendum, vel ad comparandum terminum assignando, vel aliquid faciendo, quo appareat quod non desierit esse Iudex, quousque a Iudice ad quem appellatum est, sit prohibitus ne procedat: & tunc cum processibus clausis & sigillatis, & cum fida ac tuta custodia, ac idonea cautione, si oportuerit, ad Iudicem appellationis remittat. Septimum. Si vero Iudex exhibere decreuerit apostolos affirmatiuos & reuerentiales, & adueniente termino peremptorio ad dandum, & accipiendum assignato, eos exhibebit sub forma, qua dicat se iuste processisse, & indebite non aggrauasse, soluendo rationes appellantis: propter reuerentiam tamen Apostolicæ Sedis, dictam appellationem admittit, assignando appellanti tempus ad se præsentandum cum processibus sigillatis, eum fida custodia, vel debita cautione se præsentandi. Hanc responsionem tradet pro apostolis affirmatiuis, & iubebit eam scribi post appellationem, & tradet Notario, qui appellationem præsentauit: & ex tunc ipse in tali causa desinit esse Iudex, nisi causa sibi remittatur: si tamen cum appellante habet aliam causam, in qua non appellauit, in ea remanet Iudex ut ante. Octauum. Inquisitor sentiens reum iuste appellaturum, committat alicui

alicui vices suas in totum, & non poterit recusari. De offi. dele. Iudex, lib. 6. vel amoveat gravamen, vt dictum est. Cum vero iniuste appellat, eligat arbitrum iuris, iuxta ca. Suspicionis, de offi. dele. & de appel. Requis. & ca. Cum specialiter, & mandet recusanti quod eligat aliu, & arbitros cogat etiam per sententiam excommunicationis latae sententiae, vt citent recusantem exhibiturum rationem: & infra octo dies ambo, vel vhus eorum cum tertio ab eis electo pronuncient, aut ipse vterur suo iure & officio. Et si percipiat, quod propter falsos testes, vel aliter, contra se pronuncietur, potest cum delati consensu, & non aliter, alicui committere plenarie vices suas, vt in d. ca. Iudex. Si autem infra tempus non pronunciant, remanet Iudex: & similiter si pronunciant, quod recusatio sit nulla. Si autem pronunciant legitimum, nec Iudex est, nec potest committere vices suas, vt in d. ca. Iudex. Et cum sine eo Episcopus non procedat, res Pontifici Maximo significetur, rogando vt cum Episcopo procedere possit, vel aliū subrogare. Nonum. Et si admissa appellatione, & datis apostolis, appellans nouiter accusetur de alijs criminibus haresis, de quibus non agitur in causa, pro qua appellauit, non desinit esse Iudex, sed procedere potest vt prius, examinando testes, & se informando, & finita prima causa in Romana Curia, procedet libere in secunda. Non curet autem Iudex Romae agere contra appellantem, nec se partem facere, sed permittat eum suis iudicibus iudicandum, ex officio suo ad procuracionem appellantis. Et si Inquisitor personaliter citetur, caueat ne litem ingrediatur, sed intendat ad exhibendum processus, & totam causam ad illos reducere: & procuret, quam citius poterit, ad propria remeare, ne ipse tedijs, laboribus & expensis fatigetur, & causa fidei iacturam patiatur. De mirandis demonum & strigimagarum liber tertius finit 1520.
die 24. Nouembris.

Regestum.

a b c, A B C D E F G H I K L M N O
P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk.

Omnes sunt duerniones.

R O M Æ

In Aedibus Populi Romani.

M . D . LXXV.

